

รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี
DEVELOPMENT MODEL OF RELIGIOUS SUCCESSOR OF SANGHA IN
SUPHANBURI PROVINCE

พระครูอาทรยติกิจ (ชื่น ปณฺณากาโม)

ดุขฎฐินิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๒

รูปแบบการการพัฒนาศานตทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี

พระครูอาทรยติกิจ (ชื่น ปญญากาโม)

ดุขฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุขฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๒

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Development Model of Religious Successor of Sangha in
Suphanburi Province

Phrakhruathornpariyattikit (Chuen Paññākāmo)

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Doctor of Philosophy
(Buddhist Management)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

C.E. 2019

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศานตทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบคุณวุฒิบัณฑิต

(พระเมธาวิไนยรส, รศ.ดร.)

ประธานกรรมการ

(รศ.ดร.สุวิญ รักสัตย์)

กรรมการ

(พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.)

กรรมการ

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

กรรมการ

(พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ผศ.ดร.)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมคุณวุฒิบัณฑิต

พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.

ประธานกรรมการ

พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ผศ.ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระครูอาทรยติกิจ)

ชื่อคุณูปนิพนธ์ : รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี

ผู้วิจัย : พระครูอาทรยติกิจ (ชื่น ปญญาภาโม)

ปริญญา : พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)

คณะกรรมการควบคุมคุณูปนิพนธ์

: พระอุดมสิทธินายก, ผศ. ดร., ป.ธ. ๙, พธ.บ. (การจัดการเชิงพุทธ),
น.บ. (นิติศาสตร์), พธ.ม. (การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ด. (การจัดการเชิงพุทธ)

: พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ผศ. ดร., ป.ธ. ๔, พธ.บ. (การจัดการเชิงพุทธ),
พธ.ม. (การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ด. (การจัดการเชิงพุทธ)

วันสำเร็จการศึกษา : ๙ มีนาคม ๒๕๖๓

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑. ศึกษาสภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ๒. ศึกษากระบวนการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี และ ๓. นำเสนอรูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงปริมาณดำเนินการโดยศึกษากลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๕๒ รูป จากประชากรซึ่งเป็นพระสังฆาธิการในจังหวัดสุพรรณบุรี เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า ๕ ระดับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิจัยเชิงคุณภาพดำเนินการ โดยสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๘ รูปหรือคน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๐ รูปหรือคน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการพัฒนาศาสนทายาท โดยการเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์เชิงเนื้อหาใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัยนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ประกอบด้วย ด้านการฝึกอบรม มีการฝึกอบรมโดยการฝึกปฏิบัติงานจริง ฝึกอบรมโดยการฟังบรรยาย ฝึกอบรมโดยการแสดงบทบาทสมมติ ฝึกอบรมโดยการมอบหมายงานให้ทำ ด้านการศึกษา มีการจัดการศึกษา ธรรมศึกษา สอนศีลธรรมในโรงเรียน จัดการศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศึกษาผ่านกิจกรรมโครงการ ด้านการพัฒนา มีการพัฒนาโดยการยกระดับจิตใจ พัฒนาคุณธรรมจริยธรรม พัฒนาให้มีความรู้ และพัฒนาให้มีความสามารถ

๒. กระบวนการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักภาวนา ๔ ประกอบด้วย ด้านกาย ส่งเสริมให้มีร่างกายแข็งแรงละชั่วทำดีและบำเพ็ญประโยชน์ ด้านศีล ส่งเสริม

ให้มีระเบียบวินัย ปฏิบัติตามจารีตประเพณี รักความสงบ โดยใช้ศีลเป็นฐาน ด้านจิต ฝึกสมาธิ มีใจฝึก
ฝึกลงในบุญกุศล ด้านปัญญา รู้หลักธรรม มีปัญญา สามารถแก้ไขปัญหาได้

๓. รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนากาย
ประกอบด้วย ฝึกอบรมให้มีศักยภาพในการทำหน้าที่ศาสนทายาท ให้ความรู้และส่งเสริมในการทำ
ความดีทางกายกรรม พัฒนาร่างกายให้สมบูรณ์แข็งแรง และพัฒนาความสามารถในการช่วยเหลือ
สังคม ด้านการพัฒนาศีล ประกอบด้วย การพัฒนาให้ยึดมั่นและดำรงตนอยู่ในศีลธรรม การฝึกอบรม
ให้มีระเบียบวินัยทางสังคม การสอนให้ปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม และการสอนให้มีความ
รู้คุณและเทศของยาเสพติดและอบายมุข ด้านการพัฒนาจิต ประกอบด้วย การฝึกอบรมให้มีจิตใจสงบ
การสอนให้มีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาจิตใจ การพัฒนาจิตใจให้มีจิตใจใฝ่กุศล และการพัฒนาจิตใจให้
เป็นผู้มีจิตสาธารณะ ด้านการพัฒนาปัญญา ประกอบด้วย การสอนให้รู้และเข้าใจหลักธรรม การ
ฝึกอบรมให้เกิดความพอกพูนทางปัญญา การพัฒนาให้เกิดทักษะในการแก้ไขปัญหา และพัฒนา
ศักยภาพทางปัญญาให้สามารถทำการเผยแผ่ได้

Dissertation Title : Development Model of Religious Successor of Sangha in Suphanburi Province

Researcher : Phrakhruathornpariyattikit (Chuen Paññakāmo)

Degree : Doctor of Philosophy (Buddhist Management)

Dissertation Supervisory Committee

: Phra Udomsittinayok, Asst. Prof. Dr., Pali IX, B.A. (Buddhist Management), LL.B. (Laws), M.A. (Buddhist Management), Ph.D. (Buddhist Management)

: Phramaha Sunan Sunando, Asst. Prof. Dr., Pali IV, B.A. (Buddhist Management), M.A. (Buddhist Management), Ph.D. (Buddhist Management)

Date of Graduation : March 9, 2020

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the general context of religious successors development of Sangha in Suphanburi province, 2) to study the process of religious successors development of Sangha in Suphanburi province and 3) to propose the development model of religious successors of Sangha in Suphanburi province. This research methodology was mixed one of both the qualitative and quantitative. The quantitative research was conducted by studying the samples of 252 respondents from population which was Sangha administrative monk. The tool used for data collection was 5 levels rating scale questionnaire. Statistics used to analyze data were frequency, percentage, mean and standard deviation. The qualitative research was conducted by in-depth interviewing 18 key performances and focus group discussion of 10 key informants who were the expert in propagation field. The data were analyzed by using Analytic induction technique.

The research findings were as followings:

1. The general context of religious successors development of Sangha in Suphanburi province include: training aspect, there were training by practicing in real work, training by listening to lectures, train by role play and train by work assignment, education aspect, there were Dharma education, teach morals in school, Arrange Sunday Buddhist study and study through project activities and development aspect, there were developed by raising the mind, developed morality and ethics, knowledge and potential.

2. The process of religious successors development of Sangha in Suphanburi province according to four *Bhāvanā* found that *Kāya* aspect included

Promoting a healthy body, leave demerit, do good and social responsibility, *Sīla* aspect included promoting a discipline, acting on tradition, concentrating on peace base on *Sīla*, *Chitta* aspect included practicing meditation concentrating on merit, *Paññā* aspect included knowing the Dhamma, have a wisdom and ability of problems solving

3. The development model of religious successors of Sangha in Suphanburi province was: *Kāya* development aspect include training to be potential of religious successors, providing the knowledge and promoting for good doing by them-self, complete physical development and developing ability for helping society, *Sīla* development aspect include development for adherence to morality, training for social discipline, teaching to follow good traditions and culture and teaching to be knowledgeable about drugs and causes of ruin, *Citta* development aspect include training for peace of mind, teaching to be knowledgeable about mind development, developing the mind to have a charitable mind and developing the mind to be a public mind and *Paññā* development aspect include teaching for knowledge and understanding the Dhamma principles, training for intellectual growth, developing skills in problem solving and Develop the intellectual capacity to be able to propagate.

กิตติกรรมประกาศ

ดุชฎินิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงเป็นไปด้วยดี เพราะได้รับการอนุเคราะห์ช่วยเหลือจากหลายท่านเป็นอย่างดีตลอดมา ผู้จัดทำขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง ไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ พระอุดม สิทธินายก, ผศ.ดร. ประธานที่ปรึกษาดุชฎินิพนธ์ และพระมหาสุนันท์ สุนนโท, ผศ.ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาดุชฎินิพนธ์ ที่ได้ให้แนวคิดและคำแนะนำจนทำให้ดุชฎินิพนธ์ฉบับนี้มีความถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือ และให้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ เป็นอย่างดียิ่ง

ขอขอบคุณคณะกรรมการสอบดุชฎินิพนธ์ ที่ได้ให้คำแนะนำในการปรับแก้จนดุชฎินิพนธ์เล่มนี้ถูกต้องสมบูรณ์

ขอกราบขอบพระคุณ พระครูโกศลธรรมานุสิฐ, ดร. พระครูศรีอรรถศาสตร์, ดร. พระปลัดระพิน พุทธิสาร, ผศ.,ดร. และพระมหากฤษณา กิตติโสภโณ และขอขอบคุณ อาจารย์ ดร.สุริยา รักษาเมือง อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ ที่ได้ให้ความเมตตาแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยขอขอบคุณกัลยาณมิตรทุกท่านที่ห่วงใย เป็นกำลังใจ ให้คำแนะนำช่วยเหลือจนดุชฎินิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

ประโยชน์อันพึงมีจากดุชฎินิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบบูชาคุณบิดา มารดา ครูอุปัชฌาย์ อาจารย์ และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้แก่ผู้จัดทำ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและขอมอบแก่บุคคลผู้มีส่วนสำคัญต่อความสำเร็จในการทำดุชฎินิพนธ์ฉบับนี้และผู้มีส่วนช่วยเหลือที่มีอาจกล่าวนามได้ทั้งหมดในที่นี้ จึงขอขอบพระคุณทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

พระครูอาทรยติกิจ (ชื่น ขำวงษ์)

๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(๑)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(๓)
กิตติกรรมประกาศ	(๕)
สารบัญ	(๖)
สารบัญตาราง	(๘)
สารบัญแผนภาพ	(๑๑)
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	(๑๒)
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ คำถามการวิจัย	๔
๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย	๗
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบ	๘
๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์	๑๔
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างศาสนทายาท	๕๔
๒.๔ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย	๗๔
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗๙
๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๘๕
บทที่ ๓ วิธีการดำเนินการวิจัย	
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๘๖
๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๘๗
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๙๙
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๙๑
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๙๒

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	
๔.๑ สภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี	๙๔
๔.๒ กระบวนการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี	๑๑๕
๔.๓ รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาต้นแบบของคณะสงฆ์จังหวัดนนทบุรี	๑๓๙
๔.๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ	๑๖๓
๔.๕ องค์กรความรู้	๑๖๖
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๗๖
๕.๒ อภิปรายผล	๑๘๔
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๘๘
บรรณานุกรม	๑๘๙
ภาคผนวก	๑๙๐
ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์ให้เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย	๑๙๑
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม	๒๐๒
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เชิงลึก	๒๐๔
ภาคผนวก ง แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๒๒๒
ภาคผนวก จ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก	๒๓๓
ภาคผนวก ฉ หนังสือขอเชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ	๒๓๖
ภาคผนวก ช ภาพการสัมภาษณ์เชิงลึก	๒๔๖
ประวัติผู้วิจัย	๒๕๒

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบ	๑๐
๒.๒ การพัฒนารูปแบบ	๑๓
๒.๓ ความหมายของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์	๒๖
๒.๔ ความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์	๓๒
๒.๕ หลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์	๕๒
๒.๖ การพัฒนาศาสนทายาทด้านกาย	๖๐
๒.๗ การพัฒนาศาสนทายาทด้านศีล	๖๕
๒.๘ การพัฒนาศาสนทายาทด้านจิต	๖๙
๒.๙ การพัฒนาศาสนทายาทด้านปัญญา	๗๓
๒.๑๐ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘๓
๔.๑ แสดงค่าความถี่ การสัมภาษณ์เชิงลึก สภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของ คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการฝึกอบรม	๙๗
๔.๒ แสดงค่าความถี่ การสัมภาษณ์เชิงลึก สภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของ คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการศึกษา	๑๐๒
๔.๓ แสดงค่าความถี่ การสัมภาษณ์เชิงลึก สภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของ คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนา	๑๐๗
๔.๔ แสดงค่าความถี่ ค่าร้อยละ ข้อมูลสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๑๐๙
๔.๕ แสดงค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสน ทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักการพัฒนาศาสนทายาทในภาพรวม	๑๑๑
๔.๖ แสดงค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสน ทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักการพัฒนาศาสนทายาท ด้านการ ฝึกอบรม	๑๑๒
๔.๗ แสดงค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสน ทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักการพัฒนาศาสนทายาท ด้าน การศึกษา	๑๑๓
๔.๘ แสดงค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสน ทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักการพัฒนาศาสนทายาท ด้านการ พัฒนา	๑๑๔

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
๔.๙ แสดงค่าความถี่ การสัมภาษณ์เชิงลึก กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทตามหลักภาวนา ๔ ด้านกาย	๑๑๘
๔.๑๐ แสดงค่าความถี่ การสัมภาษณ์เชิงลึก กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทตามหลักภาวนา ๔ ด้านศีล	๑๒๓
๔.๑๑ แสดงค่าความถี่ การสัมภาษณ์เชิงลึก กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทตามหลักภาวนา ๔ ด้านจิต	๑๒๗
๔.๑๒ แสดงค่าความถี่ การสัมภาษณ์เชิงลึก กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทตามหลักภาวนา ๔ ด้านปัญญา	๑๓๒
๔.๑๓ แสดงค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักภาวนา ๔ ในภาพรวม	๑๓๔
๔.๑๔ แสดงค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักภาวนา ๔ ด้านกาย	๑๓๕
๔.๑๕ แสดงค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักภาวนา ๔ ด้านศีล	๑๓๖
๔.๑๖ แสดงค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักภาวนา ๔ ด้านจิต	๑๓๗
๔.๑๗ แสดงค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน แสดงค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักภาวนา ๔ ด้านปัญญา	๑๓๘
๔.๑๘ แสดงค่าความถี่ การสัมภาษณ์เชิงลึก รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนากาย	๑๔๒
๔.๑๙ แสดงค่าความถี่ การสัมภาษณ์เชิงลึก รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนาศีล	๑๔๗
๔.๒๐ แสดงค่าความถี่ การสัมภาษณ์เชิงลึก รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนาจิต	๑๕๑
๔.๒๑ แสดงค่าความถี่ การสัมภาษณ์เชิงลึก รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนาปัญญา	๑๕๖

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
๔.๒๒ แสดงค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของ คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ในภาพรวม	๑๕๘
๔.๒๓ แสดงค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของ คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนากาย	๑๕๙
๔.๒๔ แสดงค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของ คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนาศील	๑๖๐
๔.๒๕ แสดงค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของ คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนากิจ	๑๖๑
๔.๒๖ แสดงค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของ คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนาศาสนาปัญญา	๑๖๒

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๒.๑ กรอบแนวคิดการวิจัย	๘๕
๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๑๖๗
๔.๒ องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากงานวิจัย	๑๗๓

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

การใช้อักษรย่อ

อักษรย่อชื่อคัมภีร์ในวิทยานิพนธ์นี้ ใช้อ้างอิงจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๐๐ และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พุทธศักราช ๒๕๓๙ คัมภีร์อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดังต่อไปนี้

คำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

การอ้างอิงพระไตรปิฎกอ้างอิงทั้งฉบับภาษาบาลีและภาษาไทย ใช้ระบุชื่อคัมภีร์ และระบุถึง เล่ม/ข้อ/หน้า ตามลำดับ เช่น วิ.มหา. (บาลี) ๕/๑๖/๑๕. หมายถึง คัมภีร์วินยปิฎก มหาวิภังคปาลี ภาษาบาลี เล่ม ๕ ข้อ ๑๖ หน้า ๑๕ วิ.มหา. (ไทย) ๕/๑๖/๒๑-๒๒. หมายถึง คัมภีร์วินยปิฎก มหาวิภังค ภาษาไทย เล่ม ๕ ข้อ ๑๖ หน้า ๒๑-๒๒ เป็นต้น

พระสุตตันตปิฎก

ขุ.ธ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อัมมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย มหานิทเทส	(ภาษาไทย)
ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.มู.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก	(ภาษาไทย)
อง.ทุก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทุกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปณจก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปณจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ฉก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ฉกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทสก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.เอกาทสก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนามีความสำคัญและมีคุณค่าต่อการดำรงชีวิตของชาวไทยมาเป็นเวลาช้านาน ด้วยเหตุที่พระพุทธศาสนา มุ่งอบรมสั่งสอนประชาชนให้เป็นคนดีมีศีลธรรมและ อยู่กันอย่างมีความสุข มีความเมตตากรุณา ช่วยเหลือเกื้อกูลกันฉันญาติมิตร เป็นตัวการ ที่ทำให้มนุษย์มีสติปัญญา เข้าใจ กฎเกณฑ์และขบวนการแห่งธรรมชาติ สามารถปฏิบัติ ให้สอดคล้องกับกฎเกณฑ์และขบวนการแห่ง ธรรมชาตินั้นได้ และในขณะเดียวกัน จะสอนให้เลิกเพิ่นถือปฏิบัติในเฉพาะสิ่งที่ตั้งงามและถูกต้อง ช่วย ให้มีหลักที่ถูกต้อง ทำให้ชีวิตมีความหมายและความหวัง ทั้งพระพุทธศาสนายังเป็นแหล่งกำเนิด วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมที่ตั้งงามของสังคม เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดเสถียรภาพความ สงบสุขในสังคมและ เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ ทำให้มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่ประเสริฐกว่า สิ่งมีชีวิตอื่นทั้งหลายในโลกนี้ ทั้งนี้เพื่อ ความสงบสุขของบุคคลและสังคม^๑ พระพุทธศาสนาฝังรากลึกอยู่ในกลุ่มประเทศในทวีปเอเชีย เนื่องจากเป็นกลุ่มประเทศในพื้นที่ ใกล้เคียงกับประเทศอันเป็นต้นกำเนิดของพระพุทธศาสนา คือ ประเทศอินเดียพระพุทธศาสนาได้เข้าสู่ดินแดนสุวรรณภูมิหรือ ประเทศไทยในปัจจุบันในระหว่างที่มีการ สันนิษฐานว่า เป็นช่วงสมัยก่อน พ.ศ. ๕๐๐ ตรงกับสมัยพระเจ้า อโศกมหาราชที่ได้เริ่มส่งคณะของพระโสณะ และพระอุตตระเข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนา นิกายเถรวาทในประเทศไทย^๒ สิ่งที่สำคัญที่ทำให้พระพุทธศาสนาอยู่คู่กับสังคมไทยมาเป็นเวลาช้านานเช่นนี้ ส่วนที่สำคัญคือศาสนทายาท ด้วยเหตุที่ ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมากลไกทางพระพุทธศาสนาได้สร้าง ศาสนทายาทให้มีความเข้มแข็ง ผ่านกระบวนการศึกษาขององค์กรคณะสงฆ์ โดยพระสงฆ์เป็นผู้ปฏิบัติ ตนตามศีลธรรมทางพระพุทธศาสนาและเป็นที่พึ่งให้กับประชาชน^๓ ด้วยความเข้มแข็งนี้เป็นการ ถ่ายทอดวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น ศาสนทายาทก็เกิดตามมาจาก การได้รับรู้ได้เห็นแนวทางในการปฏิบัติ ตามวิถีของชุมชนเมื่อกาลเวลาผ่านไป เข้าสู่ยุคของการเปลี่ยนแปลงท้าววัฒนธรรม มีการถ่ายทอด

^๑วิเชียร ชาบุตริบุญตริก, **พุทธศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๕), หน้า ๑๘.

^๒พระรักษ์พล กุลวฑฒโน, **พระกรรมฐานกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ**, (กรุงเทพมหานคร : หจก.นารายณ์ อิมเมจแอนด์พริ้นท์, ๒๕๕๗), หน้า ๒๐.

^๓สุริยา รักษาเมือง, “นโยบายและการบริหารจัดการการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในยุคโลกาภิวัตน์”, **วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร**, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (ตุลาคม, ๒๕๕๗): ๑๗๗.

วัฒนธรรมกันข้ามชาติ จากอีกซีกโลกหนึ่งมายังซีกโลกหนึ่ง ผ่านทางสื่อต่าง ๆ ทำให้คนทั่วโลกได้เห็นวิถีชีวิตการเป็นอยู่ของกันและกันและเกิดการเปรียบเทียบ ให้ค่านิยมกับสิ่งที่เห็น สิ่งแปลกใหม่ โดยไม่ได้คำนึงถึงความถูกต้องเหมาะสมกับบริบทของสังคมของตน เหตุผลดังกล่าวส่งผลกระทบต่อการพัฒนาศาสนทายาทของพระพุทธศาสนาโดยตรง เพราะเยาวชนได้รับสื่อจากทั่วโลกได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งมีผลต่อสภาพจิตใจ การตัดสินใจ กุหลุตรที่มีแนวโน้มว่าจะเข้ามาบวชเป็นสามเณรซึ่งเป็นศาสนทายาทที่สำคัญก็หายไป เพราะค่านิยมเปลี่ยนไป สามเณรซึ่งเป็นเหล่ากอแห่งสมณะที่จะเติบโตเป็นพระสงฆ์ต่อไปก็ขาดแคลน ส่วนหนึ่งมีผลมาจากการปฏิรูปการศึกษาขึ้นพื้นฐาน

สังคมในปัจจุบันจัดอยู่ในยุคโลกาภิวัตน์ ยุคที่เศรษฐกิจ การเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ประชาชนขาดการพึ่งพาเหมือนที่มีมาแต่ในอดีต เกิดการเอารัดเอาเปรียบ แย่งชิงอำนาจและในขณะเดียวกันศาสนทายาทที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมก็เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามไปด้วย^๕ ที่มาการพัฒนาศาสนทายาทก็จะขึ้นอยู่กับกระบวนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และปัญหาในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบัน คือ พระสงฆ์ในประเทศไทยมักยึดถือเป็นประเพณีว่า การประกาศหลักการทางพระพุทธศาสนา หลักธรรมคำสั่งสอนจะต้องได้รับการอาราธนาจากญาติโยมก่อน ถ้าญาติโยมไม่อาราธนาการที่ภิกษุจะออกเผยแผ่พระพุทธศาสนาจะเป็นการผิดประเพณี นอกจากนี้กิจของสงฆ์มักยึดธรรมเนียมนิยม เช่น การเทศนาธรรมแก่ประชาชนมักเป็นเรื่องเก่า ซ้ำซากไม่เข้ากับสมัยนิยม ไม่มีการประยุกต์ หลักธรรมให้เข้ากับสังคมหรือชีวิตปัจจุบัน ศาสนาจึงกลายเป็นเรื่องไกลตัว คนรุ่นใหม่จึงให้ความสนใจต่อวัดและพระสงฆ์น้อยมาก เมื่อมองจากภาพรวมทั้งหมด เราจะเห็นว่า ปัจจุบันยังหาหน่วยงานที่รับผิดชอบต่องานเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยตรงไม่ได้ เพราะต่างก็มีลักษณะต่างคนต่างทำ ดังที่เกิดสำนักสงฆ์ต่างๆ มากมาย^๕ เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็แสดงให้เห็นว่า กระบวนการที่จะเป็นตัวสร้างเสริมศาสนทายาทที่อ่อนแอจากผลกระทบทางสังคม ศาสนทายาทที่มีอยู่แล้วกลับไม่เข้มแข็ง ศาสนทายาทที่จะเกิดขึ้นก็ไม่เกิดขึ้นเพราะ เพราะกระบวนการในการสร้างเสริมเกิดการอ่อนแอเชิงระบบ กล่าวได้ว่าสภาพสังคมไทยปัจจุบันกำลังอยู่ในสภาพที่เรียกว่า “กลียุค” ทั้งด้านเศรษฐกิจการเมืองสังคมและวัฒนธรรมมีปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนที่ทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกันปรับปรุงแก้ไขอย่างถูกวิธี^๖

^๕ บัญชายุทธ นาคมจลินท์, “แนวทางการพัฒนาศาสนทายาทที่พึงประสงค์ในพระพุทธศาสนา”, วารสารบัณฑิตศึกษา มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๗): ๑๔๐.

^๕ พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต), เทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๑), หน้า ๖.

^๖ ฉันทนา จันทร์บรรจง, การศึกษากับการส่งเสริมคุณธรรม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔), หน้า ๗๙.

นอกจากการเผยแพร่แล้วส่วนหนึ่งที่สามารถพัฒนาศาสนทายาทได้ก็คือการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ เพราะการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาสามารถตอบสนองนโยบายของการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐ ในด้านคุณภาพและสัมฤทธิ์ผล แต่ในปัจจุบัน การศึกษาพระปริยัติธรรมมีคุณค่า ความหมายและความสำคัญต่อสังคมและชีวิตของคนสมัยปัจจุบัน น้อยลงตามลำดับ และมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ว่า การศึกษาพระปริยัติธรรมไม่เพียงพอที่จะสร้างพระภิกษุสามเณรให้เป็นศาสนทายาทที่ดีได้ แต่ในขณะเดียวกัน การจัดการศึกษาอื่นๆ นอกจากพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและแผนกบาลีก็ถูกมองว่าผลิตพระภิกษุสามเณรเพื่อให้ลาสิกขา และในด้านนโยบายและขอบเขตของการบริการศาสนศึกษาของเขตคับแคบลงคือเน้นให้การศึกษาเฉพาะบุคคลที่อยู่ในวงในของพระพุทธศาสนาเท่านั้น ละเลยคนที่บวชระยะสั้น และศิษย์วัด ในด้านที่เกี่ยวข้องกับรัฐ รัฐไม่สามารถจัดการศึกษาให้ทั่วถึงตามเป้าหมายและไม่สามารถแก้ไขปัญหาความไม่เสมอภาคทางการศึกษาได้ และแยกการศึกษาออกไปจัดเอง ทำให้ความห่างเหินระหว่างรัฐกับคณะสงฆ์มีมากขึ้น^๗ ดังนั้นการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญเดิมที่มองว่าจะสามารถพัฒนาศาสนทายาทที่เข้มแข็งได้ ก็คงไม่ได้เป็นไปดังที่หวัง ด้วยเหตุผลที่ข้าพเจ้าข้างต้นนั่นเอง

การพัฒนาศาสนทายาทอีกส่วนหนึ่งที่เห็นได้ในปัจจุบันก็คือ การจัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ซึ่งจะมีการบวชเรียนในการอบรมสั่งสอน เรียกได้ว่าเป็นการแนะแนวให้ผู้บวชสนใจในการศึกษาทางพระพุทธศาสนา เพราะเมื่อเยาวชนได้บวชเข้ามาได้รับการขัดเกลาจิตใจ ก็จะไปปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในทางที่ถูกต้อง ซึ่งปัจจัยที่สำคัญต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมก็คือ การอบรมสั่งสอน จิตสำนึก และแบบอย่างหรือตัวอย่างที่ดี^๘ อย่างไรก็ตามการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนก็เป็นเพียงช่วงเวลาหนึ่งเท่านั้น เมื่อเยาวชนลาสิกขาออกไปเข้าสู่การศึกษาในภาคปกติ สภาพจิตใจก็กลับเข้าสู่การดำเนินชีวิตปกติ ยังไม่นำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างถาวรเพราะมีสิ่งเร้าในภาคนอกจำนวนมาก

จากปัญหาดังกล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า แนวทางหรือรูปแบบในการพัฒนาศาสนทายาทยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาศาสนทายาทผ่านกระบวนการในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา การจัดการศึกษา หรือแม้แต่การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ด้วยปัญหาและอุปสรรคหลายประการดังที่กล่าวแล้วนั้น หากมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบที่เหมาะสมโดยนำเอา

^๗พระราชมณเฑียร (ประยุทธ์ ปยุตโต), **ทิศทางการศึกษาของคณะสงฆ์**, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๒๕-๒๗.

^๘ธีรศักดิ์ บึงมูม, “การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนโดยอาศัยกระบวนการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชน อำเภอป่าพะวง จังหวัดขอนแก่น”, **วารสารธรรมทรรศน์**, ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๑ (มีนาคม-มิถุนายน ๒๕๕๘): ๑๔๘.

กระบวนการที่มีคุณภาพซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาศาสนทายาทได้ มาเป็นแบบในการพัฒนาศาสนทายาท จะสามารถทำให้ศาสนทายาทเพิ่มจำนวนขึ้น ซึ่งหมายถึงความเจริญแห่งพระพุทธศาสนา เพราะสามเณรที่เรียกได้ว่าเป็นเหล่ากอแห่งสมณะ เมื่อได้รับการพัฒนาผ่านกระบวนการพัฒนาศาสนทายาทที่ดีแล้ว เมื่ออุปสมบทเป็นพระภิกษุก็จะเป็นพระภิกษุที่มีคุณภาพ สามารถปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัยได้ และสามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษารูปแบบการพัฒนาศาสนทายาท ของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อนำมาเป็นตัวแบบในการพัฒนาศาสนทายาทที่มีคุณภาพต่อไป

๑.๒ คำถามการวิจัย

- ๑.๒.๑ สภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีเป็นอย่างไร
- ๑.๒.๒ กระบวนการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีเป็นอย่างไร
- ๑.๒.๓ รูปแบบการการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีเป็นอย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๓.๑ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี
- ๑.๓.๒ เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี
- ๑.๓.๓ เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาได้ ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยฉบับนี้มุ่งศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ประกอบด้วย

๑) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของ Leonard Nadler^๙

- ๑.๑) การฝึกอบรม
- ๑.๒) การศึกษา
- ๑.๓) การพัฒนา

^๙Leonard Nadler, *Corporate Human Resources Development*, (New York: American for Training and Development, 1980), p. 5.

๒) การพัฒนาศาสนทายาทตามหลักภาวนา ๔^{๑๐}

๒.๑) การพัฒนาด้านกาย (กายภาวนา)

๒.๒) การพัฒนาด้านศีล (ศีลภาวนา)

๒.๓) การพัฒนาด้านจิต (จิตภาวนา)

๒.๔) การพัฒนาด้านปัญญา (ปัญญาภาวนา)

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

๑) **ตัวแปรต้น** ประกอบด้วย การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ได้แก่ ๑) การฝึกอบรม ๒) การศึกษา ๓) การพัฒนา และ หลักภาวนา ได้แก่ ๑) กาย ๒) ศีล ๓) จิต ๔) ปัญญา

๒) **ตัวแปรตาม** ได้แก่ รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ประกอบด้วย ๑) การพัฒนาด้านกาย ๒) การพัฒนาด้านศีล ๓) การพัฒนาด้านจิต ๔) การพัฒนาด้านปัญญา

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๑) ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ สังฆาธิการในจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน ๖๗๔ รูป^{๑๑}

๒) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๑๘ รูปหรือคน ประกอบด้วย

๑) พระสังฆาธิการในจังหวัดสุพรรณบุรี

๒) ผู้บริหารสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุพรรณบุรี

๓) นักวิชาการในจังหวัดสุพรรณบุรี

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่วัดในจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน ๕๙๑ วัด^{๑๒}

^{๑๐}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพมหานคร : การศาสนา, ๒๕๕๖), หน้า ๑๐๖.

^{๑๑}สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ข้อมูลพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา ปี ๒๕๖๐, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : http://sta.onab.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=349&Itemid=361 [๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๑].

^{๑๒}สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุพรรณบุรี, ทำเนียบวัดในจังหวัดสุพรรณบุรี, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://spb.onab.go.th/images/stories/news2561/form/watinsuphan2561.pdf> [๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑].

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยจะดำเนินการวิจัยตั้งแต่ เดือนพฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๖๑ ถึง เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๖๓ รวมระยะเวลา ๑๕ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ รูปแบบการพัฒนา หมายถึง การพัฒนาศาสนทายาทตามหลักภาวนา ๔ ได้แก่

๑) การพัฒนาด้านกาย หมายถึง การพัฒนาสร้างทางกายแต่ตรงกันข้ามถ้าพัฒนาทางด้านเดียวแล้วอาจเป็นการส่งเสริมให้เกิดทัศนหาความทะยานอยาก

๒) การพัฒนาด้านศีล หมายถึง การพัฒนาสนทนายาทด้วยหลักศีลนั้นโดยเนื้อหาสาระสำคัญก็เพื่อให้บุคคลสามารถดำรงตนให้อยู่ร่วมกับสังคมหรืออยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างปกติสุขทั้งศีลที่เป็นสิกขาบททั่วไปและศีลที่เป็นองค์มรรคคืออริศีลสิกขา

๓) การพัฒนาด้านจิต หมายถึง การพัฒนาอบรมอริจิตตะสิกขาในไตรสิกขา ซึ่งหมายถึง การฝึกปรือในด้านคุณภาพและสมรรถภาพของจิตได้แก่รวมเอาองค์มรรคข้อสัมมาวายามะสัมมาสติ และสัมมาสมาธิเข้ามาว่าโดยสาระก็คือการฝึกให้มีจิตใจเข้มแข็งมั่นคงแน่วแน่ควบคุมตนได้ดีมีสมาธิมีกำลังใจสูงให้เป็นจิตที่สงบผ่องใสเป็นสุขบริสุทธิ์ปราศจากสิ่งรบกวนหรือทำให้เศร้าหมองอยู่ในสภาพเหมาะแก่การใช้งาน

๔) การพัฒนาด้านปัญญา หมายถึง การพัฒนาความรู้เหตุผลความรู้เข้าใจชัดเจนความรู้เข้าใจหยั่งแยกได้ในเหตุผลดีชั่วคุณโทษประโยชน์มิใช่ประโยชน์เป็นต้นและรู้ที่จะจัดแจงจัดสรรจัดการความรอบรู้ในกองสังขารมองเห็นตามเป็นจริง

๑.๕.๒ การพัฒนา หมายถึง การพัฒนาศาสนทายาทตามหลักของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ได้แก่

๑) การฝึกอบรม หมายถึง การจัดการฝึกอบรมศาสนทายาทให้มีความเข้มแข็งในด้านกายมีสุขภาพแข็งแรงแต่ไม่เป็นไปเพื่อการบำรุงกิเลสตัณหา การฝึกอบรมในด้านศีล ให้มีระเบียบวินัย การฝึกอบรมในด้านจิต คือการฝึกสมาธิเจริญกรรมฐาน การฝึกอบรมในด้านปัญญา คือการฝึกฝนให้เกิดการเพิ่มพูนสติปัญญาความสามารถ

๒) การศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาให้กับศาสนทายาทตามกระบวนการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ ได้แก่การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี และแผนกสามัญ รวมทั้งการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์

๓) การพัฒนา หมายถึง การพัฒนาศาสนทายาทตามหลักของภาวนา ๔

๑.๕.๔ ศาสนทายาท หมายถึง เยาวชนในจังหวัดสุพรรณบุรีมีอายุยังไม่ถึง ๒๐ ปีบริบูรณ์

๑.๕.๕ คณะสงฆ์ หมายถึง คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

- ๑.๖.๑ ได้ทราบถึงสภาพทั่วไปของการพัฒนาสาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี
- ๑.๖.๒ ได้ทราบถึงกระบวนการพัฒนาสาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี
- ๑.๖.๓ ได้รู้รูปแบบการพัฒนาสาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี
- ๑.๖.๔ ผลการวิจัยสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นรูปแบบในการพัฒนาสาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี และจังหวัดอื่น ๆ ได้

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนาชนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี” ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบ
- ๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศาสนาชนทายาท
- ๒.๔ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย
- ๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบ

รูปแบบในทัศนะของนักวิชาการส่วนใหญ่ได้ให้ความคิดเห็นไว้ในทิศทางต่างกันตามลักษณะ ดังที่ผู้วิจัยจะได้นำเสนอต่อไปนี้

รูปแบบ หมายถึง รูปแบบของจริง รูปแบบที่เป็นแบบอย่าง และแบบจำลองที่เหมือนของจริงทุกอย่างแต่มีขนาดเล็กหรือใหญ่ขึ้นกว่าปกติ เป็นสิ่งที่แสดงโครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างชุดของ ปัจจัยหรือตัวแปรต่างๆ หรือองค์ประกอบที่สำคัญในเชิงความสัมพันธ์หรือเหตุผลซึ่งกันและกัน เพื่อช่วยเข้าใจข้อเท็จจริงหรือปรากฏการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ มีลักษณะที่พึงปรารถนาซึ่งมีลักษณะเป็นอุดมคติ หรือเกิดได้ยากในโลกของความเป็นจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งที่เราอยากได้กับความสามารถที่จะหาสิ่งที่ต้องการนั้นแตกต่างกันมาก เช่น เมืองในอุดมคติ”^๑ อีกนัยหนึ่งหมายถึง ชุดของทฤษฎีที่ผ่านการทดสอบความแม่นยำ (validity) และความน่าเชื่อถือ (reliability) แล้ว สามารถระบุและพยากรณ์ความสัมพันธ์ระหว่าง ตัวแปรโดยวิธีการทางคณิตศาสตร์หรือทางสถิติได้ด้วย”^๒

^๑ วัลย์รัฐ วรเทพพิพิงษ์, การกำหนดและวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ: ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เสมาธรรม, ๒๕๔๐), หน้า ๒๑.

^๒ R.H., Willer, *Leader and Leadership Process*, (Boston: Irwin/McGraw-Hill., 1967), p.

นอกจากนี้รูปแบบยังมีความหมายแยกย่อยออกไปอีก มีหลายประเภท สำหรับรูปแบบทางการศึกษาและสังคมศาสตร์นั้น ได้แบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ

๑. Analogue Model เป็นรูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปมัยเทียบเคียงปรากฏการณ์ซึ่งเป็นรูปธรรมเพื่อสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรม เช่น รูปแบบในการทำนายจำนวนนักเรียนที่จะเข้าสู่ระบบโรงเรียน ซึ่งอนุมานแนวคิดมาจากการเปิดน้ำเข้าและปล่อยน้ำออกจากถัง นักเรียนที่จะเข้าสู่ระบบเปรียบเทียบกับน้ำที่เปิดออกจากถัง ดังนั้นนักเรียนที่คงอยู่ในระบบจึงเท่ากับนักเรียนที่เข้าสู่ระบบลดด้วยนักเรียนที่ออกจากระบบ เป็นต้น

๒. Semantic Model เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพ เพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้นๆ เช่น รูปแบบการสอนของ จอยซ์ และเวล (Joyce and Weil)

๓. Mathematical Model เป็นรูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อในการแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ รูปแบบประเภทนี้นิยมใช้กันทั้งในสาขาจิตวิทยาและศึกษาศาสตร์ รวมทั้งการบริหารการศึกษาด้วย

๔. Causal Model เป็นรูปแบบที่พัฒนามาจากเทคนิคที่เรียกว่า Path Analysis และหลักการสร้าง Semantic Model โดยการนำเอาตัวแปรต่างๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุและผลที่เกิดขึ้น เช่น The Standard Deprivation Model ซึ่งเป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสภาพทางเศรษฐกิจสังคมของบิดา มารดา สภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่บ้าน และระดับสติปัญญาของเด็ก^๓

รูปแบบยังสามารถอธิบายลักษณะได้จากลักษณะของเมืองออกเป็นรูปแบบที่อธิบายโดยลักษณะพื้นที่และรูปแบบที่อธิบายโดยลักษณะของประชากรรูปแบบที่ใช้ในการอธิบายโดยพื้นที่นั้นมีจุดมุ่งหมายในการบรรยายลักษณะของเมืองว่ามีลักษณะเช่นไร เช่น Concentric Zone Model และ Social Area Analysis Model เป็นต้น สำหรับรูปแบบที่ใช้อธิบายคุณลักษณะของประชากรเมืองนั้น เป็นรูปแบบที่เสนอแนวคิดในการอธิบายเกี่ยวกับลักษณะของประชากรเมืองต่างๆ เช่น Residential Segregation Model เป็นต้น”^๔ เกี่ยวกับคุณลักษณะของรูปแบบที่ดีโดยกล่าวว่ารูปแบบที่ใช้ประโยชน์ได้ ควรจะมีข้อกำหนด (requirement) ๔ ประการ คือ

^๓P.J., Keeves, *Educational Research Methodology and Measurement: An International Handbook*, (Oxford, England: Pergamon Press, 1988), p. 561.

^๔J. W., Bardo, & J. J., Hartman, *Urban Society: A Systematic Introduction*, (New York: F. E. Peacock, 1982), p. 70.

๑. รูปแบบ ควรประกอบด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง (Structural Relationship) มากกว่าความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันแบบรวม ๆ (Associative Relationship)

๒. รูปแบบ ควรใช้เป็นแนวทางการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นสามารถถูกตรวจสอบได้โดยการสังเกต ซึ่งเป็นไปได้ที่จะทดสอบรูปแบบพื้นฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ได้

๓. รูปแบบ ควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา ดังนั้น นอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ ควรใช้อธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย

๔. รูปแบบ ควรเป็นเครื่องมือในการสร้างโมทัศน์ใหม่ และสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ ซึ่งเป็นการขยายในเรื่องที่กำลังศึกษา^๕

ตารางที่ ๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบ

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
ถวัลย์รัฐ วรเทพพิพิงษ์, (๒๕๔๐, หน้า ๒๑).	รูปแบบ หมายถึง รูปแบบที่เป็นแบบอย่าง และแบบจำลองที่เหมือนของจริงทุกอย่างแต่มีขนาดเล็กลงหรือใหญ่ขึ้นกว่าปกติ เป็นสิ่งที่แสดงโครงสร้างของความสัมพันธ์ของระหว่างชุดของ ปัจจัยหรือตัวแปรต่างๆ หรือองค์ประกอบที่สำคัญในเชิงความสัมพันธ์หรือเหตุผลซึ่งกันและกัน เพื่อช่วยเข้าใจข้อเท็จจริงหรือปรากฏการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ
R.H., Willer, (1967, p. 15).	รูปแบบ หมายถึง ชุดของทฤษฎีที่ผ่านการทดสอบความแม่นยำ (validity) และความน่าเชื่อถือ (reliability) แล้วสามารถระบุและพยากรณ์ความสัมพันธ์ระหว่าง ตัวแปรโดยวิธีการทางคณิตศาสตร์หรือทางสถิติได้ด้วย
P.J., Keeves, (1988, p. 561).	รูปแบบทางการศึกษาและสังคมศาสตร์นั้น ๔ ประเภท คือ ๑. Analogue Model เป็นรูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปมัยเทียบเคียงปรากฏการณ์ซึ่งเป็นรูปธรรมเพื่อสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรม

^๕P.J., Keeves Educational Research Methodology and Measurement: An International Handbook, p. 560.

ตารางที่ ๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบ (ต่อ)

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
	๒. Semantic Model เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพ เพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้นๆ ๓. Mathematical Model เป็นรูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อในการแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ ๔. Causal Model เป็นรูปแบบที่พัฒนามาจากเทคนิคที่เรียกว่า Path Analysis และหลักการสร้าง Semantic Model โดยการนำเอาตัวแปรต่างๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุและผลที่เกิดขึ้น
J. W., Bardo, & J. J., Hartman, (1982, p. 70).	รูปแบบสามารถอธิบายลักษณะได้จากลักษณะของเมือง ออกเป็นรูปแบบที่อธิบายโดยลักษณะพื้นที่และรูปแบบที่อธิบายโดยลักษณะของประชากรรูปแบบที่ใช้ในการอธิบายโดยพื้นที่นั้นมีจุดมุ่งหมายในการบรรยายลักษณะของเมืองว่ามีลักษณะเช่นไร
P.J., Keeves, (1991, p. 560).	รูปแบบที่ใช้ประโยชน์ได้ ๔ ประการ คือ ๑. รูปแบบ ควรประกอบด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง (Structural Relationship) ๒. รูปแบบ ควรใช้เป็นแนวทางการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นสามารถถูกตรวจสอบได้โดยการสังเกต ๓. รูปแบบ ควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา ๔. รูปแบบ ควรเป็นเครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่ และสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ ซึ่งเป็นการขยายในเรื่องที่กำลังศึกษา

การพัฒนาารูปแบบ

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการควบคุมวิทยานิพนธ์ซึ่งได้แบ่งการดำเนินการออกเป็น ๒ ขั้นตอน คือ “การพัฒนารูปแบบและการทดสอบประสิทธิภาพและประสิทธิผลของรูปแบบ ในส่วนการพัฒนารูปแบบนั้น ดำเนินการโดยวิเคราะห์ลำดับในการทำวิทยานิพนธ์ หลักการเขียนรายงานการวิจัย จุดบกพร่องที่มักจะพบในการทำวิทยานิพนธ์ แล้วนำองค์ประกอบเหล่านั้นมาสร้างเป็นรูปแบบการควบคุมวิทยานิพนธ์ตามลำดับขั้นในการทำวิทยานิพนธ์ หลังจากนั้นจะเป็นขั้นตอนที่ ๒ นำรูปแบบดังกล่าว ไปทดสอบและประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของรูปแบบ”^๖

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบอีกวิธีหนึ่งตามแนวทางการศึกษาของ ได้พัฒนารูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งศึกษาการพัฒนารูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เหมาะสมการศึกษามีรายละเอียดในการดำเนินการ ๕ ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ ๑ การศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการบริหารคุณภาพทั้งองค์การ โดยสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่ได้รับเลือกเป็นโครงการนำร่อง การวิจัยและการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อคุณภาพการศึกษา รวมทั้งการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการศึกษาสภาพจริงจากรายงานการประเมินตนเองของโรงเรียนที่ผ่านการประเมินคุณภาพ

ขั้นตอนที่ ๒ เป็นการสร้างรูปแบบจำลองเพื่อสร้างรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การ โดยการสังเคราะห์แบบสัมภาษณ์จากการศึกษาในขั้นตอนที่ ๑ นำมาสร้างเป็นรูปแบบจำลองระบบบริหารคุณภาพทั้งองค์การด้วยการสร้างเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิแบบเลือกตอบ เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ให้ผู้ทรงคุณวุฒิแสดงความคิดเห็นโดยอิสระ

ขั้นตอนที่ ๓ เป็นการพัฒนารูปแบบระบบบริหารคุณภาพทั้งองค์การโดยใช้เทคนิคเดลฟายจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้รูปแบบที่มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติการใช้รูปแบบจำลองจากขั้นตอนที่ ๒ นำมาศึกษาวิเคราะห์ และกำหนดรูปแบบระบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การด้วยเทคนิคเดลฟาย ๓ รอบ

ขั้นตอนที่ ๔ การวิเคราะห์หาความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การ เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบโดยผู้ปฏิบัติงานในสถานศึกษาคือผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และกรรมการสถานศึกษา

^๖บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ชมรมเด็ก, ๒๕๓๕), หน้า ๑๓.

ขั้นตอนที่ ๕ การสรุปและนำเสนอรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์กร และจัดทำเป็นรายงานผลการวิจัยต่อไป^๗

สรุปได้ว่า รูปแบบคือ แบบอย่างที่เป็นของจริงที่ผ่านการพิสูจน์มาแล้วว่าสามารถนำไปใช้เป็นแบบในการดำเนินการ สามารถดำเนินตามแบบที่ได้ผ่านการพิสูจน์มาแล้วนั้น แล้วบรรลุผลที่พึงประสงค์ได้ ซึ่งรูปแบบที่ว่านั้นมีความสัมพันธ์กันในเชิงระบบ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ แบบจำลองที่แสดงให้เห็นถึงกระบวนการในการดำเนินการ มีข้อมูลป้อนเข้า กระบวนการดำเนินการและผลลัพธ์ที่เห็นได้เชิงประจักษ์ เชื่อถือได้ มีการรับรอง ปฏิบัติตามแล้วสามารถนำไปอ้างอิงได้ถึงบริบทอื่นที่มีลักษณะเช่นเดียวกันได้

ตารางที่ ๒.๒ การพัฒนารูปแบบ

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
บุญชม ศรีสะอาด, (๒๕๓๕, หน้า ๑๓).	การพัฒนารูปแบบและการทดสอบประสิทธิภาพและประสิทธิผลของรูปแบบ ในส่วนการพัฒนารูปแบบนั้น ดำเนินการโดยวิเคราะห์ลำดับในการทำวิทยานิพนธ์ หลักการเขียนรายงานการวิจัย จุดบกพร่องที่มักจะพบในการทำวิทยานิพนธ์ แล้วนำองค์ประกอบเหล่านั้นมาสร้างเป็นรูปแบบการควบคุมวิทยานิพนธ์ตามลำดับขั้นในการทำวิทยานิพนธ์ หลังจากนั้นจะเป็นขั้นตอนที่ ๒ นำรูปแบบดังกล่าว ไปทดสอบและประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของรูปแบบ
รุ่งรัชดาพร เวหะชาติ, (๒๕๔๘, หน้า ๙๒-๙๓).	แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ ๕ ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ ๑ การศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการบริหารคุณภาพทั้งองค์กร ขั้นตอนที่ ๒ เป็นการสร้างรูปแบบจำลองเพื่อสร้างรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์กรโดยการสังเคราะห์แบบสัมภาษณ์จากการศึกษาในขั้นตอนที่ ๑ ขั้นตอนที่ ๓ เป็นการพัฒนารูปแบบระบบบริหารคุณภาพทั้งองค์กรโดยใช้เทคนิคเดลฟาย

^๗รุ่งรัชดาพร เวหะชาติ, “การพัฒนารูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์กรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน”, *ดุชนิพนธ์การศึกษาดุชนิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๘), หน้า ๙๒-๙๓.

ตารางที่ ๒.๒ การพัฒนารูปแบบ (ต่อ)

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
	ขั้นตอนที่ ๔ การวิเคราะห์หาความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การ
	ขั้นตอนที่ ๕ การสรุปและนำเสนอรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การ และจัดทำเป็นรายงานผลการวิจัยต่อไป

๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

๒ ๑.๒. ความหมายของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นการพัฒนาเพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการทำงานเพื่อให้เกิดการปรับปรุงการทำงานและเพื่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าของบุคลากร เป็นการพัฒนาความรู้ความสามารถ ทักษะ ทศนคติ และประสบการณ์ให้แก่บุคลากร และพัฒนาให้คนในองค์การมีความก้าวหน้า ทันสมัย และยังเป็นเตรียมบุคลากรเพื่อความก้าวหน้าไปสู่ระดับสูงขึ้นไป ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้บุคลากรได้มีแนวทางในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดแก่องค์การ ซึ่งได้มีผู้ให้ความหมายของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไว้หลายท่านพอประมวลได้ดังนี้

มีนักวิชาการ ได้กล่าวถึง แนวคิดการพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ว่า ในยุคโลกาภิวัตน์นี้ ว่าทรัพยากรมนุษย์ เป็นกุญแจไขสู่ความสำเร็จของชาติ ถ้าหากประเทศใดประเทศหนึ่งมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพ คุณภาพ และจริยธรรมสูง เชื่อว่าเราคงก้าวเข้าไปแข่งขันในโลกไร้พรมแดนได้อย่างไม่ยากเย็นนัก มุมมองใหม่ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ตามกรอบแนวคิดการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ เพื่อให้ธุรกิจสามารถนำไปเป็นรูปแบบเพื่อพัฒนาองค์การที่นำไปสู่ความสำเร็จได้ทั้งองค์การและประเทศชาติ ดังนี้^๕

๑) ระดับจุลภาค เป็นระดับการเรียนรู้ในองค์การซึ่งการเรียนรู้ใน ระดับ คือ

๑.๑) การเรียนรู้ของบุคคล (Individual Learning) หัวใจสำคัญอยู่ที่การเรียนรู้เกี่ยวกับแนวคิดในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๒) ทีมการเรียนรู้ (Team Learning) เป็นรูปแบบการพัฒนาการทำงานเป็นทีมที่มีลักษณะข้ามฝ่ายงาน การสั่งตนเอง และการจัดการความคิดที่แตกต่าง

^๕ ดนัย เทียนพุ่ม, ส่องโลกทรรศน์นักบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๕๕.

๑.๓) องค์การแห่งการเรียนรู้ (Organizational Learning) เป็นการเรียนรู้ระดับสูงสุดในองค์การ ซึ่งมีพื้นฐานมาจากการเกิดมีการเรียนรู้ การพัฒนาองค์การให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้นี้จะเน้นเรื่องการเรียนรู้ในสถานที่ทำงาน การมีความคิดแบบเป็นระบบหรือบูรณาการ การพัฒนาตนเองเป็นบุคคลผู้รอบรู้การมีเป้าหมายร่วมกัน และการบูรณาการเพื่อจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

๒) ระดับมหภาค เมื่อสามารถพัฒนาคนในองค์การให้เกิดการเรียนรู้ได้ ระดับแล้วก็จะก้าวไปสู่ระดับการพัฒนาในระดับมหภาคต่อไป ซึ่งมีอยู่ ระดับเช่นกัน คือ

๒.๑) การพัฒนาระดับชุมชนหรือประเทศ เป็นการพัฒนาองค์ความรู้หรือเทคโนโลยีของเราเอง การมีลักษณะที่เรียกว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน ที่เป็นสติปัญญาหรือมันสมองให้กับสังคมหรือประเทศชาติ

๒.๒) การพัฒนาระดับภูมิภาค เป็นการพัฒนาด้านวัฒนธรรมหรือการข้ามวัฒนธรรมที่จะเตรียมเข้าแข่งขันในระดับโลก พร้อมกับการพัฒนาความสามารถในการคิดเชิงกลยุทธ์ที่จะเข้าแข่งขันในธุรกิจที่รุนแรงระดับภูมิภาค

๒.๓) การพัฒนาสู่ระดับโลก เป็นระดับสุดยอดของการพัฒนา คือ สามารถบูรณาการทั้งการเรียนรู้และการพัฒนาเข้ามาเป็นหนึ่งเดียว จนทำให้ประเทศของเราก้าวหน้าในสู่เวทีโลกระดับนานาชาติแบบนักกลยุทธ์ระดับโลกที่มีความพร้อมด้านศักยภาพของคนเทคโนโลยี การจัดการและทุนเป็นต้น

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คือการศึกษาอบรมในพระพุทธศาสนายึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ดังจะเห็นได้จากการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับการพัฒนาการและวุฒิภาวะของผู้เรียน โดยที่พระพุทธเจ้าทรงเทียบความพร้อมในการศึกษาเล่าเรียนของบุคคลเข้ากับบัวสี่เหล่า และทรงจำแนกประเภทของบุคคลที่จะเข้ารับการศึกษอบรมไปตามจริต ๖ และที่สำคัญคือ พระพุทธเจ้ามุ่งให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเองตัวอย่างเช่น การบริหารงานบุคคลในพระพุทธศาสนา เรื่องตั้งแต่การรับเข้ามาบวชที่ต้องมีการกลั่นกรองโดยคณะสงฆ์ พระพุทธเจ้าทรงมอบความเป็นใหญ่ให้คณะสงฆ์ในการให้การอุปสมบทแก่กุลบุตร เมื่อบวชเข้ามาแล้ว พระบวชใหม่จะต้องได้รับการฝึกหัดอบรมและการศึกษาเล่าเรียนจากพระอุปัชฌาย์โดยอยู่ภายใต้การปกครองดูแลของท่านจนบรรพชาครบ ๕ พรรษา^๙

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นับว่ามีความสำคัญยิ่งสำหรับองค์การ เพราะนโยบายคือหลักการที่กำหนดขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ นโยบายจึงเปรียบเสมือนเครื่องมือที่ช่วยแนะ

^๙พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พุทธวิธีการบริการ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ลัทธิมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓๙.

แนวทางให้การปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ นโยบายจึงมีลักษณะที่กำหนดให้ผู้ปฏิบัติงานรู้ว่าจะต้องปฏิบัติอะไรบ้าง^{๑๐}

นโยบายที่กำหนดขึ้นมักจะมีหลายระดับ อาทิเช่นนโยบายวิสาหกิจ (Corporate policy) จะเป็นนโยบายที่กำหนดขึ้นโดยยึดวัตถุประสงค์เป็นหลักและมุ่งนำองค์กรไปสู่การแข่งขันส่วนนโยบายเฉพาะ/แผนก (Divisional and Departmental policy) เป็นนโยบายที่กำหนดขึ้นเพื่อให้ฝ่ายหรือแผนกสามารถวางแผนการปฏิบัติงานและวางแผนการแก้ปัญหา เพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายของฝ่ายหรือแผนกนั้น

นอกจากนั้น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๙) เป็นแผนยุทธศาสตร์ที่ชี้กรอบทิศทางการพัฒนาประเทศ ในระยะปานกลาง ที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ระยะยาว และมีการดำเนินการต่อเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๘ ในด้านแนวคิดที่ยึด “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” ในทุกมิติอย่างเป็นองค์รวมและให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สมดุล ทั้งด้านตัวคน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างระบบบริหารจัดการภายในที่ดีให้เกิดขึ้นในทุกกระดับ อันจะทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืนที่มี “คน” เป็นศูนย์กลางได้อย่างแท้จริง

แนวคิดในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญมีอยู่ ๒ ประการคือ^{๑๑}

๑. แนวคิดแบบดั้งเดิม เป็นแนวคิดที่มีมาแต่เดิมว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ได้เกิดขึ้นค่อนข้างชัดเจนในช่วงที่มีการปฏิวัติอุตสาหกรรมในระยะปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๗ และต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ การปฏิวัติอุตสาหกรรมทำให้มีการนำเอาเครื่องจักรเข้ามาใช้ในการอุตสาหกรรม เครื่องจักรกลายเป็นสิ่งสำคัญสำหรับนายจ้าง ดังนั้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นลักษณะการจัดการมนุษย์ในองค์กรที่เน้นอำนาจนิยม โดยที่ผู้บริหารไม่ได้ให้ความสำคัญของทรัพยากรมนุษย์ ไม่ให้ความสำคัญของศักดิ์ศรีของความเป็นคน

รูปแบบต่อมาของการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรก็คือแบบบิดาปกครองบุตร เป็นการจัดการมนุษย์ในองค์กรที่เกิดขึ้นหลังจากงานบริหารบุคคลที่เน้นอำนาจนิยม ทั้งนี้เพื่อช่วยแก้ปัญหาหรือหาทางให้การจัดการมนุษย์ในองค์กรไปได้รอดในสมัยนั้น ลักษณะสำคัญของการจัดการมนุษย์ในองค์กรแบบนี้ คือ องค์กรมีลักษณะเป็นครอบครัว บิดาคือนายจ้าง บุตรคือผู้ใช้งาน บิดา

^{๑๐} พะยอม วงศ์สารศรี, การบริหารทรัพยากรมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : คณะวิทยาการจัดการ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๐), หน้า ๒๖ - ๓๐.

^{๑๑} ธงชัย สมบูรณ์, การบริหารและจัดการมนุษย์ในองค์กร, (กรุงเทพมหานคร : ปราชญ์สยาม, ๒๕๔๙), หน้า ๑๗.

เป็นผู้ดูแลความประพฤติ อบรมสั่งสอนบุตรซึ่งยังพึ่งตัวเองไม่ได้ การพิจารณาวินิจฉัยเรื่องต่างๆ เช่น การให้รางวัล การลงโทษ อยู่ในอำนาจของบิดา การลงโทษอาจรรุนแรงถึงขั้นให้ออกก็ได้ การบริหารลักษณะนี้อาจช่วยแก้ปัญหาการบริหารชนิดแรกได้ในระยะแรกๆ

เมื่อการบริหารจัดการในลักษณะบิดาและบุตร ไม่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับองค์กรส่วนใหญ่ได้แล้วก็มีระบบของการจัดการอีกแบบหนึ่งคือการจัดการมนุษยนิยมในองค์กรที่เน้นระบบราชการหรือลัทธิสำนักงาน (Bureaucracy) เป็นลักษณะการปกครองหรือการบริหารตามลำดับชั้น มีกฎระเบียบข้อบังคับ มีการกวดขันเข้มงวด มีการเลือกเฟ้นผู้ปฏิบัติงาน มีการเขียนกฎเกณฑ์เป็นลายลักษณ์อักษร ตลอดจนมีการเก็บรักษาเอกสาร แนวคิดของการจัดการมนุษยนิยมในองค์กรแบบนี้เห็นได้ชัดเจนคือ ต้องมีระเบียบข้อบังคับ ตลอดจนมีการควบคุมอย่างใกล้ชิด

รูปแบบต่อมาของการจัดการมนุษยนิยมแบบระบบราชการที่เห็นได้ชัดในประเด็นต่อมา คือ มีการคัดเลือกผู้มีความสามารถสูงสุดเข้ามาปฏิบัติงาน และบรรจุคนให้เข้าทำงานเพื่อมีประสิทธิภาพในการทำงานสูงสุด โดยพยายามให้นักจิตวิทยาเข้ามาช่วยสร้างแบบทดสอบเพื่อเป็นเครื่องมือในการคัดเลือก มีการเขียนกฎระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ นั้นเป็นลายลักษณ์อักษร และเก็บไว้อย่างเป็นระเบียบ พร้อมทั้งเริ่มเก็บเอกสารข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับบุคคลโดยจัดให้มีเจ้าหน้าที่บุคคลขึ้นดำเนินการเก็บเอกสารระเบียบ กฎเกณฑ์ต่างๆ เพื่อแสดงความชัดเจนให้เป็นที่ยอมรับทั้งฝ่ายนายจ้างและผู้ใช้แรงงาน

ลักษณะต่อมา เป็นการจัดการมนุษยนิยมในองค์กรที่มีผู้บริหารเป็นผู้ปกป้องผลประโยชน์ผู้บริหารงานบุคคลมีฐานะเป็นตัวกลางระหว่างนายจ้างกับผู้ใช้แรงงาน หรือผู้บริหารระดับสูงกับผู้ใช้แรงงาน ผู้ใช้แรงงานมักจะมีองค์กรของตน เช่น สหภาพแรงงานหรือคณะกรรมการลูกจ้างเป็นที่รวบรวมความคิดเห็น ความต้องการของผู้ใช้แรงงาน และเสนอข้อมูลนั้นๆ ต่อผู้บริหาร ผู้บริหารงานบุคคลเป็นตัวกลางดังกล่าว ฉะนั้นดูเหมือนผู้บริหารงานบุคคลมีอำนาจมากแต่อันที่จริงการปฏิบัติงานในฐานะตัวกลางนั้นเป็นเรื่องยากมากเพราะจะต้องเข้ากับทั้งสองฝ่ายได้ดี รักษาผลประโยชน์ของทั้งผู้บริหารสูงสุด และผู้ใช้แรงงานหรือลูกจ้างและนายจ้าง เพื่อให้การปฏิบัติการเป็นตัวกลางประสบความสำเร็จอย่างยิ่ง ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ผู้บริหารหันมาสนใจความเป็นมนุษย์ของผู้ใช้แรงงานมากขึ้น โดยเฉพาะการจัดสวัสดิการ การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ รวมทั้งการสร้างแรงจูงใจ

๒. แนวคิดแบบใหม่เป็นแนวคิดที่มีลักษณะตรงข้ามกับแนวคิดแรก คือ เป็นการประสานแนวความคิดของการจัดการตามแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific Management) และการจัดการตามแนวมนุษยสัมพันธ์ (Human Relation Approach) เข้าด้วยกันโดยคัดเลือกเฉพาะแนวคิดที่มีประโยชน์ ต่อการจัดการมนุษยนิยมในองค์กร การจัดการตามแบบทฤษฎีแผนใหม่เกิดขึ้นเพราะมนุษยนิยมต้องการความเหมาะสมพอดี ถ้าเราพิจารณาเฉพาะการจัดการแบบวิทยาศาสตร์จะเห็นได้ว่าเป็นแบบ

แผน(Formal Organization) เกินไป เช่นเดียวกับการจัดการตามแนวนุขัยสัมพันธ์ก็เป็นแบบ
 กันเอง (Informal Organization) เกินไปการนำแนวคิดจากการจัดการทั้ง ๒ รูปแบบนั้นมา
 ผสมผสานกันพร้อมทั้งแต่งเติมสิ่งที่ขาดไปให้สมบูรณ์ ทำให้แนวความคิดของการจัดการตามทฤษฎี
 แผนใหม่มีการให้ความสำคัญในแง่มุมต่างๆ เช่น ทำงานตามลักษณะความสามารถเฉพาะ
 (Specialization) เป็นผลให้เกิดการสรรหาบุคคลที่มีความสามารถเหมาะสมกับตำแหน่งงานการ
 จัดระบบแยกตำแหน่งความรู้ความสามารถ (Position Classification) การจัดอบรม (Training)
 มีการจัดการอบรมให้ความรู้แก่ผู้ใช้แรงงานเพื่อปรับความรู้ความสามารถของเขาเหล่านั้นให้ทันต่อ
 เทคโนโลยีใหม่ และการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมในเรื่องการจัดสวัสดิการผู้บริหารเห็นความสำคัญ
 ในการตอบแทนแรงงาน โดยจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อเป็นการทำนุบำรุงรักษา “คน”
 ซึ่งเป็นทรัพยากรสำคัญให้มีประสิทธิภาพและการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพตามความสมควร พร้อมทั้งมี
 ขวัญและกำลังใจที่ดี การจัดการเรื่องความปลอดภัยในการทำงาน ตลอดจนดูแลสุขภาพของผู้ใช้
 แรงงาน การให้แรงจูงใจ คือ การใช้จิตวิทยาที่เหมาะสมกับผู้ใช้แรงงาน

องค์กรนั้นเป็นแหล่งรวมทรัพยากรมากมายไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรมนุษย์ทรัพยากรเงิน
 ทรัพยากรเทคโนโลยี และอื่นๆ องค์กรเป็นแหล่งที่ก่อให้เกิดผลผลิต และในสังคมปัจจุบันการพัฒนา
 ทรัพยากรมนุษย์ ให้เกิดการเรียนรู้ถือเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาองค์กรให้ทุกคนได้เกิดการเรียนรู้
 ให้ระดับตนเองและการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่องไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต ทำให้องค์กรได้พัฒนาขีด
 ความสามารถในการเรียนรู้ที่สูงขึ้นเพื่อให้องค์กรเจริญเติบโตก้าวหน้า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ใน
 องค์กร เป็นเรื่องดังต่อไปนี้^{๑๒}

๑. การฝึกอบรม เป็นความจำเป็นของพนักงานที่เข้ารับการอบรม ไม่ว่าจะในด้าน
 รูปแบบเนื้อหา และวิธีการ โดยมุ่งทางด้านสิทธิของบุคคล

๒. การมุ่งแก้ปัญหาเป็นตัวกำหนดบทบาทงานด้านทรัพยากรมนุษย์ ให้มุ่งส่งเสริมการ
 แก้ไขปัญหาในฐานะที่การศึกษา การฝึกอบรม เป็นองค์ประกอบของงานพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มุ่ง
 ทางด้านการแก้ปัญหาให้องค์กร

๓. มุ่งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เข้ารับการอบรมสัมมนา ทั้งในด้านการเตรียมตัว
 การจัดหา เนื้อหา และรูปแบบ ซึ่งผู้เข้ารับการอบรมพัฒนาต้องมีจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมที่จะพัฒนา
 องค์กร

๔. เป็นกระบวนการที่มีระบบการบริหารงานบุคคลที่มีทัศนคติเหมือนกันมีการสอด
 ประสานที่เป็นระบบอย่างต่อเนื่องเพื่อทำให้เกิดผลสำเร็จแก่องค์กรได้

^{๑๒} บรรยงค์ โตจินดา, การบริหารงานบุคคล, (กรุงเทพมหานคร : รวมสาส์น, ๒๕๔๖), หน้า ๑๘๖.

แนวความคิดในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร คือการสร้างบรรยากาศในการทำงานที่เอื้ออำนวยต่อการแสดงออกของศักยภาพบุคคลในองค์กรทำให้เกิดคุณภาพชีวิตในการทำงานเกิดการพัฒนางานองค์กร รวมทั้งการออกแบบงานใหม่ ซึ่งทั้งหมดนี้เกิดจากภาวะปัจจุบันมีการแข่งขันทางธุรกิจมาก ทำให้องค์กรมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพัฒนาการบริหารงานบุคคล ต้องมีการปรับสภาพเพื่อความอยู่รอดขององค์กร ซึ่งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นี้จะเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีลักษณะต่อเนื่องกันไปตลอดชีวิตของบุคคลในองค์กรมีความเกี่ยวข้องกับเรื่อง การฝึกอบรม (Training) การศึกษา (Education) จะเน้นที่ตัวบุคคลและการพัฒนา (Development) จะเน้นที่ตัวบุคคลในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้นจะสำเร็จได้ต้องทำอย่างเป็นกระบวนการ

ดังนั้น ผลของการพัฒนา (Result) ที่หวังผลระยะสั้นจะเป็นการพัฒนาระดับบุคคลและการบริหารผลงาน หรือหากหวังผลระยะยาว เน้นที่การพัฒนาสายอาชีพและการพัฒนาองค์กรในเรื่องขอบเขตหรือองค์ประกอบการพัฒนาสำหรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพุทธจะไม่แตกต่างกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กระแสหลักกล่าวคือมีทั้งการพัฒนาทั้งในระดับบุคคลและระดับองค์กร สิ่งที่พึงพิจารณาคือขอบเขตหรือจุดเน้นในการพัฒนาจะมีผลถึงการเลือกวิธีการหรือกระบวนการพัฒนาที่แตกต่างกัน กล่าวคือการพัฒนาในระดับบุคคลกับการพัฒนาในระดับองค์กรจะมีเทคนิคที่ต่างกันเนื่องจากมีปัจจัยที่ต่างกัน เช่น ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ระดับองค์กรจะมีตัวแปรด้านโครงสร้างองค์กร กระบวนการในการทำงาน เทคโนโลยีที่องค์กรใช้ และวัฒนธรรมการทำงานเพิ่มเติมเข้ามา ดังนั้นนักพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แนวพุทธจึงต้องพิจารณาปัจจัยนี้ เพื่อที่จะไม่ดำเนินการพัฒนาในระดับปัจเจกบุคคลแล้วคาดหมายว่าการพัฒนาในระดับองค์กรจะเกิดขึ้นเองโดยอัตโนมัติ ดังนั้นในกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ สองปัจจัยแรกที่ต้องกำหนดเป็นตัวปัจจัยอิสระคือเป้าหมายการพัฒนาและกลุ่มเป้าหมายหรือขอบเขตที่ต้องการพัฒนาในระดับบุคคลหรือองค์กร^{๑๓}

นอกจากปัจจัยด้านองค์ประกอบในการพัฒนาซึ่งแบ่งเป็น ประเภทใหญ่ ๆ คือระดับบุคคลและระดับองค์กรแล้ว ความพร้อมที่จะได้รับการพัฒนาหรือความสามารถในการเรียนรู้ก็จะมีไม่เท่ากันด้วย ปัจจัยนี้จะมีผลไปถึงกระบวนการพัฒนาในขั้นตอนต่อ ๆ ไป เช่น การวางแผนทาง การออกแบบหลักสูตร เทคนิคการสอน ความพร้อมที่เวลานี้กล่าวเปรียบเทียบกับคำสอนของพระพุทธเจ้าในเรื่อง “บัว ๔ เหล่า” ซึ่งหมายถึงความสามารถในการเรียนรู้ “สี่ธรรม” ที่ไม่เท่ากัน มิฉฉาธิฐิที่มีไม่เท่ากันของแต่ละบุคคลหรือแต่ละองค์กร ดัง พุทธพจน์ที่ว่า “เราจะแสดงธรรมแก่ใคร

^{๑๓}Gilley J.W., Eggland, S. A.& Maycunich, A., **Principle of Human Resource Development**, 2nd ed, (Cambridge, MA : Persues Books, 2002), p. 174.

ก่อนหน้า ใครรู้จักทั่วถึงธรรมนี้ได้ฉับพลัน เป็นผู้ฉลาดเฉียบแหลม มีปัญญา มีฤทธีคือกิเลสน้อยเป็นปรกติ...”

เป้าหมายการพัฒนาสามประการและขอบเขตการพัฒนาที่มีทั้งระดับปัจเจกบุคคลระดับกลุ่มและระดับองค์กรและความพร้อมที่จะพัฒนาได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว เป้าหมายในการพัฒนาดังกล่าวจะเป็นปัจจัยกำหนดกระบวนการทัศน์ในการพัฒนา

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ทรัพยากรมนุษย์นั้นเป็นการมองมนุษย์ในฐานะทรัพยากร คือ เป็นทุนเป็นปัจจัยในการที่จะนำมาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ส่วนการพัฒนาคนโดยมองคนในฐานะเป็นมนุษย์ มีความหมายว่า มนุษย์มีความเป็นมนุษย์ของตัวเอง ชีวิตมนุษย์นั้นมีจุดหมาย จุดหมายของชีวิตคือ ความสุข อิศราภาพความดี ความงามของชีวิต ซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะตัวบุคคล^{๑๔} การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นการวางแผนอย่างเป็นระบบอย่างต่อเนื่อง เพื่อจัดให้มีการพัฒนาระดับขีดความสามารถในการปฏิบัติงานของพนักงานและประสิทธิภาพในการดำเนินการขององค์กร โดยใช้วิธีการฝึกอบรม การให้ความรู้ และจัดโปรแกรมการพัฒนาพนักงาน ให้มีโอกาสได้รับความก้าวหน้าในอาชีพสำหรับในอนาคตในระยะเวลาที่สั้นกว่า^{๑๕} การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึงกระบวนการ การที่ผู้บริหารใช้ศิลปะและกลยุทธ์ดำเนินการสรรหา คัดเลือกและบรรจุบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสม ให้ปฏิบัติงานในองค์กร พร้อมทั้งสนใจการพัฒนา การบำรุงรักษาให้สมาชิกที่ปฏิบัติงานในองค์กรสามารถเพิ่มพูนความรู้ความสามารถ เพื่อการทุ่มเทการทำงานให้กับองค์กร และสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข^{๑๖} การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพดีขึ้น ต้องพัฒนาในด้านร่างกายและจิตใจไปพร้อมๆ กัน นอกจากนั้นจะต้องให้มนุษย์มีความรู้คู่กับคุณธรรมด้วย จึงจะเป็นคนที่สมบูรณ์หรือความเป็นมนุษย์ออกไปอยู่ในสังคมได้ และเมื่อมนุษย์มีความรู้แล้ว ต้องนำไปปฏิบัติ ผักผ่อนให้เกิดผลดี คือ มีประสบการณ์ดีนั่นเอง ประสบการณ์ดี ความรู้ดี มีคุณธรรมดี และมีความสามารถสูงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่ควรใช้เป็นหลักในการจัดการทรัพยากรมนุษย์^{๑๗} แนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เรื่อง

^{๑๔}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), ทศวรรษธรรมทัศน์พระธรรมปิฎก หมวดศึกษาศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๓) หน้า ๕๑.

^{๑๕}อำนาจ แสงสว่าง, การจัดการทรัพยากรมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ์, ๒๕๔๐), หน้า ๒๔๘.

^{๑๖}วิชัย โสสุวรรณจินดา, การบริหารทรัพยากรมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : VJ.พรินติ้ง, ๒๕๔๖), หน้า ๒

^{๑๗}อำนาจ เจริญศิลป์, การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรินติ้งเฮ้าส์, ๒๕๔๓), หน้า ๒๐๖.

องค์ประกอบของระบบ หมายถึง^{๑๘} ระบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีองค์ประกอบสำคัญ คือ ปัจจัยนำเข้า ซึ่งได้แก่ คน เงิน และวิทยาการ กระบวนการแปรสภาพ ซึ่งได้แก่ การศึกษา ฝึกอบรม พัฒนา และปัจจัยนำออกซึ่งได้แก่ คนที่มีคุณภาพ ความสำเร็จในการพัฒนามนุษย์ถือได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงค่านิยม ทักษะคติ ความต้องการ และพฤติกรรมของมนุษย์จากเดิมมาสู่ภาวะใหม่ เป็นการกระตุ้นให้เกิดความต้องการโครงการใหม่ ๆ ดังจะเห็นได้ว่าในองค์การต่าง ๆ เมื่อทรัพยากรมนุษย์ในองค์การได้รับการพัฒนาสูงขึ้น มีความรู้ความชำนาญมากขึ้น ก็มักที่จะเกิดความต้องการโครงการใหม่ ๆ ทางการบริหารซึ่งจะเรียกร้องให้ฝ่ายบริหารหรือฝ่ายจัดการดำเนินการให้มีขึ้น เช่น ในระยะหลังองค์การเกือบทุกแห่งถูกเรียกร้องให้มีการจัดระบบเกี่ยวกับความมั่นคงปลอดภัยในการทำงาน ระบบการประกันชีวิตและสุขภาพ เป็นต้น และในระดับชาติก็เช่นเดียวกัน การที่ทรัพยากรมนุษย์ของชาติได้รับการพัฒนามีคุณภาพดีขึ้น ก็ย่อมจะมีความต้องการโครงการใหม่ ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเรื่องการได้รับการบริการจากภาครัฐอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ดังจะเห็นได้ว่าภารกิจต่าง ๆ ของหน่วยงานภาครัฐเพิ่มมากขึ้น เมื่อระดับของการพัฒนาประเทศสูงขึ้น เป็นต้น

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธจะเริ่มต้นที่มีพุทธธรรมเป็นกรอบใหญ่หรือฐานคิดหลัก ซึ่งเมื่อก้าวถึงองค์ความรู้ทางเศรษฐศาสตร์ก็จะเป็นพุทธเศรษฐศาสตร์ซึ่งจะทำให้มีระบบเศรษฐกิจแบบเศรษฐกิจพอเพียง และองค์การที่อยู่ในสังคมหรือประเทศนั้นก็จะมีระบบเศรษฐกิจพอเพียง หรือเป็นองค์การที่ต้องการใช้ระบบเศรษฐกิจพอเพียงแม้ว่าบริบทจะยังเป็นระบบเศรษฐกิจทุนนิยม บริโณคนิยมอยู่ก็ตาม ลักษณะองค์การที่ว่านี้จะเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธเกิดขึ้นได้^{๑๙}

เป้าหมายในการพัฒนาตามแนวพุทธจะแบ่งเป็น ๒ ระดับ กล่าวคือระดับโลกียธรรมซึ่งเหมาะสมสำหรับองค์การเอกชนที่ยังต้องมีภารกิจในการแสวงหารายได้ หรือกำไร หรือแม้กระทั่งองค์การภาครัฐที่ต้องมีผลงานให้คุ้มค่างบประมาณที่ได้รับ ทรัพยากรมนุษย์ในองค์การนี้จึงจะมีกระบวนการทัศน์ในการพัฒนาทั้งแบบเพื่อผลงาน (Performance Paradigm) เพื่อการเรียนรู้ (Learning Paradigm) และกระบวนการทัศน์ในระดับโลกียธรรม ส่วนกระบวนการทัศน์การพัฒนาในระดับโลกุตระธรรมซึ่งมีจุดมุ่งหมายของการดับทุกข์อย่างสิ้นเชิง เป็นภาวะนิโรธหรือนิพพานอาจจะเป็นเรื่องยากที่จะพัฒนาในองค์การที่ยังต้องอยู่รอดด้วยการแสวงหากำไรสูงสุดถึงแม้ว่าจะเป็นไปได้ก็ตาม อย่างไรก็ตามจุดมุ่งหมายของการแบ่งเป็น ๒ กระบวนการทัศน์การพัฒนาในระดับโลกียธรรม และโลกุตระธรรมก็เพื่อให้

^{๑๘} เต็มศักดิ์ ทองอินทร์, เอกสารประกอบสอน : การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, (ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๒.

^{๑๙} อภิชัย พันธเสน, พุทธเศรษฐศาสตร์ : วิวัฒนาการ ทฤษฎี และการประยุกต์กับเศรษฐศาสตร์สาขาต่างๆ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อมรินทร์พริ้นติ้ง, ๒๕๔๔), หน้า ๑๗๘.

นักพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แนวพุทธตระหนักถึงเป้าหมายและความพร้อมของทั้งทรัพยากรมนุษย์และองค์การที่จะพัฒนา ทั้งระดับปัจเจกบุคคล ระดับกลุ่มคนในองค์การ และระดับองค์การ ด้วยความตระหนักเช่นนี้จะทำให้การพัฒนาที่มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจากผู้วางแผนการพัฒนาทั้งในระดับองค์การและระดับบุคคลจะมีการวิเคราะห์และออกแบบโปรแกรมการพัฒนา หรือหากใช้การฝึกอบรมผู้ออกแบบหลักสูตรการพัฒนาและผู้สอนจะปรับปรุงเนื้อหา หลักธรรม เทคนิคการถ่ายทอดให้เหมาะสมกับผู้เรียน ความสัมพันธ์ของบริบทขององค์การ องค์การและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธขององค์การ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง การจัดกิจกรรมที่เป็นระบบและต่อเนื่อง กิจกรรมที่จัดจะกำหนดให้สิ้นสุดในเวลาที่เหมาะสม และสามารถสร้างกิจกรรมเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้อย่างดี ซึ่งกิจกรรมที่จัดเพื่อพัฒนา^{๒๐} การพัฒนาบุคลากร คือ การดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อให้บุคลากรได้เรียนรู้ มีความชำนาญ เพื่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคลากรไปในแนวทางที่ต้องการองค์กรหรือหน่วยงาน^{๒๑} การพัฒนาบุคลากร หมายถึง การดำเนินความพยายามใดๆ ที่จะทำให้สมรรถภาพเชิงสร้างสรรค์ของแต่ละคนสอดคล้องกับงานในหน้าที่ที่บุคคลแต่ละคนรับผิดชอบ^{๒๒} การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง กิจกรรมที่จะนำมา ซึ่งคุณภาพและความสามารถในการผลิตของพนักงาน และนำมาซึ่งความพอใจงานระหว่างพนักงาน หัวหน้างานและพนักงานอื่นๆ โดยการพัฒนาต้องทำทั้งระดับปัจเจกบุคคล (Individual Development) ระดับองค์การ (Organization Development) การพัฒนาอาชีพ (Career Development)^{๒๓}

ในส่วนของทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ นั้นมีหลายแนวคิดหลายวิธีการด้วยกันที่จะให้บุคคลในองค์การเกิดการเรียนรู้ และมีโอกาสปรับปรุงวิธีการทำงานเพื่อความเจริญเติบโตของตนและองค์การ ทฤษฎีการบริหารการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จะมีอยู่หลายแนวคิดหลายรูปแบบและได้แบ่งออกเป็นหลายยุคหลายกลุ่ม แต่จะนำเอาทฤษฎีที่สำคัญ ๆ เท่านั้น ซึ่งสาระสำคัญของทฤษฎีจะได้นำกล่าวถึงประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

^{๒๐}Nadler, Leonard, *Designing training program : The critical events model*, (Reading, ass. Addison – Wesley, 1982), p. 12.

^{๒๑}Beach, Dale S. *Personnel, The Management of People at Work*, (New York : The Macmillan Publishing Co. 1980), p. 59.

^{๒๒}Meggison, Leon C. *Personnel, A Behavioral Approach to Administration*, (omewood: Richard D Lrwin, 1969), p. 307.

^{๒๓}Pace.RW.Smith, *Human Resource Development*, (New Jersey : Prentlice Hall,1991), p.7.

๑ ทฤษฎีความต้องการและความจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์ลำดับชั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow)^{๒๔} ๕ ขั้นตอน คือ

๑) ความต้องการทางร่างกาย (Physiological Needs) ได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำ อากาศหายใจ เพศ เป็นต้น ความต้องการดังกล่าวถือว่าเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของร่างกายเพื่อการดำรงชีวิต

๒) ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) ได้แก่ ความปลอดภัยทั้งทางร่างกาย และอารมณ์ เช่น ความต้องการจะได้บ้านพักอาศัยหรือเสื้อผ้าอย่างเพียงพอ ควรจะต้องปราศจากความกังวลใจในเรื่องความมั่นคงทางการทำงานและการเงิน เป็นต้น

๓) ความต้องการทางสังคม (Social Needs) หลังจากความต้องการทั้งสองขั้นได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการต่อมา คือ ความต้องการเป็นเจ้าของ หรือความต้องการทางสังคมซึ่ง ได้แก่ ความต้องการความรักและความต้องการได้รับการยอมรับจากเพื่อนร่วมงาน

๔) ความต้องการที่จะได้รับการยกย่องในสังคม (Esteem Needs) เป็นความต้องการขั้นสูง ความต้องการดังกล่าวแบ่งออกเป็น ๒ ด้าน คือ ด้านหนึ่งเป็นความต้องการเกี่ยวกับภาพพจน์ที่ดีของตัวเองและการยอมรับตัวเอง ส่วนอีกด้านหนึ่งเป็นความต้องการเกี่ยวกับการได้รับการยกย่องและนับถือจากคนอื่น

๕) ความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จ ตามความนึกคิดด้วยตัวเอง (Self Actualization Needs) เป็นความต้องการขั้นสูงสุด ซึ่งเกี่ยวกับความสามารถของแต่ละคนที่จะพัฒนาตัวเองให้เจริญก้าวหน้าถึงที่สุด

๒ ทฤษฎีการจูงใจของ Lyman W.Porter และ Edward E. Lawler^{๒๕}

พอร์เตอร์ (Porter) และ ลอว์เลอร์ (Lawler) เห็นว่า ผลจากการปฏิบัติงานจะก่อให้เกิดผลลัพธ์หรือรางวัลซึ่งรางวัลเหล่านี้ประกอบด้วย รางวัลภายนอก (Extrinsic Rewards) ซึ่งได้แก่ รายได้และการเลื่อนตำแหน่ง ส่วนรางวัลภายใน (Intrinsic Rewards) ได้แก่ การยอมรับตัวเองและความรู้สึกถึงความสำเร็จแต่ละคนจะประเมินผลถึงความเสมอภาคหรือความยุติธรรมของรางวัลกับความพยายามที่จะได้ใช้ไป รวมทั้งระดับของความสำเร็จในการปฏิบัติงาน หากรู้สึกว่า รางวัลที่ได้รับมีความยุติธรรมบุคคลนั้นก็จะมีคามพึงพอใจในงาน

^{๒๔}Adranam H. Maslow, "A Theory of Human Motivation", (Psychological Review, 1943), pp. 370 - 396.

^{๒๕}Lyman W. Porter and Edward E. Lawler III, **Managerial Attitudes and Performance**, (Homewood Ill. Dorsey Press, 1968), p.87.

๓ ทฤษฎีการเสริมแรงเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์^{๒๖}

การเสริมแรง (Reinforcement) หมายถึง สิ่งเร้าต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดการตอบสนองรางวัล คือ ตัวเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforces) รางวัลทุกอย่างเป็นตัวเสริมแรง ส่วนตัวเสริมแรงทางลบ (Negative Reinforces) ทำให้พฤติกรรมเพิ่มขึ้น เพื่อหยุดผลที่ไม่พึงประสงค์

ประเภทของตัวเสริมแรง ตัวเสริมแรง (Reinforces) คือทุกสิ่งที่ทำให้เกิดพฤติกรรมเพิ่มขึ้น ตัวเสริมแรงสามารถแบ่งออกเป็น ๒ ชนิด คือ

๑) ตัวเสริมแรงปฐมภูมิ (Primary Reinforces) คือ การให้รางวัลแก่ตัวเอง ได้แก่ อาหาร น้ำ ความต้องการทางเพศ และการหลับนอน ตัวเสริมแรงปฐมภูมินี้เป็นความต้องการที่เกิดจากสัญชาตญาณและไม่ใช้เกิดจากการเรียนรู้ ดังนั้น ตัวเสริมแรงปฐมภูมิจึงเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่สลับซับซ้อนในองค์กรน้อยมาก

๒) ตัวเสริมแรงทุติยภูมิ (Secondary Reinforces) เป็นความต้องการที่เกิดจากการวางเงื่อนไข จึงต้องอาศัยการเรียนรู้ เช่น เงิน ซึ่งเป็นรางวัลขั้นพื้นฐานที่องค์กรจ่ายให้แก่ทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรและตัวทรัพยากรมนุษย์ จะได้บรรลุตัวเสริมแรงปฐมภูมิ ส่วนตัวเสริมแรงทุติยภูมิอื่น ๆ ที่เป็นรางวัล ได้แก่ ความมีชื่อเสียง คาซมเซย ความพอใจ ความตั้งใจ การยอมรับ การรู้จักกัน เป็นต้น

๔ ทฤษฎีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักทฤษฎี X และทฤษฎี Y^{๒๗}

ดักลาส แมคเกรเกอร์ (Douglas McGregor) ได้เสนอทฤษฎีการจูงใจ ที่เรียกว่า ทฤษฎี X และทฤษฎี Y ดังนี้ คือ

ทฤษฎี X ตั้งอยู่บนสมมติฐานเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ ดังนี้

- ๑) มนุษย์โดยทั่วไปไม่ชอบทำงาน และจะพยายามหลีกเลี่ยงงานให้มากที่สุด
- ๒) มนุษย์ส่วนใหญ่ถูกบังคับขู่เข็ญด้วยการลงโทษ เพื่อให้เขามีความพยายามทำงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร

๓) โดยธรรมชาติมนุษย์ชอบที่จะได้รับคำสั่ง ต้องการที่จะหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบและไม่ค่อยมีความทะเยอทะยาน แต่ต้องการความมั่นคงความปลอดภัยเหนือสิ่งอื่นใด

ทฤษฎี Y ตั้งอยู่บนสมมติฐานเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ ดังนี้

- ๑) การใช้ความพยายามทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจในการทำงาน ไม่ใช่เป็นสิ่งที่ยุ่งยากลำบากอะไรเลย แท้ที่จริงแล้วการทำงานเหมือนกับการเล่นหรือการพักผ่อน

^{๒๖} พรชัย ลิขิตจรรยาโรจน์, พฤติกรรมองค์การ (Organizational Behavior), (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๔๑.

^{๒๗} Douglas McGregor, *The Human Side of Enterprise*, (New York : McGraw-Hill, 1960), pp. 33 - 57.

๒) ทรัพยากรมนุษย์มีความสามารถในการควบคุมตัวเอง ให้ทำงานไปตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ โดยไม่ต้องควบคุมบังคับ

๓) การสร้างความผูกพันต่อองค์กร เป็นผลมาจากการให้รางวัลตามความสำเร็จของผลงาน

๔) ภายใต้สถานการณ์ที่เหมาะสม มนุษย์โดยทั่วไปเรียนรู้ไม่เพียงแต่การยอมรับเท่านั้น แต่ยังแสวงหาความรับผิดชอบเพิ่มอีกด้วย

๕) ความสามารถในการจินตนาการ ความเฉลียวฉลาด และความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหาขององค์กรมีอยู่กว้างขวางในตัวมนุษย์

๖) ภายใต้เงื่อนไขของคนในสังคมอุตสาหกรรมสมัยใหม่ ความสามารถทางสติปัญญาของคนในองค์กรมีโอกาสแสดงความสามารถเพียงบางส่วนเท่านั้น

จะเห็นได้ว่า หากผู้บริหารยอมรับทฤษฎี X แล้ว จะใช้วิธีการจูงใจให้คนทำงานโดยการควบคุมอย่างใกล้ชิด เพื่อให้เกิดความเกรงกลัวและไม่เปิดโอกาสให้คนอื่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แต่หากผู้บริหารยอมรับทฤษฎี Y แล้ว จะใช้วิธีการจูงใจโดยเปิดโอกาสให้คนอื่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน มีการมอบหมายงานให้ทำ ซึ่งทฤษฎี Y นับว่าเป็นทฤษฎีที่มีประโยชน์ต่อการจูงใจในการทำงานเป็นอย่างมาก

สรุปได้ว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญที่องค์กรทุกองค์การต้องเร่งพัฒนาบุคลากรของตนเองให้มีความรู้ ความสามารถ แนวทางสำคัญของการพัฒนาทุนมนุษย์จึงต้องการปรับปรุงประสิทธิภาพของบุคคล กลุ่ม และองค์การ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จะมีบทบาทเกี่ยวข้องกับเรื่องการปฏิบัติงานว่าควรจะทำงานอะไรให้บรรลุผล และเรื่องกระบวนการทำงาน ว่าควรทำงานให้บรรลุผลได้อย่างไร ทรัพยากรบุคคลเป็นทรัพยากรที่มีค่าสูงสุดขององค์การ คุณลักษณะของบุคคลที่จะเป็นทรัพยากรที่ดีและมีค่าขององค์การนั้น ควรจะมีความรู้ ความสามารถ ในวิชาชีพที่ตนรับผิดชอบอยู่ มีทัศนคติที่ดี มีความคิดสร้างสรรค์และมองกว้างไกล สามารถปรับตัวเองให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของสังคมสิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีที่ทันสมัยซึ่งสิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้สามารถสร้างให้มีในตัวของทรัพยากรบุคคลได้ หากมีการพัฒนาคนหรือการพัฒนาบุคลากร การพัฒนาบุคคลในองค์การจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้องค์การประสบความสำเร็จและบรรลุสู่เป้าหมายขององค์การ

ตารางที่ ๒.๓ ความหมายของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
दनัย เทียนพุดม, (๒๕๔๒, หน้า ๕๕).	แนวคิดการพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ ๑) ระดับจุลภาค ๒) ระดับมหภาค
พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), (๒๕๔๙, หน้า ๓๙).	การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คือ การศึกษาอบรมใน พระพุทธศาสนายึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ดังจะเห็นได้จาก การจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับการพัฒนาการและ วุฒิภาวะของผู้เรียน
พะยอม วงศ์สารศรี, (๒๕๔๐, หน้า ๒๖ – ๓๐).	การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นับว่ามีความสำคัญยิ่งสำหรับ องค์กร เพราะนโยบายคือหลักการที่กำหนดขึ้นเพื่อเป็น แนวทางในการปฏิบัติ
ธงชัย สมบูรณ์, (๒๕๔๙, หน้า ๑๗).	แนวคิดในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญมีอยู่ ๒ ประการคือ ๑. แนวคิดแบบดั้งเดิม ๒. แนวคิดแบบใหม่
บรยรงค์ ไตจินดา, (๒๕๔๖, หน้า ๑๘๖).	การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร ๑. การฝึกอบรม ๒. การมุ่งแก้ปัญหา ๓. มุ่งส่งเสริมการมีส่วนร่วม ๔. กระบวนการ
Gilley J.W., Eggland, S. A.& Maycunich, A., (2002. p. 174).	ผลของการพัฒนา (Result) ที่หวังผลระยะสั้นจะเป็นการ พัฒนาระดับบุคคลและการบริหารผลงาน หรือหากหวังผล ระยะยาว เน้นที่การพัฒนาสายอาชีพและการพัฒนาองค์กร
พระธรรมปิฎก (๒๕๔๓, หน้า ๕๑).	ทรัพยากรมนุษย์นั้นเป็นการมองมนุษย์ในฐานะทรัพยากร คือ เป็นทุนเป็นปัจจัยในการที่จะนำมาพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคม
อำนาจ แสงสว่าง, (๒๕๔๐, หน้า ๒๔๘).	การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นการวางแผนอย่างเป็นระบบ อย่างต่อเนื่อง เพื่อจัดให้มีการพัฒนาระดับขีดความสามารถ ในการปฏิบัติงานของพนักงานและประสิทธิภาพในการ ดำเนินการขององค์กร

ตารางที่ ๒.๓ ความหมายของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (ต่อ)

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
วิชัย โสสุวรรณจินดา, (๒๕๔๖, หน้า ๒).	การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึงกระบวนการ การที่ผู้บริหาร ใช้ศิลปะและกลยุทธ์ดำเนินการสรรหา คัดเลือกและบรรจุ บุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมให้ปฏิบัติงานในองค์กร พร้อม ทั้งสนใจการพัฒนา การบำรุงรักษา
อำนาจ เจริญศิลป์, (๒๕๔๓, หน้า ๒๐๖).	การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึงการพัฒนาทรัพยากร มนุษย์ให้มีคุณภาพดีขึ้น
เต็มศักดิ์ ทองอินทร์, (๒๕๔๗, หน้า ๒).	ระบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีองค์ประกอบสำคัญ คือ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการแปรสภาพ และปัจจัยนำออก
อภิชัย พันธเสน, (๒๕๔๔, หน้า ๑๗๘).	การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธจะเริ่มต้นที่มีพุทธธรรม เป็นกรอบใหญ่หรือฐานคิดหลัก
Nadler, Leonard, (1982, p. 12).	การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง การจัดกิจกรรมที่เป็น ระบบและต่อเนื่อง กิจกรรมที่จัดจะกำหนดให้สิ้นสุดในเวลา ที่เหมาะสม
Beach, Dale S. (1980, p. 59).	การพัฒนาบุคลากร คือ การดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อให้บุคลากรได้เรียนรู้ มีความชำนาญ เพื่อการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคลากรไปในแนวทางที่ต้องการ องค์กรหรือหน่วยงาน
Megginson, Leon C. Personnel, (1969, p. 307).	การพัฒนาบุคลากร หมายถึง การดำเนินความพยายามใดๆ ที่จะทำให้สมรรถภาพเชิงสร้างสรรค์ของแต่ละคนสอดคล้อง กับงานในหน้าที่ที่บุคคลแต่ละคนรับผิดชอบ
Pace.RW.Smith, (1991), p.7).	การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง กิจกรรมที่จะนำมา ซึ่ง คุณภาพและความสามารถในการผลิตของพนักงาน
Adranam H. Maslow, (1943), pp. 370 – 396).	ต้องการ ๕ ขั้นตอน ๑) ความต้องการทางร่างกาย ๒) ความต้องการความปลอดภัย ๓) ความต้องการทางสังคม ๔) ความต้องการที่จะได้รับการยกย่องในสังคม ๕) ความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จ

ตารางที่ ๒.๓ ความหมายของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (ต่อ)

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
Lyman W. Porter and Edwarad E. Lawler III, (1968), p.87). พรชัย ลิขิตจธรรมโรจน์, (๒๕๔๕, หน้า ๔๑).	ผลจากการปฏิบัติงานจะก่อให้เกิดผลลัพธ์หรือรางวัลซึ่งรางวัลเหล่านี้ประกอบด้วย รางวัลภายนอก และรางวัลภายใน ทฤษฎีการเสริมแรงเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ๑) ตัวเสริมแรงปฐมภูมิ ๒) ตัวเสริมแรงทุติยภูมิ
Douglas McGregor, (1960), pp. 33 - 57).	หากผู้บริหารยอมรับทฤษฎี X แล้ว จะใช้วิธีการจูงใจให้คนทำงานโดยการควบคุมอย่างใกล้ชิด แต่หากผู้บริหารยอมรับทฤษฎี Y แล้ว จะใช้วิธีการจูงใจโดยเปิดโอกาสให้คนอื่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน

๒.๒.๒ ความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ทรัพยากรมนุษย์ เป็นปัจจัยสำคัญและเป็นทรัพยากรที่มีค่าสูงสุดในการพัฒนาองค์การ องค์การจะประสบความสำเร็จได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับบุคคล ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินการ ดังนั้นมีนักวิชาการหลายท่าน ได้กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ดังนี้

๑. ช่วยให้บุคคลที่ปฏิบัติงานในองค์การมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน เกิดความจงรักภักดีต่อองค์การที่ตนปฏิบัติงาน ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อผลผลิตขององค์การ

๒. ช่วยให้เข้าใจความซับซ้อนและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทำให้เกิดการประดิษฐ์คิดค้นวิธีการและเครื่องมือ เครื่องใช้อำนวยความสะดวกสบายให้แก่การดำรงชีวิตในลักษณะที่แข่งขันกันสนองความต้องการของมนุษย์มากขึ้น ทำให้เกิดการแข่งขันทางธุรกิจอุตสาหกรรมไม่มีที่สิ้นสุด แต่ละกิจการทั้งในระดับประเทศจนถึงระดับโลกจึงต้องสรรหาคัดเลือกและเสริมสร้างคนดีไว้ใช้งาน

๓. ช่วยให้ธุรกิจดำเนินไปได้ เพราะธุรกิจอุตสาหกรรมแข่งขันกันมากขึ้น จึงเกิดความต้องการคนดีมีความสามารถสูงมาทำงานให้

๔. ช่วยลดปัญหาแรงงาน เพราะพลังของสถาบันแรงงานที่เติบโตและแข็งแกร่งขึ้น เป็นแรงผลักดันให้นายจ้างต้องให้ความสำคัญเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลเพิ่มขึ้น เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาแรงงานซึ่งจะบั่นทอนความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงขององค์การ

๕. ช่วยพัฒนาให้องค์การเจริญเติบโต เพราะการบริหารทรัพยากรมนุษย์เป็นสื่อกลางในการประสานงานกับแผนกต่าง ๆ เพื่อแสวงหาวิธีการให้ได้บุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเข้ามาทำงาน

ในองค์กร เมื่อองค์กรได้บุคคลที่มีคุณสมบัติดังกล่าว ย่อมทำให้องค์กรเจริญเติบโตและพัฒนา
ยิ่งขึ้น

๖. ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงแก่สังคมและประเทศชาติ ถ้าการบริหารทรัพยากรมนุษย์
ดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ย่อมไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างองค์กรและผู้ปฏิบัติงาน
ทำให้สภาพสังคมโดยรวมมีความเข้าใจที่ดีต่อกัน

ได้มีนักวิชาการ ได้กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธ
ศาสนาว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นี้สำคัญที่สุด เมื่อพัฒนามนุษย์ขึ้นไปก็จะค่อยๆ ทำให้คนนั้นห่าง
ออกไปจากการที่จะตกอยู่ภายใต้อิทธิพลครอบงำของตัณหา มานะ ทิฐิ คือ ถูกตัณหา มานะ ทิฐิ
ครอบงำน้อยลง เมื่อครอบงำน้อยลงก็เป็นอิสระแก่ตัวมากขึ้น สามารถทำสิ่งที่ตั้งใจได้มากขึ้น การที่
จะสร้างสันติก็มีทางเป็นไปได้โดยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ก็คือการศึกษา ซึ่งได้แก่ศึกษานั่นเอง^{๒๘}
ความสำคัญของการบริหารงานบุคคล^{๒๙} พอสรุปได้ดังต่อไปนี้

๑. เพราะธุรกิจอุตสาหกรรมแข่งขันกันมากขึ้น จึงเกิดความต้องการคนที่มีความสามารถ
สูงมาทำงานให้

๒. รัฐเล็งเห็นความสำคัญของการใช้คนภายใต้เงื่อนไขของยุคสมัยทางเศรษฐกิจสังคมและ
การเมือง เช่น ตามหลักมนุษยธรรมสากล สิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติและระเบียบที่
เกี่ยวข้องให้ทุกหน่วยธุรกิจถือปฏิบัติ

๓. ความซับซ้อนและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทำให้เกิดการประดิษฐ์คิดค้นวิธีการ
และเครื่องมือ เครื่องใช้มาอำนวยความสะดวกสบายให้แก่การดำรงชีวิตในลักษณะที่แข่งขันกันสนอง
ความต้องการของมนุษย์มากขึ้น ทำให้เกิดการแข่งขันทางธุรกิจอุตสาหกรรมไม่มีที่สิ้นสุด แต่ละกิจการ
ทั้งในระดับประเทศจนถึงระดับโลกจึงต้องทั้งสรรหาคัดเลือกและเสริมสร้างคนดีไว้ใช้งาน

๔. พลังของสถาบันแรงงานที่เติบโตและแข็งแกร่ง เป็นแรงผลักดันให้นายจ้างต้องให้
ความสำคัญเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลเพิ่มขึ้น เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาแรงงานซึ่งจะบั่นทอนความ
เจริญก้าวหน้าและความมั่นคงขององค์กร

๕. องค์กรใหญ่โตซับซ้อนมากขึ้น ตามสภาพแข่งขันและความเจริญทางเศรษฐกิจการ
แบ่งงานกันทำในองค์กรขนาดเล็ก จะมีลักษณะคนเดียวทำงานได้หลายอย่าง แต่เมื่อองค์กร
ขยายตัวใช้เทคโนโลยีสูงขึ้น ก็ต้องการความชำนาญเฉพาะอย่างมากขึ้น ซึ่งบางแห่งใช้ความชำนาญ
เฉพาะอย่างมากเกินไป (overspecialization) ก็จำทำให้กระบวนการงานบางอย่างติดขัดหรือรอนาน

^{๒๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), ทศวรรษธรรมทัศน์พระธรรมปิฎก หมวดศึกษาศาสตร์,
(กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๓), หน้า ๙๖.

^{๒๙} บรรยงค์ ไตจินดา, การบริหารงานบุคคล, หน้า ๒๐ - ๒๑.

ถ้าเกิดความขัดข้องในจุดใดจุดหนึ่งขึ้นปัญหาต่างๆ เหล่านี้ต้องการการบริหารงานบุคคลที่ดีเพื่อ “put the right man on the right job” (ใช้คนให้เหมาะกับงาน)

๖. บทบาทของการจัดการเปลี่ยนไปจากเดิมเป็นอันมาก เพราะต้องการผู้บริหารมืออาชีพจริงเพื่อมาบริหารงานยามวิกฤตได้หรือจัดการงานได้ตามสถานการณ์โดยใช้ สหวิทยาการเพื่อการแก้ปัญหา เพราะความเปลี่ยนแปลงของปัจจัยแวดล้อมทั้งภายในองค์กรและภายนอกองค์กรเปลี่ยนแปลงรวดเร็วที่นักบริหารต้องตามให้ทันและปรับตัวให้ทันอีกด้วย

๗. พฤติกรรมศาสตร์ก้าวหน้าและเข้าไปมีบทบาทในการบริหารงานมากขึ้น เพราะผู้บริหารจะต้องเข้าใจธรรมชาติของคนและธรรมชาติของงานมากขึ้นด้วย จึงจะอยู่กับเพื่อนร่วมงานในองค์กรได้ดี มีสมานฉันท์

ความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรว่าเป็นการดำเนินงานบนพื้นฐานกระบวนการลูกโซ่ (chain circle) ตั้งแต่การวางแผนนโยบาย กำหนดแผนงาน อัตรากำลังคน การสรรหาคัดเลือกคนที่มีความสามารถเข้ามาทำงานในอัตราค่าตอบแทน ที่เหมาะสม การวางโครงสร้างและกำหนดค่าตอบแทนและสวัสดิการ การฝึกอบรมให้คนทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การประเมินผล การปฏิบัติงาน การเลื่อนตำแหน่งโยกย้าย การพัฒนาศักยภาพให้คนในองค์กรทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง มีขวัญกำลังใจ และมีพฤติ กรรมที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมในองค์กร มีความจงรักภักดีจนกระทั่งพ้นสภาพการเป็นคนในองค์กร โดยตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรมนุษย์ ใน ๓ ประการ^{๓๐} คือ

๑. ทรัพยากรมนุษย์ เป็นทรัพย์สินขององค์กร มีใช้ค่าใช้จ่าย
๒. ศักยภาพของมนุษย์ พัฒนาได้ไม่มีที่สิ้นสุด
๓. ทรัพยากรมนุษย์ เป็นแหล่งสร้างเสริมและเพิ่มคุณค่าของผลผลิตและการบริการขององค์กร

ความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ในสมัยก่อนผู้บริหารไม่เคยให้ความสนใจหรือเห็นความสำคัญของการบริหารงานบุคคลเลยหรือแม้แต่ในปัจจุบัน สำหรับองค์กรขนาดเล็กก็ไม่เคยจัดให้มีแผนกบริหารงานบุคคล เพราะเห็นว่างานบุคคลเป็นงานที่ง่าย ๆ คงไม่มีปัญหาอะไร ต่างมุ่งให้ความสนใจทางด้านเทคนิคหรือเครื่องจักรเครื่องมือที่ทันสมัยอย่างเดียว จนต่อมาเมื่อเกิดปัญหาในการทำงานขึ้นทั้งๆ ที่มีเครื่องมืออย่างดีช่วยในการปฏิบัติงานจึงคิดกันว่าจะต้องมีปัจจัยอีกอย่างหนึ่งที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าเครื่องมือเหล่านั้น ผู้บริหารจึงต้องหันมาสนใจและให้ความสำคัญเรื่องของคนมากขึ้น และก็พบว่าผู้ปฏิบัติงานมีอิทธิพลต่อความสำเร็จของงานอย่างมาก องค์กรใดที่ให้

^{๓๐} รัชชัย สมบูรณ์, การบริหารและจัดการมนุษย์ในองค์กร, (กรุงเทพมหานคร : ประชาสัมพันธ์, ๒๕๔๙), หน้า ๑๑ - ๑๒.

ความเอาใจใส่ต่อคนผลผลิตขององค์กรนั้นจะเพิ่มมากขึ้นเพราะคนทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น^{๓๑}
 ความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์^{๓๒} พอสรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้

๑. ช่วยพัฒนาให้องค์กรเจริญเติบโต เพราะการบริหารทรัพยากรมนุษย์เป็นสื่อกลางในการประสานงานกับแผนกต่างๆ เพื่อแสวงหาวิธีการให้ได้บุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเข้ามาทำงานในองค์กร เมื่อองค์กรได้บุคคลที่มีคุณสมบัติดังกล่าว ย่อมทำให้องค์กรเจริญเติบโตและพัฒนายิ่งขึ้น

๒. ช่วยให้บุคคลที่ปฏิบัติงานในองค์กรมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน เกิดความจงรักภักดีต่อองค์กรที่ตนปฏิบัติงาน ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อผลผลิตขององค์กร

๓. ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงแก่สังคมและประเทศชาติ ถ้าการบริหารทรัพยากรมนุษย์ดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ย่อมไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างองค์กรและผู้ปฏิบัติงานทำให้สภาพสังคมโดยรวมมีความเข้าใจที่ดีต่อกัน

สรุปได้ว่า ความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถเอื้ออำนวยให้องค์กรบรรลุเป้าหมายเพราะว่างานด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นงานที่มุ่งเลือกสรรคน ดี มีความรู้ ความสามารถ เข้ามาทำงาน โดยมีการดำเนินการฝึกอบรม พัฒนาปรับปรุงให้พนักงานมีความรู้ ความสามารถ ทันสมัยต่อสภาพสังคม เนื่องจากทรัพยากรมนุษย์เป็นทรัพยากรที่มีค่าสูงสุดขององค์กรหรือที่เรียกว่า “ทุนมนุษย์” และยังเป็นปัจจัยสำคัญที่จะบ่งชี้ถึงความสำเร็จหรือล้มเหลวในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ขององค์กร

^{๓๑} เสนาะ ดิยาวัว, การบริหารงานบุคคล, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔ - ๑๕.

^{๓๒} พยอม วงศ์สารศรี, การบริหารงานบุคคล, หน้า ๖.

ตารางที่ ๒.๔ ความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), (๒๕๔๓, หน้า ๙๖).	การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นี้สำคัญที่สุด เมื่อพัฒนามนุษย์ ขึ้นไปก็จะค่อยๆ ทำให้คนนั้นห่างออกไปจากการที่จะตกอยู่ ภายใต้อิทธิพลครอบงำของตัณหามานะ ทิฐิ คือ ถูกตัณหา มานะ ทิฐิ ครอบงำน้อยลง
บรยรงค์ ไตจินดา, (๒๕๔๖, หน้า ๒๐ – ๒๑).	ความสำคัญของการบริหารงานบุคคล ๑. เพราะธุรกิจอุตสาหกรรมแข่งขันกันมากขึ้น ๒. รัฐเล็งเห็นความสำคัญของการใช้คน ๓. ความซับซ้อนและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ๔. พลังของสถาบันแรงงาน ๕. องค์กรใหญ่โตซับซ้อนมากขึ้น
ธงชัย สมบูรณ์, (๒๕๔๘, หน้า ๑๑ – ๑๒).	ความสำคัญของทรัพยากรมนุษย์ ๑. ทรัพยากรมนุษย์ เป็นทรัพย์สินขององค์กร มีใช้ค่าใช้จ่าย ๒. ศักยภาพของมนุษย์ พัฒนาได้ไม่มีที่สิ้นสุด ๓. ทรัพยากรมนุษย์ เป็นแหล่งสร้างเสริมและ เพิ่มคุณค่าของผลผลิตและการบริการขององค์กร

๒.๒.๓ หลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นการดำเนินการ ให้บุคลากรได้รับประสบการณ์และการเรียนรู้ในช่วงเวลาหนึ่ง เพื่อที่จะได้นำเอามาปรับปรุงความสามารถในการทำงาน โดยมีวิธีการ ๓ ประการ คือ^{๓๓}

๑. การฝึกอบรม (Training) เป็นกิจกรรมที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ มุ่งเน้นเกี่ยวกับงานที่ปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน (Present Job) เป้าหมาย คือ การยกระดับความรู้ ความสามารถทักษะของพนักงานในขณะนั้น ให้สามารถทำงานในตำแหน่งนั้นๆ ได้ ผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมไปแล้วสามารถนำความรู้ไปใช้ได้ทันที

^{๓๓} Leonard Nadler, Corporate Human Resources Development, (New York: American for Training and Development, 1980), p. 5.

๒. การศึกษา (Education) การศึกษานับว่าเป็นวิธีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยตรง เพราะการให้การศึกษาเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ทักษะคติ ตลอดจนเสริมสร้าง ความสามารถในการปรับตัวในทุกๆ ด้านให้กับบุคคล ถ้าพิจารณาในองค์การแล้วการศึกษาจะเน้นการเตรียมพนักงานสำหรับงานในอนาคต (Future Job) เพื่อเตรียมพนักงานให้มีความพร้อมที่จะทำงานตามความต้องการขององค์การในอนาคต หรืออีกกรณีหนึ่งการให้การศึกษา สามารถใช้เพื่อเตรียมพนักงานเพื่อเลื่อนตำแหน่งใหม่ ซึ่งอาจต้องใช้ระยะเวลาที่ยาวนาน

๓. การพัฒนา (Development) เป็นกระบวนการปรับปรุงองค์การให้มีประสิทธิภาพ เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ไม่ได้มุ่งเน้นที่ตัวงาน (not focus on a job) แต่มีจุดเน้นเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามต้องการการพัฒนาขึ้นจะเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับองค์การเพื่อปฏิบัติงานขององค์การในอนาคต เพื่อให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีรวมทั้งสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการอีกหลายท่านได้ขยายความทฤษฎีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ข้างต้นว่าหลักการของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สามารถจำแนกออกเป็น ๓^{๓๔} แนวทาง คือ

๑. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นการดำเนินให้บุคลากรได้รับประสบการณ์และการเรียนรู้ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เพื่อนามาปรับปรุงความสามารถในการทำงาน โดยวิธี ๓ ประการ คือ

๑) การฝึกอบรม (Training) เป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ มุ่งเน้นเกี่ยวกับงานที่ปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน เป้าหมายคือการยกระดับความรู้ ความสามารถ ทักษะ ของพนักงานในขณะนั้นให้สามารถทำงานในตำแหน่งนั้น ๆ ได้ ผู้ที่ผ่านการอบรมไปแล้วสามารถนำความรู้ไปใช้ได้ทันที

๒) การศึกษา (Education) การศึกษานับว่าเป็นวิธีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยตรง เพราะการให้การศึกษาเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ทักษะคติ ตลอดจนเสริมสร้างความสามารถในการปรับตัวในทุก ๆ ด้านให้กับบุคคล ถ้าพิจารณาในแง่องค์การแล้ว การศึกษาจะเน้นการเตรียมพนักงานสำหรับในอนาคต เพื่อเตรียมพนักงานให้มีความพร้อมที่จะทำงานตามความต้องการขององค์การในอนาคต หรืออีกกรณีหนึ่ง การให้การศึกษาสามารถใช้เพื่อเตรียมพนักงานเพื่อการเลื่อนตำแหน่งงานใหม่ซึ่งอาจต้องใช้ระยะเวลานาน

๓) การพัฒนา (Development) เป็นกระบวนการปรับปรุงองค์การให้มีประสิทธิภาพ เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ไม่ได้มุ่งเน้นที่ตัวงาน แต่มีจุดเน้นเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามที่ต้องการต้องการ การพัฒนาองค์การนั้นเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับองค์การเพื่อการ

^{๓๔} นิสตารค์ เวชยานนท์, บทความวิชาการ HR, (คณะรัฐประศาสนศาสตร์ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๒๐ - ๔๐.

ปฏิบัติงานขององค์กรในอนาคต เพื่อให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีรวมทั้งสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

๒. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นการนำกิจกรรมที่มีการกำหนดและวางรูปแบบอย่างมีระบบมาใช้เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ทักษะ และปรับปรุงพฤติกรรมของพนักงานให้ดีขึ้น โดยมุ่งเน้นการพัฒนาใน ๓ ส่วน คือ^{๓๕}

๑) การพัฒนาบุคคล (Individual Development) ความจำเป็นในระดับบุคคล ในการเรียนรู้และการพัฒนาตามที่ Barrow and Loughlin กล่าวว่า องค์กรจำเป็นจะต้องให้พนักงาน เขาเพิ่มพูนความรู้และความสามารถในสิ่งต่อไปนี้ กล่าวคือ

ประการแรก ควรให้การศึกษาแก่พนักงานเพื่อให้พนักงานสามารถปฏิบัติงานให้ สอดคล้องกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และให้เขาเกิดความเข้าใจในบทบาทของตนที่ พึงอุทิศให้กับองค์กรและสามารถตัดสินใจในการทำงานได้อย่างเหมาะสม

ประการที่สอง องค์กรต้องการให้พนักงานมีการเพิ่มพูนความรู้และทักษะใหม่ ๆ และมีความสามารถในการปรับตัวได้ทันต่อสภาวะการเปลี่ยนแปลง โดยการเรียนรู้ การพัฒนา ความสามารถของตนเองและจะต้องมีการพัฒนาทักษะต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง และทันสมัยอยู่เสมอ

ประการที่สาม องค์กรต้องการให้พนักงานมีความสามารถในการทำงานใน โครงสร้างแบบแบนราบและมีสายการบังคับบัญชาที่สั้นกระชับ การทำงานที่มีการควบคุมดูแลไม่มากนัก การมีวัตถุประสงค์และการตรวจสอบการทำงานของตนเอง ตลอดจนการปรับปรุงแก้ไข ข้อผิดพลาดด้วยตนเอง

ประการที่สี่ องค์กรต้องการให้พนักงานมีความสามารถในการติดต่อสื่อสารกับ ลูกค้การประสานงานระหว่างแผนกต่าง ๆ และมีทักษะทางด้านมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

นอกจากนั้น บุคลากรในองค์กรยังจำเป็นต้องมีความยืดหยุ่นในการทำงาน มีความสามารถในการจัดการเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น และดำเนินการจัดการกับงาน ใหม่ ๆ อีกทั้งบุคลากรจะต้องมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ตนเองให้มากขึ้นอีกด้วย บุคลากรจะต้อง พัฒนาตนเองให้มีลักษณะเป็นผู้ที่สามารถทำงานได้ทันที

๒) การพัฒนาสายอาชีพ (Career Development) เป็นหน้าที่ของทั้งสองฝ่าย องค์กรและฝ่ายพนักงานด้วย ในส่วนของพนักงานแต่ละคนจะต้องยอมรับว่าตนมีหน้าที่ในการพัฒนา สายงานอาชีพของตนด้วย โดยต้องคอยประเมินตนเองอยู่เสมอและปฏิบัติตามขั้นตอนต่าง ๆ เพื่อให้ ตนเองก้าวขึ้นไปในสายงานอาชีพ

^{๓๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐ - ๔๐.

การพัฒนาสายงานอาชีพ จะเน้นโอกาสในงานอาชีพที่ตอบสนองความสนใจและความต้องการส่วนบุคคล และความต้องการขององค์การให้สอดคล้องกัน โดยที่องค์การจะต้องกำหนดแผนพัฒนาสายงานและการจัดการสายงานของบุคลากร โดยอาศัยแผนปฏิบัติการทรัพยากรมนุษย์ที่ได้รับการวางแผนไว้เรียบร้อยแล้วมาเป็นแนวทางการดำเนินการ อย่างไรก็ตาม การพัฒนาสายงานอาชีพจะมีความแตกต่างกับการพัฒนาบุคคลเพราะการพัฒนาสายงานอาชีพเน้นที่ประสิทธิภาพของงานระยะยาวและมุ่งความสำเร็จของบุคคลเป็นสำคัญ กล่าวได้ว่า การพัฒนาสายงานอาชีพ คือการพัฒนาส่งเสริมให้พนักงานพัฒนาตนเองตลอดชีวิตการทำงาน ดังนั้น การเลือกอาชีพงานจึงต้องจัดทำเป็นกระบวนการไม่ว่าจะมีโอกาสก้าวหน้าหรือไม่ก็ตาม บุคคลจะต้องพัฒนาสายงานอาชีพทุกขั้นตอนตลอดชีวิตการทำงาน ซึ่งเมื่อบุคคลเข้าเป็นสมาชิกในองค์การก็ย่อมต้องการความเจริญก้าวหน้าในสายงานอาชีพของตนเอง จะเห็นได้ว่า การพัฒนาสายงานอาชีพ จึงเป็นความรับผิดชอบและความมุ่งหมายร่วมกันทั้งองค์การและบุคลากร

๓) การพัฒนาองค์การ (Organization Development) การพัฒนาองค์การมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพและปรับปรุงสุขภาพขององค์การให้แข็งแรงสมบูรณ์ยิ่งกว่าเดิม นอกจากนี้การพัฒนาองค์การจะต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ไม่ได้เกิดขึ้นในจุดใดจุดหนึ่ง แต่จะต้องเป็นไปทั่วทั้งระบบขององค์การ และการพัฒนาองค์การจะต้องคำนึงถึงการปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรม ซึ่งจะต้องเริ่มจากการเปลี่ยนแปลงที่ความคิดของคนในองค์การเสียก่อน เมื่อคนในองค์การเปลี่ยนแปลงความคิดแล้วย่อมจะช่วยส่งผลเชื่อมโยงไปยังการปรับเปลี่ยนโครงสร้างในการทำงานและปรับเปลี่ยนการใช้เทคโนโลยี

๓. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คือ^{๓๖} การพัฒนาองค์การให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) ซึ่งหลักการนี้จะเป็นการบูรณาการระหว่างการเรียนรู้และงานเข้าด้วยกัน ซึ่งสามารถรวมกันได้อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบใน ส่วน คือ ในระดับบุคคล (Individual) ระดับกลุ่มหรือทีมผู้ปฏิบัติงาน (Work groups or teams) และระดับระบบโดยรวม (The system) และกระบวนการเรียนรู้แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ

- ๑) การเรียนรู้จากประสบการณ์
- ๒) การเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ในปัจจุบัน
- ๓) การเรียนรู้เพื่อเตรียมตัวสำหรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

^{๓๖} อ่างแล้ว.

วิธีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

โดยทั่วไปแล้ว การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สามารถทำได้หลายวิธี แต่วิธีที่นิยมทำเป็นกันส่วนใหญ่ มี ๓ วิธี ได้แก่ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยการฝึกอบรม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยการศึกษา และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยการพัฒนา

๑) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยวิธีการฝึกอบรม (Training)

การพัฒนาบุคลากรด้วยการจัดโครงการฝึกอบรมนั้นจะส่งผล และเอื้ออำนวยประโยชน์ให้กับองค์กรหรือหน่วยงานได้เพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถและทัศนคติที่มีต่องานของบุคลากรผู้รับผิดชอบจัดการฝึกอบรมเป็นสำคัญ หากจะให้ได้ปฏิบัติงานด้านการบริหารงานฝึกอบรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกเหนือไปจากจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับกระบวนการฝึกอบรม และหลักการบริหารงานฝึกอบรมแต่ละขั้นตอนแล้ว ผู้รับผิดชอบงานฝึกอบรมควรจะต้องมีความรู้พื้นฐานทางสังคมศาสตร์ และพฤติกรรมศาสตร์แขนงต่างๆ อย่างกว้างขวาง เช่น สังคมวิทยา จิตวิทยา และศาสตร์การจัดการ ซึ่งจะช่วยให้เอื้ออำนวยให้สามารถ กำหนดหลักสูตร และโครงการฝึกอบรมได้ง่ายขึ้น มีความรู้เกี่ยวกับหลักการบริหารบุคคลและการพัฒนาบุคคลด้วยวิธีการอื่นๆ นอกเหนือไปจากการฝึกอบรม ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึง ความหมายของการฝึกอบรม ความจำเป็นในการฝึกอบรม กระบวนการของการฝึกอบรม ประเภทของการฝึกอบรม และวิธีการฝึกอบรม ดังนี้

๑.๑) ความหมายของการฝึกอบรม

มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของการฝึกอบรมไว้ว่า เป็นการช่วยให้บุคลากรทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการยกระดับความสามารถของบุคลากรทุกวิถีทางให้เท่าเทียมกับงานที่มอบให้ทำ การฝึกอบรม เป็นกระบวนการพัฒนาและปรับปรุงลักษณะการทำงานให้เป็นไปตามความต้องการของบุคคลและนโยบายขององค์กร การฝึกอบรมต้องอาศัยเทคนิคและหลักการเรียนรู้เข้ามาช่วย เช่น การตั้งใจ ความเข้าใจ การได้ความรู้และการเก็บความรู้ที่ได้นั้นไว้ แล้วนำมาปฏิบัติในการทำงานได้ การฝึกอบรมจะได้ผลดี เมื่อผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เข้าใจถึงจุดหมายของการอบรม โดยมีรูปแบบต่าง ๆ เช่น การปฐมนิเทศ การฝึกในห้องฝึกงาน การอบรมโดยอาศัยเทคนิคการสอน เช่น การบรรยาย การอภิปราย เป็นต้น โดยส่วนใหญ่ การฝึกอบรมจะเป็นวิธีการที่ใช้สำหรับงานปัจจุบัน กำหนดแบบอย่างที่เป็นทางการกับระดับพนักงาน สำหรับการพัฒนาเป็นกระบวนการที่ใช้สำหรับงานในอนาคต การฝึกอบรม^{๓๗} เป็นกระบวนการที่จัดขึ้นเพื่อให้บุคคลได้เรียนรู้และมีความชำนาญเพื่อ

^{๓๗} เสนาะ ตีเยาว์, การบริหารงานบุคคล, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๒๗.

วัตถุประสงค์อย่างหนึ่ง โดยมุ่งให้คนได้รู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนไปในทางที่ต้องการ ตามความหมายดังกล่าว การฝึกอบรมทำให้ผู้รับการอบรมได้รับความรู้ใหม่ ๆ ได้ ความชำนาญในการปฏิบัติงานมากขึ้น เพิ่มประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาและทัศนคติที่จะปรับปรุงงาน เปลี่ยนแปลงงานให้ดีขึ้นตามแนวทางที่องค์กรกำหนด

๑.๒) ความจำเป็นในการฝึกอบรม

ความจำเป็นในการฝึกอบรมเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาบุคคลในองค์กรให้มีความรู้ อย่างพอเพียงที่จะปฏิบัติงานนั้น มีทัศนคติที่ดีต่องาน เพราะถ้าคนเรามีความพึงพอใจงานย่อมส่งผล ต่อประสิทธิภาพการทำงาน และมีความสามารถทำงานอย่างชำนาญหรือกล่าวได้ว่ามีทักษะในงาน นั้น ๆ เป็นอย่างดี^{๓๘} ความจำเป็นที่จะต้องมีการฝึกอบรมเนื่องมาจากเหตุผลดังต่อไปนี้

๑) องค์กรมุ่งหวังผลผลิตที่มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพ ผู้ที่จะทำให้ผลผลิตไปสู่ จุดหมายปลายทางที่องค์กรกำหนดไว้ก็คือ บุคคลในองค์กร ถ้าพึ่งเพียงผู้จัดการหรือผู้บริหารยังไม่ สามารถบรรลุเป้าหมายขององค์กรได้ จำเป็นต้องอาศัยการร่วมแรงร่วมใจของบุคคลภายในองค์กร งานจึงจะประสบความสำเร็จ ฉะนั้น จำเป็นต้องมีหน่วยงานสอนให้เขาได้เรียนรู้งาน นั้น ๆ ทั้งนี้เพื่อ ความเข้าใจงานอันนำไปสู่ความรวดเร็วในการทำงาน และยังเป็นการป้องกันความผิดพลาดที่อาจ เกิดขึ้นจากการทำงานนั้น ๆ

๒) ลักษณะงานในองค์กรมีความแตกต่างจากความรู้ที่ได้รับจากสถานศึกษาเพราะ สถานศึกษาจะให้ความรู้และฝึกฝนสิ่งที่กว้าง ๆ อาจไม่ได้เฉพาะเจาะจงและมีลักษณะพิเศษตาม ลักษณะเฉพาะของงานในองค์กร ฉะนั้นผู้สำเร็จการศึกษาจำเป็นต้องได้รับการเรียนรู้งานนั้นก่อน ทำงานเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้ปฏิบัติงานอันเป็นผลให้ทำงานด้วยความสบายใจ

๓) งานในองค์กรจะมีการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงอยู่เสมอ การเปลี่ยนแปลงนี้ จำเป็นต้องมีการปรับสิ่งต่าง ๆ ให้เหมาะสมไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงลักษณะงานหรือการ เปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี อาทิเช่น การนำคอมพิวเตอร์มาใช้ในงานต่าง ๆ จำเป็นต้องฝึกอบรมให้ บุคลากรในองค์กรสามารถทำงานใหม่ได้อย่างดี

๔) บุคคลในองค์กรจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาโดยธรรมชาติของมนุษย์เมื่อทำงานไป นาน ๆ ความเฉื่อยชา ความแข็งจะเกิดขึ้น ฉะนั้นองค์กรจำเป็นต้องจัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นจิตใจให้เขา ได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพื่อไม่ให้เขาเกิดความรู้สึกว่าเขาอายุมากแล้ว ปล่อยให้เด็กรุ่นหลังทางจะต้องทำให้ คนในองค์กรเกิดจิตสำนึกว่าทุกคนไม่มีใครแก่เกิดการพัฒนา ดังนั้น การฝึกอบรมจึงมุ่งไปที่การ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบุคคลเป็นสำคัญให้รู้สิ่งใหม่ให้พอใจงานใหม่ ให้มีทักษะในการทำงานใหม่ ๆ นั้นได้ การฝึกอบรมจึงมีลักษณะเป็นระบบ

^{๓๘} พยอม วงศ์สารศรี, การบริหารงานบุคคล, หน้า ๔๗.

๑.๓) กระบวนการของการฝึกอบรม

กระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นขั้นตอนการดำเนินงานในการพัฒนาบุคลากร อย่างเป็นระบบและมีแบบแผน สามารถสรุปกระบวนการหรือขั้นตอนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยการฝึกอบรมได้ดังนี้

๑.๓.๑) กำหนดหรือวิเคราะห์ความจำเป็นในการฝึกอบรม (Training Needs Analysis or Needs Assessments)

ความจำเป็น หรือ Needs ในการฝึกอบรมและพัฒนาถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญ หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นหัวใจของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยพิจารณาถึงสิ่งที่ขาดที่บกพร่องบนพื้นฐานของการเปรียบเทียบระหว่างผลงานที่ต้องการกับที่เป็นอยู่จริง นอกจากนี้ ยังพิจารณาถึงโอกาสหรือศักยภาพในการปรับปรุงผลงาน ซึ่งสามารถพิจารณาได้ว่าเป็นการจูงใจคนให้ปรับปรุงหรือสร้างโอกาสเพื่อความสำเร็จ โดยอาศัยโมเดลของขีดความสามารถ (Competency Model) ในการกำหนดแนวทางฝึกอบรมและพัฒนา^{๓๙}

เพื่อให้การฝึกอบรมสามารถบรรลุผลตามเป้าหมายและช่วยแก้ไขปัญหาได้นั้น องค์กรจะต้องมีการสำรวจว่ามีความจำเป็นมากน้อยเพียงใดถึงต้องมีการฝึกอบรม มีเครื่องชี้อะไรที่บ่งบอกว่าควรมีการฝึกอบรมในการหาความจำเป็นนี้มีขั้นตอนที่จะต้องดำเนินการคือ การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล^{๔๐}

การเก็บรวบรวมข้อมูล สามารถทำได้หลายวิธี เช่น

- โดยการศึกษารายละเอียดวัตถุประสงค์ขององค์การตลอดจนหน้าที่และลักษณะงานขององค์การโดยละเอียด
- โดยการสอบถามผู้ปฏิบัติงานและผู้รับบริการ
- โดยการสังเกตการณ์ปฏิบัติงาน รวมทั้งพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติงานขององค์การ
- โดยการศึกษาจากเอกสาร เช่น บันทึกการปฏิบัติงาน ผลการปฏิบัติงาน หรือผลการประเมินครั้งก่อน

๑.๓.๒) การออกแบบและพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม (Developing and Design Training Programs)

^{๓๙} รัชชัย สันติวงษ์, การบริหารทรัพยากรมนุษย์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทประชุมช่างจำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๒๗๖ - ๒๗๗.

^{๔๐} นิสตารค์ เวชยานนท์, บทความทางวิชาการ HR, (กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐประศาสนศาสตร์, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๑๒๖.

เมื่อสามารถวิเคราะห์ได้ว่าองค์การ และบุคลากรต้องการได้รับการแก้ไขหรือจูงใจให้ปรับปรุงผลงานก็จะต้องมีการออกแบบและพัฒนาหลักสูตร ซึ่งประกอบไปด้วยกิจกรรมที่สำคัญ ได้แก่ การกำหนดวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม การกำหนดคุณสมบัติของผู้เข้ารับการฝึกอบรม การสร้างหลักสูตรการฝึกอบรม การคัดเลือกวิทยากร การเลือกเทคนิคและวิธีการในการฝึกอบรม การกำหนดสถานที่จัดการฝึกอบรมและอุปกรณ์การฝึกอบรม^{๔๑}

๑.๓.๓) การบริหารหลักสูตร (Training Delivery)

ในขั้นตอนนี้ สามารถกำหนดช่วงเวลาของกิจกรรมต่าง ๆ ออกได้เป็นสามระยะได้แก่

ระยะแรก เป็นการวางแผนจัดหลักสูตรการฝึกอบรมโดยที่จะมีความเกี่ยวข้องกับหน่วยงานฝึกอบรม หน่วยงานต้นสังกัด และหน่วยงานวัดผลธุรกิจ

ระยะสอง การดำเนินการฝึกอบรม จะเป็นการดำเนินการในเรื่องของการจัดเตรียมความพร้อมในด้านสถานที่และพิธีการจัดการฝึกอบรมในแต่ละวัน ความสอดคล้องระหว่างเนื้อหาการฝึกอบรมกับวัตถุประสงค์หลักสูตร งบประมาณประจำวัน และรายงานสรุปความก้าวหน้าในการจัดการฝึกอบรม

ระยะสาม การดำเนินการเมื่อสิ้นสุดการฝึกอบรม ซึ่งต้องอาศัยการดำเนินงานร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การจัดทำรายงานผลการฝึกอบรมโดยหน่วยงานฝึกอบรม การนำผลที่ได้จากการฝึกอบรมไปปฏิบัติโดยหน่วยงานต้นสังกัด และการวัดผลทางธุรกิจในด้านผลลัพธ์โดยหน่วยงานวัดผลธุรกิจ

เพื่อให้การฝึกอบรมดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย ขั้นตอนในการบริหารหลักสูตรนี้จำเป็นจะต้องมีการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน เพื่อกำหนดหน้าที่รับผิดชอบและประสานงานกันในการฝึกอบรมจะเพิ่มหรือลดฝ่ายไหนขึ้นอยู่กับสถานการณ์ เริ่มตั้งแต่การจัดตั้งคณะกรรมการอำนวยการ คณะกรรมการดำเนินการ เลขานุการ เภรัญญิก พิธีกร ฝ่ายเอกสารและรับลงทะเบียน ฝ่ายจัดทำคำบรรยาย ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายสถานที่ ฝ่ายเทคโนโลยี ฝ่ายพยาบาล ฝ่ายยานพาหนะ ฝ่ายปฐมพยาบาล ฝ่ายอาหารและเครื่องดื่ม ฝ่ายการบันเทิงและกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ และฝ่ายประเมินผลเป็นอาทิ

๑.๓.๔) การดำเนินการอบรม

การดำเนินการอบรมนั้นเป็นขั้นตอนปฏิบัติการตามแผนที่กำหนดไว้ ควรให้บุคลากรในหน่วยงานทุกคนได้รับทราบเกี่ยวกับแผนดำเนินการ เพื่อความร่วมมือในการดำเนินการให้บรรลุ

^{๔๑} ดนัย เทียนพุมิ, กลยุทธ์การพัฒนาคน : สำหรับนักฝึกอบรมมืออาชีพโปรแกรม : การจัดทำแบบฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร, (กรุงเทพมหานคร : บุ๊คแบงก์, ๒๕๔๐), หน้า ๗๗ - ๘.

จุดมุ่งหมาย โดยเปิดรับสมัครผู้ที่สนใจ หรือคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายตามความเหมาะสมเพื่อเข้ารับการฝึกอบรม จัดการสถานที่และรายละเอียดการดำเนินงานให้เรียบร้อยและเริ่มดำเนินการพัฒนาบุคลากร ในขั้นนี้ทางคณะผู้จัดจะต้องมีการตื่นตัวต่อการเปลี่ยนแปลงหรือสถานการณ์ฉุกเฉินที่อาจจะเกิดขึ้นอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นการปรับเปลี่ยนเวลา สถานที่ และวิทยากรให้เป็นไปตามความเหมาะสมของสถานการณ์เพื่อให้การฝึกอบรมดำเนินไปสู่เป้าหมายอย่างราบรื่นที่สุด^{๔๒}

๑.๓.๕) การประเมินและติดตามผลการฝึกอบรม (Training Evaluation and Follow Up)

สิ่งที่ต้องการประเมินและติดตาม จะประกอบไปด้วยการประเมินในเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

(๑) การประเมินการเรียนรู้ เพื่อต้องการทราบว่าผู้เข้ารับการอบรมเกิดการเรียนรู้มากน้อยเพียงใด

(๒) การประเมินปฏิกิริยา เพื่อต้องการทราบว่า ผู้เข้ารับการอบรมมีความคิดเห็นและทัศนคติอย่างไรต่อการฝึกอบรม เช่น ทัศนคติต่อวิทยากรหรือหัวข้อวิชา

(๓) การประเมินพฤติกรรม เพื่อต้องการทราบว่า ผู้เข้ารับการอบรมเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงานไปในทางที่ดีขึ้นหรือไม่

(๔) การประเมินผลลัพธ์ เพื่อต้องการทราบว่า ผู้ผ่านการอบรมปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพประสิทธิผลดีขึ้นกว่าเดิมหรือไม่ และการดำเนินงานของหน่วยงานนั้นก้าวหน้าขึ้นกว่าเดิมเป็นผลมาจากการฝึกอบรมหรือไม่^{๔๓}

๑.๔) ประเภทของการฝึกอบรม

การฝึกอบรมนั้นสามารถแยกได้หลายประเภท ตามลักษณะของจุดมุ่งหมาย ผู้เข้ารับการอบรมและระยะเวลาในการสอบ แต่ที่หน้าสังเกตก็คือการฝึกอบรมก็เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้รับความชำนาญ การแบ่งประเภทของการฝึกอบรมจะถือสิ่งใดเป็นเกณฑ์ก็ตาม ก็มุ่งผลอยู่ที่ผู้เข้ารับการอบรม เราสามารถแบ่งตามลักษณะของผู้เข้ารับการอบรม^{๔๔} ดังต่อไปนี้

๑) การฝึกอบรมแบบปฐมนิเทศ (induction or orientation)

๒) การฝึกอบรมโดยการทำงาน (on the job Training)

^{๔๒} ธีรพันธุ์ เขจรนันท์ , การจัดการทรัพยากรมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ บริษัท ซี เอ็ดดูเคชั่น, ๒๕๔๘), หน้า ๑๓๕ - ๑๔๐.

^{๔๓} พยอม วงศ์สารศรี, องค์การและการจัดการ, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร: คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑๗๒ - ๑๗๓.

^{๔๔} เสนาะ ตีเยาว์, การบริหารงานบุคคล, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๙๙ - ๑๐๑.

- ๓) การฝึกอบรมในห้องทดลองปฏิบัติงาน (Vestibule Training)
- ๔) การฝึกหัดช่างฝีมือ (Apprenticeship Training)
- ๕) การฝึกงาน (internship Training)
- ๖) การฝึกอบรมพิเศษ (Special purpose program)

๑.๕) วิธีการฝึกอบรม

ความสำเร็จในการจัดการฝึกอบรมจึงนับว่ามีส่วนขึ้นอยู่กับวิธีการที่จะใช้ถ่ายทอด และการสร้างบรรยากาศให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมตื่นตัว มีความพร้อม และเต็มใจที่จะได้รับการฝึกฝนซึ่งปัจจุบันวิธีการใช้ในการฝึกอบรมนั้นมีอยู่หลายวิธี ที่นิยมใช้มีดังต่อไปนี้^{๔๕}

- ๑) การบรรยาย (Lecture)
- ๒) การประชุม (Conference)
- ๒) การแสดงบทบาทสมมุติ (Role Playing)
- ๔) การใช้กรณีศึกษา (Case Study)
- ๕) การสาธิต (Demonstration)
- ๖) การสัมมนา (Seminar)
- ๗) การฝึกงานในสถานการณ์จริง (On the job Training)

จากความหมายของการฝึกอบรมข้างต้นพอสรุปได้ว่า การฝึกอบรมมีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการจัดการในการปฏิบัติงานของพนักงานเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความชำนาญในการทำงาน และเป็นกระบวนการที่ทำให้คนเรียนรู้ และมีความชำนาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่งสำหรับการใช้ในการปฏิบัติงาน ความสำคัญของการฝึกอบรมคือทำให้ผลผลิตสูงขึ้น มีทัศนคติที่ดีขึ้น และมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยการศึกษา (Study)

การศึกษาที่จุดเน้นที่บุคคลหรือทรัพยากรมนุษย์มากกว่างาน วัตถุประสงค์ของการศึกษาก็เพื่อเตรียมบุคคลสำหรับการเลื่อนตำแหน่งที่สูงขึ้นในองค์กรกับเป็นการพัฒนาเรื่องอาชีพ กล่าวคือเลื่อนขั้นเป็นหัวหน้างาน การให้การศึกษาทางด้านทัศนคติที่เกี่ยวกับมนุษยสัมพันธ์และการบังคับบัญชาจะเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับโครงการการศึกษาของบุคคล เนื่องจากการให้การศึกษาเรื่องใหม่จึงเป็นความจำเป็นเพื่อที่จะสามารถปรับตัวทำหน้าที่ในสิ่งแวดล้อมใหม่ได้^{๔๖}

^{๔๕} ฌ็อง-ปอล แซงต์-องส์, การจัดการทรัพยากรมนุษย์, หน้า ๑๕๕ - ๑๕๘ -

^{๔๖} เซอร์ โจนเนส, แนวคิด การวางแผน และระบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, หน้า ๕๕ - ๗๒.

สิ่งที่ควรคำนึงถึงในเรื่องของการศึกษาก็คือการศึกษาเป็นเรื่องของการลงทุน ซึ่งผลที่จะได้รับจะปรากฏขึ้นในระยะยาว นอกจากนี้การประเมินผลกระทำได้โดยเทียบผลที่ได้กับวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้ ดังนี้

๒.๑) การศึกษากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ความรู้ ความสามารถ และทักษะของมนุษย์สามารถพัฒนาได้ด้วยการศึกษา มีการวิจัยจนเป็นที่ประจักษ์ชัดว่าการลงทุนด้านการให้การศึกษาที่มีผลโดยตรงต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ประเทศที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างมาก เช่น สหรัฐอเมริกา เยอรมนี และญี่ปุ่น มีการลงทุนทางการศึกษามาก ทำให้ประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายเอาแบบอย่าง

จะเห็นว่าการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์การจึงน่าจะมีความเหมาะสม และสมควรได้รับการดำเนินการจัดการศึกษาลักษณะนี้ไปพร้อม ๆ กับการศึกษาที่จัดอยู่ในสถานศึกษา

๒.๒) การศึกษาเป็นการลงทุนและการบริโภค

การศึกษาในทรรศนะของนักเศรษฐศาสตร์จะต้องคำนึงถึงผลได้ คือสิ่งที่คาดว่าจะได้รับจากการลงทุนทางการศึกษานั้นๆ การศึกษาถือเป็นการบริโภคซึ่งสามารถแยกทรรศนะทั้ง ๒ ออกได้ ดังนี้

๑) การศึกษาเป็นการลงทุน ตามแนวคิดในปัจจุบันถือว่ารายจ่ายเพื่อการศึกษาเป็นการจ่ายลงทุนเพื่อเพิ่มผลผลิตในอนาคต บทบาทของการศึกษานั้นจะอยู่ในรูปของทักษะที่แฝงในตัวมนุษย์ที่เราถือว่าเป็นทุนมนุษย์ ไม่จำเป็นต้องบำรุงรักษาและปรับปรุงทักษะ ความรู้ และประสบการณ์ของมนุษย์ถือได้ว่าเป็นการลงทุนในมนุษย์

๒) การศึกษาเป็นการบริโภค การศึกษาเพื่ออรรถประโยชน์และการเสริมสร้างคุณภาพชีวิต กล่าวคือ การศึกษาที่มีจุดประสงค์เพื่อการเสริมสร้างเกียรติ ศักดิ์ศรี ความมีหน้ามีตาในสังคมแก่บุคลากร

จะเห็นได้ว่า รายจ่ายเพื่อการศึกษาทั้งหมดไม่ใช่เป็นรายจ่ายเพื่อลงทุนเพียงประการเดียว แต่รายจ่ายเพื่อศึกษานั้นเป็นทั้งรายจ่ายเพื่อการบริโภคและรายจ่ายเพื่อการลงทุนไปพร้อม ๆ กัน พิจารณาในเชิงเศรษฐศาสตร์แล้ว การศึกษาคือปัจจัยแห่งการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของทุนมนุษย์นั่นเอง

๒.๓) การจัดการการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

การศึกษาเป็นกระบวนการในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลอย่างเป็นระบบ การศึกษาของบุคลากรในองค์การจะต้องยึดถือจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์การเป็นหลัก ทั้งนี้ เพื่อจะได้ทำให้พฤติกรรมของบุคคลในองค์การเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวกับวัตถุประสงค์ขององค์การ

๒.๔) ความจำเป็นที่องค์กรต้องจัดให้มีการศึกษา^{๔๗}

เหตุผลที่องค์กรจำเป็นต้องจัดให้มีการศึกษาแก่บุคลากรเนื่องมาจากสาเหตุ ๔ ประการ คือ

(๑) สถานศึกษาไม่สามารถผลิตบุคคลที่ทำงานได้ทันที ไม่มีสถานศึกษาใด ๆ ที่สามารถผลิตบุคคลที่สามารถปฏิบัติงานได้ทันทีที่จบการศึกษาออกมาแล้ว เมื่อเข้ามาสู่องค์กร

(๒) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ในสภาพปัจจุบันความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ผู้ปฏิบัติงานควรจะได้รับการพัฒนาให้สอดคล้องกับสถานการณ์และการเปลี่ยนแปลงโดยกระบวนการศึกษา

(๓) ความต้องการความเจริญก้าวหน้าในอาชีพ พยายามที่จะพัฒนาตนเองให้มีโอกาสเลื่อนตำแหน่งหน้าที่การเงิน ซึ่งจะผลต่อความเจริญก้าวหน้าของหน่วยงาน และเป็นการสร้างขวัญกำลังใจต่อผู้ปฏิบัติงาน

(๔) การได้ประสบการณ์ที่ตรงตามความต้องการ ประสบการณ์ตรงต่อการพัฒนา และปรับปรุงความสามารถของบุคคล

๒.๕) หลักการจัดการศึกษา^{๔๘}

เมื่อเหตุผลและความจำเป็นในการจัดให้มีการศึกษาแก่บุคลากร การจัดการศึกษาควรจะมียึดหลักต่อไปนี้

(๑) การศึกษาตามความประสงค์ของบุคลากร เมื่อบุคลากรหรือผู้ปฏิบัติงานเข้ามาเป็นสมาชิกขององค์กรบุคลากรย่อมมีความต้องการที่จะได้รับโอกาสการพัฒนาเพื่อเลื่อนตำแหน่งหน้าที่การงานของตนเองให้สูงขึ้น ทำให้บุคลากรเกิดความภาคภูมิใจในตำแหน่งหน้าที่การงานของตนเองมากขึ้น องค์กรจึงจำเป็นต้องส่งเสริมและสนับสนุนบุคคลให้ได้รับโอกาสการพัฒนาตนเอง การจัดการศึกษาตามความต้องการของบุคลากรอีกประเภทหนึ่งที่องค์กรควรให้ความสำคัญต่อการศึกษิตตามกลุ่มสนใจต่าง ๆ กล่าวคือ กลุ่มผู้ปฏิบัติงานอาจมีความต้องการที่จะพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

(๒) การศึกษาตามความประสงค์ขององค์กร ด้วยเหตุผลที่ว่าสถานศึกษาที่จัดการศึกษาในระบบไม่สามารถผลิตบุคลากรให้สามารถปฏิบัติงานได้ทันที องค์กรจึงมีความจำเป็นจะต้องพัฒนาบุคลากรของตนเองให้มีประสิทธิภาพจนสามารถตอบสนองต่อภารกิจขององค์กรได้ เมื่อสำเร็จแล้วจะได้รับการบรรจุและแต่งตั้งเข้าปฏิบัติงานประจำในองค์กร เป็นต้น

^{๔๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๕ - ๗๒.

^{๔๘} อ่างแล้ว.

อย่างไรก็ตาม รูปแบบของการจัดการศึกษาตามความประสงค์ขององค์การสามารถแบ่งออกได้เป็น ลักษณะคือ

- (๑) การศึกษาก่อนปฏิบัติงาน เป็นการให้การศึกษาแก่บุคลากรก่อนเข้าประจำการ
- (๒) การศึกษาระหว่างประจำการ เป็นการศึกษาสำหรับผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่นั้นอยู่แล้ว เพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น
- (๓) การศึกษาก่อนได้รับการเลื่อนตำแหน่ง การศึกษาก่อนแต่งตั้งเข้าสู่ตำแหน่ง

๒.๖) ระบบการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์^{๔๙}

การจัดการศึกษาของประเทศไทยในอดีตเป็นการจัดการศึกษาที่มีศูนย์กลางอยู่ที่วัด บ้าน และวัง โดยการศึกษาที่วัดนั้นจะมีพระเป็นผู้สอนเพื่อให้สามารถอ่านเขียนภาษาไทยได้ และยังมีการสอนศีลธรรมตามหลักของศาสนาเพื่อให้ลูกศิษย์ประพฤติดี ประพฤติชอบ การศึกษาที่บ้านเป็นการศึกษาแบบไม่มีแบบแผน บิดามารดาเป็นผู้อบรมสั่งสอนตามโอกาสเพื่อให้รู้ภาษาของตนและสามารถสื่อสารกับผู้อื่นด้วยภาษาพูดให้เป็นที่เข้าใจกันได้ ส่วนการศึกษาในวังนั้น เป็นการเรียนกับนักปราชญ์หลวงผู้รับราชการอยู่ในราชสำนัก และเป็นผู้มีความรู้ในด้านต่าง ๆ ที่สามารถถ่ายทอดไปยังบรรดาลูกศิษย์ที่เป็นเจ้านายและบุตรหลานข้าราชการ ต่อมาได้มีการจัดตั้งโรงเรียนขึ้นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และได้มีการปฏิรูปการศึกษาไทยให้เป็นแบบสากล โดยระบบการศึกษาของไทยในปัจจุบันได้กำหนดให้มี รูปแบบ

(๑) การศึกษาในระบบ

การศึกษาในระบบมีลักษณะที่สำคัญคือ เป็นการจัดการเรียนการสอนภายในโรงเรียนหรือสถานศึกษาเป็นหลัก มีรูปแบบการจัดสถานศึกษา การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นลักษณะเฉพาะของสถานศึกษาที่ต่างไปจากวิถีชีวิตที่เป็นจริงในชีวิตประจำวันในสังคมและชุมชน กลุ่มเป้าหมายเป็นเด็กและเยาวชน มีการกำหนดด้วยของผู้เรียนไว้อย่างชัดเจน มีโครงสร้างของระบบที่แน่นอนเป็นไปตามลำดับขั้น

(๒) การศึกษานอกระบบ

การศึกษานอกระบบมีลักษณะที่สำคัญคือ ผู้เรียนไม่มีการกำหนดเกณฑ์อายุ เหมือนกับการศึกษาในระบบโรงเรียน ผู้สอนเป็นครูผู้สอนที่มีความรู้ ความชำนาญ และความเชี่ยวชาญในวิชาที่เรียนโดยตรง หรือเป็นผู้ที่มีประสบการณ์จากการประกอบอาชีพของตนมาเป็นวิทยากรและอาสาสมัคร หลักสูตรและเนื้อหาวิชา ยืดหยุ่นได้มาก เนื้อหาสามารถปรับตามท้องถิ่นและ

^{๔๙} อ่างแล้ว.

ความสนใจของผู้เรียน จะมีภาคทฤษฎี ภาคปฏิบัติ รูปแบบการจัด เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายตามวัตถุประสงค์ของผู้จัดและผู้เข้ารับการศึกษา การเรียนการสอน แตกต่างกันไปและตามความเหมาะสม โดยอาจจัดในรูปแบบพบปะสนทนา การสาธิต การฝึกอบรม การใช้โสตทัศนูปกรณ์ สื่อมวลชน การศึกษาทางไกล เป็นต้น

(๓) การศึกษาตามอัธยาศัย

การศึกษาตามอัธยาศัยมีลักษณะที่สำคัญ คือ การศึกษาตามอัธยาศัยมีรูปแบบที่ไม่เป็นรูปแบบที่จะอธิบายได้ชัดเจน ไม่สามารถจับต้องหรือมองเห็นเหมือนการศึกษาในระบบที่มีโรงเรียนเป็นตัวแทนระบบ เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสังคมที่มีหลายสถานการณ์ จึงมีหลายวัตถุประสงค์และไม่จำเป็นต้องเพื่อการศึกษา เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาระบบอื่น ๆ บุคคลสามารถใช้การศึกษาตามอัธยาศัยในระหว่างการเรียนรู้ในระบบพร้อม ๆ กันด้วย เป็นการศึกษาที่มีหลากหลายรูปแบบ และใช้วิธีการที่ไม่เป็นทางการต่าง ๆ ได้ไม่จำกัด

๒.๗) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยการศึกษาจากภายนอกองค์กร

งานพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรโดยการศึกษาจะต้องอาศัยทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

แต่เนื่องจากการเข้าสู่ตำแหน่งของบุคคลได้อาศัยหลักเกณฑ์ของระดับการศึกษาในระบบ เป็นปัจจัยในการกำหนดตำแหน่งอัตราเงินเดือน และโอกาสก้าวหน้าในโครงสร้างของตำแหน่งนั้น ๆ การพัฒนาบุคลากรโดยการศึกษาจากภายนอกองค์กรที่จัดเป็นระบบสามารถดำเนินการได้ด้วยการให้ศึกษาต่อโดยไม่มีผลกระทบต่องานประจำ ให้ศึกษาต่อเต็มเวลา ให้ศึกษาต่อบางเวลา ให้โอกาสเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์

๒.๘) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยการศึกษาจากภายในองค์กร^{๕๐}

ความจำเป็นของการใช้กำลังคนเพื่อดำเนินภารกิจขององค์กรให้บรรลุเป้าหมายอาจต้องการบุคลากรที่มีทักษะ ความรู้ ความสามารถเฉพาะเจาะจง ซึ่งไม่อาจพึ่งพาการศึกษาจากภายนอกได้ องค์กรจึงจำเป็นต้องจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาบุคลากรขึ้นใช้เอง และในขณะเดียวกัน องค์กรบางลักษณะนอกจากจะผลิตบุคลากรไว้ใช้เองแล้วยังสามารถผลิตผู้ชำนาญการและเชี่ยวชาญตามที่ตนเองถนัดและมีความสามารถให้กับองค์กรอื่น ๆ ได้ด้วย องค์กรที่จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาบุคลากรภายในองค์กรประกอบด้วยโครงสร้าง รูปแบบ และวิธีการดำเนินการที่แตกต่างกันออกไป คือ โครงสร้างขององค์กรที่จำเป็นต้องผลิตบุคลากรขึ้นใช้เอง ฝ่ายจัดบริการการศึกษามีบทบาทใน

^{๕๐} อ่างแล้ว.

การพัฒนาบุคลากรในองค์การโดยทำหน้าที่กำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาและพัฒนาบุคลากรในองค์การ กำหนดแผนงานและวิธีการในการพัฒนา รวมทั้งทำหน้าที่ในการประเมินโครงการพัฒนาบุคลากรในองค์การด้วย การกำหนดวัตถุประสงค์ แผนงาน และวิธีการที่ถูกต้อง เหมาะสม สามารถนำไปสู่การปฏิบัติที่ชัดเจนรอบคอบ และตรงกับเป้าหมายในการพัฒนาบุคลากรขององค์การ

๓) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยการพัฒนา (Development)

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยการพัฒนาตนเองในงาน หมายถึง ผู้บังคับบัญชาหรือผู้ที่รับผิดชอบอื่น ๆ เช่นฝ่ายการเจ้าหน้าที่/ฝ่ายการพนักงานได้ทำการสอนงาน (Coaching) การแนะนำงาน และการเพิ่มหน้าที่และความรับผิดชอบในงาน การหมุนเวียนงาน ให้พนักงานได้รับความรู้และประสบการณ์จากการทำงานในตำแหน่งหน้าที่ต่าง ๆ เป็นการเพิ่มพูนความรู้และพัฒนาทักษะในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะส่งผลให้ผู้ปฏิบัติงานมีขีดความสามารถในการปฏิบัติงานเพิ่มมากขึ้น^{๕๑}

๓.๑) การพัฒนาตนเอง (Self Development)

การพัฒนาตนเอง^{๕๒} หมายถึง การเสริมสร้างตนเองให้บรรลุจุดมุ่งหมายของชีวิต โดยไม่เบียดเบียนสิทธิของผู้อื่น ด้วยการเสริมสร้างและพัฒนาชีวิตและการทำงานของตนให้สูงขึ้น มีคุณประโยชน์และมีความสุข ซึ่งการพัฒนาตนเองมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

- (๑) สามารถพึ่งตนเองได้ คือ สามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้
- (๒) ประสบความสำเร็จในชีวิตและหน้าที่การงาน
- (๓) สามารถหาประโยชน์ให้แก่สังคมได้

เมื่อพิจารณาถึงขั้นตอนในการพัฒนาตนเองพบว่ามีขั้นตอนที่สำคัญ ๒ ส่วน คือ การสำรวจตนเองและการวิเคราะห์ตนเอง ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(๑) การสำรวจตนเอง เพื่อที่จะกำหนดเป้าหมายในอนาคตที่เราต้องการ ประเด็นสำคัญที่ทุกคนควรรู้เกี่ยวกับตนเอง ได้แก่

(๑.๑) พื้นฐานดั้งเดิม ยกตัวอย่างเช่น ประวัติ ชื่อ นามสกุล สถานที่เกิด สิ่งแวดล้อมในวัยเด็ก ผู้ที่เคยเลี้ยง เล่น สอน บันดาลใจ บุคลิกลักษณะเฉพาะของบิดามารดา และญาติ เหตุการณ์ที่มีอิทธิพลหรือฝังใจ หนังสือ แนวความคิด รูปภาพและสถานที่ที่ชอบและประทับใจมาก ความคิดภาพหรือสิ่งต่าง ๆ ที่มีอำนาจเหนือจิตใจของตน สิ่งของ เหตุการณ์ เรื่องราวต่าง ๆ ที่ตนพูดถึงบ่อย ๆ

^{๕๑} เฉลิมพงศ์ มีสมนัย, วิธีการและเทคนิคการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เอกสารการสอนชุดวิชา การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๑), หน้า ๑๔ - ๑๕.

^{๕๒} เขาว์ โรจนแสง, แนวคิด การวางแผน และระบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, หน้า ๖๖.

(๑.๒) จุดอ่อนของตน นิสัยที่ไม่พึงประสงค์ สิ่งที่ไม่ได้ สิ่งที่ทำให้ตนรู้สึกว่าคุณดูหมิ่น สิ่งที่ไม่อยากพูดถึง สิ่งที่ไม่อยากฟัง ไม่อยากเห็น สิ่งที่ทำให้คนอื่นแสดงพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์

(๑.๓) จุดเด่นของตนเอง นิสัยอันดีงาม สิ่งที่ได้ดีที่สุดในสิ่งที่ทำให้รู้สึกภาคภูมิใจในตนเองสิ่งที่ตนทำได้ แต่คนอื่นทำไม่ได้ สิ่งที่ตนชอบที่สุด สิ่งที่ตนต้องการมากที่สุด

(๒) การวิเคราะห์ตนเอง เป็นการมองตนเองให้ลึกลงไป ในรายละเอียด การวิเคราะห์ตนเอง มักจะใช้แนวความคิด Johari Window ที่นำเสนอโดยนักวิชาการ ๒ คน คือ Joseph Luff Harry Ingram แนวคิด Johari Window จะมีการแบ่งหน้าต่างออกเป็น ๔ บาน ดังนี้

(๒.๑) พฤติกรรมเปิดเผย (Open Area) เป็นพฤติกรรมที่ตัวเองรู้ว่า ตัวเองเป็นอย่างไร และคนอื่นรู้ด้วยเช่นกันว่าคน ๆ นั้นมีพฤติกรรมอย่างไร เช่น พฤติกรรมชอบช่วยเหลือผู้อื่น

(๒.๒) พฤติกรรมบอด (Blind Spot) เป็นพฤติกรรมที่คนอื่นรู้ว่าคน ๆ นั้นเป็นอย่างไรแต่ตัวเองไม่รู้ว่าตนเองเป็นอย่างไร เช่น พูดไม่ชัด พูดมาก

(๒.๓) พฤติกรรมซ่อนเร้น ปิดบัง (Hidden Area) เป็นพฤติกรรมที่ตัวเองรู้ว่า ตัวเองเป็นอย่างไร แต่คนอื่นไม่รู้ว่าคน ๆ นั้นมีพฤติกรรมเช่นนั้น เช่น มีจิตใจอิจฉาคนอื่น

(๒.๔) พฤติกรรมมืด (Unknown Area) เป็นพฤติกรรมที่ทั้งตัวเองและคนอื่นก็ไม่รู้ว่าคน ๆ นั้นมีพฤติกรรมอย่างไร

ตามแนวคิดของ Jonari Window การที่คนจะพัฒนาตนเองได้นั้น จะต้องเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองให้มากที่สุดโดยค้นหาตัวเองและเปิดเผยตัวเอง (Openness) เพื่อให้ผู้อื่นได้เรียนรู้เกี่ยวกับตนเองเพื่อผู้อื่นจะได้มีโอกาสนอกให้ตัวเขาได้ทราบว่าเขาเป็นอย่างไร มีจุดดี และจุดที่จะต้องปรับปรุงอย่างไรบ้าง เพื่อจะได้มีโอกาสแก้ไขปรับปรุงในส่วนที่ตนเองยังไม่ดี ในกรณีนี้เขาจำเป็นต้องยอมรับ (Feedback) จากผู้อื่นแม้ว่าจะเป็น (Negative Feedback) ก็ตาม

๓.๒) การพัฒนาสายอาชีพ (Career Development)

การพัฒนาสายอาชีพ หมายถึง แนวทางหรือวิธีการที่องค์การกำหนดขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันว่าองค์การจะมีพนักงานที่มีคุณสมบัติและประสบการณ์ตามต้องการ ซึ่งการพัฒนาสายอาชีพจะเป็นแนวทางที่พนักงานจะได้รับการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และความสามารถ เพื่อให้มีโอกาสในการเติบโตและเจริญก้าวหน้าตามเส้นทางงานอาชีพที่องค์การได้กำหนดไว้

การพัฒนางานอาชีพจะประกอบไปด้วยแนวคิดที่สำคัญ ๒ ประการด้วยกัน คือ^{๕๓}

ประการแรก แนวคิดการจัดการสายอาชีพของพนักงาน (Career Management) ซึ่งเป็นระบบหรือกระบวนการที่องค์กรได้จัดเตรียมและดำเนินการเพื่อธำรงรักษา พัฒนา และใช้คนให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ประการที่สอง การวางแผนอาชีพของพนักงาน (Career Planning) ซึ่งเป็นแผนอาชีพของพนักงานที่กำหนดขึ้นจากสิ่งทีพนักงานอยากจะเป็นหรืออยากจะทำในอนาคต ซึ่งจะมีทั้งแผนระยะยาว และแผนระยะสั้น

การพัฒนาสายงานอาชีพ เป็นหน้าที่ของทั้งฝ่ายองค์กรและฝ่ายพนักงานด้วย ในส่วนของพนักงานแต่ละคนจะต้องยอมรับว่าตนมีหน้าที่ในการพัฒนาสายงานอาชีพของตนด้วย โดยต้องคอยประเมินตนเองอยู่เสมอและปฏิบัติตามขั้นตอนต่าง ๆ เพื่อให้ตนเองก้าวขึ้นไปในสายงานอาชีพ การพัฒนาสายงานอาชีพ จะเน้นโอกาสในงานอาชีพที่ตอบสนองความสนใจและความต้องการส่วนบุคคล และความต้องการขององค์กรให้สอดคล้องกัน โดยที่องค์กรจะต้องกำหนดแผนพัฒนาสายงานและการจัดการสายงานของบุคลากร โดยอาศัยแผนปฏิบัติการทรัพยากรมนุษย์ที่ได้รับการวางแผนไว้เรียบร้อยแล้วมาเป็นแนวทางการดำเนินการ อย่างไรก็ตาม การพัฒนาสายงานอาชีพจะมีความแตกต่างกับการพัฒนาบุคคล เพราะการพัฒนาสายงานอาชีพเน้นที่ประสิทธิภาพของงานในระยะยาวและมุ่งความสำเร็จของบุคคลเป็นสำคัญ กล่าวได้ว่า การพัฒนาสายงานอาชีพ คือ การพัฒนาส่งเสริมให้พนักงานพัฒนาตนเองตลอดชีวิตการทำงาน ดังนั้น การเลือกอาชีพงานจึงต้องจัดทำเป็นกระบวนการไม่ว่าจะมีโอกาสก้าวหน้าหรือไม่ก็ตาม บุคคลจะต้องพัฒนาสายงานอาชีพทุกๆ ขั้นตอนตลอดชีวิตของการทำงาน ซึ่งเมื่อบุคคลเข้าเป็นสมาชิกในองค์กรก็ย่อมต้องการความเจริญก้าวหน้าในสายงานอาชีพของตนเอง จะเห็นได้ว่า การพัฒนาสายงานอาชีพ จึงเป็นความรับผิดชอบและความมุ่งหมายร่วมกันของทั้งองค์กรและบุคลากร

๓.๓) การสร้างและพัฒนาทีมงาน (Team Building and Team Development)

การสร้างทีม หมายถึง กระบวนการพัฒนาที่ช่วยให้สมาชิกขององค์กรทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ซึ่งการสร้างทีมจะช่วยให้พนักงานเพิ่มพูนทักษะการจัดการกับปัญหา พัฒนาการสื่อสาร และยอมรับซึ่งกันและกัน และเป็นการใช้ปฏิสัมพันธ์ของกิจกรรมกลุ่มต่อสมาชิกของทีม ให้เกิดการเพิ่มพูนความเชื่อมั่นและการเปิดเผย

^{๕๓} อารณ ภูวิทยาพันธ์, Career Development in Practice, (กรุงเทพมหานคร : เอชอาร์เซ็นเตอร์, ๒๕๔๗), หน้า ๒๓๗.

ทีมงาน คือ การที่กลุ่มบุคคลเข้ามาร่วมกันในการปฏิบัติงานอย่างหนึ่งอย่างใดตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้โดยผู้ที่เข้ามาร่วมปฏิบัติงานจะต้องรับรู้และเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ มีการแบ่งภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบและรับทราบข้อตกลงต่าง ๆ ของกลุ่มอย่างชัดเจน การทำงานของทีมงานจะต้องเป็นไปตามระบบเปิด (Open system) และมีการติดต่อประสานงานอย่างมีประสิทธิภาพในระหว่างผู้ปฏิบัติงาน ส่วนพฤติกรรมในการทำงานเป็นทีมจำเป็นต้องมีลักษณะที่สำคัญต่าง ๆ ดังนี้

- (๑) มีการสื่อสารกันอย่างมีประสิทธิภาพ พูดจากันชัดเจน
- (๒) มีการประสานงาน
- (๓) มีการตรวจสอบการทำงานของกันและกันตลอดเวลา
- (๔) มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลย้อนกลับซึ่งกันและกัน มีการบอกกล่าวกัน จะต้องยอมรับการที่คนอื่นให้ Feed back เพื่อเราจะได้นำไปปรับปรุงแก้ไข
- (๕) สมาชิกแต่ละคนจะต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ สภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

ทั้งนี้ เงื่อนไขสำคัญที่จะก่อให้เกิดทีมที่มีประสิทธิผล จำเป็นที่จะต้องพิจารณารายละเอียดที่สำคัญดังต่อไปนี้ กล่าวคือ สมาชิกทุกคนจะต้องมีความรับผิดชอบและความผูกพันทางจิตใจกับเป้าหมายของทีม สมาชิกแต่ละคนจะต้องสนใจที่จะสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในทีม มิใช่สนใจแต่เฉพาะงานของทีมเพียงอย่างเดียว ทีมจะต้องมีการแลกเปลี่ยนแนวคิดระหว่างสมาชิก และทีมจะต้องมีการรวบรวมข้อมูล ข่าวสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลย้อนกลับเพื่อเสนอให้ทีมทราบถึงผลการทำงาน

๓.๔) การพัฒนาองค์การ (Organization Development)

การพัฒนาองค์การ มีเป้าหมายเพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพและปรับปรุงสุขภาพขององค์การให้แข็งแรงสมบูรณ์ยิ่งกว่าเดิม นอกจากนี้การพัฒนาองค์การจะต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ไม่ได้เกิดขึ้นในจุดใดจุดหนึ่ง แต่จะต้องเป็นไปทั่วทั้งระบบขององค์การ และการพัฒนาองค์การจะต้องคำนึงถึงการปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรม ซึ่งจะต้องเริ่มจากการเปลี่ยนแปลงที่ความคิดของคนในองค์การเสียก่อน เมื่อคนในองค์การเปลี่ยนแปลงความคิดแล้วย่อมจะช่วยส่งผลเชื่อมโยงไปยังการปรับเปลี่ยนโครงสร้างในการทำงานและปรับเปลี่ยนการใช้เทคโนโลยี การพัฒนาองค์การประกอบไปด้วยขั้นตอนที่สำคัญต่าง ๆ ดังนี้^{๕๔}

- (๑) การวินิจฉัยองค์การ (Organization Diagnosis)

^{๕๔} สุจิตรา ธนานันท์, การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, หน้า ๑๐๘ - ๑๑๕.

การวินิจฉัยองค์การเป็นกิจกรรมที่ผู้บริหารตระหนักถึงปัญหาที่องค์การประสบอยู่หรือมองเห็นโอกาสในการพัฒนาองค์การ แล้วดำเนินการแต่งตั้งผู้ที่มีอำนาจ หน้าที่ และความรับผิดชอบในการพัฒนาองค์การ ซึ่งมักจัดตั้งเป็นทีมงานพัฒนาองค์การให้ทาการศึกษา ทาความเข้าใจและอธิบายสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหา และเสนอแนะวิธีการพัฒนาองค์การในอนาคต

(๒) การกำหนดกลยุทธ์และวางแผนพัฒนาองค์การ (Establish OD Strategy and Implementation Plan)

ในขั้นตอนนี้ทีมงานพัฒนาองค์การจะนำข้อมูลจากการวินิจฉัยองค์การมากำหนดกลยุทธ์และวางแผนพัฒนาองค์การ และร่างแผนปฏิบัติงาน (Action Plan) เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมายที่ต้องการซึ่งจะต้องดำเนินงานอย่างเป็นระบบ และเป็นขั้นตอน โดยพิจารณาภาพรวมขององค์การ เพื่อให้แผนปฏิบัติการสามารถบูรณาการเข้ากับกลยุทธ์ขององค์การ และสร้างผลงานที่สำเร็จให้เป็นรูปธรรม

(๓) การดำเนินงานพัฒนาองค์การ (Organization Development Intervention)

การดำเนินงานพัฒนาองค์การ เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จในการพัฒนาองค์การ โดยผู้มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการพัฒนาองค์การจะนำแผนการพัฒนาองค์การไปปฏิบัติโดยการวางแผนปฏิบัติงาน จัดทำตารางกิจกรรม กำหนดตารางเวลาและผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจน ตลอดจนพยายามแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินงาน โดยเฉพาะปัญหาเฉพาะหน้าซึ่งอาจจะเกิดขึ้นโดยไม่คาดคิดและเตรียมรับมือมาก่อน ดังนั้น ผู้ทาการพัฒนาองค์การจะต้องเปิดใจตื่นตัวและเตรียมพร้อมที่จะแก้ไขปัญหายอยู่ตลอดเวลา

(๔) การประเมินผลการพัฒนาองค์การ (Organization Evaluation)

การประเมินผลการพัฒนาองค์การ เป็นขั้นตอนสำคัญอีกขั้นตอนหนึ่งในการพัฒนาองค์การที่ช่วยในการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการพัฒนาองค์การ ว่าสอดคล้องกับเป้าหมายเกณฑ์ และมาตรฐานที่กำหนดไว้เพียงใด ตลอดจนผู้ดำเนินการจะต้องแก้ไขและปรับปรุงอย่างไร เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ตามที่ต้องการขณะเดียวกันก็จะเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ของทีมงานพัฒนาองค์การ โดยทีมงานจะได้รับข้อมูลย้อนกลับ เพื่อปรับปรุงตนเองให้สามารถทาการพัฒนาองค์การได้ดีขึ้นในอนาคต

๒.๒.๔ จุดมุ่งหมายของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักการทั่วไป

การกำหนดจุดมุ่งหมายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยกำหนดจากปัญหาและความต้องการในการพัฒนาบุคลากร ความมุ่งหมายพิจารณาได้ ๒ ประการ^{๕๕} คือ

๑. ความมุ่งหมายขององค์กร เป็นความมุ่งหมายในแง่ส่วนรวม ได้แก่
 - ๑) เพื่อสร้างความสนใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการ พนักงานและเจ้าหน้าที่
 - ๒) เพื่อสอนแนะวิธีการปฏิบัติงานที่ดีที่สุด
 - ๓) เพื่อพัฒนาการปฏิบัติงานให้ได้ผลสูงสุด
 - ๔) เพื่อลดความสิ้นเปลือง และป้องกันอุบัติเหตุในการปฏิบัติงาน
 - ๕) เพื่อจัดวางมาตรฐานในการปฏิบัติงาน
 - ๖) เพื่อพัฒนาฝีมือในการปฏิบัติงานของบุคคล
 - ๗) เพื่อพัฒนาการบริหารโดยเฉพาะการบริหารด้านบุคคลให้มีความพึงพอใจทุกฝ่าย
 - ๘) เพื่อฝึกฝนบุคคลไว้เพื่อความก้าวหน้าของงาน และการขยายองค์กร
 - ๙) เพื่อสนองบริการอันมีประสิทธิภาพแก่สาธารณะ
๒. ความมุ่งหมายส่วนบุคคล หมายถึง ความมุ่งหมายของข้าราชการ พนักงานที่ปฏิบัติงานอยู่ในองค์กร ความมุ่งหมายส่วนบุคคล ได้แก่
 - ๑) เพื่อความก้าวหน้าในการเลื่อนขั้นตำแหน่ง
 - ๒) เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพในการปฏิบัติงาน
 - ๓) เพื่อพัฒนาฝีมือในการปฏิบัติงานโดยการทดลองปฏิบัติ
 - ๔) เพื่อฝึกฝนการตัดสินใจ
 - ๕) เพื่อเรียนรู้งาน ลดอัตราเสี่ยงในการปฏิบัติงาน
 - ๖) เพื่อปรับปรุงสภาพการปฏิบัติงานให้ดีขึ้น
 - ๗) เพื่อส่งเสริมและสร้างขวัญในการปฏิบัติงาน
 - ๘) เพื่อเข้าใจนโยบายและความมุ่งหมายขององค์กรที่ปฏิบัติงานอยู่ให้ดีขึ้น
 - ๙) เพื่อให้มีความพอใจในการปฏิบัติงาน

สรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักการทั่วไป คือการแสดงถึงผลของความ ต้องการ ควรบอกถึงพฤติกรรมที่ปรารถนา สภาพการณ์ของสิ่งที่เกิดขึ้น และบอกถึงมาตรฐานที่พนักงานแต่ละคนปฏิบัติ สามารถวัดได้ การบอกถึงจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนจะช่วยให้สามารถเลือกวิธีการและวัสดุอุปกรณ์ตลอดจนเลือกแนวทางการประเมินผลได้ตรงกับโปรแกรมการฝึกอบรมและพัฒนา

^{๕๕} พยอม วงศ์สารศรี, การบริหารงานบุคคล, หน้า ๗ .

ตารางที่ ๒.๕ หลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
นิสดารก์ เวชยานนท์, (๒๕๔๘, หน้า ๒๐ - ๔๐).	หลักการของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ๑) การฝึกอบรม (Training) ๒) การพัฒนาสายอาชีพ ๓) การพัฒนาองค์การ
เสนาะ ตีเยาว์, (๒๕๔๓, หน้า ๒๗).	การฝึกอบรม เป็นกระบวนการพัฒนาและปรับปรุง ลักษณะการทำงานให้เป็นที่ไปตามความต้องการของบุคคล และนโยบายขององค์การ
พยอม วงศ์สารศรี, (๒๕๔๘, หน้า ๔๗).	การฝึกอบรมเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาบุคคลใน องค์การให้มีความรู้เพียงพอที่จะปฏิบัติงานนั้น
ธงชัย สันติวงษ์, (๒๕๔๖, หน้า ๒๗๖ - ๒๗๗).	ความจำเป็น หรือ Needs ในการฝึกอบรมและพัฒนา ถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญ หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นหัวใจของการ พัฒนาทรัพยากรมนุษย์
นิสดารก์ เวชยานนท์, (๒๕๕๐), หน้า ๑๒๖).	การฝึกอบรมสามารถบรรลุผลตามเป้าหมายและช่วย แก้ไขปัญหาได้
दनัย เทียนพุดิ, (๒๕๔๐), หน้า ๗๗ - ๘).	ขั้นตอนในการบริหารหลักสูตรนี้จำเป็นจะต้องมีการ จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน เพื่อกำหนดหน้าที่รับผิดชอบ และประสานงานกันในการฝึกอบรมจะเพิ่มหรือลดฝ่ายไหน ขึ้นอยู่กับสถานการณ์
ณัฐพันธ์ เขจรนันท์, (๒๕๔๘, หน้า ๑๓๕ - ๑๔๐).	การดำเนินการอบรมนั้นเป็นขั้นตอนปฏิบัติการตาม แผนที่กำหนดไว้ ควรให้บุคลากรในหน่วยงานทุกคนได้ รับทราบเกี่ยวกับแผนดำเนินการ

ตารางที่ ๒.๕ หลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (ต่อ)

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
พยอม วงศ์สารศรี, (๒๕๔๘, หน้า ๑๗๒ - ๑๗๓).	สิ่งที่ต้องการประเมินและติดตาม (๑) การประเมินการเรียนรู้ (๒) การประเมินปฏิกิริยา (๓) การประเมินพฤติกรรม (๔) การประเมินผลลัพธ์
เสนาะ ตีเยาว์, (๒๕๔๓, หน้า ๙๙ - ๑๐๑).	การฝึกอบรม ๑) การฝึกอบรมแบบปฐมนิเทศ ๒) การฝึกอบรมโดยการทำงาน ๓) การฝึกอบรมในห้องทดลองปฏิบัติงาน ๔) การฝึกหัดช่างฝีมือ ๕) การฝึกงาน ๖) การฝึกอบรมพิเศษ
ณัฐพันธ์ เขจรนนท์, (๒๕๔๘, หน้า ๑๓๕ - ๑๔๐).	ความสำเร็จในการจัดการฝึกอบรม ๑) การบรรยาย (Lecture) ๒) การประชุม (Conference) ๒) การแสดงบทบาทสมมติ (Role Playing) ๔) การใช้กรณีศึกษา (Case Study) ๕) การสาธิต (Demonstration) ๖) การสัมมนา (Seminar) ๗) การฝึกงานในสถานการณ์จริง (On the job Training)
เชาว์ โจรนแสง, (๒๕๕๑, หน้า ๕๕ - ๗๒).	การศึกษาที่จุดเน้นที่บุคคลหรือทรัพยากรมนุษย์มากกว่างาน
เฉลิมพงศ์ มีสมนัย, (๒๕๕๑, หน้า ๑๔ - ๑๕).	การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยการพัฒนาตนเองในงาน หมายถึง ผู้บังคับบัญชาหรือผู้ที่รับผิดชอบอื่น ๆ เช่นฝ่ายการเจ้าหน้าที่/ฝ่ายการพนักงานได้ทำการสอนงาน (Coaching) การแนะนำงาน

ตารางที่ ๒.๕ หลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (ต่อ)

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
อาภรณ์ ภูวิทยาพันธ์, (๒๕๔๗, หน้า ๒๓๗).	การพัฒนางานอาชีพจะประกอบไปด้วยแนวคิดที่สำคัญ ๒ ประการด้วยกัน คือ ประการแรก แนวคิดการจัดการสายอาชีพของพนักงาน ประการที่สอง การวางแผนอาชีพของพนักงาน
สุจิตรา ธนานันท์, (๒๕๕๑, หน้า ๑๐๘ - ๑๑๕).	การพัฒนาองค์การ มีเป้าหมายเพื่อเพิ่มพูน ประสิทธิภาพและปรับปรุงสุขภาพขององค์การให้แข็งแรง สมบูรณ์ยิ่งกว่าเดิม

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศาสนทายาท

การพัฒนาศาสนทายาท โดยความแล้วก็คือการสร้างเสริมให้ศาสนทายาทกล่าวคือผู้ที่
เข้ามาบวชเป็นพระภิกษุเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนามีความเข้มแข็ง หลักในการพัฒนาศาสนทายาท
นั้น จากการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่า จะมุ่งพัฒนาศาสนทายาทให้มีคุณภาพ เมื่อสรุปแล้ว
จะเป็นไปตามหลักของภาวนา ๔ ดังที่ผู้วิจัยจะได้เสนอต่อไปนี้

ภาวนา ๔ คือการเจริญ การทำให้เป็นให้มีขึ้น การฝึกอบรม การพัฒนา ได้แก่^{๕๖}

๑. กายภาวนา การเจริญกาย, พัฒนากาย, การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกับสิ่ง
ทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษ
ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญ, การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

๒. สีสภาวนา การเจริญศีล, พัฒนาความประพฤติ, การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบ
วินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่กัน

๓. จิตภาวนา การเจริญจิต, พัฒนาจิต, การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงาม
ด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทนมีสมาธิ และสดชื่น เบิกบาน เป็นสุข
ผ่องใส เป็นต้น

^{๕๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม,
(กรุงเทพมหานคร : การศาสนา, ๒๕๔๖), หน้า ๑๐๖.

๔. ปัญญาภาวนา การเจริญปัญญา, พัฒนาปัญญา, การฝึกอบรมปัญญา ให้อู้อ้าใจลิ่ง
ท้ลหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้
บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดอดพ้นจากความทุกข์ แก้อไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา

ในบาลีที่มา ท่านแสดงภาวนา ๔ นี้ ในรูปที่เป็นคุณบทของบุคคล จึงเป็น ภาวิตกาย
ภาวิตศีล ภาวิตจิต ภาวิตปัญญา (ผู้ได้เจริญกาย ศีล จิต และปัญญาแล้ว) บุคคลที่มีคุณสมบัติชุดนี้
ครบถ้วนย่อมเป็นพระอรหันต์ดังความว่า^{๕๗}

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภัยในอนาคต ๕ ประการนี้ ยังไม่บังเกิดในปัจจุบัน แต่จักบังเกิดในกาล
ต่อไป ภัยเหล่านั้น เธอทั้งหลายพึงรู้ไว้เฉพาะครันแล้ว พึงพยายามเพื่อละภัยเหล่านั้น ภัยในอนาคต ๕
ประการเป็นไฉน คือ

ในอนาคต ภิกษุทั้งหลายจักไม่อบรมกาย ไม่อบรมศีล ไม่อบรมจิตไม่อบรมปัญญา เมื่อไม่
อบรมกาย ไม่อบรมศีล ไม่อบรมจิต ไม่อบรมปัญญาจักให้อุอุปสมบทกุลบุตรเหล่าอื่น จักไม่สามารถ
แนะนำแม่กุลบุตรเหล่านั้นในอริศีล

อริจิต อริปัญญา แม่กุลบุตรเหล่านั้น ก็จักไม่อบรมกาย ไม่อบรมศีล ไม่อบรมจิต ไม่อบรมปัญญา
เมื่อไม่อบรมกาย ไม่อบรมศีล ไม่อบรมจิต ไม่อบรมปัญญา ก็จักให้อุอุปสมบทกุลบุตรเหล่าอื่น จักไม่
สามารถแนะนำแม่กุลบุตรเหล่านั้นในอริศีลอริจิต อริปัญญา แม่กุลบุตรเหล่านั้นก็จักไม่อบรมกาย
ไม่อบรมศีล ไม่อบรมจิต ไม่อบรมปัญญาเพราะเหตุดังนี้แล การลบล้างวินัยย่อมมีเพราะการลบล้าง
ธรรม การลบล้างธรรมย่อมมีเพราะการลบล้างวินัย ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภัยในอนาคตข้อที่ ๑ นี้ ซึ่งยัง
ไม่บังเกิดในบัดนี้ แต่จักบังเกิดในกาลต่อไป ภัยข้อนี้อันเธอทั้งหลายพึงรู้ไว้เฉพาะ ครันแล้วพึงพยายาม
เพื่อละภัยนั้น

อีกประการหนึ่ง ในอนาคต ภิกษุทั้งหลาย จักไม่อบรมกาย ไม่อบรมศีลไม่อบรมจิต
ไม่อบรมปัญญา เมื่อไม่อบรมกาย ไม่อบรมศีล ไม่อบรมจิต ไม่อบรมปัญญา จักให้นิสัยแม่กุลบุตรเหล่า
อื่น จักไม่สามารถแนะนำแม่กุลบุตรเหล่านั้นในอริศีล อริจิต อริปัญญา แม่กุลบุตรเหล่านั้นก็จักไม่
อบรมกาย ไม่อบรมศีล ไม่อบรมจิต ไม่อบรมปัญญา เมื่อไม่อบรมกาย ไม่อบรมศีล ไม่อบรมจิต
ไม่อบรมปัญญา ก็จักให้นิสัยแม่กุลบุตรเหล่าอื่น จักไม่สามารถแนะนำแม่กุลบุตรเหล่านั้นในอริศีล
อริจิต อริปัญญา แม่กุลบุตรเหล่านั้นก็จักไม่อบรมกาย ไม่อบรมศีล ไม่อบรมจิต ไม่อบรมปัญญา
เพราะเหตุดังนี้แล การลบล้างวินัยย่อมมีเพราะการลบล้างธรรม การลบล้างธรรมย่อมมีเพราะการล

^{๕๗} อัง.ปณจก. (ไทย) ๒๒/๓๙/๑๐๔.

ล้างวินัยคุณกริกษุทั้งหลาย ภัยในอนาคตข้อที่ ๒ นี้ ซึ่งยังไม่บังเกิดในบัดนี้ แต่จักบังเกิดในกาลต่อไป ภัยข้อนี้อันเธอทั้งหลายพึงรู้ไว้เฉพาะ ครั้นแล้วพึงพยายามเพื่อละภัยนั้น^{๕๘}

อีกประการหนึ่ง ในอนาคต ภิคุทั้งหลายจักไม่อบรมกาย ไม่อบรมศีลไม่อบรมจิต ไม่อบรมปัญญา เมื่อไม่อบรมกาย ไม่อบรมศีล ไม่อบรมจิต ไม่อบรมปัญญา เมื่อแสดงอิทธิธรรมกถา เวทลลกถา หยั่งลงสู่ธรรมที่ผิดก็จักไม่รู้สึกรเพราะเหตุดังนี้แล การลบล้างวินัยย่อมมีเพราะการลบล้าง ธรรม การลบล้างธรรมย่อมมีเพราะการลบล้างวินัย คุณกริกษุทั้งหลาย ภัยในอนาคตข้อที่ ๓ นี้ ซึ่งยังไม่บังเกิดในบัดนี้ แต่จักบังเกิดในกาลต่อไป ภัยข้อนี้อันเธอทั้งหลายพึงรู้ไว้เฉพาะ ครั้นแล้วพึงพยายาม เพื่อละภัยนั้น

อีกประการหนึ่ง ในอนาคต ภิคุทั้งหลายจักไม่อบรมกาย ไม่อบรมศีลไม่อบรมจิต ไม่อบรมปัญญา เมื่อไม่อบรมกาย ไม่อบรมศีล ไม่อบรมจิต ไม่อบรมปัญญา พระสูตรต่างๆ ที่ตถาคตได้ ภาษิตไว้ เป็นสูตรลึกซึ้ง มีอรรถลึกซึ้งเป็นโลกุตระ ประกอบด้วยสุญญาธรรม เมื่อพระสูตรเหล่านั้น อันบุคคลแสดงอยู่ที่จักไม่ฟังด้วยดี จักไม่เจียโสตกลงสดับ จักไม่ตั้งจิตเพื่อรู้ จักไม่ใส่ใจในธรรมเหล่านั้น ว่าควรศึกษาเล่าเรียน แต่หาสูตรต่างๆ ที่นักกวีแต่งไว้ ประพันธ์เป็นบทกวี มีอักษรสละสลวย มีพยัญชนะสละสลวย เป็นพาหิรกถา เป็นสาวกภาษิตเมื่อพระสูตรเหล่านั้น อันบุคคลแสดงอยู่ ก็จักฟัง ด้วยดี จักเจียโสตกลงสดับจักตั้งจิตเพื่อรู้ จักฝึกใส่ใจในธรรมเหล่านั้นว่าควรศึกษาเล่าเรียน เพราะเหตุ ดังนี้แล การลบล้างวินัยย่อมมีเพราะการลบล้างธรรม การลบล้างธรรมย่อมมีเพราะการลบล้างวินัย คุณกริกษุทั้งหลาย ภัยในอนาคตข้อที่ ๔ นี้ ซึ่งยังไม่บังเกิดในบัดนี้แต่จักบังเกิดในกาลต่อไป ภัยข้อนี้อัน เธอทั้งหลายพึงรู้ไว้เฉพาะ ครั้นแล้ว พึงพยายามเพื่อละภัยนั้น

อีกประการหนึ่ง ในอนาคต ภิคุทั้งหลายจักไม่อบรมกาย ไม่อบรมจิตไม่อบรมปัญญา เมื่อไม่อบรมกาย ไม่อบรมศีล ไม่อบรมจิต ไม่อบรมปัญญาภิคุผู้เถระก็จักเป็นผู้มักมาก มีความ ประพฤติย่อหย่อน เป็นหัวหน้าในความลวงละเมิด ทอดธุระในความสงัด จักไม่ปรารภความเพียร เพื่อ ถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้ง ประชุมชนรุ่น หลังก็จักถือเอาภิคุเหล่านั้นเป็นตัวอย่าง แม้ประชุมชนนั้นก็จักเป็นผู้มักมากมีความประพฤติย่อ หย่อน เป็นหัวหน้าในความลวงละเมิด ทอดธุระในความสงัดจักไม่ปรารภความเพียร เพื่อถึงธรรมที่ยัง ไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุเพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้ง เพราะเหตุดังนี้แล การลบล้างวินัยย่อมมีเพราะการลบล้างธรรม การลบล้างธรรมย่อมมีเพราะการลบล้างวินัย คุณกริกษุทั้งหลาย ภัยในอนาคต ข้อที่ ๕ นี้ ซึ่งยังไม่บังเกิดในบัดนี้ แต่จักบังเกิดในกาลต่อไป ภัยข้อนี้อันเธอทั้งหลายพึงรู้ไว้เฉพาะ ครั้นแล้วพึงพยายามเพื่อละภัยนั้น

^{๕๘} อิง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๓๘/๑๐๕.

ตุกริกษุทั้งหลาย ภัยในอนาคต ๕ ประการนี้แล ซึ่งยังไม่บังเกิดในบัดนี้แต่จักบังเกิดในกาลต่อไป ภัยเหล่านั้นอันเธอทั้งหลายพึงรู้ไว้เฉพาะ ครั้นแล้วพึงพยายามเพื่อละภัยเหล่านั้น^{๕๙}

กล่าวโดยสรุปในพระสูตรนี้พระพุทธเจ้าตรัสหมายเอาโทษจากการไม่อบรมกาย ไม่อบรมศีล ไม่อบรมจิต ไม่อบรมปัญญา เมื่อภิกษุไม่อบรมในด้านเหล่านี้แล้ว ให้อุปสมบท ให้นิสัย หรือสั่งสอนกุลบุตร ก็จะทำกุลบุตรปฏิบัติเอาเยี่ยงอย่าง ไม่อบรมกาย ไม่อบรมศีล ไม่อบรมจิต ไม่อบรมปัญญาไปด้วยเช่นกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่ภิกษุควรละ

ด้วยเหตุนี้ หลักการที่สำคัญที่สุดที่จะนำไปสู่การพัฒนาศาสนทายาทก็คือการเสริมสร้างตามหลักของภาวนา ๔ ดังที่ผู้วิจัยจะได้นำเสนอเป็นลำดับไป

๒.๓.๑ การพัฒนาศาสนทายาทด้านกาย

การพัฒนาทางด้านกายนั้นจัดอนุโลมอยู่ในการพัฒนาระดับศีลเพราะลำพังเพียงกายอย่างเดียวไม่มีศีลควบคุมแล้วพระพุทธศาสนาไม่ถือเป็นการพัฒนาทางกายแต่ตรงกันข้ามถ้าพัฒนาทางด้านกายแล้วอาจเป็นการส่งเสริมให้เกิดต้นหาความทะยานอยากเพื่อให้ได้วัตถุมาบำรุงกายให้เจริญโดยพระพุทธศาสนาไม่พิจารณาการพัฒนาแยกต่างหากจากจริยธรรมเพราะลำพังความเจริญทางกายอย่างเดียวย่อมไม่มีความหมายเป็นสิกขาและตามปกติจะเอียงไปทางเป็นการสนับสนุนให้ค้นหาได้เครื่องมือที่จะแสวงหาอีย่างโลกามิส ซึ่งเป็นสายตรงข้ามกับการศึกษาคือไตรสิกขาเพื่อพัฒนาฝึกปรือตนเองให้เจริญยิ่งขึ้นเมื่อไม่พัฒนาเรื่องกายให้ชัดเจนหรือชำนาญแล้วก็ยอมตกเป็นเครื่องมือของวัตถุนิยมไปโดยหลีกเลี่ยงได้ยากโดยเฉพาะในสังคมปัจจุบันที่ใช้สื่อมวลชนสาขาต่างๆเช่นสื่อทางโทรทัศน์สื่อทางหนังสือพิมพ์สื่อทางอินเทอร์เน็ตเป็นต้นมอมเมาให้ผู้ไม่ฝึกฝนพัฒนาตนเองต้องเสียคนเสียความดีของตนไปก็มากด้วยสื่อที่เข้ามาแล้วไม่พัฒนากายหรืออินทรีย์ให้รู้เท่าทันตามจึงเกิดปัญหาตามมาทางสังคมหลายประการเช่นกรณีพี่ชายข่มขืนน้องสาวของตนเองเพราะขณะนั้นพี่ชายกำลังดูเว็บไซต์อนาจารอยู่จึงไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมความต้องการทางเพศของตนได้จึงได้ทำผิดศีลธรรมอย่างน่าสลดใจยิ่งนัก^{๖๐} ฉะนั้นการพัฒนาตามหลักพระพุทธศาสนามีดังต่อไปนี้

๑. ความหมายในพัฒนาทางกายคือพัฒนาอินทรีย์ ๖ การพัฒนาทางกายในความหมายที่แท้จริงก็คือการพัฒนาอินทรีย์ได้แก่การใช้อินทรีย์ ๖ ภายในคือตาหูจมูกลิ้นกายซึ่งเป็นสิ่งที่ใช้สำหรับสัมผัสหรือเป็นทางเชื่อมต่อกับโลกภายนอก (คืออินทรีย์ภายนอก ๖) ได้แก่รูปเสียงกลิ่นรสสัมผัสอารมณ์ที่ใจรับรู้เปิดช่องทางที่เข้าไปสัมผัสกับสภาพแวดล้อมทางวัตถุและทางธรรมชาติทั้งหมดในการฝึกพัฒนาหรือฝึกพัฒนาอินทรีย์นั้นการพัฒนาทางกายจึงเป็นการการพัฒนาอินทรีย์คือฝึกให้มี

^{๕๙} อัง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๓๙/๑๐๖.

^{๖๐} แมงซีตันสนีย์ เสถียรสุด, เพื่อนทุกข์ ๒, (กรุงเทพมหานคร : แปลนพริ้นติ้ง, ๒๕๕๔), หน้า ๗๐-๗๑.

อินทรีย์สังวรได้แก่ความสำรวมอินทรีย์ ๖ เพื่อเป็นเครื่องมือให้เกิดความแข็งแกร่งของศีลความประพฤติเพื่อสนับสนุนจิตให้มีพลังงานที่มั่นคงและเป็นทางให้เจริญปัญญาอีกด้วยในมหาอัสสุพรสูตรพระพุทธองค์ตรัสไว้ว่าเป็นกิจที่ควรทำให้ยิ่งขึ้นไปตั้งพระพุทธพจน์ที่ว่า “เธอทั้งหลายควรสำเหนียกอย่างนี้ว่าเราทั้งหลายจักเป็นผู้คุ้มครองทวารแล้วในอินทรีย์ทั้งหลายเห็นรูปทางตาแล้วไม่รวบถือไม่แยกถือจักปฏิบัติเพื่อความสำรวมจักขุนทรีย์ซึ่งเมื่อไม่สำรวมแล้วก็เป็นเหตุให้ถูกบาปอกุศลธรรมคือ อภิขิมาและโทมนัสครอบงำได้จักรักษาจักขุนทรีย์ถึงความสำรวมในจักขุนทรีย์...ฟังเสียงทางหู... ฯลฯ รู้ธรรมทางใจ...”^{๖๑}

๒. วัตถุประสงค์ในการพัฒนา (พัฒนาอินทรีย์ ๖) มีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกฝนในด้านการใช้งานคือทำให้อินทรีย์เหล่านั้นมีความเฉียบคมมีความละเอียดมีความไวมีความคล่องมีความจัดเจนคล้ายกับการฝึกทักษะและเพื่อฝึกฝนในด้านการเลือกสิ่งที่มีคุณค่าและมีประโยชน์มากที่สุดขณะเดียวกันก็มีวิธีหลีกเลี่ยงจากสิ่งที่เป็นภัยเป็นโทษหรือสิ่งไม่ดีต่างๆ ไม่ให้ทะลักเข้ามาสู่อินทรีย์ภายในโดยมีใจเป็นตัวรับรู้ทั้งหมดจะต้องป้องกันไว้ก่อน

๓. การเตรียมความพร้อมในพัฒนาทางกาย (พัฒนาอินทรีย์ ๖) การเตรียมความพร้อมในก่อนการพัฒนากายมีความจำเป็นอย่างยิ่งกล่าวคือในความพร้อมส่วนตัวซึ่งหมายถึงความดีหรือบุญเก่าเป็นทุนเดิมสถานที่หรือที่โคจรไปบุคคลที่ควรคบหาสมาคมด้วยหรือกัลยาณมิตรแรงจูงใจไม่สัมฤทธิ์ในการพัฒนาทัศนคติค่านิยมตลอดจนความไม่ประมาทในการพัฒนาตนเองอยู่เสมอด้วยสติสัมปชัญญะ

๔. สิ่งที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนากายหรืออินทรีย์ ๖ เมื่อบุคคลไม่สำรวมกายหรือไม่สำรวมอินทรีย์ ๖ มีตาหูเป็นต้นย่อมเสพอารมณ์ที่มากกระทบด้วยตัณหาจึงเกิดทุกข์เพราะอาศัยอินทรีย์นั่นเองโดยตัณหา^{๖๒} เกิดได้ ๖ ทางรูป ตัณหาความทะยานอยากได้รูปสัทตถตัณหาความทะยานอยากได้เสียงคันธตัณหาความทะยานอยากได้กลิ่นรสตัณหาความทะยานอยากได้รสโณภูฏัพพตัณหาความทะยานอยากได้การถูกต้องด้วยกายธัมมตัณหาความทะยานอยากได้อารมณ์ของใจ^{๖๓} โดยให้พิจารณาในสายเหตุไปหาผลจะพบว่าบุคคลผู้ไม่พัฒนากายนั้นมีปัญหาจากการไม่คบหาสัตบุรุษการไม่ฟังสัทธรรมความไม่เกิดศรัทธาการขาดหลักโยนิโสมนสิการจนกระทั่งสิ้นสุดการทำงานที่วิเศษซึ่งเป็นผล

^{๖๑} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๒๑/๔๕๕.

^{๖๒} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๒๓/ ๓๑๘.

^{๖๓} อ.ทสก. (ไทย)๒๔/๖๒/๑๓๗ - ๑๓๘.

๕. เหตุปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนากาย

๕.๑ การป้องกันด้วยการเห็นหมายถึงการเข้าไปหาเข้าไปพบเห็นสัตว์บรูษคือคนมีความประพฤติดีสัตว์บรูษหมายถึงผู้มีศีลปฐิธรรม ๗ ประการได้แก่เป็นผู้รู้เหตุรู้ผลรู้ตนรู้จักประมาณรู้จักกาลอันควรและไม่ควรรู้จักชุมชนสังคมนั้นและรู้จักบุคคลโดยความแตกต่างกันทั้งทางจริตนิสัยและคุณสมบัติที่จะฝึกฝนได้หรือไม่เพราะถ้าขาดการเห็นสัตว์บรูษไม่เข้าใจหลักธรรมของท่านไม่พิจารณาถึงธรรมที่ควรมนสิการและไม่ควรมนสิการย่อมจะเกิดอาสวะ^{๖๔}

๕.๒ การป้องกันอาสวะด้วยการบริโภคปัจจัยหมายถึงการจะใช้สอยปัจจัย ๔ คือ เครื่องนุ่หม่อาหารที่อยู่อาศัยและยารักษาโรคจะต้องพิจารณาโดยแยบคายก่อนจึงบริโภค คือ อย่าใช้สอยเพื่อสนองต่อตัณหา^{๖๕} ข้อนี้สำคัญมากต่อการเกิดค่านิยมทางวัตถุในปัจจุบันเพราะเมื่อคนเราขาดการพิจารณาโดยแยบคายแล้วอาสวะจะเจริญได้เร็วมากและยากที่จะป้องกันได้ส่วนมากจะไปแก้ที่ปลายเหตุคือเมื่อเกิดปัญหาการแย่งชิงทรัพย์สินอันเป็นปัจจัยที่ดีและดีกว่ามาสนองต่อตัณหาของตนเข้าทำนองว่า “แย่งถิ่นกันอยู่แย่งคู่กันพิศวาสแย่งอำนาจกันเป็นใหญ่” เนื่องจากว่าปัจจุบันวัฒนธรรมในการบริโภควัตถุนิยมจนทำให้เสียความเป็นไทยลงไปทุกทีในด้านนี้เพราะต้องขึ้นอยู่กับสินค้าชีวิตแอบอิงอาศัยกับวัตถุจนมีวัตถุเป็นสรณะลี้มสรณะภายในคือความดีงามความเจริญงอกงามด้านจิตใจปัญญาเมื่อมีค่านิยมที่บริโภควัตถุจนเป็นทาสวัตถุแล้วย่อมเกิดปัญหาอื่นๆ ตามมาอีกเช่นปัญหาสังคมเศรษฐกิจอาชญากรรมเพราะจะต้องแย่งชิงสิ่งของกันในขณะที่อยากได้มากๆ มาบำเรอตนหรือแม้กระทั่งเด็กอนุบาลก็ใช้มือถือกันแล้ว^{๖๖} เป็นเรื่องของพ่อแม่รังแกลูกคือไม่สอนให้เด็กเจริญด้วยปัญญาแต่สอนให้เขาเจริญด้วยวัตถุเมื่อโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่จะต้องทำความลำบากแก่ผู้ปกครองซึ่งปัญหาทางวัฒนธรรมนี้มีมูลเหตุจากการไม่พิจารณาก่อนการบริโภคใช้สอยปัจจัย ๔ หรือขาดความสำรวมอินทรีย์ที่ดีไม่ควบคุมไม่รู้จักคิดโดยหลักโยนิโสมนสิการเป็นต้น

๕.๓ การป้องกันอาสวะด้วยการบรรเทาหมายถึงให้พิจารณาโดยแยบคายภายในใจโดยไม่ยอมรับอภุศลวิตกมาสู่ใจของตนได้แก่ไม่รับกามวิตกคือความคิดในเรื่องกามคุณ๕ที่น่ารักน่าพอใจไม่รับพยาบาทวิตกได้แก่ความคิดในเรื่องแผนการทำร้ายคนอื่นและไม่รับวิหิงสาวิตกได้แก่ความคิดชนิดเบียดเบียนคนอื่นด้วยวิธีการต่างๆให้พินาศไปและละบาปอภุศลทั้งปวงที่เกิดขึ้นแก่ตนแต่พยายามละอีกต่อไปถ้ายังไม่หมด

^{๖๔} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๑๗-๒๑/๑๘-๒๑.

^{๖๕} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๒๓/๒๒-๒๓.

^{๖๖} ญัฐกานต์ ลิ้มสถาพร, “วัฒนธรรมโลกาภิวัตน์”, สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์, ปีที่ ๔๙ ฉบับที่ ๔๑, (๗ - ๑๓ มีนาคม ๒๕๔๖): ๕๕.

๕.๔ การป้องกันอัสวะด้วยการเจริญหมายถึงเมื่อพิจารณาโดยแยกกายแล้วพึงเจริญโพชฌงค์คือฝึกให้เป็นคนมีสติรู้จักเลือกเฟ้นธรรมะมีความเพียรแล้วได้ปีติมีความสุขทางกาย (กายปัสสัทธิ) มีความสงบทางใจ (จิตปัสสัทธิ) หรือมีสมาธินั่นเองแล้วข้อสุดท้ายคือให้มีอุเบกขาความวางเฉยต่ออารมณ์โดยอาศัยความวิเวกวินิโรธให้น้อมไปเพื่อความสละทิ้งจนกว่าจะหายความเร้าร้อนความคับแค้นใจ^{๖๗}

ตารางที่ ๒.๖ การพัฒนาศาสนทายาทด้านกาย

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), (๒๕๔๖, หน้า ๑๐๖).	ภาวนา ๔ คือ ๑. กายภาวนา การเจริญกาย ๒. สีสภาวนา การเจริญศีล ๓. จิตภาวนา การเจริญจิต ๔. ปัญญาภาวนา การเจริญปัญญา
อง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๓๙/๑๐๔.	ภาวิตกาย ภาวิตศีล ภาวิตจิต ภาวิตปัญญา (ผู้ได้เจริญกาย ศีล จิต และปัญญาแล้ว
อง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๓๙/๑๐๕.	ภิกษุทั้งหลาย จักไม่อบรมกาย ไม่อบรมศีลไม่อบรมจิต ไม่อบรมปัญญา ภัยข้อนี้อันเธอทั้งหลายพึงรู้ไว้เฉพาะ ครั้นแล้ว พึงพยายามเพื่อละภยันั้น
แม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุด, (๒๕๔๔, หน้า ๗๐-๗๑).	พัฒนากายด้านเดียวแล้วอาจเป็นการส่งเสริมให้เกิด ตัณหาความทะยานอยากเพื่อให้ได้วัตถุมาบำรุงกายให้เจริญ โดยพระพุทธศาสนาไม่พิจารณาการพัฒนากายแยกต่างหาก จากจริยธรรม
ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๒๑/๔๕๕.	เธอทั้งหลายควรสำเหนียกอย่างนี้ว่าเราทั้งหลายจักเป็นผู้ คู้มครองทวารแล้วในอินทริย์ทั้งหลายเห็นรูปทางตาแล้วไม่รวบ ถือไม่แยกถือจักปฏิบัติเพื่อความสำรวมจักขุนทริย์ซึ่งเมื่อไม่ สำรวมแล้วก็เป็นเหตุให้ถูกบาปอกุศลธรรมคืออภิชฌาและ โทมนัสครอบงำได้จักรักษาจักขุนทริย์ถึงความสำรวมในจักขุนท ริย์...พึงเสียดหางู.. ฯลฯ รู้ธรรมทางใจ

^{๖๗} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๒๗/๒๕-๒๖.

ตารางที่ ๒.๖ การพัฒนาศาสนทายาทด้านกาย

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๒๓/ ๓๑๘.	เมื่อบุคคลไม่สำรวมกายหรือไม่สำรวมอินทรีย์ ๖ มีตาหู เป็นต้นย่อมเสพพารมณฺ์ที่มากกระทบด้วยตัณหาจึงเกิดทุกข์ เพราะอาศัยอินทรีย์นั่นเองโดยตัณหา
อง.ทสก. (ไทย) ๒๔/๖๒/๑๓๗ - ๑๓๘.	ตัณหาความทะยานอยากได้รูปสัทตตัณหาความทะยานอยากได้เสียงคันธตัณหาความทะยานอยากได้กลิ่นรสตัณหาความทะยานอยากได้รสโผฏฐัพพตัณหาความทะยานอยากได้การถูกต้องด้วยกายฉัมมตัณหาความทะยานอยากได้อารมณ์ของใจ
ม.ม. (ไทย) ๑๒/๑๗-๒๑/๑๘-๒๑.	สัปปุริสธรรม ๗ ประการได้แก่เป็นผู้รู้เหตุรู้ผลรู้ตนรู้จักประมาณรู้จักกาลอันควรและไม่ควรรู้จักชุมชนสังคมนั้นและรู้จักบุคคลโดยความแตกต่างกันทั้งทางจริตนิสัยและคุณสมบัติที่จะฝึกฝนได้
ม.ม. (ไทย) ๑๒/๒๓/๒๒-๒๓.	ปัจจัยหมายถึงการจะใช้สอยปัจจัย ๔ คือเครื่องนุ่มห่ม อาหารที่อยู่อาศัยและยารักษาโรคจะต้องพิจารณาโดยแยบคาย ก่อนจึงบริโภคคืออย่าใช้สอยเพื่อสนองต่อตัณหา

๒.๓.๒ การพัฒนาศาสนทายาทด้านศีล

การพัฒนาศาสนทายาทด้วยหลักศีลนั้นโดยเนื้อหาสาระสำคัญก็เพื่อให้บุคคลสามารถดำรงตนให้อยู่ร่วมกับสังคมหรืออยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างปกติสุขทั้งศีลที่เป็นสิกขาบททั่วไปและศีลที่เป็นองค์มรรคคืออริศีลสิกขาตังจะได้กล่าวถึงคำแปลความหมายและประเภทของศีลไปตามลำดับดังต่อไปนี้

๑. คำแปลของศีล มีคำแปลหลายอย่าง ได้แก่ แปลว่าเสียว หมายความว่า ศีระชะถ้าคนมีศีระชะขาดก็ตาย ถ้าศีระชะบาดเจ็บก็ไม่สบายฉันใดถ้าคนศีลขาดก็ตายจากความดีต่างๆ ศีลแปลว่าปกติ หมายความว่า รักษากายวาจาให้เรียบร้อยดีเป็นปกติศีลแปลว่าเย็นหมายความว่าเย็นกายเย็นใจไม่มีภัยไม่มีเวรไม่มี ศัตรูไม่มีความเดือดร้อนมีแต่ความสงบสุขศีลแปลว่าเกษมหมายความว่าปลอดภัยไม่มีอันตรายมีแต่ ความสุขกายสบายใจอยู่เสมอศีลแปลว่าตั้งกายกรรมวจีกรรมไว้ด้วยดีหมายความว่า รักษากายให้ตั้งอยู่ในสุจริต ๓ รักษาวาจาให้ตั้งอยู่ในวจีสุจริต ๔ ไว้เป็นปกติศีลแปลว่าเข้าไปรับรอง

กุศลกรรมไว้หมายความว่า เมื่อบุคคลมีศีลดีแล้วคุณธรรมอื่นๆ ที่ดีงามเช่นขันติเมตตาจะสันโดษ
วิริยะปัญญาเป็นต้นก็เกิดขึ้นมาตามลำดับ^{๖๘}

๒. ลักษณะหน้าที่ผลปรากฏเหตุเกิดของศีล มีอธิบายว่าลักษณะของศีลคือมีการรักษากาย
วาจาให้เรียบร้อยดีงามหน้าที่ของศีลคือมีการกำจัดความทุกข์ผลปรากฏของศีลคือมีความสะอาดกาย
วาจาใจ (กายโสเจยยัมวจีโสเจยยัมโนโสเจยย) ส่วนเหตุเกิดของศีลคือhiri (ละอายชั่ว) และโอตตปปะ
(กลัวบาป)^{๖๙}

๓. ความหมายของศีลในแง่ของการฝึกฝนตนคือการฝึกฝนอบรมตนซึ่งเรียกว่าอิศีลหรือ
ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในทางความประพฤติอย่างสูงหรือการฝึกฝนอบรมความประพฤติทางกาย
วาจาคือระเบียบวินัยการอยู่ร่วมกับผู้อื่นและในสิ่งแวดล้อมต่างๆ ด้วยดีให้เกื้อกูลไม่เบียดเบียนไม่
ทำลายเป็นพื้นฐานแห่งการฝึกอบรมจิตใจในอธิจิตตะสิกขาเรียกสั้นๆ ว่าศีล^{๗๐} และศีลยังหมายถึง
ระเบียบความประพฤติหรือระเบียบความเป็นอยู่ทั้งส่วนตัวและที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทางกาย
วาจาตลอดถึงทำมาหาเลี้ยงชีพซึ่งได้กำหนดวางไว้เพื่อทำให้ความเป็นอยู่นั้นกลายเป็นสภาพอันเป็น
ประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่การงานต่างๆประจำวันโดยเป็นไปเพื่อความหมายอันดีงามนั่นคือการทำให้
คนในสังคมหรือชุมชนมีระเบียบวินัยขณะเดียวกันศีลก็เป็นเครื่องป้องกันความชั่วไปในตัวอีกโสด
หนึ่งด้วยแล้วศีลยังช่วยส่งเสริมโอกาสสำหรับทำความดีโดยฝึกคนให้รู้จักสร้างความสัมพันธ์ด้วยกาย
วาจาที่ดีงามกับสภาพแวดล้อมในทางอุดมคติแล้วศีลนั้นต้องการให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
ปราศจากการเบียดเบียนทำร้ายกันและกันและช่วยเหลือกันตามฐานะทางสังคมจะอำนวยให้อีก
ด้วย^{๗๑}

นอกจากนั้นศีลครอบคลุมไปถึงการไม่ละเมิดระเบียบวินัยหรือการไม่เจตนาล่วงเกิน
เบียดเบียนผู้อื่นถ้ามองในด้านการกระทำศีลจึงหมายถึงความไม่ละเมิดและการไม่เบียดเบียนสาระของ
ศีลอยู่ที่ความสำรวมหมายถึงการสำรวมระวังคอยปิดกั้นหลักเว้นไม่ให้ความชั่วเกิดขึ้นนั่นเองเป็นศีล
และสภาพจิตของผู้ไม่คิดจะละเมิดไม่คิดเบียดเบียนใครนั่นแหละเป็นตัวศีล^{๗๒}

^{๖๘} พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิ), **วิปัสสนาญาณโสภณ**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร :
ศรีอนันต์การพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๗๔-๗๕.

^{๖๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๕-๗๖.

^{๗๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๙,
(กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๒๐๓.

^{๗๑} พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ**, หน้า ๔๑๙.

^{๗๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๑๙.

๔. ความหมายของศิลปะที่เป็นระเบียบทางสังคมหมายถึงศิลปะที่เป็นระเบียบทางสังคม หรือระบบการนั้นๆ ศิลปะจึงมีความเข้มงวดกวัดขันเคร่งครัดหยาบประณีตและรายละเอียดต่างๆ กันดังมีศิลปะ ๕ ศิลปะ ๘ ศิลปะของคฤหัสถ์ศิลปะ ๑๐ สำหรับสามเณรศิลปะ ๒๒๗ สำหรับพระภิกษุสงฆ์ เป็นต้น

๕. ศิลปะเป็นเหตุให้พัฒนาตนเองจนถึงขั้นวิมุตติหลุดพ้นหมายถึงศิลปะที่ทำให้เกิดสภาพความเป็นอยู่ที่เกี่ยวข้องแก่การปฏิบัติกิจต่างๆ เพื่อเข้าถึงจุดหมายที่ตั้งงามโดยลำดับไปจนถึงจุดหมายสูงสุดของชีวิตในกัมมัฏฐานสูตรกล่าวถึงสาระสำคัญของกุศลศิลปะว่าสามารถเป็นเหตุให้ดับทุกข์ได้โดยพระอรหันต์ได้ ทูลถามพระพุทธเจ้าเกี่ยวกับผลแห่งศิลปะที่เป็นกุศลและพระองค์ได้ตรัสตอบว่าศิลปะที่เป็นกุศลทำให้สามารถดับทุกข์ได้มีลำดับการพัฒนาได้แก่ศิลปะที่เป็นกุศลเป็นเหตุให้เกิดอวิปปฏิสาร (ความไม่เดือดร้อนใจ) อวิปปฏิสารเป็นเหตุให้เกิดปราโมทย์ปราโมทย์เป็นเหตุให้เกิดปีติปีติเป็นเหตุให้เกิดปีติสุขปีติสุขเป็นเหตุให้เกิดสุขสุขเป็นเหตุให้เกิดสมาธิสมาธิเป็นเหตุให้เกิดญาณญาณทัสสนะญาณทัสสนะเป็นเหตุให้เกิดนิพพิทาและวิราคะนิพพิทาและวิราคะเป็นเหตุให้เกิดวิมุตติญาณทัสสนะวิมุตติญาณทัสสนะเป็นธรรมสูงสุด^{๗๓}

๖. ศิลปะทำให้สมาชิกของสังคมหรือชุมชนนั้นอยู่ร่วมกันด้วยดีหมายถึงศิลปะทำให้สังคมสงบเรียบร้อยสมาชิกต่างดำรงอยู่ด้วยดีและมุ่งหน้าปฏิบัติกิจของตนโดยสะดวก

๗. ศิลปะจัดเป็นเครื่องมือเพื่อฝึกหัดขัดเกลาตนเองทำให้กิเลสอย่างหยาบเบาบางลงด้วยการควบคุมยับยั้งสังวรปรับการแสดงออกทางกายวาจาให้เกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นอยู่และการอยู่ด้วยกันด้วยดีซึ่งเป็นความจำเป็นพื้นฐานสำหรับพัฒนาชีวิตของตนให้พร้อมที่จะเป็นที่รองรับกุศลธรรมทั้งหลายเฉพาะอย่างยิ่งคือเป็นพื้นฐานของสมาธิหรือการฝึกปรือคุณธรรมทางจิตใจที่สูงขึ้นไป^{๗๔}

๘. ประเภทของศิลปะเพื่อนำมาพัฒนาตนเองและสังคมศิลปะเพื่อพัฒนาความดีงามของชีวิตและสังคมคือหลักคำสอนในสังคัลลสูตรทั้งหมดเรียกคิหิวินัยหมายถึงวินัยของคฤหัสถ์เป็นศิลปะสำหรับประชาชนมี ๒ ระดับมีดังนี้

๘.๑ ธรรมชั้นศิลปะคือศิลปะในแง่ธรรมหมายถึงหลักความประพฤติระดับกายวาจาและอาชีวะที่นำมาแนะนำสั่งสอนโดยเน้นที่ปัจเจกชนเป็นสำคัญในขั้นนี้มีความหมายไปถึงอริศิลป์สิกขาซึ่งหมายถึงการฝึกความประพฤติสุจริตทางกายวาจาและอาชีวะได้แก่รวมเอาองค์มรรคสัมมาวาจา สัมมากรรมมันตะและสัมมาอาชีวะเข้ามาว่าโดยสาระก็คือการดำรงตนด้วยดีในสังคัมภีระระเบียบวินัยปฏิบัติหน้าที่และความรับผิดชอบทางสังคมให้ถูกต้องมีความสัมพันธ์ทางสังคมที่ตั้งงามเกี่ยวข้องกับช่วยรักษาและส่งเสริมสภาพแวดล้อมโดยเฉพาะในทางสังคมให้อยู่ในภาวะเอื้ออำนวยแก่

^{๗๓} อัง.เอกาทสก. (ไทย) ๒๔/๑/๑-๓.

^{๗๔} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๗๒.

การที่ทุกคนจะสามารถดำเนินชีวิตที่ติงามหรือปฏิบัติตามมรรคกันได้ด้วยดีกล่าวโดยย่ออิศลสิกขา คือความประพฤติด้านศีลตัวอย่างพุทธพจน์ที่แสดงเรื่องศีลในแง่ธรรมสำหรับคฤหัสถ์ผู้ครองเรือนที่แสดงถึงบทบาทของศีลและปัญญาของบุตรธิดาต่อบิดามารดาตั้งนี้ว่า “บุตรธิดาที่สามารถยังมารดาบิดาผู้ทุศีลผู้ไม่มีศรัทธาให้ตั้งมั่นในศรัทธาศีลจาคะและปัญญาได้การกระทำอย่างนั้นชื่อว่าบุตรได้ตอบแทนแก่มารดาบิดา”^{๗๕}

๘.๒ วินัยที่เป็นศีลคือศีลในแง่ที่เป็นวินัยหมายถึงกฎระเบียบข้อบังคับที่กำหนดวางกันขึ้นเป็นบัญญัติทางสังคมเพื่อกำกับความประพฤติของบุคคลตามความมุ่งหมายเฉพาะของหมู่ชนหรือชุมชนนั้นโดยมากมุ่งเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติตามธรรมให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นและผู้ฝ่าฝืนต้องได้รับโทษตามความรับผิดชอบต่อชุมชนหรือสังคมนั้นอีกชั้นหนึ่งต่างจากผลทางจิตใจตามกฎธรรมชาตินั้นคือวิธีฝึกคนให้มีศีลซึ่งเป้าหมายของวินัยที่เป็นศีล ๒๒ ได้แก่ศีลระดับสังคมสงฆ์มีเป้าหมายที่สำคัญอยู่ ๑๐ ประการคือเพื่อความติงามที่เป็นไปโดยความเห็นชอบร่วมกันของสังคมความผาสุกแห่งสังคมการบคนหน้าด่านไม่รู้จักกายความอยู่ผาสุกแห่งเหล่าภิกษุผู้มีศีลติงามปิดกั้นความเสื่อมเสียความทุกข์ความเดือดร้อนที่จะมีในปัจจุบันบำบัดความเสื่อมเสียความทุกข์ความเดือดร้อนที่จะมีในภายหลังความเลื่อมใสยิ่งขึ้นไปของคนที่ยังไม่เลื่อมใสความเลื่อมใสยิ่งขึ้นไปของคนผู้เลื่อมใสแล้วความดำรงมั่นแห่งศีลธรรมและส่งเสริมความเป็นระเบียบเรียบร้อยสนับสนุนวินัยให้หนักแน่น ส่วนในอังคตตรนิกายได้เพิ่มเข้ามาอีก ๒ ข้อคือเพื่อเอื้ออนุเคราะห์แก่คฤหัสถ์ทั้งหลายและเพื่อตัดรอนฝักฝ่ายของภิกษุผู้มีความปรารถนาชั่วร้าย^{๗๖}

๙. การพัฒนาตนด้วยศีลที่เป็นองค์มรรคหมายถึงการฝึกฝนอบรมในด้านความประพฤติระเบียบวินัยความสุจริตทางกายวาจาและอาชีวะในระดับการพัฒนาศีลท่านเรียกว่าอิศลสิกขาเรียกกันสั้นๆ ว่าศีลวิธีแก้ปัญหาโดยวิธีนี้เป็นวิธีของอารยชนระดับพื้นฐานเรียกตามบาลีว่าหลักของอริยมรรคแปลว่าทางดำเนินสู่ความดับทุกข์ที่ทำให้เป็นอริยชนหรือวิธีดำเนินชีวิตที่ประเสริฐอริยมรรคนี้แบ่งระดับการพัฒนาศีลที่เป็นองค์มรรคเป็น ๓ อย่าง คือ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และ สัมมาอาชีวะ^{๗๗}

^{๗๕} อัง.ทก. (ไทย) ๒๐/๓๔/๗๘.

^{๗๖} อัง.ทก. (ไทย) ๒๐/๔๓๖/๑๒๓.

^{๗๗} พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตฺโต), วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : สยาม, ๒๕๕๖), หน้า ๑๒-๑๓.

ตารางที่ ๒.๗ การพัฒนาสาสนทายาทด้านศิลปะ

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
ณัฐกานต์ ลิ้มสถาพร, (๗-๑๓ มีนาคม ๒๕๔๖ : ๕๕).	ปัจจุบันวัฒนธรรมในการบริโภควัตถุนิยมจนทำให้เสียความเป็นไทยลงไปทุกทีในด้านนี้เพราะต้องขึ้นอยู่กับสินค้าชีวิตแอบอิงอาศัยกับวัตถุนิยมวัตถุนิยมเป็นสรณะลึมสรณะภายในคือความดิ้นงัดความเจริญงอกงามด้านจิตใจ
ม.ม. (ไทย) ๑๒/๒๗/๒๕-๒๖. พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชคก ญาณสิทธิ), (๒๕๔๖, หน้า ๗๔-๗๕).	ความสงบทางกาย(กายปัสสัทธิ) มีความสงบทางใจ(จิตปัสสัทธิ) ศิลปะแปลว่าเกษมหมายถึงความปลอดภัยไม่มีอันตรายมีแต่ความสุขกายสบายใจอยู่เสมอศิลปะแปลว่าตั้งกายกรรมวัจกรรมไว้ด้วยดีหมายความว่ารักษากายให้ตั้งอยู่ในสุจริต ๓ รักษาวาจาให้ตั้งอยู่ในวจีสุจริต ๔ ไว้เป็นปกติ
พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตโต), (๒๕๔๓, หน้า ๒๐๓).	ความหมายของศิลปะในแง่ของการฝึกฝนตนคือการฝึกฝนอบรมตนซึ่งเรียกว่าอริศิลป์หรือข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในทางความประพฤติอย่างสูงหรือการฝึกฝนอบรมความประพฤติทางกายวาจาหรือระเบียบวินัยการอยู่ร่วมกับผู้อื่นและในสิ่งแวดล้อมต่างๆด้วยดี
พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตโต), (๒๕๔๖, หน้า ๔๑๙).	ในทางอุดมคติแล้วศิลปะนั้นต้องการให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขปราศจากการเบียดเบียนทำร้ายกันและกันและช่วยเหลือกัน
อง.เอกาทศก. (ไทย) ๒๔/๑/๑-๓.	ศิลปะเป็นเหตุให้พัฒนาตนเองจนถึงขั้นวิมุตติหลุดพ้นหมายถึงศิลปะที่ทำให้เกิดสภาพความเป็นอยู่ที่เกื้อกูลแก่การปฏิบัติกิจต่างๆเพื่อเข้าถึงจุดหมายที่ตั้งใจโดยลำดับ
ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๗๒.	ศิลปะจัดเป็นเครื่องมือเพื่อฝึกหัดขัดเกลาตนเองทำให้กิเลสอย่างหยาบเบาบางลงด้วยการควบคุมยับยั้งสังวรปรับการแสดงออกทางกายวาจาให้เกื้อกูลแก่สภาพความเป็นอยู่

ตารางที่ ๒.๗ การพัฒนาศาสนทายาทด้านศีล (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
อง.ทุก. (ไทย) ๒๐/๓๔/๗๘.	บุตรธิดาที่สามารถยังมารดาบิดาผู้ทุศีลผู้ไม่มีศรัทธาให้ตั้งมั่นในศรัทธาศีลจาคะและปัญญาได้การกระทำอย่างนั้นชื่อว่าบุตรได้ตอบแทนแก่มารดาบิดา
อง.ทุก. (ไทย) ๒๐/๔๓๖/๑๒๓.	ในอังคุตตรนิกายได้เพิ่มศีลเข้ามาอีก ๒ ข้อคือเพื่อเอื้ออนุเคราะห์แก่คฤหัสถ์ทั้งหลายและเพื่อตัดรอนฝักฝ่ายของภิกษุผู้มีความปรารถนาชั่วร้าย
พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตฺโต), (๒๕๔๖, หน้า ๑๒-๑๓).	การพัฒนาศีลที่เป็นองค์มรรคเป็น ๓ อย่าง คือ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ

๒.๓.๓ การพัฒนาศาสนทายาทด้านจิต

การพัฒนาทางจิต หมายถึง อธิจิตตะสิกขาในไตรสิกขานั้นเองซึ่งหมายถึงการฝึกปรือในด้านคุณภาพและสมรรถภาพของจิตได้แก่รวมเอาองค์มรรคข้อสัมมาวาจาอะสัมมาสติและสัมมาสมาธิเข้ามาว่าโดยสาระก็คือการฝึกให้มีจิตใจเข้มแข็งมั่นคงแน่วแน่ควบคุมตนได้ดีมีสมาธิมีกำลังใจสูงให้เป็นจิตที่สงบผ่องใสเป็นสุขบริสุทธิ์ปราศจากสิ่งรบกวนหรือทำให้เศร้าหมองอยู่ในสภาพเหมาะแก่การใช้งานมากที่สุดโดยเฉพาะการใช้ปัญญาอย่างลึกซึ้งและตรงตามความเป็นจริง กล่าวโดยย่ออธิจิตตะสิกขาก็คือหลักสมาธิความแน่วแน่แห่งจิตใจโดยใช้หลักสมณะและวิปัสสนาเป็นสำคัญในการพัฒนาจิตเพื่อให้มีคุณภาพที่ดีจนสามารถละอวิชชาได้ตามลำดับตั้งพระพุทธรูปที่ตรัสไว้ว่า “สมณะที่ภิกษุเจริญแล้วย่อมให้จิตเจริญจิตที่เจริญแล้วย่อมละระาคะได้วิปัสสนาที่ภิกษุเจริญแล้วย่อมให้ปัญญาเจริญปัญญาที่เจริญแล้วย่อมละอวิชชาได้”^{๗๘}

การจะพัฒนาจิตใจให้เกิดความสำเร็จในด้านต่างๆเช่นให้มีกำลังที่เข้มแข็งมีสุขภาพจิตที่ดีเป็นต้นควรทราบถึงคุณสมบัติของจิตโดยสังเขปจากนั้นพึงทราบเป้าหมายในการพัฒนาจิตดังต่อไปนี้

๑. คุณสมบัติของจิตเมื่อก้าวถึงคุณสมบัติของจิตย่อมมีลักษณะที่พิเศษหลายประการได้แก่ตื่นรณกวัตแก้วรักษาอยากห้ามยากตื่นรณไปมาเห็นได้ยากละเอียดยิ่งนักเที่ยวไปไกลเที่ยวไปดวงเดียวไม่มีรูปร่างอาศัยอยู่ในถ้ำ^{๗๙}

^{๗๘} อง.ทุก. (ไทย) ๒๐/๓๒/๗๖.

^{๗๙} ชู.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๗/๓๗.

๒. เป้าหมายในการพัฒนาจิตคือทำให้บุคคลที่ฝึกฝนพัฒนาจิตดีแล้วยอมได้ถึงเป้าหมายได้ใน ๓ ลักษณะดังนี้

๒.๑ ด้านคุณภาพของจิตคือให้มีคุณธรรมต่างที่พัฒนาจิตใจให้ตั้งงามเป็นจิตใจที่สูง ประณีตเช่นมีเมตตาความรักความเป็นมิตรมีกรุณาอยากช่วยเหลือปลดปล่อยทุกข์ของผู้อื่นมีจาคะคือมีน้ำใจเพื่อแผ่มีคารวะมีความกตัญญูเป็นต้น

๒.๒ ด้านสมรรถภาพของจิตคือให้เป็นจิตที่มีความสามารถเช่นมีสติที่มีวิริยะคือความเพียรมีขันติคืออดทนมีสมาธิคือจิตตั้งมั่นแน่วแน่ มีสังขะคือจริงจังมีอธิษฐานคือเด็ดเดี่ยวแน่วแน่ต่อจุดหมายที่ทําเป็นจิตใจที่พร้อมและเหมาะที่จะใช้งานโดยเฉพาะงานทางปัญญาคือการคิดพิจารณาให้เห็นความจริงชัดเจนถูกต้อง

๒.๓ ด้านสุขภาพของจิตคือให้เป็นจิตที่มีสุขภาพที่ดีมีความสุขสดชื่นร่าเริงเบิกบานปลอดโปร่งสงบผ่องใสพร้อมที่จะยิ้มแย้มได้มีปีติปราโมทย์ไม่เครียดไม่กระวนกระวายไม่คับข้องใจไม่ขุ่นมัวเศร้าหมองไม่หดหู่โศกเศร้าเป็นต้น^{๘๐}

๓. การพัฒนาจิตในทัศนะของผู้รู้ทางพระพุทธศาสนา

๓.๑ จิตหรือสมาธิเกี่ยวข้องกับวัยรุ่นเพราะวัยรุ่นเป็นวัยที่กำลังเจริญเติบโตอยากเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ สำหรับชีวิตถ้าได้ฝึกฝนจิตใจของตนก็เป็นบุญไปแต่ถ้าไม่ได้ฝึกฝนจิตพ่อแม่ก็จะลำบากไปด้วยที่นี้พอถึงเด็กวัยรุ่นมันกำลังจะบ้าแล้ววัยรุ่นพวกเด็กวัยรุ่นนี้กำลังจะบ้าจับตัวมาฝึกระบบอานาปานสติให้รู้จักบังคับความรู้สึกขบไล่ความรู้สึกที่ไม่พึงปรารถนาออกไปสร้างสรรค์ความรู้สึกที่ควรจะมีถ้าเด็กวัยรุ่นทำได้อย่างนี้มันไม่ต้องไปดิเสกให้พ่อแม่ต้องน้ำตาไหลเหมือนที่เป็นๆ อยู่มันจะไม่ทำอะไรให้พ่อแม่ น้ำตาตกเหมือนเด็กชนิดที่มันไม่รู้จักบังคับจิต^{๘๑} นอกจากนั้นท่านยังได้กล่าวไว้อีกหลายแห่งว่าสมาธิทำให้จิตใจเราได้พักผ่อนคือได้ผ่อนคลายความกังวลในเรื่องต่างๆ สมาธิทำให้เกิดความสุขเฉพาะตนสมาธิทำให้ความรู้สึกร้ายๆหายไปสมาธิรักษาโรคร้ายไข้เจ็บบางชนิดได้ดีกว่ายาเสียอีก^{๘๒} การรู้เรื่องจิตจนสามารถควบคุมจิตได้นั้นแหละเป็นสิ่งสำคัญที่สุดกว่าสิ่งใดหมดสำหรับพุทธศาสนาเราก็มีวิชานี้เป็นหัวใจเป็นคุณค่าที่สูงที่สุดคือวิชาที่บังคับจิตใจให้ได้ไม่ให้เกิดความทุกข์ให้เกิดขึ้นอีกต่อไป^{๘๓}

^{๘๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๐), หน้า ๘๐-๘๑.

^{๘๑} พุทธทาสภิกขุ, วิปัสสนาในอิริยาบถนั่ง, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๒), หน้า ๑๗๕-๑๗๖.

^{๘๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗๕-๑๗๓.

^{๘๓} อ่างแล้ว, หน้า ๗๖.

๓.๒ สมาธิเป็นเรื่องของจิตที่ตั้งที่ พระธรรมปิฎก, (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้ทัศนะจิตที่เป็นสมาธิไว้ความตอนหนึ่งว่า “ถ้าจะพิจารณาคิดเรื่องอะไรก็อยู่กับสิ่งนั้นสิ่งเดียวสิ่งอื่นเข้ามาแทรกมา กวนไม่ได้แบบนี้เรียกว่า สมาธิ...สมาธิเป็นเรื่องของจิตคือทำจิตให้สงบแต่พอสงบแล้วจิตก็ใสก็เลยใช้ปัญญาได้ตีมองเห็นอะไรได้ชัดเจน”^{๘๔}

๔. ประโยชน์ของสมาธิคือผลอันเกิดจากการพัฒนาจิตไปตามลำดับเมื่อจิตมีสมาธิแน่นแล้วสามารถจะมีพลังมหาศาลมีกำลังมากพอที่จะเอาชนะกิเลสฝ่ายต่ำได้ซึ่งเรียกว่าบรรลุเจโตวิมุตติคือหลุดพ้นด้วยใจและพิจารณาด้วยปัญญาที่สมบูรณ์แล้วย่อมบรรลุปัญญาวิมุตติคือหลุดพ้นด้วยปัญญาอันชอบ (สัมมาทิฐิและสัมมาสังกัปปะ) กล่าวโดยสรุปสมาธิให้ประโยชน์ ๔ ประการดังนี้

๔.๑ ประโยชน์ที่เป็นจุดหมายหมายถึงประโยชน์ที่เป็นความมุ่งหมายแท้จริงของสมาธิตามหลักพระพุทธศาสนาคือเป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่งของการปฏิบัติเพื่อบรรลุจุดหมายสูงสุดได้แก่ความหลุดพ้นจากกิเลสและทุกข์ทั้งปวงเป็นบาทแห่งวิปัสสนาเพื่อทำให้เกิดญาณทัสนะอันจะนำไปสู่วิชาและวิมุตติในเบื้องปลายและทำจิตให้เกิดเจโตวิมุตติวิษณวิมุตติคือหลุดพ้นด้วยการข่มกิเลสไว้ด้วยอำนาจของปฐมฌานข่มนิรวณไว้ได้ตลอดระยะเวลาที่อยู่ในฌานนั้น^{๘๕}

๔.๒ ประโยชน์ของสมาธิในด้านความสามารถพิเศษเหนือสามัญวิสัยของมนุษย์ธรรมดาที่เป็นผลสำเร็จอย่างสูงในทางจิตเรียกว่าประโยชน์ด้านอภิญาได้แก่การใช้สมาธิในระดับฌานสมาบัติเป็นฐานทำให้เกิดฤทธิ์และอภิญาในชั้นโลกียอย่างอื่น ๆ เช่นหุทิพย์ตาทิพย์หายใจคนอื่นได้ระลึกชาติได้^{๘๖}

๔.๓ ประโยชน์ของสมาธิในด้านสุขภาพจิตและการพัฒนาบุคลิกภาพเช่นทำให้เป็นคนร่าเริงแจ่มใสมีใจคอหนักแน่นเข้มแข็งสงบใจเย็นสดชื่นเป็นต้นเรียกอย่างในปัจจุบันว่ามีความมั่นคงทางอารมณ์และมีภูมิคุ้มกันโรคทางจิต

๔.๔ ประโยชน์ของสมาธิในชีวิตประจำวันมี ๓ อย่างคือ ๑) ทำให้เกิดการผ่อนคลายทางจิตสำหรับบุุชชนและสำหรับพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์สมาธิแบบนี้ถือว่าเจริญเพื่อเป็นการพักผ่อนในขณะที่ว่างจากการบำเพ็ญกิจเรียกว่ามีทิฐฐธรรมสุขวิหาร ๒) ทำให้การทำงานกิจกรรมต่างๆ ประจำวันสามารถดำเนินไปได้อย่างน่าอัศจรรย์และมีความแน่วแน่ในการทำงานได้อย่างดีเยี่ยมเพราะถ้าขาดสติแล้วก็ทำงานให้ประสบความสำเร็จได้ยากขึ้น ๓) และมีประโยชน์ต่อการส่งเสริมสุขภาพและรักษาโรคบางชนิดได้เพราะร่างกายกับจิตใจสัมพันธ์กันทำงานร่วมกันเป็นสิ่งต่อเนื่องกัน ดังนั้น เมื่อ

^{๘๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **ทศวรรษธรรมทัศน์พระธรรมปิฎกหมวดพุทธศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๓), หน้า ๑.

^{๘๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม**, หน้า ๑๙๔-๑๙๕.

^{๘๖} อง.ฉก.ก. (ไทย) ๒๒/๔/๔๑๒-๔๑๔.

จิตใจดีมีสมาธิย่อมระงับเวทนาบางอย่างได้ดีเช่นคนธรรมดาที่มีเรื่องดีใจกลาบปลื้มอímใจไม่หิวข้าวหรือพระที่บรรลुरुธรรมแล้วมีปิติเป็นภักษามันอาหารวันละมือเดียวก็อยู่ได้ไม่ลำบากเรื่องสุขภาพทางกาย^{๘๗}

ตารางที่ ๒.๘ การพัฒนาศานตหายาทด้านจิต

นักวิชาการหรือ แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
อง.ทุก. (ไทย) ๒๐/๓๒/๗๖.	สมณะที่ภิกษุเจริญแล้วยอมให้จิตเจริญจิตที่เจริญแล้วยอมละระคาะได้ วิปัสสนาที่ภิกษุเจริญแล้วยอมให้ปัญญาเจริญปัญญาที่เจริญแล้วยอมละ อวิชาได้
ช.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๗/๓๗.	จิตยอมมีลักษณะที่พิเศษหลายประการได้แก่ตื่นรณกวัดแคว่งรักษายาก ห้ามยากตื่นรณไปมาเห็นได้ยากละเอียดยิ่งนักเที่ยวไปไกลเที่ยวไปดวงเดียว ไม่มีรูปร่าง
พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), (๒๕๔๐, หน้า ๘๐-๘๑).	สุขภาพของจิตคือให้เป็นจิตที่มีสุขภาพที่ดีมีความสุขสดชื่นร่าเริงเบิกบาน ปลอดโปร่งสงบผ่องใสพร้อมที่จะยิ้มแย้มได้มีปิติปราโมทย์ไม่เครียดไม่ กระวนกระวายไม่คับข้องใจไม่ขุ่นมัวเศร้าหมองไม่หดหู่โศกเศร้า
พุทธศาสนิกช., (๒๕๔๒, หน้า ๑๗๕-๑๗๖).	จิตหรือสมาธิเกี่ยวข้องกับวัยรุ่นเพราะวัยรุ่นเป็นวัยที่กำลังเจริญเติบโต อยากเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ สำหรับชีวิตถ้าได้ฝึกฝนจิตใจของตนก็เป็นบุญไป
พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), (๒๕๔๓, หน้า ๑).	สมาธิเป็นเรื่องของจิตคือทำจิตให้สงบแต่พอสงบแล้วจิตก็ใสก็เลยใช้ปัญญา ได้ดีมองเห็นอะไรได้ชัดเจน
พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), (๒๕๔๖, หน้า ๑๙๔-๑๙๕).	สมาธิตามหลักพระพุทธศาสนาคือเป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่งของการปฏิบัติ เพื่อบรรลุจุดหมายสูงสุดได้แก่ความหลุดพ้นจากกิเลสและทุกข์ทั้งปวง
อง.ฉก. (ไทย) ๒๒/๔/๔๑๒-๔๑๔.	ประโยชน์ด้านอภิญญาได้แก่การใช้สมาธิในระดับฌานสมาบัติเป็นฐานทำ ให้เกิดฤทธิ์และอภิญญาในชั้นโลกียอย่างอื่น ๆ
พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตโต), (๒๕๔๖, หน้า ๘๓๓-๘๔๔).	ประโยชน์ของสมาธิในชีวิตประจำวันมี ๓ อย่างคือ ๑) ทำให้เกิดการผ่อนคลายทางจิต ๒) ทำให้การทำงานกิจกรรมต่างๆ ประจำวันสามารถดำเนินไปได้อย่าง นำอัศจรรย์ ๓) และมีประโยชน์ต่อการส่งเสริมสุขภาพและรักษาโรคบางชนิดได้

^{๘๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ, หน้า ๘๓๓-๘๔๔.

๒.๓.๔ การพัฒนาศาสนทายาทด้านปัญญา

ปัญญาหมายถึงความรู้ที่ว่ปรีชาหยั่งรู้เหตุผลความรู้เข้าใจชัดเจนความรู้เข้าใจหยั่งแยกได้ในเหตุผลดีชั่วคุณโทษประโยชน์มิใช่ประโยชน์เป็นต้นและรู้ที่จะจัดแจงจัดสรรจัดการความรอบรู้ในกองสังขารมองเห็นตามเป็นจริง”^{๘๘} ปัญญา นั้นเป็นเครื่องวินิจฉัยสุดคือความรู้ที่เข้ามานั้นเป็นข้อมูลดิบเป็นของดิบยังไม่รู้ว่าเป็นอย่างไรมีคุณค่าอย่างไรจะเอาไปใช้อย่างไรถ้าคนไม่มีปัญญาความรู้นั้นก็เอามากองไว้เฉยๆไม่รู้ว่าเอาไปใช้ประโยชน์ได้อย่างไรแต่คนที่ปัญญาจะสามารถวินิจฉัยได้เลือกเฟ้นได้ว่าถ้าเราจะทำอะไรให้สำเร็จสักอย่างหนึ่งจะต้องเอาความรู้นี้ไปใช้ไปทำอะไรไปตัดแปลงอย่างไรเอาความรู้นั้นไปยกเอื้อใช้งานทำการแก้ไขปัญหาจัดทำสิ่งต่างๆ ให้สำเร็จผลตามต้องการได้ ความรู้ที่เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงความรู้ที่สามารถสืบสาวเหตุปัจจัยของสิ่งต่างๆ ความรู้ที่สามารถคิดพิจารณาวินิจฉัยได้เลือกเฟ้นกลั่นกรองได้เชื่อมโยงประสานได้ทำให้เอาสุทธหรือข้อมูลข่าวสารวิชาการต่างๆไปใช้งานสามารถจัดสรรจัดการทำสิ่งต่างๆ ให้สำเร็จได้ความรู้แบบนี้เรียกว่าปัญญา^{๘๙} การมีปัญญาที่พัฒนาแล้วได้แก่การได้ฝึกฝนอบรมตนเองให้มีปัญญารู้สิ่งต่างๆ ตามความจริง เช่น การมีปัญญาพิจารณารู้ไตรลักษณ์คืออนิจจังทุกขังและอนัตตตามความเป็นจริงปราศจากการยึดถือว่าเป็นตัวเราของเรา^{๙๐}

ส่วนความหมายปัญญาในแง่ของอภิปญญาสิกขาหมายถึงการฝึกปรี้อปัญญาให้เกิดความรู้ความเข้าใจสรรพสิ่งทั้งปวงตามความเป็นจริงจนกระทั่งหลุดพ้นมีจิตใจเป็นอิสระผ่องใสเบิกบานโดยสมบูรณ์ได้แก่รวมเอาองค์มรรคข้อสัมมาทิฐิและสัมมาสังกัปปะสองอย่างแรกเข้ามาว่าโดยสสารก็คือการฝึกอบรมให้เกิดปัญญาบริสุทธิ์ที่รู้แจ้งชัดตรงตามสภาพความเป็นจริงไม่เป็นความรู้ความคิดความเข้าใจที่ถูกบิดเบือนเคลือบคลุมย้อมสีอำพรางหรือพร่ามัวเป็นต้นเพราะอิทธิพลของกิเลสมีอวิชชาและตัณหาเป็นผู้นำที่ครอบงำอยู่การฝึกปัญญาเช่นนี้ต้องอาศัยการฝึกจิตให้บริสุทธิ์เป็นพื้นฐานแต่ในเวลาเดียวกันเมื่อปัญญาที่บริสุทธิ์รู้เห็นตามเป็นจริงนี้เกิดขึ้นแล้วก็กลับช่วยให้จิตนั้นสงบมั่นคงบริสุทธิ์ผ่องใสแน่นอนยิ่งขึ้น^{๙๑} เมื่อกล่าวโดยย่ออภิปญญาสิกขาก็คือปัญญาความรู้ความเข้าใจตามความจริงนั่นเอง

ปัญญามีหลายชื่อด้วยกันปัญญาที่เป็นตัวความรู้ในสังขารนั้นเป็นสิ่งที่ต้องทำให้เกิดให้มีขึ้นต้องฝึกปรี้อทำให้เจริญเพิ่มพูนขึ้นไปโดยลำดับปัญญาจึงมีหลายชั้นหลายระดับและมีชื่อเรียกต่างๆ

^{๘๘} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๔๓๑/๓๐๗.

^{๘๙} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), *ความสุขที่แท้จริง*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา , ๒๕๔๓), หน้า ๑๘.

^{๙๐} ส.สพ. (ไทย) ๑๘/๓๒/๓๔-๓๗.

^{๙๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), *พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ*, หน้า ๙๑๕.

ตามขั้นตอนของความเจริญบ้างตามทางเกิดของปัญญานั้นบ้างตามลักษณะเฉพาะของปัญญาชนิดนั้น บ้างอันจะพึงศึกษาดังจะยกตัวอย่างชื่อของปัญญามาแสดงเช่นเรียกว่าปริยญาญาณวิชาอัญญา อภิญาพุทธโพธิสัมโพธิ เป็นต้น^{๙๒}

ด้วยเหตุที่ปัญญามีความหมายและสาระสำคัญดังกล่าวมาแล้วข้างต้นนี้พึงทราบถึงความรู้อันที่จำแนกโดยพัฒนาการทางปัญญาประเภทของการเกิดขึ้นแห่งปัญญาความรู้ที่จำแนกโดยกิจกรรม และผลงานของมนุษย์ความรู้ชุดเบ็ดเตล็ดความถูกต้องของความรู้เหตุปัจจัยให้เกิดปัญญามี รายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. ความรู้ที่จำแนกโดยพัฒนาการทางปัญญาความรู้ที่อยู่ในขอบเขตของการฝึกอบรม สามารถแบ่งตามลำดับของการพัฒนาการหรือความเจริญทางปัญญามี ๓ ทางดังนี้

๑.๑ สัญญาความกำหนดได้หมายรู้ได้แก่ความรู้ที่เกิดจากการกำหนดหมายหรือจำได้ หมายรู้ซึ่งบันทึกไว้เป็นแบบเทียบเคียงและเป็นวัตถุดิบของการรู้และการคิดต่อไปสัญญาที่เกิดขึ้น ตามปกติในกระบวนการรับรู้อาจจะแตกต่างกันได้เป็นความรู้หลายระดับตั้งแต่รู้คลุมเคลือไปจนถึงรู้ ชัดเจนตั้งแต่บางแง่ถึงรู้สมบูรณ์รู้ผลถึงรู้ถูกต้องซึ่งเป็นเพียงเรื่องการรับรู้และไม่รู้เท่านั้นจึงเป็นเรื่อง ของการพัฒนาความรู้โดยตรง

๑.๒ ทิฎฐิความเห็น หมายถึง ความเข้าใจโดยนัยเหตุผลคือความรู้ที่ได้ข้อสรุปอย่าง ใดอย่างหนึ่งและมีความยึดถือไว้กับตัวตนอาจเป็นความรู้ที่มาจากแหล่งภายนอกแต่ได้คิดกลั่นกรอง ยอมรับหรือสรุปเข้ามาเป็นของตนเองโดยพระสารีบุตรอธิบายไว้ในมาคันทียสูตรแสดงความหมายของ คำว่า “ทิฎฐิ” ว่าหมายถึงสัมมาทิฎฐิเท่านั้นมี ๑๐ ประการได้แก่ทานที่ให้แล้วมีผลยัญที่บูชาแล้วมีผล การเช่นแล้วมีผลผลวิบากของกรรมที่ทำดีทำชั่วมีอยู่โลกนี้มีโลกหน้ามีมารดามีคุณบิดามีคุณสัตว์ที่เป็น โอปปาติกะมีอยู่สมณะพราหมณ์ผู้ปฏิบัติปฏิบัติชอบรู้แจ้งโลกนี้และโลกหน้าด้วยตนเองแล้วสอนให้ ผู้อื่นรู้แจ้งมีอยู่ในโลก^{๙๓}

๑.๓ ญาณคือความรู้ญาณหมายถึงความหยั่งรู้เป็นไวพจน์หนึ่งของปัญญาความหมาย เฉพาะในปัญญาที่ทำงานออกผลเป็นเรื่องราว ญาณคือความรู้บริสุทธิ์ที่ผิวดสว่างขึ้นมาเป็นความรู้ที่ มองเห็นสภาวะของสิ่งนั้นๆ โดยไม่มีความรู้สึกของตนหรือความยึดถือตัวตนเข้าไปเกี่ยวข้องญาณมี หลายระดับบางครั้งเกิดขึ้นโดยอาศัยความคิดเหตุผลและไม่ขึ้นต่อความคิดเหตุผลแต่ออกไปสัมผัสกับ สภาวะที่เป็นอยู่จริง^{๙๔}

^{๙๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๕.

^{๙๓} ชุ.ม.(ไทย) ๒๙/๗๔/๒๒๓-๒๒๔.

^{๙๔} ชุ.ม.(ไทย) ๒๙/๗๔/๒๒๔.

สัญญาเป็นวัตถุดิบของความรู้และความคิดต่างๆ สัญญาจึงเป็นพื้นฐานให้เกิดทฤษฎีและญาณเมื่อทฤษฎีญาณเกิดขึ้นแล้วก็ย่อมมีการหมายรู้ตามทฤษฎีหรือญาณนั้นจึงเกิดเป็นสัญญาใหม่ซึ่งเป็นวัตถุดิบของความรู้และความคิดอื่นต่อไปอีกข้อแตกต่างระหว่างทฤษฎีและญาณคือทฤษฎีทำให้เกิดสัญญาที่ผิดพลาดส่วนญาณจะช่วยให้เกิดสัญญาที่ถูกต้องและแก้สัญญาที่ผิดพลาดได้

๒. ประเภทของการเกิดขึ้นแห่งปัญญาประเภทหรือแหล่งความรู้ทุกอย่างที่กล่าวมาคือสัญญาทฤษฎีและญาณนั้นมีความสัมพันธ์กับการเกิดปัญญา ๓ ประการคือ (สุตมยปัญญา) คือปัญญาที่เกิดจากการคิดพิจารณาหาเหตุผลด้วยตนเอง^{๙๕} (จินมยปัญญา) คือปัญญาที่เกิดจากการเล่าเรียนหรือถ่ายทอดต่อกันมา (ภาวนามยปัญญา) คือปัญญาที่เกิดจากการลงมือปฏิบัติฝึกหัดอบรม^{๙๖} ในการทำกิจกรรมใดๆของมนุษย์จะต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจเพื่อจะได้พัฒนาให้ถูกต้องเหมาะสมและเกิดผลงานที่เป็นประโยชน์ต่อมวลมนุษย์จึงสรุปความรู้ในชุดจำแนกโดยกิจกรรมและผลงานของมนุษย์เป็นลำดับ

๓. ความรู้ที่จำแนกโดยกิจกรรมและผลงานของมนุษย์ความรู้ชุดนี้เป็นความรู้ที่เนื่องด้วยการปฏิบัติทางสังคมเช่นการสื่อสารถ่ายทอดแสวงหาเอ่ยอ้างนับถือและที่เป็นมรดกถ่ายทอดกันสืบๆ มาเป็นสมบัติของมนุษย์มี ๓ ประการ^{๙๗} ดังนี้

๓.๑ สุตะ (หรือสุติ) ความรู้ที่ได้สดับเล่าเรียนหรือถ่ายทอดกันมามี ๒ ได้แก่ (๑) ความรู้ที่ได้ด้วยการสดับรับฟังเช่นฟังพระเทศน์แม้แต่การศึกษาจากตำราคัมภีร์พระไตรปิฎกเป็นต้น (๒) ความรู้ที่บางศาสนาถือว่าได้รับการเปิดเผยแจ้งคลุจจากองค์บรมเทพเช่นศาสนาพราหมณ์ที่ถือว่าตนได้รับถ่ายทอดโดยตรงจากพระพรหมความรู้นี้เรียกว่าสุติ

๓.๒ ทฤษฎีคือความเห็นทฤษฎีลัทธิความเชื่อถือต่างๆ ได้แก่ความรู้ที่ได้ลงข้อสรุปให้แก่ตนอย่างใดอย่างหนึ่งประกอบด้วยความยึดถือผูกพันกับตัวตนจนเกิดเป็นสำนักเพื่อเผยแพร่ลัทธิความเชื่อของตนเอง

๓.๓ ญาณคือความรู้ความหยั่งรู้ความรู้บริสุทธิ์ความรู้ตรงตามมลภาวะหรือปัญญาที่ทำงานออกผลเป็นเรื่องราว หรือมองเห็นตลอดสายในด้านหนึ่งๆ ญาณเป็นความรู้ระดับสุดยอดของปัญญามนุษย์และเป็นผลสำเร็จสำคัญของมนุษย์ด้วยเหตุว่าญาณสามารถผลักดันให้มนุษย์สำเร็จขั้นโพธิญาณซึ่งหมายถึงความตรัสรู้เช่นการที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้เราเรียกว่าสัมมาสัมโพธิญาณเป็นศัพท์เฉพาะพระองค์นอกจากนี้ยังมีวิธีจำแนกความรู้่ออย่างอื่นอีกจัดเป็นข้อปลีกย่อยลงไปคือนำความรู้หมวดต่างๆในเบื้องต้นที่กล่าวแล้วนั้นมาคลุกเคล้าเข้าหมวดกัน

^{๙๕} ชุ.ม.(ไทย) ๒๙/๗๔/๒๒๔.

^{๙๖} ที.ป.า. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๔๓/๒๗๑.

^{๙๗} พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ, หน้า ๕๓-๕๔.

๔. ความรู้ชุดเบ็ดเตล็ดความรู้ในชุดนี้รวมแล้วมี ๕ ลักษณะได้แก่ (๑) ความรู้ที่ได้จากการบอกกล่าวเล่าลือตรึงฟังเล่าเรียนถ่ายทอด (๒) ความรู้ที่ได้จากการคิดเหตุเหตุผลคือตรรกอนุমানการตริตรองตามเหตุผล (๓) ความรู้ตามแบบแผนตำราเช่นความรู้จากพระไตรปิฎก (๔) ความรู้ที่พิจารณาเห็นสมหรือยอมรับเข้าเป็นทฤษฎีหรือทฤษฎีของตน (๕) ความรู้ที่ได้ด้วยรู้แจ้งชัดประจักษ์กับตัวคือความรู้ที่ได้เห็นจริงได้รู้จริงได้ชั่งเหตุผลแล้วได้ไตร่ตรองแล้วได้ทำให้แจ่มชัดปรากฏชัดแล้ว^{๙๘}

สรุปได้ว่า การพัฒนาศาสนทายาท คือการพัฒนาให้เพิ่มเติมจากแนวทางและวิธีการทางพระพุทธศาสนาที่มีอยู่เดิมในรูปของระเบียบแบบแผนประเพณีต่าง ๆ ที่เคยมีมา เป็นการพัฒนาให้ศาสนทายาทเกิดความเข้มแข็งใน ๔ ด้าน คือ ด้านกาย ด้านศีล ด้านจิต และด้านปัญญา ตามหลักของภาวนา ๔ การพัฒนาทั้งหมดนี้จะสามารถสร้างศาสนทายาทให้มีความเข้มแข็งพอที่จะเติบโตเป็นศาสนทายาทกล่าวคือได้รับการอุปสมบทเป็นพระภิกษุและความศรัทธาที่มั่นคง สืบทอดพระพุทธศาสนาให้เกิดความมั่นคงในสังคมไทยได้

ตารางที่ ๒.๙ การพัฒนาศาสนทายาทด้านปัญญา

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๔๓๑/๓๐๗.	ปัญญาหมายถึงความรู้ทั่วปรีชาหยั่งรู้เหตุผลความรู้เข้าใจชัดเจนความรู้เข้าใจหยั่งแยกได้ในเหตุผลดีชั่วคุณโทษประโยชน์มิใช่ประโยชน์
พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตโต), (๒๕๔๓, หน้า ๑๘).	ความรู้ที่สามารถคิดพิจารณาวินิจฉัยได้เลือกเฟ้นกลั่นกรองได้เชื่อมโยงประสานได้ทำให้เอาสุตะหรือข้อมูลข่าวสารวิชาการต่างๆไปใช้งานสามารถจัดสรรจัดการทำสิ่งต่างๆ ให้สำเร็จได้ความรู้แบบนี้เรียกว่าปัญญา
ส.สพ. (ไทย) ๑๘/๓๒/๓๔-๓๗.	การมีปัญญาที่พัฒนาแล้วได้แก่การได้ฝึกฝนอบรมตนเองให้มีปัญญารู้สิ่งต่างๆ ตามความเป็น
พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตโต), (๒๕๔๖, หน้า ๙๑๕).	ปัญญาในแง่ของอภิปญญาสิกขาหมายถึงการฝึกปรี้อปัญญาให้เกิดความรู้ความเข้าใจสรรพสิ่งทั้งปวงตามความเป็นจริงจนกระทั่งหลุดพ้นมีจิตใจเป็นอิสระผ่องใสเบิกบานโดยสมบูรณ์
ช.ม. (ไทย) ๒๙/๗๔/๒๒๓-๒๒๔. ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๔๓/๒๗๑.	สัมมาทฤษฎีเท่านั้น ๑๐ ประการได้แก่ ทานที่ให้แล้วมีผล (ภาวนามยปัญญา) คือปัญญาที่เกิดจากการลงมือปฏิบัติ

^{๙๘} ช.ม. (ไทย) ๒๙/๗๒๘/๔๓๖.

ตารางที่ ๒.๙ การพัฒนาศาสนทายาทด้านปัญญา (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
พระธรรมปิฎก, (ปยุตฺโต), (๒๕๕๖, หน้า ๕๓-๕๔)	ความรู้ที่จำแนกโดยกิจกรรมและผลงานของมนุษย์ ๑. สุตะ (หรือสุติ) ความรู้ที่ได้สดับเล่าเรียนหรือ ถ่ายทอดกันมา ๒. ทิฎฐิคือความเห็นทฤษฎีลัทธิความเชื่อถือต่างๆ ๓. ญาณคือความรู้ความหยั่งรู้ความรู้บริสุทธิ์
ช.ม. (ไทย) ๒๙/๗๒๘/๔๓๖.	ความรู้เบ็ดเตล็ด ๕ ลักษณะได้แก่ ๑) ความรู้ที่ได้จากการบอกกล่าวเล่าลือ ๒) ความรู้ที่ได้จากการคิดเหตุเหตุผล ๓) ความรู้ตามแบบแผนตำรา ๔) ความรู้ที่พิจารณาเห็นสมหรือยอมรับ ๕) ความรู้ที่ได้ด้วยรู้แจ้งชัดประจักษ์กับ

๒.๔ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย

๑) ข้อมูลทั่วไป

พื้นที่ในการทำวิจัยในครั้งนี้ได้แก่ จังหวัดสุพรรณบุรี เฉพาะในส่วนของคณะสงฆ์
มหานิกายซึ่งมีวัดอยู่จำนวน ๕๗๘ วัด^{๙๙} แบ่งเขตปกครองออกเป็น ๑๐ อำเภอ ได้แก่

๑. อำเภอเมืองสุพรรณบุรีมี ๑๘ ตำบล จำนวน ๙๘ วัด
๒. อำเภอบางปลาม้า มี ๑๕ ตำบล จำนวน ๗๕ วัด
๓. อำเภอสองพี่น้อง มี ๑๑ ตำบล จำนวน ๖๐ วัด
๔. อำเภออู่ทอง มี ๑๓ ตำบล จำนวน ๗๕ วัด
๕. อำเภอศรีประจันต์มี ๘ ตำบล จำนวน ๔๐ วัด
๖. อำเภอสามชุก มี ๗ ตำบล จำนวน ๓๔ วัด
๗. อำเภอเดิมบางนางบวช มี ๑๐ ตำบล จำนวน ๔๙ วัด
๘. อำเภอหนองหญ้าไซ มี ๖ ตำบล จำนวน ๓๒ วัด
๙. อำเภอด่านช้าง มี ๑๐ ตำบล จำนวน ๕๐ วัด

^{๙๙}สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ข้อมูลพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา ปี ๒๕๖๐, [ออนไลน์],
แหล่งที่มา : http://www.onab.go.th/wp-content/uploads/๒๐๑๖/๑๒/onab_primaryinfo๖๐_edit.pdf
[๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๑].

คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี อยู่ในการปกครองของคณะสงฆ์ภาค ๑๔ ซึ่งประกอบด้วย ๔ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครปฐม จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดกาญจนบุรี และจังหวัดสมุทรสาคร เจ้าคณะจังหวัดได้แก่ พระราชปริยัติเมธี (เชษฐา ฉินนาลโย ป.ธ.๙) เจ้าอาวาสวัดสุวรรณภูมิ จังหวัดสุพรรณบุรี มีพระสงฆ์จำนวน มีพระภิกษุในฝ่ายมหานิกายจำนวน ๔,๙๘๐ รูป ฝ่ายธรรมยุต จำนวน ๑๐๗ รูป รวม ๕,๐๘๗ รูป^{๑๐๐}

๒) การบริหารคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี

คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี มีรูปแบบการบริหารตามหลักของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ทั้ง ๖ ด้าน บริหารงานภายใต้กรอบของกฎระเบียบข้อบังคับคำสั่งและประกาศของมหาเถรสมาคม นอกจากนั้นคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ยังบริหารงานตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา จังหวัดสุพรรณบุรี ปี ๒๕๖๑-๒๕๖๔ ซึ่งคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีได้กำหนดขึ้น ดังนี้^{๑๐๑}

วิสัยทัศน์ (Vision)

“พุทธศาสน์มั่นคง ดำรงศีลธรรม นำสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืน” ในการกำหนดวิสัยทัศน์นั้น ได้อาศัยแผนยุทธศาสตร์ชาติที่ว่า “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” เป็นต้นแบบในการกำหนดทิศทางกรปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา

พุทธศาสน์มั่นคง (มั่นคง) เป็นการแสดงถึงความมั่นคงของพระพุทธศาสนา อันเป็น ๑ ใน ๓ สถาบันหลักของชาติ พุทธบริษัทมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี และมีอัตราที่เพิ่มขึ้นของผู้ศึกษาพระปริยัติธรรม มีศูนย์ข้อมูลด้านพระพุทธศาสนาของโลกดำรง

ศีลธรรม (มั่งคั่ง) แสดงถึงพุทธบริษัทนำหลักธรรมไปใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม อาศัยการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลในการอยู่ร่วมกันนำ

สังคมสันติสุขอย่างยั่งยืน (ยั่งยืน) เป็นผลที่เกิดจากการศึกษาในหลักปริยัติแล้วนำไปปฏิบัติจนเป็นปฏิเวธ คือผลลัพธ์ที่จะนำสังคมให้มีสันติสุขอย่างยั่งยืน โดยเทียบอันดับความสันติสุขระดับประเทศ

^{๑๐๐} เรื่องเดียวกัน.

^{๑๐๑} คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี, แผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา จังหวัดสุพรรณบุรี (พ.ศ.๒๕๖๑ - ๒๕๖๔), [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.buddhism4.com/web/file-yuttasart/14suphanburee.pdf> [๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๑].

พันธกิจ (Mission)

การจะทำให้วิสัยทัศน์บรรลุผลได้ต้องดำเนินการตามพันธกิจ หรือภาระงานของคณะสงฆ์

๖ ด้านคือ

- ๑) ด้านการปกครอง
- ๒) ด้านศาสนศึกษา
- ๓) ด้านศึกษาสงเคราะห์
- ๔) ด้านการเผยแผ่
- ๕) ด้านสาธารณูปการ
- ๖) ด้านสาธารณสงเคราะห์

ค่านิยม (Core Value)

“อุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา สู่การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน”

ประเด็นยุทธศาสตร์

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๑ สร้างความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา
เป้าประสงค์

ประชาชนเข้าใจในหลักธรรมและศรัทธาในพระพุทธศาสนา

กลยุทธ์

๑. ปลุกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนา
๒. เพิ่มศักยภาพทางปัญญา

ตัวชี้วัด

๑. ร้อยละการเพิ่มขึ้นขององค์กร/ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทาง
พระพุทธศาสนา

๒. มวลรวมความสุขของประเทศที่เพิ่มขึ้น
๓. อันดับความสันติสุขของประเทศเพิ่มขึ้น
๔. ศูนย์ข้อมูลด้านพระพุทธศาสนาของโลก
๕. ร้อยละของผู้สอบผ่านนักธรรม บาลี ธรรมศึกษา

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๒ ยกระดับกระบวนการบริหารจัดการภายใน

เป้าประสงค์

มีกระบวนการบริหารจัดการที่ดี

กลยุทธ์

๑. ร่วมมือภาคีเครือข่ายให้เกิดสัมฤทธิ์ผล
๒. พัฒนาระบบธรรมาภิบาล
๓. พัฒนาระบบสารสนเทศ ๔.๐
๔. พัฒนาหลักสูตรเชิงพุทธและนวัตกรรมวิชาการให้ทันสมัย

ตัวชี้วัด

๑. จำนวนเครือข่ายที่เพิ่มขึ้น (เครือข่าย = องค์กรทางศาสนา สถานศึกษาหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน) ภาคละ ๑ เครือข่าย
๒. ร้อยละกระบวนการทำงานได้รับการพัฒนาตามหลักธรรมาภิบาล
๓. ร้อยละความสำเร็จของสารสนเทศพร้อมใช้งาน
๔. จำนวนนวัตกรรมการทำงานที่ทันสมัย

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๓ พัฒนาสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธ

เป้าประสงค์

ศาสนทายาทมีความรู้ ความสามารถตามเกณฑ์การบริหารกิจการคณะสงฆ์

กลยุทธ์

๑. เพิ่มขีดความสามารถศาสนบุคคล
๒. เสริมสร้างองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนา

ตัวชี้วัด

๑. ร้อยละของศาสนบุคคลที่มีขีดความสามารถเพิ่มขึ้น
๒. ศูนย์รวมองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาพร้อมใช้

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๔ มีทรัพยากรเพียงพอในการขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนา

เป้าประสงค์

๑. วัดมีการบริหารจัดการศาสนสมบัติที่ดี
๒. กิจการพระพุทธศาสนามีความมั่นคง

กลยุทธ์

๑. บริหารศาสนสมบัติอย่างมีประสิทธิภาพ
๒. จัดหาแหล่งงบประมาณสนับสนุนกิจการพระพุทธศาสนา

ตัวชี้วัด

๑. ร้อยละความสำเร็จของการจัดทำฐานข้อมูลศาสนสมบัติ
๒. ร้อยละของวัดที่พัฒนาเป็น “ธรรมอุทยาน”
๓. ร้อยละการคงอยู่ของกองทุนเพื่อกิจการพระพุทธศาสนา

เพื่อให้การดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา บรรลุวัตถุประสงค์ตาม มส. กำหนด คณะกรรมการประสานงานแผนยุทธศาสตร์ในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา (คปพ.) ระดับภาค จึงได้ดำเนินการจัดทำแผนปฏิบัติการ การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาสู่การปฏิบัติระดับภาค และระดับจังหวัด ซึ่งมีโครงการเชิงยุทธศาสตร์ จำนวน ๑๓ โครงการ ประกอบด้วย

- ๑) โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาสู่สังคม
- ๒) โครงการยกระดับหมู่บ้านรักษาศีล ๕
- ๓) โครงการวิปัสสนากรรมฐานเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์
- ๔) โครงการยกระดับคุณภาพการศึกษาพระปริยัติธรรม
- ๕) โครงการส่งเสริมความร่วมมือภาคีเครือข่าย
- ๖) โครงการพัฒนาระบบบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล
- ๗) โครงการพระพุทธศาสนา ๔.๐ (Smart Card) (ฐานข้อมูลศาสนบุคคล)
- ๘) โครงการส่งเสริมนวัตกรรมเชิงพุทธ
- ๙) โครงการพัฒนาขีดความสามารถศาสนบุคคล
- ๑๐) โครงการพัฒนาศูนย์รวมองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนา
- ๑๑) โครงการบริหารจัดการศาสนสมบัติ (ระบบการเงิน - บัญชี)
- ๑๒) โครงการวัดสร้างสุขด้วยกิจกรรม ๕ ส
- ๑๓) โครงการสาธารณสงเคราะห์เพื่อสังคม

สรุปได้ว่า คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ได้บริหารคณะสงฆ์ตามกรอบของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการปกครอง ๒) ด้านศาสนศึกษา ๓) ด้านศึกษาสงเคราะห์ ๔) ด้านการเผยแผ่ ๕) ด้านสาธารณูปการ ๖) ด้านสาธารณสงเคราะห์ และบริหารคณะสงฆ์ซึ่งขับเคลื่อนโดยแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา จังหวัดสุพรรณบุรี (พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๖๔) ที่มุ่งประเด็นสำคัญในการพัฒนาบุคลากรทางพระพุทธศาสนาให้มีขีดความสามารถ และที่สำคัญได้มุ่งเน้นไปยังศาสนทายาท ซึ่งจะเห็นได้จาก แผนยุทธศาสตร์ที่ ๑ สร้างความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา ที่เน้นไปยังเยาวชนให้มีศรัทธามั่นคงในพระพุทธศาสนา และพัฒนาด้านปัญญา

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการได้ค้นคว้าศึกษาทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

บัญชายุทธ นาคมุจลินท์ วิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาศาสนทายาทที่พึงประสงค์ในพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า สภาพการพัฒนาศาสนทายาทในเขตการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดขอนแก่น เป็นการพัฒนาในลักษณะการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมซึ่งเป็นการศึกษารูปแบบพิเศษมี ๓ แผนก คือ แผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญศึกษา การจัดการศึกษาของสถานศึกษาดำเนินไปตามนโยบายรัฐและมหาเถรสมาคม มีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและกระทรวงศึกษาธิการคอยกำกับดูแลด้านหลักสูตร ด้านการวัดผลประเมินผลและการจัดสรรงบประมาณส่วนการบริหารจัดการให้เป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส ในการพัฒนาศาสนทายาทให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ต้องให้ได้รับการพัฒนาคุณลักษณะด้านวิชาการและการศึกษาเชิงพุทธโดยบูรณาการเข้ากับทฤษฎีไตรสิกขาของพระพุทธเจ้าทฤษฎีแรงจูงใจและทฤษฎีบุคลิกภาพของนักจิตวิทยาสสมัยใหม่ แนวทางในการพัฒนาศาสนทายาทที่พึงประสงค์ในพระพุทธศาสนานั้น พบว่า แนวนโยบายการจัดการศึกษาข้างขาดการวางแผนร่วมกัน การจัดกระบวนการเรียนการสอนยังขาดความเข้าใจในการนำทฤษฎีการศึกษาและทฤษฎีจิตวิทยามาใช้ในการสร้างแรงจูงใจสร้างความมุ่งมั่นที่จะศึกษาให้สำเร็จ การศึกษาแผนกธรรมและแผนกบาลีเป็นการศึกษาเฉพาะทางยังไม่บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้ศาสนทายาทเกิดการเรียนรู้และประพฤติตนตามหลักศีลาจารวัตรและการพัฒนาบุคลิกภาพยังไม่เป็นไปตามมาตรฐานที่สังคมจะยอมรับได้ จึงได้เสนอแนวทางพัฒนาใหม่ตามกระบวนการ PTCC Model มองผ่านระบบการประกันคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ตามกฎกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๕๓^{๑๐๒}

พระมหาทวี วิสารโท วิจัยเรื่อง การบวชเป็นศาสนทายาทในพุทธศาสนาแบบเถรวาท ผลการวิจัยพบว่า ปัจจุบันพระภิกษุ สามเณร ในพระพุทธศาสนาลดน้อยลงไปกว่าร้อยละ ๑๕ คาดว่าน่าจะ มีสาเหตุหลักมาจากสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลง เนื่องจากปัจจุบันประเทศไทยเริ่มเข้าสู่ สังคมอุตสาหกรรมและการเรียนรู้ ต่างจากในอดีตที่เป็นสังคมเกษตรกรรม จากครอบครัวที่เคยมีบุตรหลายคนก็ลดเหลือเพียงครอบครัวละ ๑-๒ คน พ่อแม่ก็ไม่นิยมส่งลูกชายให้เข้าบวชเรียนเหมือนแต่ก่อน เพราะการแข่งขันทางสังคมที่สูงขึ้นและหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ เช่น หากบวชเป็นพระแล้ว

^{๑๐๒}บัญชายุทธ นาคมุจลินท์, “แนวทางการพัฒนาศาสนทายาทที่พึงประสงค์ในพระพุทธศาสนา”, **ดัชนีนิพนธ์พุทธศาสตร์ดัชนีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า (๑) – (๒).

ใครจะหาเลี้ยงครอบครัว นอกจากนี้ยังมีสาเหตุมาจากความเสื่อมศรัทธาของพุทธศาสนิกชน หลังมีข่าวพระภิกษุ-สามเณรที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสมออกมาให้เห็นอยู่เนือง ๆ การบวชเป็นศาสนทายาทในพุทธศาสนาแบบเถรวาท หรือหินยาน พาหนะน้อย หรือนิกาย ฝ่ายใต้ เผยแผ่มาทางเอเชียใต้ ได้แก่ ศรีลังกา ไทย กัมพูชา ลาว โดยเฉพาะในประเทศไทย การบวช สืบต่ออายุพระพุทธศาสนามีมาแต่ในอดีตตั้งแต่สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา กรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งก็มีพระมหากษัตริย์ได้ทรงผนวช ให้การอุปถัมภ์เรื่อยมาจนปัจจุบัน การบวชในปัจจุบันมีการ เปลี่ยนแปลงตามกาลสมัย เพียงสนองตอบความต้องการที่ตกอยู่ภายใต้กรอบของการบริโภคราคา ทนสมัย วัตถุ เงินตรา เกียรติยศ ชื่อเสียง เป็นต้น ได้ขยายไปสู่สังคมระดับชุมชน ระดับประเทศ ซึ่งวัฒนธรรมดังกล่าวเป็นผลมาจากรากเหง้าการแบ่งแยกทางชนชั้นผ่านระบบศักดินา เจ้าขุนมูล นายจะแสดงความเหนือกว่าชนชั้นอื่นด้วย งานพิธีเครื่องแต่งตัว ของใช้การทำบุญทำทาน จากการ ขาดพื้นฐานความรู้ความเข้าใจเรื่องการบวชอีกทั้งยังมีระบบความคิดชุดหนึ่งของชาวบ้านที่มองว่า การบวชเป็นพระภิกษุ สามเณร เป็นการเอาเปรียบสังคม เป็นภาระทางสังคม เป็นคนอนาถาไร้ที่พึ่งพิง ซึ่งการมองตามแนวคิดเช่นนี้เป็นเพียงการมองในจุดยืนที่อยู่ข้างความเป็นอคติที่เกิดจาก การรับรู้จากมโนทัศน์ที่ผลิตซ้ำออกมาจากสื่อผ่านระบบคิดเท่านั้นหาได้มองการบวชเป็นวิถีชีวิตที่ทัก ทอมาจากอดีตที่ได้พยายามซ่อนความหมายของการบวชไว้เบื้องหลัง ไม่ว่าจะ เป็น ความหมายที่ผูก ดัดไว้กับสังคม วัฒนธรรม การเมือง และด้านเศรษฐกิจ ทำให้การบวชมีระยะสั้นลง มีผู้เข้ามาบวช ลดลงดังปรากฏในปัจจุบัน^{๑๐๓}

พระไพศาล พุสุตโต วิจัยเรื่อง วิธีการสร้างศาสนทายาทของพระสายปฏิบัติในจังหวัดสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า วิธีการสร้างศาสนทายาทที่เป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดสกลนคร คือ อบรมขอวัตร แต่ละสำนักจะมีขั้นตอนการอบรมและฝึกปฏิบัติ ขั้นตอนดังกล่าว คือการอบรมลูกศิษย์แนะนำ การเจริญจิตภาวนาสอนวิปัสสนากรรมฐาน นั้นเป็นภารกิจที่ครูบาอาจารย์ต้องให้การอบรมแนะนำดูแลให้คำปรึกษาลูกศิษย์อย่างใกล้ชิด การเข้ามาบวชตั้งแต่เบนผ้าขาวเพื่อทดลองฝึกการปฏิบัติก่อนการบวชเพื่อเป็นพระภิกษุ ตลอดถึงศึกษาข้อวัตรปฏิบัติต่างๆ เพื่อเป็นการ ฝึกหัดความอดทนด้วยวิธีเหล่านี้ จึงทำให้พระสายปฏิบัติในจังหวัดสกลนคร มีศาสนทายาทที่ดีสืบทอด และมีคุณภาพสามารถพร้อมเป็นผู้นำเป็นครูเป็น อาจารย์สั่งสอนลูกศิษย์รุ่นหลังอย่างต่อเนื่องตลอดมา^{๑๐๔}

ปารีชาติ ธีระวิทย์ วิจัยเรื่อง การเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักศึกษา ระดับอุดมศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

^{๑๐๓} พระมหาทวี วิสารโท, “การบวชเป็นศาสนทายาทในพุทธศาสนาแบบเถรวาท” วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๖๐): ๒๓-๒๔.

^{๑๐๔} พระไพศาล พุสุตโต, “วิธีการสร้างศาสนทายาทของพระสายปฏิบัติ ในจังหวัดสกลนคร”, วารสารปณิธาน, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑๖ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๘): ๑๓๐.

ของ นักศึกษาระดับอุดมศึกษาตามเพศ อายุ ชั้นปีที่ศึกษา อาชีพ ของผู้ปกครอง ระดับการศึกษาของ ผู้ปกครอง รายได้ของ ผู้ปกครองจำนวนครั้งที่นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมด้าน คุณธรรมจริยธรรม พบว่า นักศึกษาที่มีเพศอายุ ชั้นปีที่ ศึกษา อาชีพของผู้ปกครอง ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง รายได้ของ ผู้ปกครองจำนวนครั้งที่นักศึกษาเข้าร่วม กิจกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมต่างกัันมีประสิทธิผลจาก การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมและรายด้านไม่ แตกต่างกััน แนวทางในการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมของ นักศึกษาระดับอุดมศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ มี ๒ แนวทาง ดังนี้ ๑) วิถีทางในการพัฒนา จริยธรรม ซึ่งสามารถ ดำเนินการได้ ๓ แนวทางย่อย คือ การศึกษาเรียนรู้ การ วิเคราะห์ตนเอง และการฝึกฝนตนเอง และ ๒) วิถีการ ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ซึ่ง สามารถดำเนินการได้ ๒ แนวทางย่อย คือ การศึกษาเพื่อการปลูกฝังคุณธรรมและ จริยธรรม โดยการจัดการเรียนการสอน ในรายวิชาจริยธรรม และรายวิชาอื่น ๆ ที่จะต้องกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ด้าน คุณธรรมจริยธรรม ร่วมด้วยกับเนื้อหาความรู้ในแต่ละ รายวิชา และ การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้วยการ ปลูกฝัง ค่านิยม ซึ่งได้มีการนำเสนอหลากหลายวิธี^{๑๐๕}

จักรวาล สุขไมตรี วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพุทธจริยธรรม ระดับอุดมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพุทธจริยธรรม ระดับอุดมศึกษา โดยนำหลักกุศลกรรมบถ ๑๐ มาปรับประยุกต์ใช้ สามารถ แบ่งได้เป็น ๓ รูปแบบ คือ ๑) รูปแบบด้านการให้การศึกษา โดยจัดการศึกษา จัดการเรียนการสอนเพื่อให้นักศึกษา ระดับอุดมศึกษามีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานในแนวทางประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม เช่น การ สังเกตจากสภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น สถานการณ์จำลอง การแสดงบทบาทสมมติ การสาธิตและนำ หลักธรรมทางพุทธศาสนาเข้ามาบูรณาการสอดแทรกในการจัดการเรียนการสอน ๒) รูปแบบด้านการ ฝึกอบรมสั่งสอน โดยฝึกอบรมจัดการเรียนรู้ให้นักศึกษาระดับอุดมศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยให้มี ความรู้เพิ่มขึ้น ปรับเปลี่ยนแนวคิด และพฤติกรรมให้ดีขึ้น เช่น ยกเป็นกรณีศึกษา ชมภาพยนตร์หรือ วิดิทัศน์ ทัศนศึกษา และนำทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน มาฝึกอบรมนักศึกษาให้ซึมซับในจิตใจ และเกิดการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ตลอดจนนำหลักธรรม ทางพุทธศาสนาเป็นหลักหรือเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตประจำวันให้ถูกต้อง เพื่อให้เป็นบุคคล ที่มีความสมบูรณ์ทั้งกาย วาจา จิตใจ ๓) รูปแบบด้านการพัฒนาโดยจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ นักศึกษาเกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้สึก อารมณ์ความคิด การตัดสินใจ และพฤติกรรมให้มีความเจริญ

^{๑๐๕} ปารีชาติ ธีระวิทย์, “การเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมส าหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในศตวรรษ ที่ ๒๑”, วารสารเทคโนโลยีภาคใต้, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๑): ๓๗.

ขึ้น ตลอดจนนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาบูรณาการในการพัฒนาการประพฤติปฏิบัติตัวของนักศึกษาไปในสิ่งที่ถูกต้อง^{๑๐๖}

ณัฐชนันต์ อยู่สีมารักษ์ วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมของสถานศึกษาของรัฐ สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมต่อสถานศึกษาของ รัฐสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ๑) รูปแบบการฝึกอบรม พบว่า ครูจะมีพฤติกรรมที่ดีอยู่ที่ภาคนโยบายของฝ่าย ผู้บริหารระดับสูงระดับกลาง และระดับล่างสุดที่มีบทบาทสำคัญ ด้านสมาธิพบว่า การรู้จักการนำ สถานการณ์ที่มีความเหมาะสมของคุณธรรมในการสอนนักเรียน มีการแทรกหลักธรรมให้เด็กเกิด จิตสำนึกเกิดความตระหนักต่อพฤติกรรมที่ไม่ดีและ ด้านปัญญา พบว่า การสร้างสถาบันที่ดี ควรที่จะ ระบุหลักสูตรที่แตกต่างจากมหาวิทยาลัยทั่วไปจะต้องมีแรงบันดาลใจอย่างมากและเกิดก่อนจะมาเป็น นักศึกษาครู เน้นที่องค์ความรู้ด้านวิชาการแบบครบวงจร ๒) รูปแบบการศึกษา พบว่า การส่งเสริมการศึกษาด้านศีลธรรมของทรัพยากรมนุษย์ กรุงเทพมหานครอยู่ที่ระดับนโยบายของผู้บริหารทุกระดับที่ให้ความสำคัญกับเนื้อหาพระพุทธศาสนา ด้านสมาธิพบว่า การส่งเสริมให้ครูได้มีโอกาสฟังเทศน์ ฟังธรรมบรรยายบ่อย ๆ และการจัดโครงการ ฝึกอบรมสมาธิ การสัมมนา การศึกษาดูงานในตามสถานที่ต่าง ๆ และการส่งเสริมการศึกษาตาม หลักสูตรธรรมศึกษาตรี โท และเอก และด้านปัญญา พบว่า ต้องผูกโยงไปด้วยระบบการศึกษาแบบ พระสงฆ์เพื่อให้เกิดลักษณะทางปัญญาในทางที่ถูกโดยเฉพาะการใช้ไสตปราชสาททั้ง ๕ ในการรับฟังธรรม การใช้ความคิดในการวิเคราะห์ และการใช้องค์ธรรมมาภาวนาในรูปแบบการปฏิบัติธรรม ๓) รูปแบบการพัฒนา พบว่า ข้าราชการครูจะมีความรู้ดีจะต้องใช้ทั้งหลักปรัชญา ศาสตร์และศิลป์ที่ผนวกกับองค์ความรู้ในทางพุทธศาสนา ด้านสมาธิพบว่า การพัฒนาสมาธิเพื่อการเป็นผู้มีจิตใจที่ดีเป็นต้นแบบที่ดีให้กับสังคม มีจิตใจที่มั่นคง มีอารมณ์คงที่ มีอุดมการณ์ และมีจิตวิญญานความเป็นครู และด้านปัญญา พบว่า การพัฒนาบทบาทในการทำหน้าที่ความเป็นครูให้สมบูรณ์แบบโดยเฉพาะองค์ความรู้ที่เกิดจากการศึกษา และเกิดจากประสบการณ์ผ่านการทำงานบวกกับจิตวิญญานในแง่บวกที่มองเพื่อร่วมสายอาชีพเดียวกัน^{๑๐๗}

^{๑๐๖} จักรวาล สุขไมตรี, “รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพุทธจริยธรรมระดับอุดมศึกษา”, **ดัชนีนิพนธ์พุทธศาสตร์ดัชนีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗) , หน้า (๑) – (๒).

^{๑๐๗} ณัฐชนันต์ อยู่สีมารักษ์ “รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมของสถานศึกษาของรัฐ สังกัดกรุงเทพมหานคร” **ดัชนีนิพนธ์พุทธศาสตร์ดัชนีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗) , หน้า (๑) – (๒).

ตารางที่ ๒.๑๐ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

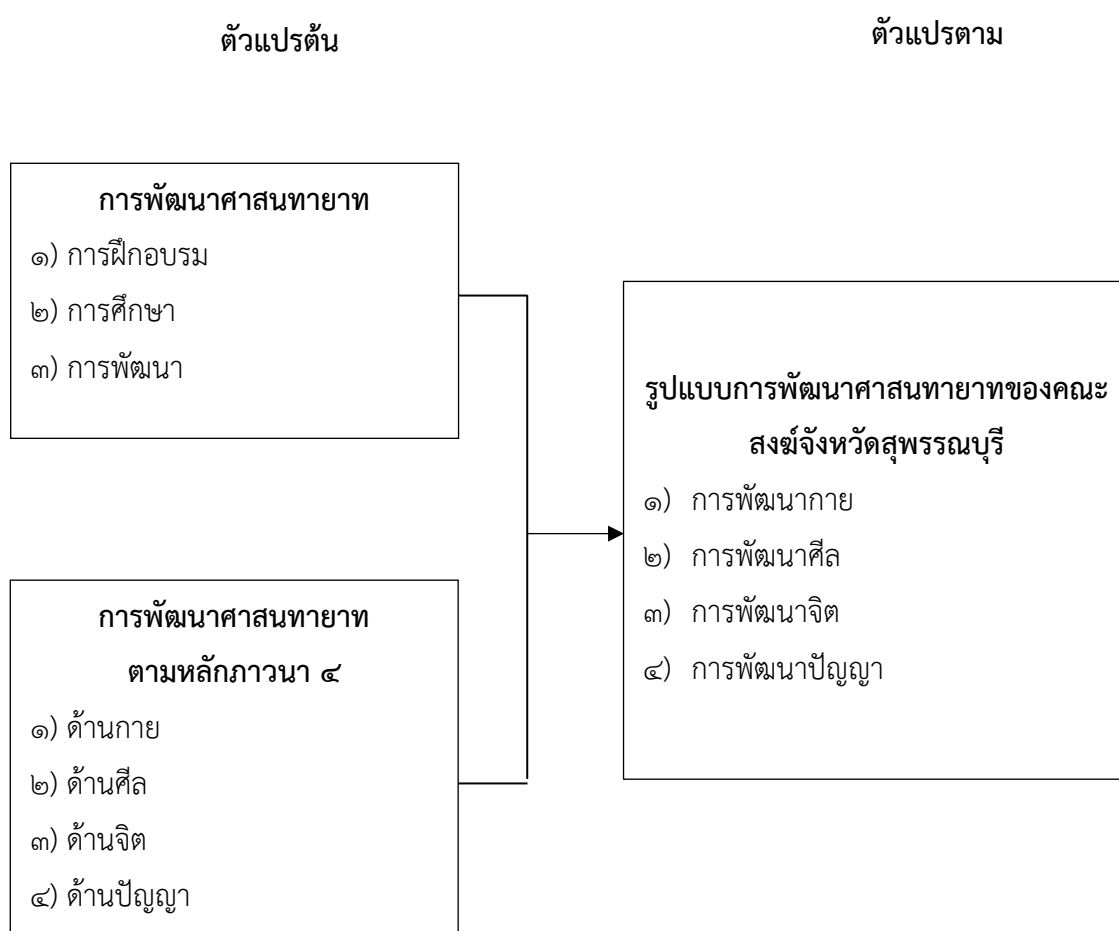
นักวิจัย	ผลการวิจัย
บัญชายุทธ นาคมจลินท์, (๒๕๕๗, หน้า (๑)-(๒)).	แนวนโยบายการจัดการศึกษายังขาดการวางแผนร่วมกัน การจัดกระบวนการเรียนการสอนยังขาดความเข้าใจในการนำทฤษฎีการศึกษาและทฤษฎีจิตวิทยาไปใช้ในการสร้างแรงจูงใจสร้างความมุ่งมั่นที่จะศึกษาให้สำเร็จ การศึกษาแผนกธรรมและแผนกบาลีเป็นการศึกษาเฉพาะทางยังไม่บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้ศาสนทายาทเกิดการเรียนรู้และประพฤติตนตามหลักศีลาจารวัตรและการพัฒนาบุคลิกภาพยังไม่เป็นไปตามมาตรฐานที่สังคมจะยอมรับได้ จึงได้เสนอแนวทางพัฒนาใหม่ตามกระบวนการ PTCC Model
พระมหาทวี วิสารโท, (๒๕๖๐ : ๒๓-๒๔).	การบวชเป็นศาสนทายาทในพุทธศาสนาแบบเถรวาท หรือหินยาน พาหนะน้อย หรือนิกาย ฝ่ายใต้ เผยแผ่มาทางเอเชียใต้ ได้แก่ ศรีลังกา ไทย กัมพูชา ลาว โดยเฉพาะในประเทศไทย การบวช สืบต่ออายุ พระพุทธศาสนามีมาแต่ในอดีตตั้งแต่สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา กรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งก็มีพระมหากษัตริย์ได้ทรงผนวช ให้การอุปถัมภ์เรื่อยมาจนปัจจุบัน
พระไพศาล พุสุตโต, (๒๕๕๘ : ๑๓๐).	วิธีการสร้างศาสนทายาทที่เป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดสกลนครคือ อบรมช่อวตร แต่ละสำนักจะมีขั้นตอนการอบรมและฝึกปฏิบัติ ขั้นตอนดังกล่าว คือการอบรมลูกศิษย์แนะนำการเจริญจิตภาวนาสอนวิปัสสนากรรมฐาน นั้นเป็นภารกิจที่ครูบาอาจารย์ต้องให้การอบรมแนะนำดูแลให้คำปรึกษาลูกศิษย์อย่างใกล้ชิด การเข้ามาบวชตั้งแต่เป็นผ้าขาวเพื่อทดลองฝึกการปฏิบัติก่อน
ปาริชาติ ธีระวิทย์, (๒๕๖๐ : ๓๗).	แนวทางในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของ นักศึกษาระดับอุดมศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ มี ๒ แนวทาง ดังนี้ ๑) วิธีทางในการพัฒนาจริยธรรม ซึ่งสามารถ ดำเนินการได้ ๓ แนวทางย่อย คือ การศึกษาเรียนรู้ การ วิเคราะห์ตนเอง และการฝึกฝนตนเอง และ ๒) วิธีทาง ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม

ตารางที่ ๒.๑๐ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
จักรวาล สุขไมตรี, (๒๕๕๗, หน้า (๑)-(๒)).	รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพุทธจริยธรรมระดับอุดมศึกษา โดยนำหลักคุณธรรมบถ ๑๐ มาปรับประยุกต์ใช้ สามารถ แบ่งได้เป็น ๓ รูปแบบ คือ ๑) รูปแบบด้านการให้การศึกษา โดยจัดการศึกษา จัดการเรียนการสอนเพื่อให้นักศึกษาระดับอุดมศึกษามีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานในแนวทางประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม ๒) รูปแบบด้านการฝึกอบรมสั่งสอน โดยฝึกอบรมจัดการเรียนรู้ให้นักศึกษาระดับอุดมศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยให้มีความรู้เพิ่มขึ้นปรับเปลี่ยนแนวคิด และพฤติกรรมให้ดีขึ้น ๓) รูปแบบด้านการพัฒนา โดยจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้นักศึกษาเกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้สึก อารมณ์ความคิด การตัดสินใจ และพฤติกรรมให้มีความเจริญ
ณัฐชนันตร์ อยู่สีมารักษ์, (๒๕๕๗, หน้า (๑)-(๒)).	๑) รูปแบบการฝึกอบรม พบว่า ครูจะมีพฤติกรรมที่ดีอยู่ที่ภาคนโยบายของฝ่าย ผู้บริหารระดับสูงระดับกลาง และระดับล่างสุดที่มีบทบาทสำคัญ ด้านสมมติพบว่า การรู้จักการนำ สถานการณ์ที่มีความเหมาะสมของคุณธรรมในการสอนนักเรียน ด้านปัญญา พบว่า การสร้างสถาบันที่ดี ควรที่จะระบุหลักสูตรที่แตกต่างจากมหาวิทยาลัยทั่วไปจะต้องมีแรงบันดาลใจอย่างมากและเกิดก่อนจะมาเป็นนักศึกษาครู เน้นที่องค์ความรู้ด้านวิชาการแบบครบวงจร ๒) รูปแบบการศึกษา พบว่า การส่งเสริมการศึกษาด้านศีลธรรมของทรัพยากรมนุษย์ กรุงเทพมหานครอยู่ที่ระดับนโยบายของผู้บริหารทุกระดับ ด้านสมมติพบว่า การส่งเสริมให้ครูได้มีโอกาสฟังเทศน์ ฟังธรรมบรรยายบ่อย ๆ และการจัดโครงการ ฝึกอบรมสมมติ ๓) รูปแบบการพัฒนา พบว่า ข้าราชการครูจะมีความรู้ดีจะต้องใช้ทั้งหลักปรัชญา ศาสตร์และศิลป์ที่ผนวกกับองค์ความรู้ในทางพุทธศาสนา ด้านสมมติพบว่า การพัฒนาสมมติเพื่อการ เป็นผู้มีจิตใจที่ดีเป็นต้นแบบที่ดีให้กับสังคม มีจิตใจที่มั่นคง มีอารมณ์คงที่ มีอุดมการณ์ และมีจิตวิญญาณความเป็นครู และด้านปัญญา พบว่า การพัฒนาบทบาทในการทำหน้าที่ความเป็นครูให้ สมบูรณ์แบบโดยเฉพาะองค์ความรู้ที่เกิดจากการศึกษา และเกิดจากประสบการณ์ผ่านการทำงาน บวกกับจิตวิญญาณในแง่บวกที่มองเพื่อร่วมสายอาชีพเดียวกัน

๒.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำมาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ซึ่งประกอบด้วยการพัฒนาศาสนทายาทตามหลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์^{๑๐๘} และหลักภavana ๔^{๑๐๙} ดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดการวิจัย

^{๑๐๘} Nadler, Leonard and Nadler, Zeace, *Corporate Human Resource Development*, (New York : Van Nostrand Reinhold, 1980), p. 5.

^{๑๐๙} อัง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๓๙/๑๐๔.

บทที่ ๓

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี” ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ประกอบด้วย

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการโดยศึกษาจากแบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งดำเนินการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๘ รูป (Key Informants) จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นรูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อได้รูปแบบแล้ว ผู้วิจัยจึงได้จัดการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน ๑๐ รูป/คน และ เพื่อยืนยันและสนับสนุนรูปแบบดังกล่าว

๓.๑.๑ รูปแบบการดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ

ศึกษาจากแบบสอบถามของผู้ตอบแบบสอบถาม ทั้งตัวแปรต้น คือคุณลักษณะ ส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ความเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบต่าง ๆ และตัวแปรตามคือแบบสอบถามเกี่ยวกับการเสริมสร้างศาสนทายาทตามหลักอิทธิบาทธรรม ของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี

๓.๑.๒ รูปแบบการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ

ศึกษาจากเอกสาร หนังสือ เช่น พระไตรปิฎก งานวิชาการของผู้ทรงคุณวุฒิ และงานวิจัย เช่น วิทยานิพนธ์ เป็นต้น นอกจากนี้มีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๒.๑ ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระสังฆาธิการในจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน ๖๗๔ รูป^๑

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling) และกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ตามสูตรของยามาเน่ (Taro Yamane) ดังนี้^๒

$$\begin{aligned} \text{สูตร} \quad n &= \frac{N}{1+N(e)^2} \\ \text{โดยที่} \quad n &= \text{ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง} \\ N &= \text{จำนวนประชากร} \\ e &= \text{ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ เท่ากับ ๐.๐๕} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{แทนค่าในสูตร} \quad n &= \frac{674}{1+674(0.05)^2} \\ &= 251.0242 \end{aligned}$$

ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 252 รูป

สามารถจัดกลุ่มตัวอย่างในจำนวน ๒๕๒ รูป โดยกลุ่มประชากรทั้งหมด ๖๗๔ รูป

๓.๒.๓ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญไว้ ๓ กลุ่ม คือ ๑) กลุ่มพระสังฆาธิการในจังหวัดสุพรรณบุรี ๒) กลุ่มพระธรรมวิทยากร ๓) กลุ่มข้าราชการ เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

^๑สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ข้อมูลพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา ปี ๒๕๖๐, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : http://sta.onab.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=349&Itemid=361 [๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๑].

^๒สุวริย์ สิริโกภาภิรมณ์, การวิจัยทางการศึกษา, (ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์สถาบันราชภัฏ-เทพสตรี, ๒๕๕๖), หน้า ๑๒๙-๑๓๐.

๑) กลุ่มพระสังฆาธิการในจังหวัดสุพรรณบุรี

๑. พระราชปริยัติเมธี (เชษฐา ฉินนาลโย) ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี
๒. พระมงคลกิตติวิบูลย์ (ทัฬหิม กิตติเสโน) เจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี
๓. พระรัตนเวที (พีร์ ชินวโร) เจ้าคณะอำเภออุทุมพร
๔. พระปริยัติวรคุณ (สมชาย ทตตชีโว) เจ้าคณะอำเภอสองพี่น้อง
๕. พระครูศรีปริยัตยานุศาสน์ (วีระ วีรปญโญ) เจ้าคณะอำเภอเมืองสุพรรณบุรี
๖. พระครูธรรมสารรักษา (ป่วน ญฎฐโสภโร) เจ้าคณะอำเภอด่านช้าง

๒) กลุ่มพระธรรมวิทยากร

๗. พระครูวิบูลเจติยานุรักษ์ (ประไพ ปุณฺณกาโม) รองเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี
๘. พระครูโสภณคุณาธาร (สิงโต ปสนนจิตโต) เจ้าคณะอำเภอบางปลาม้า
๙. พระศรีประจันตคณาภิบาล (สมทรง โชติปญโญ) เจ้าคณะอำเภอศรีประจันต์
๑๐. พระครูศาสนกิจจาภรณ์ (โกศล อโสโก) เจ้าคณะอำเภอสามชูก
๑๑. พระครูปัญญาศาสนธำรง (ปัญญา ฐิตปญโญ) เจ้าคณะตำบลดอนปรู
๑๒. พระมหามนัสสวิน ฐิริปญโญ วัดพยัคฆาราม

๓) กลุ่มข้าราชการ

๑๓. นายกอบชัย พลเสน รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุพรรณบุรี
๑๔. นายแฉล้ม วงเทียง นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองศรีประจันต์
๑๕. นางสาวจันทิรา เคหรูป รักษาการผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุพรรณบุรี
๑๖. นายอานนท์ รักผล นักวิชาการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุพรรณบุรี
๑๗. นายนิรุทธ์ เข้มเงิน ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลศรีประจันต์
๑๘. นางสาวราญ เรืองวงศ์ นักวิชาการอิสระ

๓.๒.๓ ผู้เชี่ยวชาญในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

ผู้เชี่ยวชาญในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ได้แก่

๑. พระครูภัทรกิตติสาร (วิจิตร), เจ้าคณะตำบลวังยาง จังหวัดสุพรรณบุรี
๒. พระครูพิศิษฐ์ประชนาถ (ประยูร นนทียโย), ดร. ผู้ทรงคุณวุฒิ
๓. พระครูวิโรจน์อินทคุณ (เอกชัย อินทโชโต), ดร. ผู้ทรงคุณวุฒิ
๔. พระครูนันทกิจโกศล (สิริชัย สิริชโย) ผู้ทรงคุณวุฒิ
๕. พระครูวิเศษโชติธรรม (สัจจา จันทวิโส) ผู้ทรงคุณวุฒิ
๖. รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยพรหม, ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
๗. รองศาสตราจารย์ ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลืออง, รองคณะบดีคณะสังคมศาสตร์
๘. นายนิรุจน์ เข้มเงิน, ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลศรีประจันต์
๙. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ธิลาว อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
๑๐. อาจารย์ ดร.สุริยา รักษาเมือง อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๓.๑ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ

แบบสัมภาษณ์

๑) ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์

๒) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

๓) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์

๔) สร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อนำมาวิเคราะห์

การสนทนากลุ่มเฉพาะ ผู้วิจัยได้ทำการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับรูปแบบการพัฒนาศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี รวมจำนวนทั้งสิ้น ๑๐ รูปหรือคน เพื่อยืนยันข้อมูล

๓.๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ

๑) ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสอบถาม

๒) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารการวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

๓) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

๔) สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

๕) นำเสนอร่างแบบสอบถามต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

๖) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) แล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา

๗) จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับจริง และนำไปแจกกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

๘) รวบรวมแบบสอบถาม แล้วนำมาวิเคราะห์

การหาคุณภาพของแบบสอบถาม

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามมาหาคุณภาพของแบบสอบถาม โดยการหาความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) ดังนี้

๑. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบเครื่องมือ ที่สร้างไว้

๒. หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จ เสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จำนวน ๕ ท่าน ได้แก่

๑) พระครูโกศลธรรมานุสิฐ, ดร. ผู้ทรงคุณวุฒิ

๒) พระครูศรีธรรมศาสตร์, ดร. ผู้ทรงคุณวุฒิ

๓) พระมหาภคญาณ กิตติโสภโณ, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

๔) พระปลัดระพี นพวิธาน, ผศ.,ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

๕) อาจารย์ ดร.สุริยา รักษาเมือง อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชา รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

แต่ละข้อ (Index of Item Objective Congruence : IOC) ได้ค่าความเชื่อมั่นมากกว่า ๐.๘๐ ซึ่งอธิบายได้ว่า เครื่องมือมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

๓. หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้เครื่องมือ (Try Out) จากกลุ่มตัวอย่างที่มีการปฏิบัติงานในลักษณะคล้ายคลึงกัน

คือ พระสังฆาธิการจังหวัดกาญจนบุรี จำนวน ๓๐ ชุด เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha α -Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ = ๐.๙๔

๔. นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ในการนำไปใช้แจกกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยต่อไป

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๔.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอน ดังนี้

๑) ขอนหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงผู้บริหารหรือหัวหน้าหน่วยงานกลุ่มเป้าหมาย เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามจากบุคลากรในพื้นที่

๒) นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูล กับ กลุ่มตัวอย่างที่ได้กำหนดไว้ จำนวน ๒๕๒ ชุด และเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง แล้วนำมาตรวจสอบความถูกต้อง ได้ข้อมูล ที่สมบูรณ์ทั้งหมด จำนวน ๒๕๒ ชุด คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด

๓) นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่อไป

๓.๔.๒ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอน ดังนี้

๑) ขอนหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์

๒) ทำการนัดวัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อสัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้

๓) ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลาและสถานที่ที่กำหนดนัดไว้ จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตใช้วิธีการจดบันทึก และการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์

๔) นำข้อมูลดิบที่ได้มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์ และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้ เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นได้ลึกซึ้ง เมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้วไม่มีความชัดเจนก็ตามไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นต่าง ๆ นั้น เพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

๓.๕.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัย เมื่อได้รับและรวบรวมแบบสอบถามเรียบร้อยแล้ว นำแบบสอบถามที่ได้รับกลับมาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ แล้วนำมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

เกณฑ์ที่ใช้แปลผลข้อคำถามที่ได้จากการประเมินผล มีดังนี้

ช่วงค่าเฉลี่ย	การแปลความหมาย
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๔.๒๑ - ๕.๐๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓.๔๑ - ๔.๒๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ มาก
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๒.๖๑ - ๓.๔๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๘๑ - ๒.๖๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ น้อย
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๐๐ - ๑.๘๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ น้อยที่สุด ^๓

^๓วัฒนา สุนทรชัย, เรียนสถิติด้วย SPSS ภาคการวิเคราะห์เครื่องมือการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อสอบ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท จูนพลับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๕๗), หน้า ๗๑.

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี” มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาสภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ๒) ศึกษากระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ๓) นำเสนอรูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๘ รูป (Key Informants) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน ๑๒ รูป/คน และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ดำเนินการโดยศึกษาจากแบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อสนับสนุนข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจะนำเสนอผลของการวิจัยโดยแบ่งเป็น ๕ ส่วนดังต่อไปนี้

- ๔.๑ สภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี
- ๔.๒ กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี
- ๔.๓ รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี
- ๔.๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ
- ๔.๕ องค์กรความรู้

๔.๑ สภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากตำรา และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี และสังเคราะห์ออกมาเป็นคำถามที่เกี่ยวกับการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี โดยได้สัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และสังเคราะห์ออกเป็นประเด็นดังต่อไปนี้

๔.๑.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี จากการสัมภาษณ์

๑) สภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการฝึกอบรม

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการฝึกอบรม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้สัมภาษณ์เป็นลำดับดังต่อไปนี้

๑. การพัฒนาศาสนทายาทจังหวัดสุพรรณบุรีมีการอบรมหลายอย่าง ที่ดำเนินการเป็นประจำก็คือการจัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนและบวชเนกขัมมจารีนี้ ในโครงการก็จะมี การอบรมมีกิจกรรมต่างๆ มีการฝึกปฏิบัติกันอย่างจริงจัง^๑

๒. เราได้พัฒนาศาสนทายาทของเราโดยการให้ฝึกปฏิบัติจริง เช่นการบวชภาคฤดูร้อน หรือการอุปสมบทในโอกาสต่าง ๆ ให้ศาสนทายาทได้พัฒนาโดยการบวชจริง ในสถานการณ์จริง ปฏิบัติเช่นกับพระสงฆ์ทุกประการ ถือศีลจริง ปฏิบัติจริงทุกอย่าง ซึ่งเป็นการพัฒนาฝึกอบรมผ่าน สถานการณ์จริง ทำให้เกิดการพัฒนาดังอย่างรวดเร็ว^๒

๓. ในการฝึกอบรมแต่ละครั้งก็จะมีทั้งการฟังบรรยายและการแสดงออก ในส่วนของการแสดงออกจะให้ศาสนทายาทได้ทดลองแสดงบทบาทสมมติ ทดลองบรรยายธรรม ซึ่งผลที่เกิดขึ้นคือ เขาได้คิดหาวิธีการที่จะแสดงออกในเรื่องของคุณงามความดี กระบวนการคิดเหล่านั้นจึงมีผลต่อ พฤติกรรมของเขา^๓

๔. การพัฒนาศาสนทายาทส่วนหนึ่งจะให้ฟังการบรรยาย เพื่อให้รู้และเข้าใจในคุณและ โทษของการทำดีและการทำชั่วเสียก่อน จึงค่อยลงมือปฏิบัติจริงในสถานการณ์ต่าง ๆ^๔

^๑สัมภาษณ์ พระราชปริยัติเมธี, ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^๒สัมภาษณ์ พระมงคลกิตติวิบูลย์, เจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^๓สัมภาษณ์ พระรัตนเวที, เจ้าคณะอำเภอดำเนินสะดวก, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^๔สัมภาษณ์ พระปริยัติวรคุณ, เจ้าคณะอำเภอสองพี่น้อง, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

๕. มีกิจกรรมหลายอย่างที่ใช้ในระหว่างการอบรมมีการฝึกปฏิบัติ ให้ท่องคำอาราธนาศีลให้สวดมนต์ และส่วนหนึ่งก็มีการประกวดแข่งขันกิจกรรมเร้ากุศลคือกิจกรรมที่เกี่ยวกับการทำดี เพื่อให้เขารู้จักวิถีในการทำความดีจากจิตสำนึก^๕

๖. กิจกรรมหนึ่งที่ใช้ในการอบรมศาสนทายาทคือมอบหมายงานให้ทำ ทำเป็นกลุ่มบ้างทำเดี่ยวบ้าง งานที่มอบหมายให้ทำก็มีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาศาสนทายาทให้มีความรู้ความสามารถที่จะนำไปใช้ในการดำรงชีวิตในวันข้างหน้า เพื่อนำเอาความรู้ที่ได้ไปใช้ในการแก้ปัญหา^๖

๗. ได้มีการพัฒนาศาสนทายาทโดยการให้ทำจริง ฝึกให้เทศสอนโยมก็ให้สอนจริงๆ มีการอบรมให้เป็นผู้มีจิตสาธารณะ รู้จักบำเพ็ญประโยชน์ ก็ได้ให้ศาสนทายาทร่วมกันบำเพ็ญสาธารณประโยชน์^๗

๘. การฝึกอบรมส่วนมากจะให้พัฒนาในด้านปัญญาก่อน คือ ให้อภินิหารอบรมโดยการบรรยายให้มีความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา คุณธรรมจริยธรรมก่อน จากนั้นค่อยๆ พัฒนาต่อยอดโดยการปฏิบัติ^๘

๙. การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนเป็นโครงการที่ช่วยให้เกิดการพัฒนาศาสนทายาทได้ดีทีเดียว เพราะมีกิจกรรมที่เกี่ยวกับการอบรมศาสนทายาทมากมาย มีการฝึกอบรมในสถานการณ์จริง และการฝึกปฏิบัติธรรม เพื่อให้รู้จริงเห็นจริงในสังขาร^๙

๑๐. ที่วัดใช้การพัฒนาศาสนทายาทโดยการฝึกอบรมผ่านโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เน้นที่การฝึกปฏิบัติกรรมฐานที่จะทำให้ศาสนทายาทมีสติและเกิดสมาธิ ที่จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และเพื่อเป็นการเพิ่มพูนศรัทธาปลาทะเลความเลื่อมใส ซึ่งจะส่งผลให้เขากลับมาสู่ร่มกาสาวพัสตร์อีก^{๑๐}

๑๑. ในโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนจะมีการบรรยายให้ความรู้กับเยาวชนซึ่งเป็นศาสนทายาท ทุกวันในตอนเย็นหลังกิจกรรมทำวัตรเย็นจะเชิญวิทยากรมาบรรยายให้กับศาสนทายาทฟัง เพื่อให้เกิดปัญหาพัฒนาความคิดและสร้างสรรค์ที่ดีต่อพระพุทธศาสนา^{๑๑}

^๕ สัมภาษณ์ พระครูศรีปริยัตยานุศาสน์, เจ้าคณะอำเภอเมืองสุพรรณบุรี, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^๖ สัมภาษณ์ พระครูธรรมสารรักษา, เจ้าคณะอำเภอด่านช้าง, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^๗ สัมภาษณ์ พระครูวิบูลเจตียนุรักษ์, รองเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^๘ สัมภาษณ์ พระครูโสภณคุณาธาร, เจ้าคณะอำเภอบางปลาม้า, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^๙ สัมภาษณ์ พระศรีประจันตคณาภิบาล, เจ้าคณะอำเภอสรีประจันต์, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๐} สัมภาษณ์ พระครูศาสนกิจจาภรณ์, เจ้าคณะอำเภอสสามชุก, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๑} สัมภาษณ์ พระครูปัญญาศาสนารัง, เจ้าคณะตำบลดอนปอ, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๒.

๑๒. ได้มีการมอบหมายงานให้เขาได้ทำ บางครั้งไปสอนศีลธรรมในโรงเรียนก็มอบหมายงานให้ไปหาข้อมูลเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา โดยมีข้อแม้ว่าห้ามคัดลอกหรือเอาผลงานผู้อื่นมาเป็นของตัวเอง ซึ่งจะเป็นการสอนในศีลข้อ ๒ ไปในตัว^{๑๒}

๑๓. ในการฝึกอบรมศาสนทายาทก็มีวิธีการฝึกหลายรูปแบบ ที่สำคัญประการหนึ่งที่จะสร้างเขาให้เป็นผู้ไปในทางศาสนาได้ คือการมอบหมายหรือสอนให้เขารู้จักรับผิดชอบ การอบรมแต่ละครั้งก็จะมีภาระให้ตั้งหัวหน้ากลุ่ม ซึ่งเป็นบทบาทสมมติ แต่ก็สอนให้เขารู้จักรับผิดชอบในกลุ่มของตนเองสร้างภาวะผู้นำให้เกิดขึ้นได้^{๑๓}

๑๔. จะมีการนำเยาวชนเข้าวัดเพื่อฟังพระแสดงธรรมในโอกาสต่างๆ เพื่อขัดเกลาจิตใจ สร้างความใกล้ชิดให้เกิด ไม่ให้เยาวชนห่างวัด เป็นการสร้างค่านิยมที่ดีให้กับเยาวชน ซึ่งเมื่อก่อน ผู้ที่จะแต่งงานออกเรือนก็ต้องผ่านกระบวนการบรรพชาอุปสมบทเสียก่อน^{๑๔}

๑๕. จังหวัดสุพรรณบุรีจะมีการแข่งขันสวดมนต์หมู่ทำนองสรภัญญะ เมื่อมีการแข่งขันนักเรียนก็ได้ฝึกปฏิบัติ ฝึกสวดมนต์ซึ่งจะซึมซับความดีไปในตัว^{๑๕}

๑๖. วัดต่าง ๆ จะส่งพระมาเทศน์สอนตามสถานศึกษาต่าง ๆ เพื่อเป็นการอบรมเยาวชนให้มีอุปนิสัยที่ดี จุดนี้ลดปัญหาได้มาก ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทะเลาะวิวาท หรือปัญหายาเสพติด ก็ลดลง เพราะเขาได้ฟังพระเทศน์ รู้ถึงบาปบุญคุณโทษ ก็ลดเลิกละการทำชั่วลงไป^{๑๖}

๑๗. มีการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา จัดกิจกรรมเทศมหาชาติ ให้เยาวชนได้แสดงออกเป็นพระเวสสันดรบ้าง เป็นชูชกบ้าง เด็กก็ชอบใจ ผู้แสดงเป็นพระเวสสันดรก็ต้องแสดงเป็นคนดี ให้คนอื่น ๆ เห็น ส่วนผู้เป็นชูชกก็ต้องแสดงออกให้เห็นสมบทบาท^{๑๗}

^{๑๒} สัมภาษณ์ พระมหามนัสสวิน ฐิริปญโญ, วัดพยัคฆาราม, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๓} สัมภาษณ์ นายกอบชัย พลเสน, รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุพรรณบุรี, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๔} สัมภาษณ์ นายแฉล้ม วงเทียง, นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองศรีประจันต์, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๕} สัมภาษณ์ นางสาวจันทิรา เกษรูป, รักษาการผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุพรรณบุรี, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๖} สัมภาษณ์ นายอานนท์ รักผล, นักวิชาการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุพรรณบุรี, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๗} สัมภาษณ์ นายนิรุทธ์ เข็มเงิน, ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลศรีประจันต์, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

๑๘. มีการประกวดมารยาทชาวพุทธ ฝึกอาราธนาศีล กล่าวคำถวายสังฆทาน และมีรางวัลให้ ในช่วงภาคการศึกษาต้นของปีก่อนเข้าพรรษาจะมีการจัดกิจกรรมทั่วทั้งจังหวัด วัดในจังหวัดสุพรรณบุรีก็จะร่วมกันจัดกับโรงเรียนเป็นการเชื่อมโยงระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน^{๑๘}

สรุปได้ว่า สภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการฝึกอบรม มีการฝึกอบรมใน ๔ ลักษณะได้แก่ ฝึกอบรมโดยการฝึกปฏิบัติงานจริง จะดำเนินการโดยมีการจัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน การบวชเนกขัมมะจารีณี ฝึกการปฏิบัติธรรม ซึ่งจะเป็นการฝึกในสถานการณ์จริง และการการฝึกบำเพ็ญประโยชน์ เป็นต้น ประการต่อมา มีการฝึกอบรมโดยการฟังบรรยาย มีการนิมนต์พระนักเทศและวิทยากรมาบรรยายให้ความรู้กับศาสนทายาทซึ่งเป็นการสร้างองค์ความรู้และพัฒนาปัญญา ประการต่อมา มีการพัฒนาโดยการแสดงบทบาทสมมติต่าง ๆ ฝึกให้มีการแสดงออกในกิจกรรมที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเช่นการจัดเทศมหาชาติ เป็นต้น ประการต่อมา มีการพัฒนาโดยมอบหมายงานให้ทำ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองและนำเสนอความรู้ที่ได้จากการไปศึกษาคำคว่ามาด้วยตนเอง

ตารางที่ ๔.๑ แสดงค่าความถี่ การสัมภาษณ์เชิงลึก สภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการฝึกอบรม

ลำดับ	ประเด็น/ตัวบ่งชี้	ปริมาณ	
		ความถี่	ผู้เชี่ยวชาญคนที่
๑	ฝึกอบรมโดยการฝึกปฏิบัติงานจริง	๕	๑,๒,๗,๙,๑๐
๒	ฝึกอบรมโดยการฟังบรรยาย	๕	๔,๘,๑๑,๑๔,๑๖
๓	ฝึกอบรมโดยการแสดงบทบาทสมมติ	๕	๓,๕,๑๕,๑๗,๑๘
๔	ฝึกอบรมโดยการมอบหมายงานให้ทำ	๓	๖,๑๒,๑๓

จากตารางที่ ๔.๑ สามารถสรุปสาระสำคัญที่เกี่ยวกับสภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการฝึกอบรม เป็นลำดับดังต่อไปนี้

ฝึกอบรมโดยการฝึกปฏิบัติงานจริง

สภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการฝึกอบรมโดยการฝึกปฏิบัติงานจริง มีการจัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนและบวชเนกขัมมะจารีณี ในโครงการก็จะมีกิจกรรมมีกิจกรรมต่างๆ มีการฝึกปฏิบัติกันอย่างจริงจัง ให้ศาสนทายาทได้พัฒนาโดยการบวชจริง ในสถานการณ์จริง ปฏิบัติเช่นกับพระสงฆ์ทุกประการ ถือเป็นจริง ปฏิบัติจริง

^{๑๘} สัมภาษณ์ นางสาวณัฐ เรืองวงศ์, นักวิชาการอิสระ, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

ทุกอย่าง ซึ่งเป็นการพัฒนาฝึกอบรมผ่านสถานการณ์จริง ทำให้เกิดการพัฒนาได้อย่างรวดเร็ว มีการอบรมให้เป็นผู้มีจิตสาธารณะ รู้จักบำเพ็ญประโยชน์ และการฝึกปฏิบัติธรรม เพื่อให้รู้จักเห็นจริงในสังขธรรม เน้นที่การฝึกปฏิบัติกรรมฐานที่จะทำให้ศาสนทายาทมีสติและเกิดสมาธิ ที่จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และเพื่อเป็นการเพิ่มพูนศรัทธาปสาทะความเลื่อมใสต่อไป

ฝึกอบรมโดยการฟังบรรยาย

สภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการฝึกอบรมโดยการฟังบรรยาย ส่วนหนึ่งจะให้ฟังการบรรยาย เพื่อให้รู้และเข้าใจในคุณและโทษของการทำดีและการทำชั่วเสียก่อน จึงค่อยลงมือปฏิบัติจริงในสถานการณ์ต่าง ๆ เป็นการพัฒนาในด้านปัญญา ก่อน คือให้วิทยากรอบรมโดยการบรรยายให้มีความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา คุณธรรมจริยธรรม ก่อน จากนั้นค่อยๆ พัฒนาต่อยอดโดยการปฏิบัติ มีการนำเยาวชนเข้าวัดเพื่อฟังพระแสดงธรรมในโอกาสต่างๆ เพื่อขัดเกลากิเลสสร้างความใกล้ชิดให้เกิด ไม่ให้เยาวชนห่างวัด เป็นการสร้างค่านิยมที่ดีให้กับเยาวชน บางโอกาสจะส่งพระไปสอนตามสถานศึกษาต่าง ๆ เพื่อเป็นการอบรมเยาวชนให้มีอุปนิสัยที่ดี ซึ่งจะช่วยลดปัญหาทะเลาะวิวาท หรือปัญหายาเสพติด เพราะเขาได้ฟังพระเทศน์ รู้ถึงบาปบุญคุณโทษ

ฝึกอบรมโดยการแสดงบทบาทสมมติ

สภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการฝึกอบรมโดยการแสดงบทบาทสมมติ มีการทดลองแสดงบทบาทสมมติ ทดลองบรรยายธรรม ซึ่งผลที่เกิดขึ้นคือ ได้คิดหาวิธีการที่จะแสดงออกในเรื่องของคุณงามความดี และมีการฝึกปฏิบัติโดยให้ท่องคำอาราธนาศีล ให้สวดมนต์ มีการแข่งขันสวดมนต์หมู่ทำนองสรภัญญะ ซึ่งจะทำให้เกิดการฝึกปฏิบัติ และจะซึมซับความดีไปในตัว มีการจัดกิจกรรมเทศมหาชาติ การประกวดมารยาทชาวพุทธ ฝึกอาราธนาศีล กล่าวคำถวายสังฆทาน และมีรางวัลให้ ส่วนมากจะจัดในช่วงภาคการศึกษาต้นของปีก่อนเข้าพรรษาโดยวัดในจังหวัดสุพรรณบุรีก็จะร่วมกันจัดกับโรงเรียนเป็นการเชื่อมโยงระหว่างบ้าน วัดและโรงเรียน

ฝึกอบรมโดยการมอบหมายงานให้ทำ

สภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการฝึกอบรมโดยการมอบหมายงานให้ทำ ทำเป็นกลุ่มบ้างทำเดี่ยวบ้าง งานที่มอบหมายให้ทำก็มีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาศาสนทายาทให้มีความรู้ความสามารถที่จะนำไปใช้ในการดำรงชีวิตในวันข้างหน้า เพื่อนำเอาความรู้ที่ได้ไปใช้ในการแก้ปัญหา มีการส่งพระไปสอนศีลธรรมในโรงเรียนและมีกิจกรรมมอบหมายงานให้ทำโดยให้หาข้อมูลเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา

๒) สภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการศึกษา

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการศึกษา ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้สัมภาษณ์เป็นลำดับดังต่อไปนี้

๑. จังหวัดสุพรรณบุรีของเรามีการสอนศีลธรรมในโรงเรียนได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการพัฒนาพระสอนศีลธรรมให้ปฏิบัติหน้าที่ในการสอนศีลธรรมแก่ศาสนทายาท^{๑๙}

๒. จังหวัดสุพรรณบุรีมีการพัฒนาศาสนทายาทโดยการจัดการศึกษาธรรมศึกษา ซึ่งวัดต่างๆ ที่มีพระสอนศีลธรรมอยู่ จะสอนธรรมศึกษาโรงเรียนต่าง ๆ และส่งนักเรียนที่สอนเข้าสอบธรรมศึกษา เป็นการพัฒนายุทธศาสตร์เกี่ยวกับวิชาการในด้านพระพุทธศาสนา^{๒๐}

๓. มีการพัฒนาศาสนทายาทโดยการจัดการศึกษาพุทธศาสนาวินายก ปกติวันหยุดนักเรียนบางคนไม่มีอะไรทำเล่นอยู่ที่บ้าน ซึ่งไม่เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนายุทธศาสตร์ เมื่อมีการจัดการศึกษาพุทธศาสนาวินายกผู้ปกครองส่วนหนึ่งก็นำบุตรหลานเข้ามาศึกษา นักเรียนนอกจากจะได้เรียนวิชาการทางพระพุทธศาสนาแล้วก็ยังได้เรียนวิชาการอื่นๆ ด้วยเช่น ภาษาอังกฤษ นาฏศิลป์ และวิชาอื่นๆ^{๒๑}

๔. ศาสนทายาทได้รับการพัฒนาโดยการได้ศึกษาระยะจากพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มีการจัดชั่วโมงพระพุทธศาสนาให้พระสอนศีลธรรมรับผิดชอบร่วมกับครูประจำชั้น และพระสอนศีลธรรมก็นำนักเรียนทำกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา^{๒๒}

๕. มีการสอบธรรมศึกษา โดยก่อนสอบก็จะส่งพระไปสอนที่โรงเรียน บางวันก็ให้นักเรียนมาเรียนที่วัด นักเรียนที่ได้เรียนธรรมศึกษาก็เท่ากับว่าได้เรียนในวิชาพระพุทธศาสนาที่การศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด และได้เรียนรู้หลักสูตรที่ธรรมสนามหลวงได้จัดการศึกษา^{๒๓}

๖. ที่วัดมีการสอนธรรมศึกษาโดยให้พระไปสอนที่โรงเรียนประสานงานกับครูที่โรงเรียน นักเรียนได้เรียนรู้วิชาการพระพุทธศาสนา ได้เรียนรู้ธรรมะ ได้รู้จักความดีความชั่ว การลดเล็กละอบายมุขไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด^{๒๔}

^{๑๙} สัมภาษณ์ พระราชปริยัติเมธี, ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๒๐} สัมภาษณ์ พระมงคลกิตติวิบูลย์, เจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๒๑} สัมภาษณ์ พระรัตนเวที, เจ้าคณะอำเภออู่ทอง, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๒๒} สัมภาษณ์ พระปริยัติวรคุณ, เจ้าคณะอำเภอสองพี่น้อง, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๒๓} สัมภาษณ์ พระครูศรีปริยัตยานุศาสน์, เจ้าคณะอำเภอมืองสุพรรณบุรี, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๒๔} สัมภาษณ์ พระครูธรรมสารรักษา, เจ้าคณะอำเภอด่านช้าง, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

๗. นักเรียนได้รับการพัฒนาความรู้ผ่านการสอนศีลธรรม พระสอนศีลธรรมก็ปฏิบัติหน้าที่อย่างเข้มแข็งตามภาระหน้าที่ที่สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกำหนด คือสอนธรรมศึกษา นำนักเรียนทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา^{๒๕}

๘. การพัฒนาศาสนาทายาทโดยการศึกษาส่วนหนึ่งก็มีการพัฒนาผ่านหลักสูตรพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในการนี้ต้องมีจุดสนใจให้นักเรียนสนใจเข้ามาเรียน เช่นมีการสอนหรือตีพิมพ์พิเศษภาษาอังกฤษ และคณิตศาสตร์ เป็นต้นเพื่อให้นักเรียนเกิดความสนใจเข้ามาเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์^{๒๖}

๙. การพัฒนาศาสนาทายาทก็ได้อาศัยพระสอนศีลธรรมช่วยในการสอนให้เยาวชนมีความรู้ทางพระพุทธศาสนาไม่ห่างวัด เด็กบางคนเมื่อมีความรู้แล้วก็นำผู้ปกครองเข้าวัดด้วย อย่างนี้เรียกว่าอภิชาติบุตร^{๒๗}

๑๐. พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเข้มแข็งในการสอนศีลธรรมบางรูปทำเกินกว่าค่าตอบแทนสอนศีลธรรมกันอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย บางรูปก็นำเงินใจทั้งโรงเรียนมีพระสอนศีลธรรมรูปเดียวปฏิบัติหน้าที่ ทั้งสอนทั้งนำทำกิจกรรมนำขึ้นชน^{๒๘}

๑๑. จัดให้มีการสอบธรรมศึกษาโดยคณะสงฆ์ร่วมกับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ในลักษณะที่เป็นเครือข่ายกัน โรงเรียนก็ได้แรงจากพระสงฆ์ในการอบรมคุณธรรมจริยธรรม พระสงฆ์ก็ได้ผลจากการที่โรงเรียนมีความเข้มแข็งในการจัดการศึกษา^{๒๙}

๑๒. อีกส่วนหนึ่งก็จัดการศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์ อันนี้สำหรับวัดที่มีความพร้อมมีบุคลากรพร้อม เพราะต้องใช้บุคลากรจำนวนมากและงบประมาณเป็นจำนวนมาก แต่ก็เป็นที่ว่าได้ผลดีพอสมควรเพราะนักเรียนได้เข้าวัดทุกวันอาทิตย์ ได้เรียนรู้และพัฒนาปัญญาอย่างต่อเนื่อง^{๓๐}

๑๓. มีการจัดโครงการอบรมเยาวชน ในโครงการก็จะมีโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมและภาควิชาการก็มีการให้ศึกษาธรรมะ และเชิญวิทยากรมาให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด เพราะการจะ

^{๒๕} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลเจตียนุรักษ์, รองเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๒๖} สัมภาษณ์ พระครูโสภณคุณาธาร, เจ้าคณะอำเภอบางปลาม้า, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๒๗} สัมภาษณ์ พระศรีประจันตคณาภิบาล, เจ้าคณะอำเภอศรีประจันต์, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๒๘} สัมภาษณ์ พระครูศาสนกิจจาภรณ์, เจ้าคณะอำเภอสามชูก, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๒๙} สัมภาษณ์ พระครูปัญญาศาสนารัง, เจ้าคณะตำบลดอนปราง, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๓๐} สัมภาษณ์ พระมหามานัสสวิน ฐิริปัญญา, วัดพัคฆาราม, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

พัฒนาศาสนทายาทที่เข้มแข็งจะต้องให้มีความรู้ทั้งหลักคุณธรรมและจริยธรรม และให้รู้ถึงโทษของยาเสพติด^{๓๑}

๑๔. จะเห็นว่าโรงเรียนต่าง ๆ ในจังหวัดให้ความร่วมมือกับการสอบธรรมศึกษามาก บางโรงเรียนเมื่อรับนักเรียนก็จะถามถึงผลของการเรียนธรรมศึกษา หรือรับโดยมีข้อแม้ว่าต้องเรียนธรรมศึกษาด้วยเป็นส่วนหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งของกระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี^{๓๒}

๑๕. คณะสงฆ์ดำเนินการโดยให้เยาวชนสอบธรรมศึกษา เมื่อมีการสอบก็มีการเรียนการสอน นักเรียนก็จะมีความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา นักเรียนบางคนเก่งกว่าผู้ใหญ่ในเรื่องของธรรมะ เพราะได้เรียนรู้ผ่านหลักสูตรธรรมศึกษาบางคนจบธรรมศึกษาชั้นเอก^{๓๓}

๑๖. มีการจัดค่ายพุทธบุตรอบรมเยาวชนให้มีความรู้เรียนรู้ธรรมะด้วยการเข้าร่วมกิจกรรม โรงเรียนขนาดใหญ่ส่วนมากจะจัดเป็นประจำทุกปี นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปในทางที่ดีรู้จักบาปบุญคุณโทษ และการบำเพ็ญประโยชน์^{๓๔}

๑๗. ในจังหวัดสุพรรณบุรีจะมีการสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์และจัดกิจกรรมอยู่เป็นประจำ ส่วนราชการก็ได้ให้การสนับสนุนตามสมควร และเป็นกำลังที่จะส่งเสริมให้พระสงฆ์ได้พัฒนาเยาวชนให้มีความรู้คุณธรรมจริยธรรม^{๓๕}

๑๘. มีการจัดโครงการอบรมเยาวชนค่ายธรรมะ โดยให้พระสงฆ์เป็นผู้อบรมที่วัดบ้างที่โรงเรียนบ้างตามเหมาะสม ในกิจกรรมก็จะมีการอบรมเกี่ยวกับผู้มีพระคุณรู้จักคุณของบุพการี กตัญญู กตเวที เป็นต้นซึ่งจุดนี้ เป็นการพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดีภายใต้หลักศีลธรรมของพระพุทธศาสนา^{๓๖}

สรุปได้ว่า สภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการศึกษา มีการพัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ คือ จัดการศึกษาธรรมศึกษา โดยวัดร่วมมือกับโรงเรียน จัดการศึกษาธรรมศึกษาตามกรอบการศึกษาของการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการจัดการเรียนการสอนใน

^{๓๑} สัมภาษณ์ นายกอบชัย พลเสน, รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุพรรณบุรี, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๓๒} สัมภาษณ์ นายแฉล้ม วงเทียง, นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองศรีประจันต์, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๓๓} สัมภาษณ์ นางสาวจันทิรา เคาหุบุ, รักษาการผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุพรรณบุรี, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๓๔} สัมภาษณ์ นายอานนท์ รักผล, นักวิชาการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุพรรณบุรี, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๓๕} สัมภาษณ์ นายนิรุจน์ เข้มเงิน, ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลศรีประจันต์, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๓๖} สัมภาษณ์ นางสาวรายู เรืองวงศ์, นักวิชาการอิสระ, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

รายวิชาพระพุทธศาสนาและการสอนพิเศษ จากนั้นส่งรายชื่อนักเรียนเข้าสอบธรรมศึกษา ชั้นตรี โท และเอกตามลำดับ ประการต่อมา มีการสอนศีลธรรมในโรงเรียน ผู้สอนได้แก่พระสอนศีลธรรมในสังกัดของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยที่พระสอนศีลธรรมมีการพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง ปฏิบัติหน้าที่สอนในชั้นเรียน และนำทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในวัดสำคัญทางพระพุทธศาสนา และมีจัดการศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์สำหรับวัดที่มีความพร้อม โดยสอนวิชาการทางพระพุทธศาสนา ร่วมกับวิชาการทางโลก เช่นภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และนาฏศิลป์ ตามศักยภาพของวัดนั้นๆ ประการสุดท้าย มีการจัดการศึกษาผ่านกิจกรรมโครงการ ซึ่งโครงการที่จัดมีโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร โดยมีการส่งพระไปเป็นวิทยากรที่โรงเรียนบ้าง ให้นักเรียนมาเข้าค่ายที่วัดบ้างตามความเหมาะสม

ตารางที่ ๔.๒ แสดงค่าความถี่ การสัมภาษณ์เชิงลึก สภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการศึกษา

ลำดับ	ประเด็น/ตัวบ่งชี้	ปริมาณ	
		ความถี่	ผู้เชี่ยวชาญคนที่
๑	จัดการศึกษาธรรมศึกษา	๖	๒,๕,๖,๑๑,๑๔,๑๕
๒	สอนศีลธรรมในโรงเรียน	๕	๑,๔,๗,๙,๑๐
๓	จัดการศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์	๔	๓,๘,๑๒,๑๗
๔	ศึกษาผ่านกิจกรรมโครงการ	๓	๑๓,๑๖,๑๘

จากตารางที่ ๔.๒ สามารถสรุปสาระสำคัญที่เกี่ยวกับสภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการศึกษา เป็นลำดับดังต่อไปนี้

จัดการศึกษาธรรมศึกษา

สภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการจัดการศึกษาธรรมศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรีมีการพัฒนาศาสนทายาทโดยการจัดการศึกษาธรรมศึกษา ซึ่งวัดต่างๆ ที่มีพระสอนศีลธรรมอยู่ จะสอนธรรมศึกษาโรงเรียนต่าง ๆ และส่งนักเรียนที่สอนเข้าสอบธรรมศึกษา เป็นการพัฒนาปัญญาเกี่ยวกับวิชาการในด้านพระพุทธศาสนา ก่อนสอบมีการส่งพระไปสอนที่โรงเรียน บางวันก็ให้นักเรียนมาเรียนที่วัด นักเรียนที่ได้เรียนธรรมศึกษาก็เท่ากับว่าได้เรียนในวิชาพระพุทธศาสนาที่การศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด และได้เรียนรู้หลักสูตรที่ธรรมสนามหลวงได้จัดการศึกษา ผลก็คือ นักเรียนได้เรียนรู้วิชาการพระพุทธศาสนา ได้เรียนรู้ธรรมะ ได้รู้จักความดีความชั่ว การลดเลิกละอบายมุขไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด โรงเรียนก็ได้แรงจากพระสงฆ์เป็นกลไกในการอบรมคุณธรรมจริยธรรม พระสงฆ์ก็ได้ผลจากการที่โรงเรียนโดยได้โอกาสในการพัฒนาศาสนทายาท

นักเรียนบางคนเก่งกว่าผู้ใหญ่ในเรื่องของธรรมะเพราะได้เรียนรู้ผ่านหลักสูตรธรรมศึกษาบางคนจบธรรมศึกษาชั้นเอก

สอนศีลธรรมในโรงเรียน

สภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการจัดการศึกษาโดยสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดสุพรรณบุรีของเรามีการสอนศีลธรรมในโรงเรียนได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการพัฒนาพระสอนศีลธรรมให้ปฏิบัติหน้าที่ในการสอนศีลธรรมแก่ศาสนทายาท มีการจัดชั่วโมงพระพุทธานุสาสนาให้พระสอนศีลธรรมรับผิดชอบร่วมกับครูประจำชั้น และพระสอนศีลธรรมก็นำนักเรียนทำกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ตามภาระหน้าที่ที่สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกำหนด คือสอนธรรมศึกษา นำนักเรียนทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เด็กบางคนเมื่อมีความรู้แล้วนำผู้ปกครองเข้าวัดด้วย ซึ่งเรียกว่าอภิชาติบุตร

จัดการศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์

สภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการจัดการศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีการพัฒนาศาสนทายาทโดยการจัดการศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ซึ่งปกติวันหยุดนักเรียนบางคนอยู่บ้านไม่ได้ทำอะไร ซึ่งไม่เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาปัญญา เมื่อมีการจัดการศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์ผู้ปกครองส่วนหนึ่งก็นำบุตรหลานเข้ามาศึกษา นักเรียนนอกจากจะได้เรียนวิชาการทางพระพุทธศาสนาแล้วยังได้เรียนวิชาการอื่นๆ ด้วยเช่น ภาษาอังกฤษ นาฏศิลป์ และวิชาอื่นๆ กรณีนี้ใช้ได้สำหรับวัดที่มีความพร้อม มีบุคลากรพร้อม เพราะต้องใช้บุคลากรจำนวนมากและงบประมาณเป็นจำนวนมาก แต่ก็เป็นวิธีที่ได้ผลดีเพราะนักเรียนได้เข้าวัดทุกวันอาทิตย์ ได้เรียนรู้และพัฒนาปัญญาอย่างต่อเนื่อง

ศึกษาผ่านกิจกรรมโครงการ

สภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการจัดการศึกษาผ่านกิจกรรม มีการจัดโครงการอบรมเยาวชน ในโครงการมีการอบรมคุณธรรมจริยธรรม และภาควิชาการมีการให้ศึกษาธรรมะ และเชิญวิทยากรมาให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด เป็นการพัฒนาศาสนทายาทให้เข้มแข็ง ให้มีความรู้ทั้งหลักคุณธรรมและจริยธรรม และให้รู้ถึงโทษของยาเสพติด โรงเรียนขนาดใหญ่ส่วนมากจะจัดเป็นประจำทุกปี นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี รู้จักบาปบุญคุณโทษ และการบำเพ็ญประโยชน์ รู้จักคุณของบุพการี กตัญญู กตเวทิต์

๓) สภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนา

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนา ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้สัมภาษณ์เป็นลำดับดังต่อไปนี้

๑. การพัฒนาศาสนทายาทของจังหวัดสุพรรณบุรี ประการแรกจะยกระดับจิตใจของเขาเสียก่อน คือจากคนไม่มีศีลให้มีศีลก่อน พัฒนาให้มีศีลประจำจิตใจ เมื่อเขาเหล่านั้นได้รับการพัฒนาให้มีศีลแล้วคุณธรรมจริยธรรมก็ตามมา ประการแรกจึงต้องให้มีศีลก่อน^{๓๗}

๒. จะพัฒนาโดยการยกระดับจิตใจให้เป็นผู้มีศีล และมีระเบียบวินัยเพื่อต่อการพัฒนาสิ่งอื่น ๆ เพราะเมื่อมีศีลมีระเบียบวินัยแล้วก็สามารถที่จะควบคุมดูแลได้ สอนให้ทำได้ง่าย หากไม่มีศีลก็จะเป็นเด็กที่ว่ายากสอนยาก^{๓๘}

๓. มีการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเป็นเบื้องต้น ให้เยาวชนได้รู้จักบาปบุญคุณโทษดีและชั่วก่อน ปลูกฝังให้เขามีจิตใจดีงาม ให้ทำกิจกรรมบ้างให้ฟังเทศทาง ทำอย่างนี้เป็นประจำก็เกิดการซึมซับ วัดต้องร่วมกับโรงเรียนในการพัฒนาเยาวชน^{๓๙}

๔. จะใช้วิธีการพัฒนาด้านความรู้ให้ดีกว่าก่อน คือสอนธรรมะให้แนวคิด องค์กรความรู้เกี่ยวกับการเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี ให้เข้าใจในหลักพุทธธรรม และการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเหมาะสม^{๔๐}

๕. พัฒนาโดยการให้ศึกษาในศีลสิกขาตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ศีลเป็นประการแรกที่จะต้องพัฒนา จะฝึกหรือจะสอนอะไรก็ต้องให้ตั้งอยู่ในศีล จากนั้นก็ให้ตั้งอยู่ในธรรม จะเห็นได้ว่าเมื่อมีกิจกรรมต่าง ๆ ที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา จะมีการให้อารานาศีลก่อน จากนั้นจึงดำเนินการทำกิจกรรมอย่างอื่น^{๔๑}

๖. พัฒนาให้ศาสนทายาทได้มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นเป้าหมายของเรา ประการแรกจะต้องพัฒนาคุณธรรมก่อน คือให้มีจิตใจดีงามใฝ่กุศล และพัฒนาจริยธรรมให้มีการแสดงออกที่ถูกต้องเหมาะสมไม่เป็นไปในทางเสื่อม^{๔๒}

^{๓๗} สัมภาษณ์ พระราชปริยัติเมธี, ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๓๘} สัมภาษณ์ พระมงคลกิตติวิบูลย์, เจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๓๙} สัมภาษณ์ พระรัตนเวที, เจ้าคณะอำเภออู่ทอง, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๔๐} สัมภาษณ์ พระปริยัติวรคุณ, เจ้าคณะอำเภอสองพี่น้อง, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๔๑} สัมภาษณ์ พระครูศรีปริยัตยานุศาสน์, เจ้าคณะอำเภอเมืองสุพรรณบุรี, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๔๒} สัมภาษณ์ พระครูธรรมสารรักษา, เจ้าคณะอำเภอด่านช้าง, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

๗. นอกจากจะพัฒนาในด้านของความรู้แล้วส่วนที่สำคัญคือ จะมีการพัฒนาความสามารถของศาสนทายาท ให้มีความสามารถที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เช่น สามารถบอกหรืออธิบายความธรรมะเบื้องต้นได้ สามารถสวดมนต์ได้ สามารถท่องคำอาราธนาต่าง ๆ ได้ จนถึงสามารถเป็นผู้นำในกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาได้^{๔๓}

๘. ปัจจุบันนักเรียนที่จะมีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาน้อยมาก จุดหนึ่งที่จะต้องพัฒนาซึ่งเราดำเนินการอยู่คือการพัฒนาศาสนพิธีกร เช่นกับการพัฒนามัคคุเทศก์น้อย คืออย่างน้อยให้เขามีความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา วิธีการปฏิบัติอย่างไรในงานบุญงานกุศลต่าง ๆ^{๔๔}

๙. เบื้องต้นจะพัฒนาระดับจิตใจให้สูงก่อน คือ ให้มีศีล เพราะศีลทำให้คนเป็นมนุษย์ มนุษย์มาจากคำว่า มะนะ กับ อุสสะยะ รวมกันเป็นคำว่า มนุษย์ แปลว่าผู้มีใจสูง จะมีจิตใจสูงก็ต่อเมื่อได้รักษาศีลให้บริสุทธิ์^{๔๕}

๑๐. ดำเนินการโดยพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีคุณธรรมประจำใจ มีเจตคติที่ดี เป็นคนกตัญญูต่อบุพการี และในส่วนของจริยธรรมก็ให้เขาปฏิบัติตนตามรูปแบบชาวพุทธที่ดีมีการรักษาศีล เจริญภavana ซึ่งจะเริ่มจากง่ายไปยาก เจริญภavanaก็ให้รู้จักกับสมาธิให้ใช้ชีวิตอยู่กับสมาธิ เมื่อจิตเป็นสมาธิก็จะสามารถนำไปประยุกต์เข้ากับสถานการณ์อื่น ๆ ได้^{๔๖}

๑๑. จริยธรรมเป็นส่วนสำคัญสำหรับเยาวชนสมัยนี้ต้องพัฒนาให้เขามีจริยธรรมที่ดี หมายถึงแสดงออกในทางที่ถูกต้อง ไม่คดโกง ไม่ทำผิดศีล ไม่รังแกผู้อื่น มีจิตสาธารณะ เหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นเป้าหมายของการพัฒนาศาสนทายาท สังคมก็ต้องการคนเหล่านี้ เมื่อศาสนทายาทเราได้รับการพัฒนาที่ดีเช่นนี้แล้ว เมื่อโตขึ้นก็จะมีจิตใจน้อมเข้าสู่ธรรมะอย่างน้อยหากไม่ได้บวชสืบทอดพระศาสนาก็เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีในภายภาคหน้า^{๔๗}

๑๒. ก่อนที่จะมีการเรียนการสอนหรือพัฒนาความรู้ความสามารถจะให้มีการรับศีลก่อนทุกคนจะต้องกล่าวคำอาราธนาศีลพร้อมกัน จะเห็นได้ว่านักเรียนทุกคนสามารถกล่าวคำอาราธนาศีลได้อย่างคล่องแคล่ว^{๔๘}

^{๔๓} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลเจติยานุรักษ์, รองเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๔๔} สัมภาษณ์ พระครูโสภณคุณาธาร, เจ้าคณะอำเภอบางปลาม้า, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๔๕} สัมภาษณ์ พระศรีประจันตคณาภิบาล, เจ้าคณะอำเภอศรีประจันต์, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๔๖} สัมภาษณ์ พระครูศาสนกิจจาภรณ์, เจ้าคณะอำเภอสสามชุก, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๔๗} สัมภาษณ์ พระครูปัญญาศาสนารัง, เจ้าคณะตำบลดอนปราง, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๔๘} สัมภาษณ์ พระมหามานัสสวีน ฐิริปัญญา, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

๑๓. มีการพัฒนาเยาวชนโดยมีกิจกรรมต่างๆ ให้ทำกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เยาวชนมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นคือ การพัฒนาเยาวชนให้มีความรู้เกี่ยวกับธรรมะและให้เขาบอกต่อ คือรู้แล้วบอกต่อ ฝึกแสดงเป็นผู้ที่สามารถให้คำแนะนำผู้อื่นในเรื่องธรรมะได้^{๕๙}

๑๔. เป้าหมายหลักของการพัฒนาเยาวชนเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา คือ ให้เขามีความรู้และความสามารถ คือรู้เรื่องชาวพุทธ คุณธรรมจริยธรรม แล้วพัฒนาจนเกิดทักษะสามารถนำความรู้มาใช้ได้ ซึ่งจุดนี้หน่วยงานราชการก็ให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่^{๕๐}

๑๕. ในส่วนของจังหวัดสุพรรณบุรีจะมีการพัฒนาในด้านของความรู้ โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมร่วมกับวัด และวัดก็ให้พระที่มีความรู้สอนนักเรียนให้มีความรู้เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมอันดับแรกคือคุณธรรมจริยธรรมที่นักเรียนจะสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน^{๕๑}

๑๖. เยาวชนมีความรู้ความสามารถซึ่งเกิดจากการที่พระคุณเจ้าได้ฝึกเยาวชนให้มีความสามารถในกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ในที่สุดสามารถหักห้ามจิตใจไม่ให้เป็นไปในทางที่ชั่วสามารถที่จะนำพาตนเองและครอบครัวให้ทำความดีได้ ซึ่งจะทำให้สังคมอยู่อย่างเป็นสุขร่มเย็น^{๕๒}

๑๗. การพัฒนาศาสนทายาทต้องเริ่มที่การพัฒนาให้มีระเบียบวินัยก่อนเป็นอันดับแรก จากนั้นค่อยพัฒนาในด้านความรู้ความสามารถ ถ้าไม่มีระเบียบวินัยพัฒนายาก ถ้ามีระเบียบวินัยแล้วจะพัฒนาอะไรก็ง่าย การควบคุมก็ง่ายดูแลก็ง่าย^{๕๓}

๑๘. ส่วนงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาเยาวชนต่างก็พัฒนาในด้านความรู้ทักษะและความสามารถ ในส่วนของธรรมะจะอาศัยพระคุณเจ้าเข้ามาช่วยสอนธรรมให้กับเยาวชนให้มีความรู้ รู้จักว่าสิ่งนี้ควรทำสิ่งนี้ไม่ควรทำ ให้รู้จักละชั่วทำดี ทำจิตให้ผ่องใส^{๕๔}

สรุปได้ว่า สภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนา มีการพัฒนาใน ๔ ลักษณะ ได้แก่ พัฒนาโดยการยกระดับจิตใจ คือ พัฒนาโดยให้ศาสนทายาทรักษาศีลเป็นเบื้องต้นซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของการสอนในทางพระพุทธศาสนา คือให้ศึกษา

^{๕๙} สัมภาษณ์ นายกอบชัย พลเสน, รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุพรรณบุรี, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๕๐} สัมภาษณ์ นายแฉล้ม วงเทียง, นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองศรีประจันต์, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๕๑} สัมภาษณ์ นางสาวจันทิรา เคาหุบุ, รักษาการผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุพรรณบุรี, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๕๒} สัมภาษณ์ นายอานนท์ รักผล, นักวิชาการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุพรรณบุรี, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๕๓} สัมภาษณ์ นายนิรุทธ์ เข็มเงิน, ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลศรีประจันต์, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๕๔} สัมภาษณ์ นางสาวรายู เรืองวงศ์, นักวิชาการอิสระ, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

ในสี่ลสิกขาก่อน พัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ต่อมามีการพัฒนาศาสนทายาทให้มีคุณธรรมจริยธรรม คือให้มีคุณธรรมประจำจิตใจ ซึ่งเรียกอีกอย่างหนึ่งว่ามีใจบุญ จากให้มีการพัฒนาให้มีจริยธรรม คือพัฒนาความประพฤติให้ถูกต้องดีงามตามหลักศีลธรรมและจารีตประเพณี การบำเพ็ญประโยชน์ ซึ่งจะทำให้สังคมน่าอยู่เป็นสุข จากนั้นมีการพัฒนาให้มีความรู้ คือให้มีความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับธรรมะ ให้รู้จักบาปบุญคุณโทษ และประการสุดท้ายพัฒนาให้มีความสามารถ คือให้แสดงออกในทางที่ถูกต้อง มีความสามารถอันเกิดจากการพัฒนาจนเกิดทักษะ สามารถปฏิบัติตนให้ถูกต้องเหมาะสมและเป็นผู้นำในกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

ตารางที่ ๔.๓ แสดงค่าความถี่ การสัมภาษณ์เชิงลึก สภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนา

ลำดับ	ประเด็น/ตัวบ่งชี้	ปริมาณ	
		ความถี่	ผู้เชี่ยวชาญคนที่
๑	พัฒนาโดยการยกระดับจิตใจ	๖	๑,๒,๕,๘,๑๒,๑๗
๒	พัฒนาคุณธรรมจริยธรรม	๔	๓,๖,๑๐,๑๑
๓	พัฒนาให้มีความรู้	๔	๔,๑๓,๑๕,๑๘
๔	พัฒนาให้มีความสามารถ	๔	๗,๘,๑๔,๑๖

จากตารางที่ ๔.๓ สามารถสรุปสาระสำคัญที่เกี่ยวกับสภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนา เป็นลำดับดังต่อไปนี้

พัฒนาโดยการยกระดับจิตใจ

สภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนาโดยการยกระดับจิตใจ มีการพัฒนาศาสนทายาทโดยยกระดับจิตใจของศาสนทายาทให้มีศีลก่อนพัฒนาให้มีศีลประจำจิตใจ ให้มีระเบียบวินัยเพื่อต่อการพัฒนาสิ่งอื่น ๆ เพราะเมื่อมีศีลมีระเบียบวินัยแล้วก็สามารถที่จะควบคุมดูแลได้ สอนให้ทำดีได้ง่าย ตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ศีลเป็นประการแรกที่จะต้องพัฒนา จะฝึกหรือจะสอนอะไรก็ต้องให้ตั้งอยู่ในศีล จากนั้นก็ให้ตั้งอยู่ในธรรม จะเห็นได้ว่าเมื่อมีกิจกรรมต่าง ๆ ที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา ศีลทำให้คนเป็นมนุษย์ มนุษย์มาจากคำว่า มนะระ กับ อุกสะยะ รวมกันเป็นคำว่า มนุษย์ แปลว่าผู้มีใจสูง จะมีจิตใจสูงก็ต่อเมื่อได้รักษาศีลให้บริสุทธิ์

พัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

สภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนา โดยการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม มีการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเป็นเบื้องต้น ให้เยาวชนได้รู้จักบาป บุญคุณโทษดีและชั่วก่อน ปลุกฝังให้เขามีจิตใจดีงาม ให้ทำกิจกรรมบ้างให้ห่างเทศกาล ปลุกฝังให้มีจิตใจดีงามใฝ่กุศล และพัฒนาจริยธรรมให้มีการแสดงออกที่ถูกต้องเหมาะสมไม่เกินไปในทางเสื่อม มีคุณธรรมประจำใจ มีเจตคติที่ดี เป็นคนกตัญญูต่อบุพการี และในส่วนของจริยธรรมก็ให้เขาปฏิบัติตนตามรูปแบบชาวพุทธที่ดีมีการรักษาศีล เจริญภาวนา ซึ่งจะเริ่มจากง่ายไปยาก เจริญภาวนาก็ให้รู้จักกับสมาธิให้ใช้ชีวิตอยู่กับสมาธิ เมื่อจิตเป็นสมาธิก็จะสามารถนำไปประยุกต์เข้ากับสถานการณ์อื่นๆ ได้ จนสามารถแสดงออกในทางที่ถูกต้อง ไม่คดโกง ไม่ทำผิดศีล ไม่รังแกผู้อื่น มีจิตสาธารณะ

พัฒนาให้มีความรู้

สภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนา โดยการพัฒนาให้มีความรู้ ดำเนินการโดยใช้วิธีการพัฒนาด้านความรู้ให้ดีกว่าเดิม คือสอนธรรมะให้แนวคิด องค์ความรู้เกี่ยวกับการเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี ให้เข้าใจในหลักพุทธธรรม และการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเหมาะสม ให้ทำกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ศาสนทายาทมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นคือ รู้แล้วบอกต่อ ฝึกแสดงเป็นผู้ที่สามารถให้คำแนะนำผู้อื่นในเรื่องธรรมะได้ ให้ศาสนทายาทมีความรู้ รู้จักว่าสิ่งนี้ควรทำสิ่งนี้ไม่ควรทำ ให้รู้จักละชั่วทำดี ทำจิตให้ผ่องใส

พัฒนาความสามารถ

สภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนา โดยการพัฒนาให้มีความสามารถ มีการพัฒนาความสามารถของศาสนทายาท ให้มีความสามารถที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เช่น สามารถบอกหรืออธิบายความธรรมะเบื้องต้นได้ สามารถสวดมนต์ได้ สามารถท่องคำอาราธนาต่าง ๆ ได้ จนถึงสามารถเป็นผู้นำในกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาได้ เช่นกับการพัฒนามัคคุเทศก์น้อย คืออย่างน้อยให้เขามีความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา วิธีการปฏิบัติอย่างไรในงานบุญงานกุศลต่าง ๆ เป้าหมายหลักของการพัฒนาเยาวชนเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา คือ ให้เขามีความรู้และความสามารถ คือรู้เรื่องชาวพุทธ คุณธรรมจริยธรรม แล้วพัฒนาจนเกิดทักษะสามารถนำความรู้มาใช้ได้ สามารถหักห้ามจิตใจไม่ให้เกินไปในทางที่ชั่ว สามารถที่จะนำพาตนเองและครอบครัวให้ทำความดีได้ ซึ่งจะทำให้สังคมอยู่อย่างเป็นสุขร่มเย็น

๔.๑.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์
จังหวัดสุพรรณบุรี จากแบบสอบถาม

๑) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และได้สรุปไว้ ซึ่งปรากฏผลใน
การวิเคราะห์ในตารางที่ ๔.๘ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๔ แสดงค่าความถี่ ค่าร้อยละ ข้อมูลสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n=๒๕๒)

สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
อายุ		
๒๐-๓๕ ปี	๕๒	๒๐.๖๓
๓๖-๔๕ ปี	๕๕	๒๑.๘๓
๔๖-๕๕ ปี	๗๒	๒๘.๕๗
๕๖ ปีขึ้นไป	๗๓	๒๘.๙๗
รวม	๒๕๒	๑๐๐.๐๐
พรรษา		
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๐	๐.๐๐
๕-๙ พรรษา	๗๘	๓๐.๙๕
๑๐-๑๙ พรรษา	๑๑๙	๔๗.๒๒
๒๐ พรรษาขึ้นไป	๕๕	๒๑.๘๓
รวม	๒๕๒	๑๐๐.๐๐
การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม		
นักธรรมชั้นตรี	๐	๐.๐๐
นักธรรมชั้นโท	๐	๐.๐๐
นักธรรมชั้นเอก	๒๕๒	๑๐๐.๐๐
รวม	๒๕๒	๑๐๐.๐๐

ตารางที่ ๔.๔ แสดงค่าความถี่ ค่าร้อยละ ข้อมูลสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

(n=๒๕๒)

สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี		
ไม่มีวุฒิเปรียญ	๗๖	๓๐.๑๖
ประโยค ๑-๒ – ป.ธ.๓	๑๑๗	๔๖.๔๓
ประโยค ป.ธ.๔ – ป.ธ.๖	๔๒	๑๖.๖๗
ประโยค ป.ธ.๗ – ป.ธ.๙	๑๗	๖.๗๕
รวม	๒๕๒	๑๐๐.๐๐
การศึกษาทางโลก		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๑๒	๔๔.๔๔
ปริญญาตรี	๙๕	๓๗.๗๐
ปริญญาโท	๓๖	๑๔.๒๙
ปริญญาเอก	๙	๓.๕๗
รวม	๒๕๒	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง ๕๖ ปีขึ้นไป จำนวน ๗๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๙๗ รองลงมามีอายุ ๔๖-๕๕ ปี มีจำนวน ๗๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๕๗ มีอายุ ๓๖-๔๕ ปี จำนวน ๕๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๘๓ และมีอายุ ๒๐-๓๕ ปี จำนวน ๕๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๖๓ ตามลำดับ

ด้านพรรษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีพรรษาอยู่ในช่วง ๑๐-๑๙ พรรษา จำนวน ๑๑๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗๔.๒๒ รองลงมามีพรรษาน้อยกว่า ๕-๙ พรรษา จำนวน ๗๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๙๕ มีพรรษา ๒๐ พรรษาขึ้นไป จำนวน ๕๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๘๓ ตามลำดับ

ด้านการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดมีวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมที่ นกธรรมชั้นเอกจำนวน ๒๕๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐.๐๐

ด้านการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษา ประโยค ๑-๒ – ป.ธ.๓ จำนวน ๑๑๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๔๓ รองลงมาไม่มีวุฒิเปรียญ จำนวน ๗๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๑๖ มีวุฒิการศึกษาประโยค ป.ธ.๔ – ป.ธ.๖ จำนวน ๔๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๖๗ และมีวุฒิการศึกษาประโยค ป.ธ.๗ – ป.ธ.๙ จำนวน ๑๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖.๗๕ ตามลำดับ

ด้านการศึกษาทางโลก พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรีจำนวน ๑๑๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๔๔ รองลงมา มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน ๙๕ รูป คิดเป็นร้อยละ

๓๗.๗๐ มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโท จำนวน ๓๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๒๙ และมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก จำนวน ๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓.๕๗ ตามลำดับ

๒) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักการพัฒนาศาสนทายาท

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี มีรายละเอียดผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ ๔.๙-๔.๑๓ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๕ แสดงค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักการพัฒนาศาสนทายาทในภาพรวม

(n=๒๕๒)

สภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักการพัฒนาศาสนทายาท	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑. ด้านการฝึกอบรม	๔.๑๑	๐.๖๘	มาก
๒. ด้านการศึกษา	๓.๙๘	๐.๖๓	มาก
๓. ด้านการพัฒนา	๓.๙๑	๐.๕๙	มาก
รวม	๔.๐๐	๐.๖๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า สภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักการพัฒนาศาสนทายาท โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=๔.๐๐$, S.D.=๐.๖๔) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการฝึกอบรม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=๔.๑๑$, S.D.=๐.๖๘) อยู่ในระดับมาก รองลงมาด้านการศึกษา ($\bar{X}=๓.๙๘$, S.D.=๐.๖๓) อยู่ในระดับมาก และด้านการพัฒนา มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}=๓.๙๑$, S.D.=๐.๕๙) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๖ แสดงค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักการพัฒนาศาสนาสนทายาท ด้านการฝึกอบรม

(n=๒๕๒)

สภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนาสนทายาทของคณะสงฆ์ จังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักการพัฒนาศาสนาสนทายาท ด้านการฝึกอบรม	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑. มีการวางแผนการจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศาสนาสนทายาท	๔.๕๓	๐.๗๓	มากที่สุด
๒. มีการจัดอบรมเพิ่มประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาศาสนาสนทายาทอย่างสม่ำเสมอ	๔.๑๕	๐.๖๘	มาก
๓. มีการติดตามประเมินผลศาสนาสนทายาทหลังการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง	๓.๙๕	๐.๗๑	มาก
๔. มีการนำเอาผลของการประเมินไปพัฒนาการฝึกอบรมศาสนาสนทายาทอย่างต่อเนื่อง	๓.๗๕	๐.๕๔	มาก
๕. มีงบประมาณในการจัดการฝึกอบรมศาสนาสนทายาทอย่างเพียงพอ	๔.๑๙	๐.๕๙	มาก
รวม	๔.๑๑	๐.๖๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า สภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักการพัฒนาศาสนาสนทายาท ด้านการฝึกอบรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=๔.๑๑$, S.D.=๐.๖๘) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อ ๑ มีการวางแผนการจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศาสนาสนทายาท มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=๔.๕๓$, S.D.=๐.๗๓) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ข้อ ๕ มีงบประมาณในการจัดการฝึกอบรมศาสนาสนทายาทอย่างเพียงพอ ($\bar{X}=๔.๑๙$, S.D.=๐.๕๙) อยู่ในระดับมาก และ ข้อ ๔ มีการนำเอาผลของการประเมินไปพัฒนาการฝึกอบรมศาสนาสนทายาทอย่างต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}=๓.๗๕$, S.D.=๐.๕๔) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๗ แสดงค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพทั่วไปของการพัฒนาสาสน
 ทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักการพัฒนาสาสนทายาท ด้าน
 การศึกษา

(n=๒๕๒)

สภาพทั่วไปของการพัฒนาสาสนทายาทของคณะสงฆ์ จังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักการพัฒนาสาสนทายาท ด้าน การศึกษา	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑. มีการวางแผนการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสาสนทายาท	๔.๓๕	๐.๖๔	มากที่สุด
๒. มีการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสาสนทายาทอย่างต่อเนื่อง	๓.๗๑	๐.๘๔	มาก
๓. มีการติดตามประเมินผลการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนา สาสนทายาทอย่างต่อเนื่อง	๓.๕๘	๐.๗๙	มาก
๔. มีการนำเอาผลของการประเมินไปพัฒนาการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาสาสนทายาทอย่างต่อเนื่อง	๔.๐๕	๐.๗๒	มาก
๕. มีงบประมาณในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสาสนทายาท อย่างเพียงพอ	๔.๒๒	๐.๕๔	มากที่สุด
รวม	๓.๙๘	๐.๖๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า สภาพทั่วไปของการพัฒนาสาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัด
 สุพรรณบุรี ตามหลักการพัฒนาสาสนทายาท ด้านการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก
 ($\bar{X}=3.98$, S.D.=0.63) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อ ๑ มีการวางแผนการจัดการศึกษาเพื่อ
 พัฒนาสาสนทายาท มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=4.35$, S.D.=0.64) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ
 ข้อ ๕ มีงบประมาณในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสาสนทายาทอย่างเพียงพอ ($\bar{X}=4.22$,
 S.D.=0.54) อยู่ในระดับมากที่สุด และ ข้อ ๓ มีการติดตามประเมินผลการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนา
 สาสนทายาทอย่างต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}=3.58$, S.D.=0.79) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๘ แสดงค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพทั่วไปของการพัฒนาสาธารณสุขของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักการพัฒนาสาธารณสุขทางด้านการพัฒนา

(n=๒๕๒)

สภาพทั่วไปของการพัฒนาสาธารณสุขของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักการพัฒนาสาธารณสุขทางด้านการพัฒนา	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑. มีการวางแผนพัฒนาสาธารณสุขทาง	๔.๒๗	๐.๖๕	มากที่สุด
๒. มีการจัดโครงการพัฒนาสาธารณสุขทางอย่างสม่ำเสมอ	๓.๔๔	๐.๖๙	มาก
๓. มีการติดตามประเมินผลการพัฒนาสาธารณสุขทางอย่างต่อเนื่อง	๓.๖๓	๐.๗๔	มาก
๔. มีการนำเอาผลของการประเมินไปใช้ในการพัฒนาสาธารณสุขทาง	๔.๐๙	๐.๙๑	มาก
๕. มีงบประมาณในการพัฒนาสาธารณสุขทางที่เพียงพอ	๔.๑๒	๐.๕๗	มาก
รวม	๓.๙๑	๐.๕๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า สภาพทั่วไปของการพัฒนาสาธารณสุขของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักการพัฒนาสาธารณสุขทางด้านการพัฒนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.91$, S.D.=0.59) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อ ๑ มีการวางแผนพัฒนาสาธารณสุขทางมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=4.27$, S.D.=0.65) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ข้อ ๕ มีงบประมาณในการพัฒนาสาธารณสุขทางที่เพียงพอ ($\bar{X}=4.12$, S.D.=0.57) อยู่ในระดับมาก และ ข้อ ๒ มีการจัดโครงการพัฒนาสาธารณสุขทางอย่างสม่ำเสมอ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}=3.44$, S.D.=0.69) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

๔.๒ กระบวนการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี

จากการวิเคราะห์ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับกระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งประกอบด้วย กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทตามหลักภาวนา ๔ ด้านกาย ด้านศีล ด้านจิต และ ด้านปัญญา ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสรุปไว้เป็นลำดับดังต่อไปนี้

๔.๒.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทตามหลักภาวนา ๔ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้กล่าวในประเด็นที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

๑) กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทตามหลักภาวนา ๔ ด้านกาย

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับกระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทตามหลักภาวนา ๔ ด้านกาย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้สัมภาษณ์เป็นลำดับดังต่อไปนี้

๑. การพัฒนาศาสนทายาทด้านกายจะต้องพัฒนาร่างกายให้แข็งแรงก่อน ให้บริโภคสิ่งที่เป็นสัปปายะ ให้ร่างกายได้รับสิ่งดี ๆ เข้าไปก่อน เพื่อให้ร่างกายมีความแข็งแรงเหมาะสำหรับการพัฒนาความเป็นศาสนทายาทที่เข้มแข็งต่อไป^{๕๕}

๒. ศาสนทายาทต้องได้รับการพัฒนาทางกายที่เข้มแข็ง แต่ต้องพัฒนาด้วยความเหมาะสม โดยไม่เป็นไปเพื่อการพอกพูนกิเลส แต่ให้เป็นไปเพียงเพื่อการตั้งอยู่ได้แห่งกาย คือพัฒนาให้มีกำลังวังชาตามสมควรเพื่อทำความดีต่อไป^{๕๖}

๓. การแสดงออกทางกายมีความสำคัญมาก ศาสนทายาทจะต้องได้รับการพัฒนาให้ทำความดี ยินดีในการทำมาดี ละอายที่จะทำความชั่ว พร้อมทั้งแนะนำให้ผู้อื่นทำความดีด้วย^{๕๗}

๔. ศาสนทายาทควรได้รับการแนะนำในการแสดงออกทางกายที่เหมาะสม รู้จักวิธีการแสดงออกทางสังคมที่ถูกต้อง รู้จักกาลเทศะในการแสดงออกทางกายที่เหมาะสม เป็นสามเณรก็จะต้องแสดงออกอีกอย่างหนึ่ง เป็นเยาวชนก็ต้องแสดงออกอีกอย่างหนึ่ง พื้นฐานของสังคมไทยก็ฝึกหัดกันมาเช่นนั้นอยู่แล้ว^{๕๘}

^{๕๕} สัมภาษณ์ พระราชปริยัติเมธี, ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๕๖} สัมภาษณ์ พระมงคลกิตติวิบูลย์, เจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๕๗} สัมภาษณ์ พระรัตนเวที, เจ้าคณะอำเภออู่ทอง, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๕๘} สัมภาษณ์ พระปริยัติวรคุณ, เจ้าคณะอำเภอสองพี่น้อง, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

๕. การดำเนินการพัฒนาศาสนทายาททางกายจะต้องพัฒนาให้บำเพ็ญประโยชน์ รู้จักใช้กำลังทางกายให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม ไม่ทำสิ่งที่ไม่เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและสังคม เพราะการกระทำจะมีความหมายหรือมีค่าก็ต่อเมื่อสิ่งที่ทำนั้นเกิดประโยชน์มากแค่ไหน^{๕๙}

๖. ศาสนทายาทจะต้องได้รับการพัฒนาทางกายที่เหมาะสม เพราะเป็นวัยที่กำลังเจริญเติบโต ร่างกายสติปัญญาต้องพัฒนาไปพร้อมกัน ดังนั้นเรื่องของการออกกำลังกายจึงจำเป็นต้องมี เพื่อให้ร่างกายแข็งแรง ไม่เป็นรังแห่งโรค แต่วิธีการในการออกกำลังกายก็ต้องเหมาะสม^{๖๐}

๗. จะต้องส่งเสริมให้ทำความดี สนับสนุนคนทำความดี ให้เขารู้สึกว่าการทำความดีเป็นสิ่งมีค่าเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องทำให้ความรู้สึกเกิดขึ้นในจิตใจ อยู่กับความดี โดยที่สังคมต้องชื่นชมคนทำความดีอาจจะให้รางวัลหรือการชื่นชมแบบใด ๆ ก็ได้^{๖๑}

๘. พัฒนาโดยการให้ละจากการทำความชั่วที่เคยทำอยู่แล้วก็ให้เลิกที่ยังไม่ทำก็สอนไม่เห็นถึงโทษ เกิดความละอายในการทำความชั่ว จนในที่สุดเลิกละได้ ทำได้เท่านั้นสังคมจะมีความสุขมาก จะไม่มีใครใส่ร้ายใคร หรือทำร้ายใคร แต่ละคนก็จะเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน สังคมก็อยู่กันอย่างมีความสุข^{๖๒}

๙. จะต้องใช้วิธีการที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาทางกาย ถ้าเป็นสามเณรก็ควรจะให้ทำกิจวัตรที่ส่งเสริมในการออกกำลังกายที่ไม่ผิดศีลธรรม หากเป็นเยาวชนก็จะต้องมีกิจกรรมในการบริหารกายบริหารจิตอย่างเหมาะสมกัน^{๖๓}

๑๐. ที่สำคัญจะต้องให้ศาสนทายาทละความชั่วให้ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัยนี้ จะเกี่ยวข้องกับยาเสพติด จะต้องพัฒนาโดยให้ความรู้ให้ห่างไกลจากยาเสพติดให้ได้^{๖๔}

๑๑. จะต้องได้รับการพัฒนาให้รู้จักละบาปอกุศลได้ให้ เพราะเป็นทางแห่งความเสื่อม เมื่อให้ละความชั่วได้ ก็สอนให้เขาทำความดี ยึดมั่นในความดี^{๖๕}

๑๒. การพัฒนาทางกายจะต้องพัฒนาให้ร่างกายเกิดความสมดุลไม่เจ็บไข้ได้ป่วย การออกกำลังกายอาจจะไม่เหมาะสมในกรณีเป็นสามเณร ก็จำเป็นต้องหากิจกรรมให้ทำ คือการบำเพ็ญประโยชน์ ซึ่งเป็นประโยชน์ด้วยสามเณรก็ได้ออกกำลังกายด้วย ต้องจัดกิจกรรมแบบนี้^{๖๖}

^{๕๙} สัมภาษณ์ พระครูศรีปริยัตยานุศาสน์, เจ้าคณะอำเภอเมืองสุพรรณบุรี, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๖๐} สัมภาษณ์ พระครูธรรมสารรักษา, เจ้าคณะอำเภอด่านช้าง, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๖๑} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลเจติยานุรักษ์, รองเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๖๒} สัมภาษณ์ พระครูโสภณคุณาธาร, เจ้าคณะอำเภอบางปลาม้า, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๖๓} สัมภาษณ์ พระศรีประจันตคณาภิบาล, เจ้าคณะอำเภอศรีประจันต์, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๖๔} สัมภาษณ์ พระครูศาสนกิจจาภรณ์, เจ้าคณะอำเภอสสามชุก, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๖๕} สัมภาษณ์ พระครูปัญญาศาสนธำรง, เจ้าคณะตำบลดอนปราง, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๖๖} สัมภาษณ์ พระมหามันัสสวิน ฐิริปัญญา, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

๑๓. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือผู้รับผิดชอบจะต้องส่งเสริมในการทำความดี ให้ศาสนทายาทยินดีในการทำความดี ให้เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นบุญกุศลต่าง ๆ และฝึกให้เป็นผู้รับผิดชอบหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรม เพื่อสร้างฉันทะให้เกิดในการทำความดี^{๖๗}

๑๔. ไม่ว่าจะทำอะไรผู้ใหญ่จะต้องนำเสนอ แม้แต่การแสดงออกทางกายที่เหมาะสมผู้ใหญ่ก็ต้องส่งเสริมให้เด็กทำ โดยเฉพาะศาสนทายาทก็ต้องใส่ใจเป็นพิเศษเพราะเขาคือต้นกล้าที่ดีของสังคม เปรียบเสมือนผ้าขาว เอาสีอะไรมาแต้มก็เป็นสีนั้น^{๖๘}

๑๕. เยาวชนจะต้องได้รับการพัฒนาทางกาย คือได้รับประทานอาหารที่ครบถ้วน อาจจะใช้วิธีการที่เหมาะสมในทางสงฆ์ เช่นการปฏิบัติธรรมโดยการเดินจงกรม ก็เป็นอย่างออกกำลังกายอย่างหนึ่ง การทำความสะอาดบริเวณต่าง ๆ ก็เป็นการออกกำลังกายอย่างหนึ่ง เพื่อเสริมสร้างให้ร่างกายแข็งแรง^{๖๙}

๑๖. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องให้ความช่วยเหลือ โดยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ให้ศาสนทายาทได้แสดงออกถึงความรู้ความสามารถ เช่น กิจกรรมตอบปัญหา กิจกรรมสวดมนต์หมู่ และกิจกรรมทอดผ้าป่า การเข้าค่ายคุณธรรม เป็นต้น^{๗๐}

๑๗. สังคมต้องนำไปเยาวชนทำดี รู้จักระเบียบทางสังคมสร้างค่านิยมในการทำความดีให้เกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรที่เกี่ยวข้อง ต้องร่วมมือกันสร้างค่านิยมในการทำความดีให้กับเยาวชน และให้รู้จักการสร้างสาธารณประโยชน์^{๗๑}

๑๘. ศาสนทายาทจะต้องได้รับการพัฒนาทางกายให้ปราศจากการทำความชั่ว ให้มีการแสดงออกทางกายที่เป็นกุศล ไม่ว่าจะทำอะไรให้อากุศลคุณงามความดีเป็นที่ตั้งก่อน สอนให้ทำดีให้โลกจำ ดีกว่าการทำความชั่วให้โลกลือ^{๗๒}

สรุปได้ว่า กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทตามหลักภาวนา ๔ ด้านกาย มีประเด็นสำคัญ ๔ ประเด็น ได้แก่ พัฒนาร่างกายให้แข็งแรง คือส่งเสริมสนับสนุนให้มีการออกกำลังกาย และทำ

^{๖๗} สัมภาษณ์ นายกอบชัย พลเสน, รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุพรรณบุรี, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๖๘} สัมภาษณ์ นายแฉล้ม วงเทียง, นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองศรีประจันต์, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๖๙} สัมภาษณ์ นางสาวจันทิรา เคาหุบุ, รักษาการผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุพรรณบุรี, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๗๐} สัมภาษณ์ นายอานนท์ รักผล, นักวิชาการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุพรรณบุรี, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๗๑} สัมภาษณ์ นายนิรุทธ์ เข็มเงิน, ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลศรีประจันต์, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๗๒} สัมภาษณ์ นางสาวกาญจนา เรืองวงศ์, นักวิชาการอิสระ, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

กิจกรรมที่เป็นการพัฒนาทางกาย เพื่อให้ร่างกายแข็งแรงเหมาะแก่การทำความคิด แต่ไม่ให้เป็นไปเพื่อการพอกพูนกิเลส ประการต่อมาพัฒนาโดยส่งเสริมให้ทำความคิด มีการจัดกิจกรรมที่เป็นบุญเป็นกุศลให้ศาสนทายาทได้รับการพัฒนาทางกายผ่านกิจกรรมในการทำความคิด ต่อมาพัฒนาโดยให้ละความชั่วเป็นการพัฒนาในมุมกลับกันกับการให้ทำความคิด โดยใจความก็คือให้กิจกรรมที่ส่งเสริมการลดเล็กละการทำความคิด ชีตมั่นในการทำความคิด เอาหลักธรรมมาธิปไตยเป็นตัวตั้งในการทำความคิด และพัฒนาโดยให้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม คือการร่วมกันทำกิจกรรมทางสังคมเช่นการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ การทำกิจกรรมช่วยเหลือชุมชน บ้านหรือวัด ซึ่งเป็นการออกแรงในทางที่ขอบเสียเหงื่อให้กับการทำความคิด

ตารางที่ ๔.๙ แสดงค่าความถี่ การสัมภาษณ์เชิงลึก กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทตามหลัก
ภาวนา ๔ ด้านกาย

ลำดับ	ประเด็น/ตัวบ่งชี้	ปริมาณ	
		ความถี่	ผู้เชี่ยวชาญคนที่
๑	พัฒนาร่างกายให้แข็งแรง	๕	๑,๒,๖,๙,๑๕
๒	พัฒนาโดยส่งเสริมให้ทำความคิด	๕	๓,๔,๗,๑๓,๑๖
๓	พัฒนาโดยให้ละความชั่ว	๔	๘,๑๐,๑๑,๑๘
๔	พัฒนาโดยให้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม	๔	๕,๑๒,๑๔,๑๗

จากตารางที่ ๔.๙ สามารถสรุปสาระสำคัญที่เกี่ยวกับกระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทตามหลักภาวนา ๔ ด้านกาย เป็นลำดับดังต่อไปนี้

พัฒนาร่างกายให้แข็งแรง

กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทตามหลักภาวนา ๔ ด้านกาย คือพัฒนาศาสนทายาททางกายให้แข็งแรงก่อน ให้บริโภคลีขิงที่เป็นสัปปายะ เพื่อให้ร่างกายมีความแข็งแรง แต่ต้องพัฒนาด้วยความเหมาะสมโดยไม่เป็นไปเพื่อการพอกพูนกิเลส แต่ให้เป็นไปเพื่อการตั้งอยู่ได้แห่งกาย คือพัฒนาให้มีกำลังตามสมควรเพื่อทำความคิดต่อไป เพราะศาสนทายาทเป็นวัยที่กำลังเจริญเติบโต ร่างกายสติปัญญาต้องพัฒนาไปพร้อมกัน ดังนั้นเรื่องของการออกกำลังกายจึงจำเป็นต้องมี แต่ก็ต้องเป็นไปอย่างเหมาะสม ถ้าเป็นสามเณรก็ควรจะให้ทำกิจวัตรที่ส่งเสริมในการออกกำลังกายที่ไม่ผิดศีลธรรม หากเป็นเยาวชนก็จะต้องมีกิจกรรมในการบริหารกายบริหารจิตอย่างเหมาะสมกัน อาจจะใช้วิธีการที่เหมาะสมในทางสงฆ์ เช่นการปฏิบัติธรรมโดยการเดินจงกรม ก็เป็นอย่างออกกำลังกายอย่างหนึ่ง การทำความสะอาดบริเวณต่าง ๆ ก็เป็นการออกกำลังกายอย่างหนึ่ง เพื่อเสริมสร้างให้ร่างกายแข็งแรง

พัฒนาโดยส่งเสริมให้ทำความดี

กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทตามหลักภาวนา ๔ ด้านกาย ในด้านการส่งเสริมให้ทำความดีนั้น การแสดงออกทางกายถือมีความสำคัญมาก ศาสนทายาทจะต้องได้รับการพัฒนาให้ทำความดี ยินดีในการทำ ความดี ละอายที่จะทำความชั่ว พร้อมทั้งแนะนำให้ผู้อื่นทำความดี รู้จักวิธีการแสดงออกทางสังคมที่ถูกต้อง รู้จักกาลเทศะในการแสดงออกทางกายที่เหมาะสม เป็นสามเณรก็ต้องแสดงออกอีกอย่างหนึ่ง เป็นเยาวชนก็ต้องแสดงออกอีกอย่างหนึ่ง ส่งเสริมสนับสนุนให้ทำความดี ให้เขารู้สึกว่าการทำความดีเป็นสิ่งมีค่าเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องทำให้ความรู้สึกเกิดขึ้นในจิตใจ อยู่กับความดี โดยที่สังคมต้องชื่นชมคนทำความดีอาจจะให้รางวัลหรือการชื่นชมแบบใด ๆ ก็ได้ ให้เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นบุญกุศลต่าง ๆ และฝึกให้เป็นผู้รับผิดชอบหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรม เพื่อสร้างฉันทะให้เกิดในการทำความดี ให้แสดงออกถึงความรู้ความสามารถ เช่น กิจกรรมตอบปัญหา กิจกรรมสวดมนต์หมู่ และกิจกรรมทอดผ้าป่า การเข้าค่ายคุณธรรม เป็นต้น

พัฒนาโดยให้ละความชั่ว

กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทตามหลักภาวนา ๔ ด้านกาย โดยพัฒนาโดยการให้ละจากการทำความชั่วที่เคยทำอยู่แล้ว ที่ยังไม่ทำก็สอนไม่เห็นถึงโทษ เกิดความละอายในการทำความชั่วจนในที่สุดเลิกละได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัยนี้ จะเกี่ยวข้องกับยาเสพติด จะต้องพัฒนาโดยให้ความรู้ให้ห่างไกลจากยาเสพติดและบาปอกุศลเพราะเป็นทางแห่งความเสื่อม เมื่อให้ละความชั่วได้ ก็สอนให้เขาทำความดี ยึดมั่นในความดี ไม่ว่าจะทำอะไรให้อากุศลคุณงามความดีเป็นที่ตั้งก่อน สอนให้ทำดีให้โลกจำ ดีกว่าการทำความชั่วให้โลกลือ

พัฒนาโดยให้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม

กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทตามหลักภาวนา ๔ ด้านกาย คือจะต้องดำเนินการพัฒนาศาสนทายาททางกาย ให้บำเพ็ญประโยชน์ รู้จักใช้กำลังทางกายให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม ไม่ทำสิ่งที่ไม่เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและสังคม เพราะการกระทำจะมีความหมายหรือมีค่าก็ต่อเมื่อสิ่งที่ทำนั้นเกิดประโยชน์มากแค่ไหน ในกรณีเป็นสามเณร การออกกำลังกายอาจจะไม่เหมาะสม จำเป็นต้องหากิจกรรมให้ทำ คือการบำเพ็ญประโยชน์ รู้จักระเบียบทางสังคมสร้างค่านิยมในการทำความดีให้เกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรที่เกี่ยวข้อง ต้องร่วมมือกันสร้างค่านิยมในการทำความดีให้กับเยาวชน และให้รู้จักการสร้างสาธารณประโยชน์

๒) กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทตามหลักภาวนา ๔ ด้านศีล

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับกระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทตามหลักภาวนา ๔ ด้านศีล ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้สัมภาษณ์เป็นลำดับดังต่อไปนี้

๑. ในเบื้องต้นจะต้องพัฒนาให้มีศีลก่อน ให้รู้จักรักษาศีล ปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามพระธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนา การพัฒนาศาสนทายาทโดยการให้รักษาศีล เป็นเสมือนหนึ่งค้ำมั่นสัญญาที่ให้ไว้ว่าต่อแต่นี้ไปจะทำแต่คุณงามความดีไม่ให้ผิดศีลธรรม^{๗๓}

๒. ไม่ว่าจะกิจกรรมใด ๆ ที่จัดขึ้น เบื้องต้นจะต้องให้ศาสนทายาทรับศีลก่อน สมาทานศีลก่อน เมื่อมีศีลบริสุทธิ์การกระทำก็บริสุทธิ์ ช่วยให้จิตใจสะอาดได้ เมื่อมีศีลจิตใจก็จะโน้มไปในการทำงานความดี^{๗๔}

๓. จะต้องพัฒนาให้รักษาศีลและมีระเบียบวินัยทางสังคม อยู่ที่ใดก็ให้เคารพกฎระเบียบที่นั่น ดังสุภาษิตที่ว่าเข้าเมืองหลวงก็ต้องหลวงตาตาม^{๗๕}

๔. เรื่องของประเพณีก็สำคัญต้องสอนให้รักษาจารีตประเพณีอันดีงามเอาไว้ ให้ซึมซาบในความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนและสังคมเอาไว้ คือสอนให้รู้จักคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม ปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามประเพณีอันมีค่าของไทย^{๗๖}

๕. วัฒนธรรมและประเพณีเป็นสิ่งล้ำค่า เยาวชนทุกวันนี้ห่างไกลวัฒนธรรมประเพณีไทย เพราะวัฒนธรรมต่างประเทศเกิดการรื้อไหลเข้ามา อันเนื่องมาจากได้ดูและศึกษาสื่อต่าง ๆ ที่ไม่มีพรมแดน ในส่วนนี้บ้านวัดโรงเรียนต้องทำงานหนักยิ่งกว่าเก่า คือต้องสอนให้รู้และเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมที่ดีงาม^{๗๗}

๖. ศาสนทายาทที่ดีจะต้องมีตนสงบ จะต้องสอนให้รู้จักอยู่อย่างมีความสุข ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ทุกวันนี้เด็กเอาแต่ใจ ไม่ได้ตั้งใจก็จะเสียใจและเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ ในทางไม่ชอบ ทำให้เกิดปัญหากับผู้ปกครอง จุดนี้เราต้องมาช่วยกันเยียวยาสังคมให้น่าอยู่ สอนเยาวชนให้มีศีลมีธรรม ให้รู้จักใช้ชีวิตอยู่อย่างมีความสุข^{๗๘}

^{๗๓} สัมภาษณ์ พระราชปริยัติเมธี, ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๗๔} สัมภาษณ์ พระมงคลกิตติวิบูลย์, เจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๗๕} สัมภาษณ์ พระรัตนเวที, เจ้าคณะอำเภออู่ทอง, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๗๖} สัมภาษณ์ พระปริยัติวรคุณ, เจ้าคณะอำเภอสองพี่น้อง, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๗๗} สัมภาษณ์ พระครูศรีปริยัตยานุศาสน์, เจ้าคณะอำเภอเมืองสุพรรณบุรี, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๗๘} สัมภาษณ์ พระครูธรรมสารรักษา, เจ้าคณะอำเภอด่านช้าง, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

๗. ประการแรกจะต้องให้สมาทานศีลก่อน ให้หมอบตัวเป็นศิษย์เมื่อได้ทำพิธีหมอบตัวเป็นศิษย์ก็แสดงว่าอยู่ในฐานะศิษย์กับครูอาจารย์ จะว่ากล่าวตักเตือนก็ยอมได้ ศีลสำคัญมาก โดยเฉพาะชนหมู่หม่ากั๋นก็ต้องให้มีศีลเสมอกัน มิฉะนั้นจะควบคุมดูแลลำบากมาก^{๗๙}

๘. เยาวชนที่ดีจะต้องเคารพในจารีตประเพณีอันดีงามของสังคมไทย จะต้องร่วมกันจัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของไทยเอาไว้ ให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการกรรมให้มากขึ้นให้รู้จักรับผิดชอบและแสดงออกที่ถูกต้อง^{๘๐}

๙. วัฒนธรรมอันดีงามของไทยยังมีคุณค่าต่างชาตาก็ให้ความสำคัญ จุดนี้เป็นจุดขายเป็นเอกลักษณ์ของไทยเรามีมาแต่ยาวนาน กระบวนการทางสังคมสืบทอดและหล่อหลอมเอาไว้ ต้องสอนให้เยาวชนศาสนทายาทใส่ใจในวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามและปฏิบัติตนให้ถูกต้อง^{๘๑}

๑๐. จะเห็นได้ว่ากิจกรรมทางพระพุทธศาสนาบัณฑิตจะกำหนดให้มีการไหว้พระรับศีลก่อน การพัฒนาศาสนทายาทก็ต้องดำเนินการอาจริยวงศ์ ท่านเคยดำเนินการแล้วได้ผล ลูกหลานในอดีต รักษาศีลทำดีปฏิบัติชอบ รักษาพระพุทธศาสนาไว้ได้ตราบจนปัจจุบันก็เพราะยึดมั่นในศีล^{๘๒}

๑๑. จำเป็นต้องให้สมาทานศีลเป็นเบื้องต้นก่อนเข้าสู่กิจกรรมใด ๆ สำหรับเยาวชนก็ให้สมาทานเบญจศีล และสอนเบญจธรรม สำหรับสามเณรก็ได้ปฏิบัติถูกต้องตามศีล ๑๐ ปฏิบัติตนตามแบบศาสนทายาทอย่างเต็มรูปแบบ^{๘๓}

๑๒. จะต้องสอนให้ศาสนทายาทไม่เบียดเบียนผู้อื่นรู้จัก รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กับผู้อื่นมีจิตเมตตาและสอนให้รู้จักสร้างกัลยาณมิตร เป็นกัลยาณมิตรต่อกันให้ความช่วยเหลือกันและอยู่อย่างมีความสุข^{๘๔}

๑๓. ศาสนทายาทจะต้องได้รับการพัฒนาด้านจริยธรรม ให้มีระเบียบวินัยทางสังคม แต่ละที่จะมีระเบียบปฏิบัติไม่เหมือนกัน ก็ต้องสอนให้เขาเคารพกฎระเบียบด้วยเช่นกัน กฎระเบียบเป็นการสร้างคนและองค์กรให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข^{๘๕}

^{๗๙} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลเจตยานุรักษ์, รองเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๘๐} สัมภาษณ์ พระครูโสภณคุณาธาร, เจ้าคณะอำเภอบางปลาม้า, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๘๑} สัมภาษณ์ พระศรีประจันตคณาภิบาล, เจ้าคณะอำเภอศรีประจันต์, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๘๒} สัมภาษณ์ พระครูศาสนกิจจาภรณ์, เจ้าคณะอำเภอสสามชุก, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๘๓} สัมภาษณ์ พระครูปัญญาศาสนารัง, เจ้าคณะตำบลดอนป่อ, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๘๔} สัมภาษณ์ พระมหามนัสสวิน ฐิริปัญโญ, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๘๕} สัมภาษณ์ นายกอบชัย พลเสน, รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุพรรณบุรี, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

๑๔. จุดที่จะต้องพัฒนาเป็นสำคัญคือจะต้องให้รู้จักเคารพกฎระเบียบ เคารพกฎหมาย เพราะเป็นมารยาททางสังคม บางแห่งอาจจะมีโทษ ต้องส่งเสริมให้เขาเคารพกฎระเบียบสถานที่ต่างๆ เรื่องนี้จะต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษ ต้องปลูกฝังกันตั้งแต่วัยเด็ก^{๘๖}

๑๕. สังคมจะอยู่ได้ก็ต่อเมื่อคนในสังคมมีระเบียบวินัย ดังนั้นเยาวชนก็จะต้องได้รับการพัฒนาในด้านระเบียบวินัย ให้ทุกคนเคารพกฎระเบียบความการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข^{๘๗}

๑๖. ต้องสอนให้รู้จักเคารพกฎระเบียบแบบแผนจารีตประเพณี ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือการเคารพผู้ใหญ่ ให้เกียรติผู้ใหญ่ เพราะเป็นมารยาททางสังคมที่ดี ซึ่งจะนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง^{๘๘}

๑๗. จะต้องสอนให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องของกฎหมาย จะละเลยไม่ได้ หากเยาวชนไม่เคารพระเบียบและกฎหมาย ในอนาคตก็จะต้องมีการปราบปราม แก้ปัญหาปลายน้ำคือการจับกุมหรือลงโทษซึ่งไม่ถูกต้อง^{๘๙}

๑๘. ประการแรกคือต้องให้มีศีลก่อน คนเรามีศีลไม่เท่ากันอยู่ด้วยกันลำบากดูแลกันยาก พระท่านจึงสอนว่าให้มีศีลเสมอกัน^{๙๐}

สรุปได้ว่า กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทตามหลักภาวนา ๔ ด้านศีล มีประเด็นที่สำคัญได้แก่ การพัฒนาให้รักษาศีลเป็นพื้นฐาน คือ เบื้องต้นจะต้องพัฒนาโดยการให้สมาทานศีลรักษาศีลให้สะอาดผ่องใส ไม่แสดงออกทางกายที่ผิดศีลธรรม ส่งเสริมให้มีการรักษาศีล ประการต่อมาพัฒนาให้มีระเบียบวินัย คือนอกจากศีลแล้วยังจะต้องพัฒนาให้เป็นผู้มีระเบียบวินัย เช่นระเบียบวินัยของบ้านเมือง ขององค์กร และของหมู่คณะ ให้มีความเคารพและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ประการต่อมา จะต้องพัฒนาให้ประพฤติถูกต้องตามจารีตประเพณีอันดีงามของไทย สังคมมีวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามอย่างไรก็สนับสนุนส่งเสริมให้ศาสนทายาทปฏิบัติตามและเห็นความสำคัญ ประการสุดท้ายพัฒนาให้รักความสงบอยู่เป็นสุขร่วมเย็น เป็นการพัฒนาศาสนทายาทให้รู้จักเป็นอยู่อย่างมีความสุขในสังคมรู้จักการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนมนุษย์ และการสร้างมิตรภาพและกัลยาณมิตรให้เกิดขึ้น

^{๘๖} สัมภาษณ์ นายแฉล้ม วงเทียง, นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองศรีประจันต์, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๘๗} สัมภาษณ์ นางสาวจันทิรา เคาหุป, รักษาการผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุพรรณบุรี, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๘๘} สัมภาษณ์ นายอานนท์ รักผล, นักวิชาการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุพรรณบุรี, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๘๙} สัมภาษณ์ นายนิรุทธ์ เข็มเงิน, ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลศรีประจันต์, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๙๐} สัมภาษณ์ นางสาวรายู เรืองวงศ์, นักวิชาการอิสระ, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

ตารางที่ ๔.๑๐ แสดงค่าความถี่ การสัมภาษณ์เชิงลึก กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทตาม
หลักภาวนา ๔ ด้านศีล

ลำดับ	ประเด็น/ตัวบ่งชี้	ปริมาณ	
		ความถี่	ผู้เชี่ยวชาญคนที่
๑	พัฒนาให้รักษาศีลเป็นพื้นฐาน	๖	๑,๒,๗,๑๐,๑๑,๑๘
๒	พัฒนาให้มีระเบียบวินัย	๕	๓,๑๓,๑๔,๑๖,๑๗
๓	พัฒนาให้ประพฤติถูกต้องตามจารีตประเพณี	๔	๔,๕,๘,๙
๔	พัฒนาให้รักความสงบอยู่เป็นสุขร่วมเย็น	๓	๖,๑๒,๑๕

จากตารางที่ ๔.๑๐ สามารถสรุปสาระสำคัญที่เกี่ยวกับกระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทตามหลักภาวนา ๔ ด้านศีล เป็นลำดับดังต่อไปนี้

พัฒนาให้รักษาศีลเป็นพื้นฐาน

กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทตามหลักภาวนา ๔ ด้านศีล ในเบื้องต้นจะต้องพัฒนาให้มีศีลก่อน ให้รู้จักรักษาศีล ปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามพระธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนา การพัฒนาศาสนทายาทโดยการให้รักษาศีล เป็นเสมือนหนึ่งค้ำยันสัญญาที่ให้ไว้ว่าต่อแต่นี้ไปจะทำแต่คุณงามความดีไม่ให้ผิดศีลธรรม เมื่อมีศีลบริสุทธิ์การกระทำก็บริสุทธิ์ ช่วยให้จิตใจสะอาดได้ เมื่อมีศีลจิตใจจะนุ่มไปในการทำความดี นากนั้นให้มอบตัวเป็นศิษย์ อยู่ในฐานะศิษย์กับครูอาจารย์ ซึ่งจะทำให้ว่ากล่าวตักเตือนได้ง่าย โดยเฉพาะชนหมู่มากก็ต้องให้มีศีลเสมอกัน ในอดีตบัณฑิตจะกำหนดให้มีการไหว้พระรับศีลก่อน ลูกหลานในอดีต รักษาศีลทำดีปฏิบัติชอบ รักษาพระพุทธศาสนาไว้ได้ตราบจนปัจจุบันก็เพราะยึดมั่นในศีล

พัฒนาให้มีระเบียบวินัย

กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทตามหลักภาวนา ๔ ด้านศีล จะต้องพัฒนาให้รักษาศีลและมีระเบียบวินัยทางสังคม อยู่ที่ใดก็ให้เคารพกฎระเบียบที่นั่น ดังสุภาษิตที่ว่าเข้าเมืองหลวงก็ต้องหลีกตามตาม แต่ละที่จะมีระเบียบปฏิบัติไม่เหมือนกัน ก็ต้องสอนให้เขาเคารพกฎระเบียบด้วยเช่นกัน กฎระเบียบเป็นการสร้างคนและองค์กรให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข และจะต้องสอนให้เคารพกฎหมาย เพราะเป็นมารยาททางสังคมด้วย เรื่องนี้จะต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษ ต้องปลูกฝังตั้งแต่วัยเด็ก ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือการเคารพผู้ใหญ่ ให้เกียรติผู้ใหญ่ เพราะเป็นมารยาททางสังคมที่ดี ซึ่งจะนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง

พัฒนาให้ประพฤติถูกต้องตามจารีตประเพณี

กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทตามหลักภาวนา ๔ ด้านศีล ต้องสอนให้รักษาจารีตประเพณีอันดีงามเอาไว้ ให้ซึมซาบในความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนและสังคม คือสอนให้รู้จักคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม ปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามประเพณีอันมีค่าของไทย เยาวชนทุกวันนี้ห่างไกลวัฒนธรรมประเพณีไทย เพราะวัฒนธรรมต่างประเทศเกิดการรื้อไหลเข้ามา อันเนื่องมาจากได้ดูและศึกษาสื่อต่าง ๆ ที่ไม่มีพรมแดน ในส่วนนี้บ้านวัดโรงเรียนต้องร่วมมือกันพัฒนาจัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของไทย ให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการกรรมาให้มาก ให้รู้จักรับผิดชอบและแสดงออกที่ถูกต้อง

พัฒนาให้รักความสงบอยู่เป็นสุขร่วมเย็น

กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทตามหลักภาวนา ๔ ด้านศีล จะต้องสอนให้รู้จักอยู่อย่างมีความสุข ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เด็กบางคนไม่ได้ตั้งใจจะเสียใจและเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ ในทางไม่ชอบ ทำให้เกิดปัญหากับผู้ปกครอง จุดนี้เราต้องมาช่วยกันเยียวยาสังคมให้น่าอยู่ สอนเยาวชนให้มีศีลมีธรรม ให้รู้จักใช้ชีวิตอยู่อย่างมีความสุข ไม่เบียดเบียนผู้อื่นรู้จัก รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กับผู้อื่นมีจิตเมตตาและสอนให้รู้จักสร้างกัลยาณมิตร เป็นกัลยาณมิตรต่อกันให้ความช่วยเหลือกันและอยู่อย่างมีความสุข

๓) กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทตามหลักภาวนา ๔ ด้านจิต

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับกระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทตามหลักภาวนา ๔ ด้านจิต ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้สัมภาษณ์เป็นลำดับดังต่อไปนี้

๑. ในส่วนนี้จะต้องพัฒนาจิตโดยการให้เริ่มปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามสมควรแก่วัยไม่ให้เคร่งจนเกินไปไม่ให้หย่อนจนเกินไป ถ้าพูดถึงปฏิบัติธรรมเด็กจะเกิดความเบื่อหน่ายเพราะผู้สอนไม่รู้จักประยุกต์ให้เหมาะสมกับเพศและวัย^{๙๑}

๒. ควรมีการสอนกรรมฐานที่เหมาะสมกับจริตของเยาวชน ให้เขาเกิดความสนใจที่จะปฏิบัติธรรม ซึ่งจะเป็นการยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น^{๙๒}

๓. ต้องพัฒนาจิตใจให้เป็นคนใจบุญ รู้จักทำบุญ รู้จักในการสละ และบริจาค ให้เป็นคุณค่าของการทำบุญ ตามประเพณี การทำบุญอุทิศเพื่อบุพการีชน และมีจิตใจช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์^{๙๓}

^{๙๑} สัมภาษณ์ พระราชปริยัติเมธี, ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๙๒} สัมภาษณ์ พระมงคลกิตติวิบูลย์, เจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๙๓} สัมภาษณ์ พระรัตนเวที, เจ้าคณะอำเภออุทุมพร, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

๔. จะต้องพัฒนาด้านจิตใจให้มีจิตใจที่ตั้งงาม เป็นกุศล คิดเป็นกุศลให้ได้ คิดในเชิงบวก เมื่อจิตเป็นกุศลการกระทำก็ออกมาในทางที่ถูกต้อง^{๙๔}

๕. ต้องสอนให้รู้จักสมาธิเป็นเบื้องต้น เพราะสมาธิสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน การศึกษาเล่าเรียนก็ต้องใช้สมาธิ ไม่ว่าจะทำอะไรก็ต้องมีสมาธิ ดังนั้นจะต้องสอนให้รู้จักสมาธิก่อนโดยการสอนกรรมฐานให้ สอนวิธีการทำสมาธิอย่างง่าย^{๙๕}

๖. เริ่มด้วยการพัฒนาจิตใจให้เป็นผู้ฝึกฝนในธรรมเสียก่อน มีกิจกรรมให้ทำเป็นกิจกรรมเร้ากุศล ที่ให้เยาวชนเกิดความสนใจและยินดีที่จะเข้าร่วมการพัฒนาจิตใจให้เป็นผู้เฝัธรรม^{๙๖}

๗. ต้องพัฒนาให้เขามีจิตใจเป็นกุศล คือมีจิตใจตั้งงาม ประกอบด้วยคุณธรรมประจำใจ โดยการสั่งสอน ร่วมกิจกรรม และให้ฝึกแสดงออก^{๙๗}

๘. พัฒนาโดยการสอนให้คุ้นเคยในการทำความดี คุ้นเคยกับธรรมะ รู้จักใช้ธรรมะในการดำรงชีวิต โดยนำเอาสถานการณ์ปัจจุบันมาสอน และประยุกต์ธรรมะเข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันให้ได้ ซึ่งจะเป็นการพัฒนาทักษะในการคิดวิเคราะห์ด้วย^{๙๘}

๙. ต้องพัฒนาที่จิตใจก่อนโดยสอนให้นั่งสมาธิในระยะเวลาสั้นๆ จากนั้นค่อยเพิ่มเป็นระยะๆ เพื่อฝึกให้มีสมาธิและรู้จักอดทน ต่อสู้กับความยากลำบาก ต่อสู้กับกิเลสให้ได้^{๙๙}

๑๐. จะต้องพัฒนาจิตใจให้สนใจศึกษาในพระพุทธศาสนา หากกิจกรรมที่เป็นแรงดึงดูดที่นำสนในให้ร่วมกันทำ มีรางวัลให้ เด็กจะเกิดความสนใจในการทำดี และจะซึมซับไปในตัว โดยค่อยเป็นค่อยไป^{๑๐๐}

๑๑. กระบวนการพัฒนาศาสนทายาทที่ดีมีเป้าหมายในการพัฒนาสภาพจิตใจให้เป็นกุศล บรรลุคุณความดีแก่ตนเองและสังคม รักษาพระศาสนาสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้ยาวนาน เป็นผู้ประกาศบอกต่อและเป็นผู้ดำเนินการทำความดี^{๑๐๑}

^{๙๔} สัมภาษณ์ พระปริยัติวรคุณ, เจ้าคณะอำเภอสองพี่น้อง, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๙๕} สัมภาษณ์ พระครูศรีปริยัตยานุศาสน์, เจ้าคณะอำเภอเมืองสุพรรณบุรี, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๙๖} สัมภาษณ์ พระครูธรรมสารรักษา, เจ้าคณะอำเภอด่านช้าง, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๙๗} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลเจติยานุรักษ์, รองเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๙๘} สัมภาษณ์ พระครูโสภณคุณาธาร, เจ้าคณะอำเภอบางปลาม้า, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๙๙} สัมภาษณ์ พระศรีประจันตคณาภิบาล, เจ้าคณะอำเภอศรีประจันต์, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๐๐} สัมภาษณ์ พระครูศาสนกิจจาภรณ์, เจ้าคณะอำเภอสามชูก, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๐๑} สัมภาษณ์ พระครูปัญญาศาสนธำรง, เจ้าคณะตำบลดอนปอ, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๒.

๑๒. ต้องพัฒนาให้เป็นคนใจบุญใจกุศล รู้จักสร้างบุญสร้างกุศล บำเพ็ญทานบารมี คีล
บารมี ช่วยเหลือสังคม ช่วยเหลือเด็กกำพร้า ช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ^{๑๐๒}

๑๓. พัฒนาจิตการอบรมสั่งสอนให้มีศีลมีธรรม อาจจะถูกง่ายแต่ทำยาก ผู้ใหญ่ต้องทำ
เป็นตัวอย่างด้วย เพราะไม่ใช่หน้าที่ของพระกับเยาวชน แต่มันคือหน้าที่ของสังคมที่จะช่วยเหลือกันขัด
เกลาจิตใจให้เยาวชนฝึกฝนในการทำความดี^{๑๐๓}

๑๔. คนใจบุญอยู่ที่ไหนใครก็รัก สิ่งหนึ่งที่มีมองว่าสังคมควรขัดเกลาให้กับเยาวชนคือการ
สอนให้เป็นคนใจบุญ ไม่เอาไรต์เอาเปรียบสังคม ไม่ทุจริตคอร์รัปชัน^{๑๐๔}

๑๕. พระท่านจะสอนให้นั่งสมาธิก่อนเป็นอันดับแรก นั่นแสดงให้เห็นว่าสมาธิสำคัญมาก
ต้องฝึกไม่ให้สมาธิสั้น ให้รู้จักปฏิบัติธรรม ทำสมาธิให้เกิด เพราะสมาธินำมาใช้ได้กับการเรียนใน
ปัจจุบัน การทำงาน หรืออื่นๆ^{๑๐๕}

๑๖. วัดหลายวัดมีการจัดโครงการวิปัสสนากรรมฐาน ครมมีช่วงเวลาที่ให้สาสนทายาทเข้า
ร่วมด้วยจะดีมาก เพราะเป็นการพัฒนาจิตใจโดยการปฏิบัติธรรม มีผู้ใหญ่เป็นตัวอย่าง ให้เขารู้และ
เข้าใจว่าไม่ใช่กิจของผู้ใหญ่หรือผู้สูงอายุเท่านั้น เยาวชนก็ทำได้^{๑๐๖}

๑๗. สังคมจะต้องนำ สนับสนุน ส่งเสริม ให้มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นทาง
คุณธรรมให้มากขึ้น องค์กรภาครัฐที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษาก็ต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนา
จิตใจของเยาวชนให้ฝึกฝนในธรรม ควบคู่กันไปกับความรู้ที่เกี่ยวกับศาสตร์ทั่วไป^{๑๐๗}

๑๘. ต้องสอนให้เด็กมีสมาธิพระคุณเจ้ามีวิธีการสอนอยู่แล้ว เพียงแต่โอกาสที่จะสอนมีไม่
มาก ก็ต้องหาวิธีการที่จะทำให้เขาสนใจอยากเรียนสมาธิ อยากทำสมาธิเป็นต้น^{๑๐๘}

สรุปได้ว่า กระบวนการในการพัฒนาสาสนทายาทตามหลักภาวนา ๔ ด้านจิต มีประเด็นที่
สำคัญคือ พัฒนาจิตใจโดยให้ปฏิบัติกรรมฐานทำสมาธิ โดยฝึกให้ได้ปฏิบัติธรรมตามระยะเวลาที่เหมาะสม

^{๑๐๒} สัมภาษณ์ พระมหามานัสสวีน ฐิริปัญญา, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๐๓} สัมภาษณ์ นายกอบชัย พลเสน, รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุพรรณบุรี, ๑๘ ธันวาคม
๒๕๖๒.

^{๑๐๔} สัมภาษณ์ นายเฉลิม วงเทียง, นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองศรีประจันต์, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๐๕} สัมภาษณ์ นางสาวจันทิรา เคาหุรูป, รักษาการผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด
สุพรรณบุรี, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๐๖} สัมภาษณ์ นายอานนท์ รักผล, นักวิชาการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุพรรณบุรี, ๑๘
ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๐๗} สัมภาษณ์ นายนิรุทธ์ เข้มเงิน, ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลศรีประจันต์, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๐๘} สัมภาษณ์ นางสาวารุญ เรืองวงศ์, นักวิชาการอิสระ, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

สมไม่มากไม่น้อยจนเกินไป เมื่อพัฒนาให้เกิดสมาธิแล้ว ก็จะทำให้มีสติและปัญญา ประการต่อมา พัฒนาจิตใจให้เป็นผู้ใฝ่ธรรม โดยจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับธรรมะ และสอนให้เขายึดมั่นอยู่ในธรรม จะทำอะไรก็ตามก็ต้องนึกถึงความถูกต้องเป็นใหญ่ ประการต่อมาให้พัฒนาจิตใจให้มีจิตเป็นกุศล โดยผู้ใหญ่ เป็นผู้นำพระสนับสนุน ทำให้เห็นว่าคนที่มีจิตใจเป็นกุศล จะเกิดผลดีอย่างไร และประการสุดท้ายคือ พัฒนาจิตใจให้เป็นคนใจบุญ รู้จักทำบุญ ช่วยเหลือผู้อื่นในสังคมและสรรพสัตว์

ตารางที่ ๔.๑๑ แสดงค่าความถี่ การสัมภาษณ์เชิงลึก กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทตาม
หลักภาวนา ๔ ด้านจิต

ลำดับ	ประเด็น/ตัวบ่งชี้	ปริมาณ	
		ความถี่	ผู้เชี่ยวชาญคนที่
๑	พัฒนาจิตใจโดยให้ปฏิบัติตามกรรมฐานทำสมาธิ	๗	๑,๒,๕,๙,๑๕,๑๖,๑๘
๒	พัฒนาจิตใจให้เป็นผู้ใฝ่ธรรม	๕	๖,๘,๑๐,๑๓,๑๗
๓	พัฒนาจิตใจให้มีจิตเป็นกุศล	๓	๔,๗,๑๑
๔	พัฒนาจิตใจให้เป็นคนใจบุญ	๓	๓,๑๔,๑๒

จากตารางที่ ๔.๑๑ สามารถสรุปสาระสำคัญที่เกี่ยวกับกระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทตามหลักภาวนา ๔ ด้านจิต เป็นลำดับดังต่อไปนี้

พัฒนาจิตใจโดยให้ปฏิบัติตามกรรมฐานทำสมาธิ

กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทตามหลักภาวนา ๔ ด้านจิต จะต้องพัฒนาจิตใจโดยการให้เริ่มปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามสมควรแก่วัยอย่างเหมาะสมประยุกต์ให้เหมาะสมกับเพศและวัย สอนกรรมฐานที่เหมาะสมกับจริต ให้เขาเกิดความสนใจที่จะปฏิบัติธรรม ซึ่งจะเป็นการยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น สอนให้ประยุกต์ใช้สมาธิในชีวิตประจำวัน โดยสอนให้นั่งสมาธิในระยะเวลาสั้นๆ จากนั้นค่อยเพิ่มเป็นระยะๆ เพื่อฝึกให้มีสมาธิและรู้จักอดทน ต่อสู้กับความยากลำบาก ต่อสู้กับกิเลสให้ได้ ผู้ใหญ่ต้องปฏิบัติเป็นตัวอย่าง มีผู้ใหญ่เป็นตัวอย่าง ให้เขารู้และเข้าใจว่าไม่ใช่กิจของผู้ใหญ่หรือผู้สูงอายุเท่านั้น เขาวงกตก็ทำได้

พัฒนาจิตใจให้เป็นผู้ใฝ่ธรรม

กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทตามหลักภาวนา ๔ ด้านจิต ควรเริ่มด้วยการพัฒนาจิตใจให้เป็นผู้ฝึกใฝ่ในธรรมเสียก่อน มีกิจกรรมให้ทำเป็นกิจกรรมเร้ากุศล ที่ให้เขาวงกตเกิดความสนใจและยินดีที่จะเข้าร่วมการพัฒนาจิตใจให้เป็นผู้ใฝ่ธรรม มีจิตใจดีงาม ประกอบด้วยคุณธรรมประจำใจ รู้จักใช้ธรรมะในการดำรงชีวิต โดยนำเอาสถานการณ์ปัจจุบันมาสอน และประยุกต์ธรรมะ

เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันให้ได้ ซึ่งจะเป็นการพัฒนาทักษะในการคิดวิเคราะห์ด้วย หากกิจกรรมที่เป็นแรงดึงดูดที่น่าสนใจให้ร่วมกันทำ มีรางวัลให้ เด็กจะเกิดความสนใจในการทำดี และจะซึมซับไปในตัว โดยค่อยเป็นค่อยไป ผู้ใหญ่ต้องทำเป็นตัวอย่างด้วย เพราะไม่ใช่หน้าที่ของพระกับเยาวชน แต่มันคือหน้าที่ของสังคมที่จะช่วยเหลือกันขัดเกลาจิตใจให้เยาวชนฝึกฝนในการทำ ความดี

พัฒนาจิตใจให้มีจิตเป็นกุศล

กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทตามหลักภาวนา ๔ ด้านจิต จะต้องพัฒนาด้านจิตใจให้มีจิตที่ดั่งงาม เป็นกุศล คิดเป็นกุศลให้ได้ คิดในเชิงบวก เมื่อจิตเป็นกุศลการกระทำก็ออกมาในทางที่ถูกต้อง มีจิตใจดีงาม ประกอบด้วยคุณธรรมประจำใจ โดยการสั่งสอน ร่วมกิจกรรม และให้ฝึกแสดงออก มีเป้าหมายในการพัฒนาสภาพจิตใจให้เป็นกุศล ปรรากุศลทำความดีแก่ตนเองและสังคม รักษาพระศาสนาสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้ยาวนาน เป็นผู้ประกาศบอกต่อและเป็นผู้นำในการทำ ความดี

พัฒนาจิตใจให้เป็นคนใจบุญ

กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทตามหลักภาวนา ๔ ด้านจิต ต้องพัฒนาจิตใจให้เป็นคนใจบุญ รู้จักทำบุญ รู้จักในการสละ และบริจาค ให้เป็นคุณค่าของการทำบุญ ตามประเพณี การทำบุญอุทิศเพื่อบุพการีชน และมีจิตใจช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์ เพราะคนใจบุญอยู่ที่ไหนใครก็รัก เป็นหน้าที่ของสังคมที่จะต้องช่วยกันขัดเกลาให้เยาวชนเป็นคนใจบุญ ไม่เอาไรต์เอาเปรียบสังคม ไม่ทุจริตคอร์รัปชัน รู้จักสร้างบุญสร้างกุศล บำเพ็ญทานบารมี ศีลบารมี ช่วยเหลือสังคม ช่วยเหลือเด็กกำพร้า ช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ

๔) กระบวนการในการพัฒนาศานตทายาทตามหลักภาวนา ๔ ด้านปัญญา

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับกระบวนการในการพัฒนาศานตทายาทตามหลักภาวนา ๔ ด้านปัญญา ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้สัมภาษณ์เป็นลำดับดังต่อไปนี้

๑. ประการแรกจะต้องสอนให้มีความรู้เกี่ยวกับธรรมะเสียก่อนหลังจากนั้นให้ลงมือปฏิบัติ ปัญญาจะเกิดได้เพราะการปฏิบัติ ซึ่งตามลำดับแล้วปัญญาจะเกิดได้จากการฟังเรียกว่าสุตมยปัญญา และประการต่อมาคือจินตามยปัญญาปัญญาเกิดขึ้นได้จากความคิดการวิเคราะห์หาสาเหตุประการสุดท้ายภาวนามยปัญญาปัญญาเกิดจากการได้ลงมือปฏิบัติไตร่ตรองให้เห็นความเป็นจริง^{๑๐๙}

๒. จะต้องฝึกศานตทายาทให้รู้จักวิธีการปฏิบัติให้เกิดปัญญารู้้อย่างเดียวไม่เข้าใจก็สามารถซึมได้แต่ถ้าหากรู้แล้วนำไปปฏิบัติจนเห็นผลก็จะเกิดความเข้าใจซึ่งในจุดนี้เรียกว่าปัญญา^{๑๑๐}

๓. จะต้องเริ่มจากการพัฒนาให้ศานตทายาทมีความรู้ในด้านคุณธรรมเป็นอันดับแรกเพื่อพัฒนาให้เกิดปัญญาและการศึกษาต่อเนื่องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาซึ่งจะเป็นประโยชน์ในภายภาคหน้า^{๑๑๑}

๔. เบื้องต้นจะต้องสอนให้เข้าใจในหลักพุทธธรรมและปฏิบัติให้เกิดปัญญาเสียก่อนให้มีปัญญาแตกฉานในเรื่องที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาอย่างเหมาะสมกับวัยซึ่งศานตทายาทก็คือเยาวชนต้องได้รับการกล่อมเกลามาจากผู้เผยแผ่ให้มีความรู้ในด้านคุณธรรมเป็นอันดับแรก^{๑๑๒}

๕. จะต้องพัฒนาโดยการสอนให้มีความรู้เสียก่อนคือจะต้องศึกษาเล่าเรียนในภาคปริยัติให้มีความชำนาญ ก่อนที่จะพัฒนาในส่วนต่อไป^{๑๑๓}

๖. ต้องสอนให้รู้จักปฏิบัติให้เกิดปัญญาให้ได้การศึกษาทางพระพุทธศาสนาหากมีความรู้เพียงอย่างเดียวและบอกต่อก็คงเป็นด้านปริยัติอย่างเดียวหากลงมือปฏิบัติด้วยก็จะเป็นไปตามพระประสงค์ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่สอนให้พุทธศาสนิกชนได้มีความรู้และความเข้าใจ ซึ่งความเข้าใจโดยปรมาตม์แล้วก็คือการบรรลุธรรมนั่นเอง^{๑๑๔}

^{๑๐๙} สัมภาษณ์ พระราชปริยัติเมธี, ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๑๐} สัมภาษณ์ พระมงคลกิตติวิบูลย์, เจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๑๑} สัมภาษณ์ พระรัตนเวที, เจ้าคณะอำเภออุทุมพร, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๑๒} สัมภาษณ์ พระปริยัติวรคุณ, เจ้าคณะอำเภอสองพี่น้อง, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๑๓} สัมภาษณ์ พระครูศรีปริยัตยานุศาสน์, เจ้าคณะอำเภอมืองสุพรรณบุรี, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๑๔} สัมภาษณ์ พระครูธรรมสารรักษา, เจ้าคณะอำเภอด่านช้าง, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

๗. ต้องพัฒนาทักษะในการแก้ไขปัญหามากกว่าจะเป็นปัญหาเฉพาะหน้าหรือปัญหาที่เกิดขึ้นที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา หรือปัญหาในชีวิตประจำวันที่จะต้องประยุกต์ใช้ธรรมะเข้ามาใช้ในการแก้ไข ต้องพัฒนาให้เกิดทักษะในส่วนนี้^{๑๑๕}

๘. สอนให้มีความรู้ก่อนและอธิบายให้เข้าใจโดยใช้เหตุผลเพื่อหาคำตอบให้กับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น กล่าวง่ายๆว่าสอนให้รู้จากนั้นอธิบายให้เข้าใจให้สามารถนำไปใช้ปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้นั่นเอง^{๑๑๖}

๙. อีกประการหนึ่งจะต้องสอนให้เขามีทักษะในการแก้ไขปัญหา ปัญหาที่เกิดขึ้นจะต้องได้รับการแก้ไข หากไม่มีความรู้ความสามารถที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาแล้วก็จะไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องถูกวิธีและทันที่ จะก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับเยาวชนตามมาอีกมากมายทั้งปัญหาเสพติดเรียนไม่จบเป็นต้น^{๑๑๗}

๑๐. ทักษะในการแก้ไขปัญหามันเป็นเรื่องสำคัญพุทธศาสนิกชนหรือศาสนทายาทจะต้องมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าในทางการศึกษาก็ระบุความสามารถในการแก้ไขปัญหาไว้ ดังนั้นจะต้องมีการฝึกพัฒนาอบรมเพื่อให้มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาโดยใช้หลักพุทธธรรมซึ่งเรียกว่าการแก้ไขปัญหตามแนวพุทธ^{๑๑๘}

๑๑. วิธีการที่จะพัฒนาศาสนทายาทให้เป็นศาสนทายาทที่เข้มแข็งได้จะต้องสอนให้มีความรู้และความเข้าใจความเข้าใจเรียกว่าปัญญาปัญญาจะเกิดขึ้นได้ก็เพราะการปฏิบัติดังนั้นจะต้องเน้นในเรื่องของการปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นปฏิบัติธรรมหรือการนำธรรมะมาประยุกต์ใช้ในภาคปฏิบัติ^{๑๑๙}

๑๒. จะต้องมีการพัฒนาทักษะความสามารถในการให้คำปรึกษาผู้อื่นเกี่ยวกับเรื่องของธรรมะได้ เพราะทักษะในการให้คำปรึกษาจะเป็นหนึ่งคุณสมบัติของผู้ที่ได้รับการพัฒนาด้านปัญญา^{๑๒๐}

^{๑๑๕} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลเจตยานุรักษ์, รองเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๑๖} สัมภาษณ์ พระครูโสภณคุณาธาร, เจ้าคณะอำเภอบางปลาม้า, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๑๗} สัมภาษณ์ พระศรีประจันตคณาภิบาล, เจ้าคณะอำเภอศรีประจันต์, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๑๘} สัมภาษณ์ พระครูศาสนกิจจาภรณ์, เจ้าคณะอำเภอสสามชุก, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๑๙} สัมภาษณ์ พระครูปัญญาศาสนธำรง, เจ้าคณะตำบลดอนปรู, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๒๐} สัมภาษณ์ พระมหามานัสสวิน ฐิริปัญโญ, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

๑๓. จะต้องสอนให้มีปัญญาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาให้ได้ปัญญาจะเกิดได้จากการรู้แจ้งเห็นจริงซึ่งจะต้องใช้วิธีการกระบวนการในการสอนและพัฒนาทักษะให้เกิดปัญญา^{๑๒๑}

๑๔. เยาวชนรุ่นใหม่จะต้องรู้จักใช้ชีวิตให้มีความสุขและใช้ชีวิตในทางที่ถูกต้องไม่ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดรู้จักแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเอง หากเป็นปัญหาที่ใหญ่ไม่สามารถแก้ไขได้ก็ต้องสอนให้เขารู้จักหาคำปรึกษาจากท่านผู้รู้เพื่อแก้ไขปัญหา^{๑๒๒}

๑๕. พัฒนาให้มีความฉลาดสามารถ ฉลาดคือให้มีเทคนิควิธีการโดยการใช้ปัญญาแล้วนำมาใช้ในทางปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ โดยใช้สติปัญญาที่ได้ศึกษามาพัฒนาความสามารถให้เป็นชาวพุทธที่ดีในที่สุดจนบวชเป็นพระภิกษุสืบทอดพระศาสนา หรือไม่ก็เป็นพุทธศาสนิกชนให้การสนับสนุนอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา^{๑๒๓}

๑๖. พระคุณเจ้าจะต้องสอนให้ศาสนทายาทได้ปฏิบัติอย่างถูกต้องตามวิธีการที่เหมาะสมการปฏิบัติธรรมสำหรับเยาวชนแล้วจะใช้วิธีการเช่นกับผู้ใหญ่ไม่ได้เนื่องจากว่าสติปัญญาความสามารถไม่เท่ากันจะต้องมีการปรับระดับให้เหมาะสมกับเยาวชน^{๑๒๔}

๑๗. จะต้องสอนให้เขารู้จักวิธีการแก้ไขปัญหาในเบื้องต้นอาจจะสอนแบบกัลยาณมิตรทำตัวให้เหมือนกับเป็นเพื่อนร่วมกันแก้ไขปัญหาแนะนำหาทางออกให้ จนทำให้เขาเกิดทักษะสามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง^{๑๒๕}

๑๘. ต้องพัฒนาทักษะในการช่วยเหลือสังคมให้ความช่วยเหลือในเรื่องที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เป็นผู้นำในกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี^{๑๒๖}

สรุปได้ว่า กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทตามหลักภาวนา ๔ ด้านปัญญา มีประเด็นที่สำคัญ ๔ ประการได้แก่การพัฒนาโดยสอนให้รู้และเข้าใจในหลักธรรม ดำเนินการโดยสอนให้มีความรู้ความสามารถจากนั้นก็พัฒนาปัญญาจากการทดลองทดสอบต่างๆ เพื่อให้เกิดปัญญาและความเข้าใจในหลักพุทธธรรม ซึ่งจะต้องอาศัยความสามารถของพระสงฆ์ที่จะอธิบายให้เขารู้และเข้าใจ

^{๑๒๑} สัมภาษณ์ นายกอบชัย พลเสน, รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุพรรณบุรี, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๒๒} สัมภาษณ์ นายเฉลิม วงเทียง, นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองศรีประจันต์, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๒๓} สัมภาษณ์ นางสาวจันทิรา เคนธูป, รักษาการผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุพรรณบุรี, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๒๔} สัมภาษณ์ นายอานนท์ รักผล, นักวิชาการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุพรรณบุรี, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๒๕} สัมภาษณ์ นายนิรุตต์ เข้มเงิน, ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลศรีประจันต์, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๒๖} สัมภาษณ์ นางสาวราญ เรืองวงศ์, นักวิชาการอิสระ, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

จนเกิดปัญหาในเรื่องเกี่ยวกับหลักพุทธธรรม ประการต่อมาคือพัฒนาปัญญาให้เกิดโดยการปฏิบัติ ประเด็นนี้สำคัญมากเนื่องจากว่าปัญญาที่เกิดจากการปฏิบัติจะเป็นปัญญาที่แท้จริงการรู้จากการศึกษาโดยไม่ลงมือปฏิบัติจะไม่ทำให้เกิดปัญญาก้าวคือความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง โดยสรุปแล้ว คือสอนให้มีปัญญาให้เกิดปัญญาขึ้นจากการลงมือปฏิบัติตนเอง ประการต่อมาคือพัฒนาปัญญาให้เกิดทักษะในการแก้ไขปัญหา เป็นการพัฒนาในลักษณะของการประยุกต์ใช้ธรรมะเพื่อให้เกิดทักษะที่จะสามารถประยุกต์ธรรมะที่ได้เรียนรู้และเข้าใจเป็นอย่างดีแล้วใช้ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งปัญหาเฉพาะหน้าและปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วเพื่อหาทางออกและวิธีการที่จะลดปัญหาและไม่ให้เกิดปัญหาในภายภาคหน้า รายการสุดท้ายคือพัฒนาทักษะในการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับธรรมะศาสนทายาทที่ดีจะต้องมีทักษะในการให้คำปรึกษากับผู้อื่นที่เกี่ยวกับธรรมะคือจะต้องได้พัฒนาจากการได้ศึกษาธรรมะให้มีความรู้และได้ลงมือปฏิบัติจนเกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในทุกกระบวนการและวิธีการจนมีความสามารถในการให้คำปรึกษากับผู้อื่นได้นั่นเอง

ตารางที่ ๔.๑๒ แสดงค่าความถี่ การสัมภาษณ์เชิงลึก กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทตามหลักภาวนา ๔ ด้านปัญญา

ลำดับ	ประเด็น/ตัวบ่งชี้	ปริมาณ	
		ความถี่	ผู้เชี่ยวชาญคนที่
๑	พัฒนาปัญญาโดยสอนให้รู้และเข้าใจหลักธรรม	๕	๓,๔,๕,๘,๑๓
๒	พัฒนาปัญญาโดยการปฏิบัติ	๕	๑,๒,๖,๑๑,๑๖
๓	พัฒนาทักษะในการแก้ไขปัญหาได้	๕	๗,๙,๑๐,๑๔,๑๗
๔	พัฒนาทักษะให้คำปรึกษาเกี่ยวกับธรรมะ	๓	๑๒,๑๕,๑๘

จากตารางที่ ๔.๑๒ สามารถสรุปสาระสำคัญที่เกี่ยวกับกระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทตามหลักภาวนา ๔ ด้านปัญญา เป็นลำดับดังต่อไปนี้

พัฒนาปัญญาโดยให้มีความรู้โดยการสอนธรรมะ

กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทตามหลักภาวนา ๔ ด้านปัญญา ประการแรกจะต้องสอนให้มีความรู้เกี่ยวกับธรรมะเสียก่อนหลังจากนั้นให้ลงมือปฏิบัติปัญญาจะเกิดได้เพราะการปฏิบัติ ซึ่งตามลำดับแล้วปัญญาจะเกิดได้จากการฟังเรียกว่าสุตมยปัญญา และประการต่อมาคือจินตมยปัญญาปัญญาเกิดขึ้นได้จากความคิดการวิเคราะห์หาสาเหตุประการสุดท้ายภาวนามยปัญญาปัญญาเกิดจากการได้ลงมือปฏิบัติไตร่ตรองให้เห็นความเป็นจริง มีปัญญาแตกฉานในเรื่องที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาอย่างเหมาะสม ซึ่งศาสนทายาทก็คือเยาวชนต้องได้รับการกล่อมเกลามาจากผู้เผยแผ่ให้มีความรู้ในด้านคุณธรรมเป็นอันดับแรก จากนั้นอธิบายให้เข้าใจโดยใช้เหตุผลเพื่อหาคำตอบให้กับ

ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น กล่าวง่ายๆว่าสอนให้รู้จากนั้นอธิบายให้เข้าใจให้สามารถนำไปใช้ปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้นั่นเอง

พัฒนาปัญญาโดยการปฏิบัติธรรม

กระบวนการในการพัฒนาศานตาทายาทตามหลักภาวนา ๔ ด้านปัญญา จะต้องฝึกศานตาทายาทให้รู้จักวิธีการปฏิบัติให้เกิดปัญญารู้อย่างเดียวไม่เข้าใจก็สามารถลืมได้แต่ถ้าหากรู้แล้วนำไปปฏิบัติจนเห็นผลก็จะเกิดความเข้าใจ การศึกษาทางพระพุทธศาสนาหากมีความรู้อย่างเดียวและบอกต่อก็คงเป็นด้านปริยัติอย่างเดียว หากลงมือปฏิบัติด้วยก็จะเป็นไปตามพระประสงค์ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่สอนให้พุทธศาสนิกชนได้มีความรู้และความเข้าใจ ซึ่งความเข้าใจโดยปรมาตม์แล้วก็คือการบรรลุธรรมนั่นเอง สอนทายาทที่เข้มแข็งได้จะต้องสอนให้มีความรู้และความเข้าใจ ความเข้าใจเรียกว่าปัญญา ปัญญาจะเกิดขึ้นได้ก็เพราะการปฏิบัติดังนั้นจะต้องเน้นในเรื่องของการปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นการปฏิบัติธรรมหรือการนำธรรมะมาประยุกต์ใช้ในภาคปฏิบัติ

พัฒนาปัญญาให้สามารถแก้ไขปัญหาคได้

กระบวนการในการพัฒนาศานตาทายาทตามหลักภาวนา ๔ ด้านปัญญา ต้องพัฒนาทักษะในการแก้ไขปัญหาคไม่ว่าจะเป็นปัญหาเฉพาะหน้าหรือปัญหาที่เกิดขึ้นที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา หรือปัญหาในชีวิตประจำวันที่จะต้องประยุกต์ใช้ธรรมะเข้ามาใช้ในการแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นจะต้องได้รับการแก้ไข หากไม่มีความรู้ความสามารถที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาแล้วก็จะไม่สามารถแก้ไขปัญหาคได้อย่างถูกต้องถูกวิธีและทันท่วงที จะก่อให้เกิดปัญหาที่เกี่ยวกับเยาวชนตามมามากมายทั้งปัญหาคยาเสพติดเรียนไม่จบเป็นต้น ดังนั้นจะต้องมีการฝึกพัฒนาอบรมเพื่อให้มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาคโดยใช้หลักพุทธธรรมซึ่งเรียกว่าการแก้ไขปัญหาคตามแนวพุทธ อาจสอนแบบกัลยาณมิตรทำตัวให้เหมือนกับเป็นเพื่อนร่วมนกันแก้ไขปัญหาคแนะนำหาทางออกให้ จนทำให้เขาเกิดทักษะสามารถแก้ไขปัญหาคได้ด้วยตนเอง

พัฒนาให้มีปัญญาในการช่วยเหลือสังคม

กระบวนการในการพัฒนาศานตาทายาทตามหลักภาวนา ๔ ด้านปัญญา จะต้องมีการพัฒนาทักษะความสามารถในการให้คำปรึกษาผู้อื่นเกี่ยวกับเรื่องของธรรมะได้ เพราะทักษะในการให้คำปรึกษาจะเป็นหนึ่งคุณสมบัติของผู้ที่ได้รับการพัฒนาด้านปัญญา แล้วนำมาใช้ในทางปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ โดยใช้สติปัญญาที่ได้ศึกษาคมาพัฒนาความสามารถให้เป็นชาวพุทธที่ดีในที่สุดจนบวชเป็นพระภิกษุสืบทอดพระศาสนา หรือไม่ก็เป็นพุทธศาสนิกชนให้การสนับสนุนอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา

๔.๒.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการในการพัฒนาศานทายาทตามหลัก ภาวนา ๔ จากแบบสอบถาม

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการในการพัฒนาศานทายาทของคณะสงฆ์
จังหวัดสุพรรณบุรี มีรายละเอียดผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ ๔.๑๓-๔.๑๗ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๑๓ แสดงค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน กระบวนการในการพัฒนาศาน
ทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักภาวนา ๔ ในภาพรวม

(n=๒๕๒)

กระบวนการในการพัฒนาศานทายาทของคณะ สงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักภาวนา ๔	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑. ด้านกาย	๓.๙๖	๐.๖๓	มาก
๒. ด้านศีล	๔.๐๓	๐.๕๘	มาก
๓. ด้านจิต	๓.๘๖	๐.๖๓	มาก
๔. ด้านปัญญา	๓.๙๒	๐.๖๙	มาก
รวม	๓.๙๔	๐.๕๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า กระบวนการในการพัฒนาศานทายาทของคณะสงฆ์จังหวัด
สุพรรณบุรี ตามหลักภาวนา ๔ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=๓.๙๔$, S.D.=๐.๕๙) เมื่อพิจารณา
รายด้าน พบว่า ด้านศีล มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=๔.๐๓$, S.D.=๐.๕๘) อยู่ในระดับมาก รองลงมาด้าน
กาย ($\bar{X}=๓.๙๖$, S.D.=๐.๖๓) อยู่ในระดับมาก และด้านจิต มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}=๓.๘๖$,
S.D.=๐.๖๓) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๔ แสดงค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน กระบวนการในการพัฒนาศาสนา
 ทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักภาวนา ๔ ด้านกาย

(n=๒๕๒)

กระบวนการในการพัฒนาศาสนาทายาทของคณะสงฆ์ จังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักภาวนา ๔ ด้านกาย	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑. มีการพัฒนาศาสนาทายาทให้มีความสามารถในการ ปฏิบัติงาน	๓.๘๖	๐.๗๔	มาก
๒. มีการพัฒนาศาสนาทายาทให้มีทักษะในการทำงาน ร่วมกับผู้อื่น	๓.๗๕	๐.๖๖	มาก
๓. มีการส่งเสริมให้ศาสนาทายาทได้ออกกำลังอย่าง เหมาะสมกับฐานานุกรม	๓.๙๘	๐.๗๘	มาก
๔. มีการพัฒนาศาสนาทายาทให้มีการสำรวมระวังละสิ่งมี ชอบประกอบสิ่งดี	๔.๑๒	๐.๗๙	มาก
๕. มีการส่งเสริมสนับสนุนให้มีการปฏิบัติธรรมสมควรแก่ ธรรม	๔.๐๙	๐.๖๑	มาก
รวม	๓.๙๖	๐.๖๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๔ พบว่า กระบวนการในการพัฒนาศาสนาทายาทของคณะสงฆ์จังหวัด
 สุพรรณบุรี ตามหลักภาวนา ๔ ด้านกาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=๓.๙๖$, S.D.=๐.๖๓)
 เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อ ๔ มีการพัฒนาศาสนาทายาทให้มีการสำรวมระวังละสิ่งมี
 ชอบประกอบสิ่งดี มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=๔.๑๒$, S.D.=๐.๗๙) อยู่ในระดับมาก รองลงมา ข้อ ๕ มีการส่งเสริม
 สนับสนุนให้มีการปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ($\bar{X}=๔.๐๙$, S.D.=๐.๖๑) อยู่ในระดับมาก และ ข้อ ๒
 มีการพัฒนาศาสนาทายาทให้มีทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}=๓.๗๕$,
 S.D.=๐.๖๖) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๕ แสดงค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน กระบวนการในการพัฒนาศาสนา
 ทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักภาวนา ๔ ด้านศีล

(n=๒๕๒)

กระบวนการในการพัฒนาศาสนาทายาทของคณะสงฆ์ จังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักภาวนา ๔ ด้านศีล	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑. มีการพัฒนาศาสนาทายาทให้ยึดมั่นดำรงตนอยู่ในศีลธรรม	๔.๓๑	๐.๘๔	มากที่สุด
๒. ส่งเสริมให้ศาสนทายาทมีความซื่อสัตย์สุจริต	๔.๑๒	๐.๗๓	มาก
๓. สนับสนุนส่งเสริมให้ศาสนทายาทมีความรับผิดชอบต่องาน ที่ได้รับมอบหมาย	๓.๙๔	๐.๖๔	มาก
๔. มีการพัฒนาให้ศาสนทายาทยึดมั่นอยู่ในศีลธรรมจริยธรรม	๓.๘๗	๐.๖๑	มาก
๕. มีการพัฒนาให้ศาสนทายาทปฏิบัติงานโดยยึดหลักความ ถูกต้องเที่ยงธรรม	๓.๙๑	๐.๕๔	มาก
รวม	๔.๐๓	๐.๕๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๕ พบว่า กระบวนการในการพัฒนาศาสนาทายาทของคณะสงฆ์จังหวัด
 สุพรรณบุรี ตามหลักภาวนา ๔ ด้านศีล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=๓.๘๓$, S.D.=๐.๕๓)
 เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อ ๑ มีการพัฒนาศาสนาทายาทให้ยึดมั่นดำรงตนอยู่ในศีลธรรม มีค่าเฉลี่ย
 สูงสุด ($\bar{X}=๔.๓๑$, S.D.=๐.๘๔) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ข้อ ๒ ส่งเสริมให้ศาสนทายาท
 มีความซื่อสัตย์สุจริต ($\bar{X}=๔.๑๒$, S.D.=๐.๗๓) อยู่ในระดับมาก และ ข้อ ๔ มีการพัฒนาให้ศาสน
 ทายาทยึดมั่นอยู่ในศีลธรรมจริยธรรม มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}=๓.๘๗$, S.D.=๐.๖๑) อยู่ในระดับมาก
 ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๖ แสดงค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน กระบวนการในการพัฒนาศาสนา
 ทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักภาวนา ๔ ด้านจิต

(n=๒๕๒)

กระบวนการในการพัฒนาศาสนาทายาทของคณะสงฆ์ จังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักภาวนา ๔ ด้านจิต	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑. มีการพัฒนาให้ศาสนาทายาทปฏิบัติหน้าที่ด้วยความตั้งใจ และอดทน	๓.๙๕	๐.๗๑	มาก
๒. พัฒนาให้ศาสนาทายาทมีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ศา สนาทายาท	๓.๗๖	๐.๖๙	มาก
๓. มีการพัฒนาศาสนาทายาทด้านการฝึกสมาธิเป็นประจำ	๓.๖๔	๐.๗๒	มาก
๔. มีการพัฒนาศาสนาทายาทให้มีการตรวจสอบไตร่ตรองใน ภาระงานที่ได้รับมอบหมาย	๓.๗๔	๐.๕๑	มาก
๕. มีการสนับสนุนส่งเสริมให้ศาสนาทายาทได้รับอาหาร ฝึกรอบมพัฒนาจิตอย่างต่อเนื่อง	๔.๒๓	๐.๖๘	มากที่สุด
รวม	๓.๘๖	๐.๖๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๖ พบว่า กระบวนการในการพัฒนาศาสนาทายาทของคณะสงฆ์จังหวัด
 สุพรรณบุรี ตามหลักภาวนา ๔ ด้านจิต โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.86$, S.D.=0.63)
 เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อ ๕ มีการสนับสนุนส่งเสริมให้ศาสนาทายาทได้รับอาหารฝึกรอบมพัฒนาจิต
 อย่างต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=4.23$, S.D.=0.68) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ข้อ ๑
 มีการพัฒนาให้ศาสนาทายาทปฏิบัติหน้าที่ด้วยความตั้งใจและอดทน ($\bar{X}=3.95$, S.D.=0.71) อยู่ใน
 ระดับมาก และ ข้อ ๓ มีการพัฒนาศาสนาทายาทด้านการฝึกสมาธิเป็นประจำ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด
 ($\bar{X}=3.64$, S.D.=0.72) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๗ แสดงค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน แสดงค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักภาวนา ๔ ด้านปัญญา

(n=๒๕๒)

กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์ จังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักภาวนา ๔ ด้านปัญญา	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑. มีการพัฒนาศาสนทายาทให้มีความระเอียดรอบคอบใน การปฏิบัติงาน	๓.๗๔	๐.๖๔	มาก
๒. มีการพัฒนาศาสนทายาทโดยใช้หลักเหตุผลพิจารณาการ ปฏิบัติหน้าที่ของตน	๓.๗๕	๐.๘๑	มาก
๓. มีการพัฒนาศาสนทายาทให้รู้จักใช้เหตุผลในการแก้ไข ปัญหา	๔.๒๒	๐.๗๕	มากที่สุด
๔. มีการพัฒนาศาสนทายาทให้สามารถใช้ทักษะด้านปัญญา ช่วยเหลือผู้อื่น	๓.๙๗	๐.๖๑	มาก
๕. มีการส่งเสริมให้ศาสนทายาทได้พัฒนาทักษะทางด้าน ปัญญาอย่างต่อเนื่อง	๓.๙๕	๐.๖๓	มาก
รวม	๓.๙๒	๐.๖๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๗ พบว่า กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักภาวนา ๔ ด้านปัญญา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=๓.๙๒$, S.D.=๐.๖๙) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อ ๓ มีการพัฒนาศาสนทายาทให้รู้จักใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=๔.๒๒$, S.D.=๐.๗๕) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ข้อ ๕ มีการส่งเสริมให้ศาสนทายาทได้พัฒนาทักษะทางด้านปัญญาอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X}=๓.๙๕$, S.D.=๐.๖๓) อยู่ในระดับมาก และข้อ ๑ มีการพัฒนาศาสนทายาทให้มีความระเอียดรอบคอบในการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}=๓.๗๔$, S.D.=๐.๖๔) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

๔.๓ รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี

๔.๓.๑ ผลการวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี จากการสัมภาษณ์เชิงลึก

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้กล่าวในประเด็นที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

๑) รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนากาย

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนากาย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้สัมภาษณ์เป็นลำดับดังต่อไปนี้

๑. ประการแรกจะต้องพัฒนาศาสนทายาทให้มีความแข็งแรงก่อนโดยให้บริโภคสิ่งที่เป็นสัปปายะเพื่อให้ร่างกายมีความแข็งแรงสามารถปฏิบัติหน้าที่เป็นศาสนทายาทได้^{๑๒๗}

๒. ต้องมีการพัฒนาร่างกายให้แข็งแรงไม่เป็นรังแห่งโรค มีความเข้มแข็งต่อสภาพอากาศ และมีความอดทนแต่ไม่ให้เป็นไปเพื่อความพอกพูนกิเลสให้เป็นไปเพียงเพื่อการตั้งอยู่ได้แห่งกายนี้^{๑๒๘}

๓. การพัฒนาศาสนทายาททางการจะต้องมุ่งไปที่ศาสนทายาทสามารถทำความดีได้ แต่ในวัยนี้เด็กกำลังเจริญเติบโต จะต้องมีความเจริญเติบโตทั้งด้านร่างกายและสติปัญญาไปพร้อม ๆ กันดังนั้น จะต้องพัฒนาศาสนทายาททางกายโดยให้มีการรับประทานอาหารที่ถูกสุขลักษณะและมีประโยชน์พร้อมทั้งออกกำลังกาย^{๑๒๙}

๔. การพัฒนาศาสนทายาทควรจะมีจุดมุ่งหมายที่แน่ชัดคือให้ลดเล็กละจากการทำความชั่ว ให้ทำแต่ความดี ให้รู้จักเกิดความละอายในการทำความชั่วจนในที่สุดสามารถลดเล็กละความชั่วได้^{๑๓๐}

๕. ต้องดำเนินการพัฒนาศาสนทายาททางกาย ให้บำเพ็ญประโยชน์ รู้จักใช้กำลังทางกายให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม ไม่ทำสิ่งที่ไม่เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและสังคม เพราะการกระทำจะมีความหมายหรือมีค่าก็ต่อเมื่อสิ่งที่ทำนั้นเกิดประโยชน์มากแค่ไหน^{๑๓๑}

^{๑๒๗} สัมภาษณ์ พระราชปริยัติเมธี, ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๒๘} สัมภาษณ์ พระมงคลกิตติวิบูลย์, เจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๒๙} สัมภาษณ์ พระรัตนเวที, เจ้าคณะอำเภออู่ทอง, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๓๐} สัมภาษณ์ พระปริยัติวรคุณ, เจ้าคณะอำเภอสองพี่น้อง, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๓๑} สัมภาษณ์ พระครูศรีปริยัตยานุศาสน์, เจ้าคณะอำเภอมืองสุพรรณบุรี, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๒.

๖. ศาสนทายาทจะต้องได้รับการพัฒนาให้ทำความดีทางกาย ให้รู้จักละอายความชั่ว ให้รู้จักในการทำความดี ซึ่งจะเป็นคุณสมบัติที่ดีของศาสนทายาท ในส่วนนี้จะต้องพัฒนาเป็นประการแรก ๆ^{๑๓๒}

๗. จะพัฒนาทางด้านร่างกายก็ต้องพัฒนาให้ร่างกายแข็งแรงแต่ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมด้วยเพราะศาสนทายาทในที่นี้ก็คือสามเณรจะต้องมีการออกกำลังกายอย่างถูกสุขลักษณะ ไม่ผิดพระธรรมวินัย แต่ถ้าหากเป็นเยาวชนก็สามารถใช้กิจกรรมในการบริหารร่างกายและจิตใจได้อาจจะใช้วิธีที่เหมาะสมทางคณะสงฆ์อย่างเช่นการกวาดลานวัดหรือการเดินจงกรมนั่งสมาธิ เป็นต้น^{๑๓๓} ก็ได้

๘. ศาสนทายาทจัดว่าอยู่ในวัยเยาวชนสิ่งที่จะต้องพัฒนาเป็นประการต้นๆก็คือให้รู้จักดีชั่ว และให้รู้จักถึงโทษของยาเสพติดให้รู้จักห่างไกลจากยาเสพติดและอบายมุขอันเป็นหนทางเสื่อม^{๑๓๔}

๙. ควรจะพัฒนาให้ศาสนทายาทได้ทำความดีรู้จักความดีจนถึงสามารถแนะนำผู้อื่นให้ทำความดีได้ ให้รู้จักวิธีแสดงออกทางกายในสังคมอย่างถูกต้อง รู้จักกาลเทศะในการแสดงออกทางกายที่เหมาะสม^{๑๓๕}

๑๐. อีกประการหนึ่ง ควรพัฒนาโดยการสนับสนุนส่งเสริมให้ทำความดี ให้รู้จักว่าทำความดีนั้นมีค่าอย่างไร ให้มีความรู้สึกไว้ในจิตใจอยากทำดี อยากอยู่กับความดี สร้างค่านิยมให้อยู่กับความดี โดยที่สังคมต้องช่วยเหลือขึ้นชมชื่นคนทำดี อาจจะทำโดยการให้รางวัลหรือชื่นชมโดยประการใดๆ ก็ได้^{๑๓๖}

๑๑. การแสดงออกทางกายเป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วงสำหรับเยาวชนในวัยนี้สิ่งที่สำคัญที่จะต้องพัฒนาคือ การแสดงออกทางกายกิริยามารยาทท่าทางความเรียบร้อยหรือมารยาทต่าง ๆ ทางสังคม จะต้องฝึกหัดไว้เป็นประการแรก และทักษะในการคิดวิเคราะห์ทักษะทางด้านปัญญา และทักษะในการแก้ไขปัญหา^{๑๓๗}

๑๒. การออกกำลังกายอาจจะไม่เหมาะสม จำเป็นต้องหากิจกรรมให้ทำ คือการบำเพ็ญประโยชน์ รู้จักระเบียบทางสังคมสร้างค่านิยมในการทำความดีให้เกิดขึ้น^{๑๓๘}

^{๑๓๒} สัมภาษณ์ พระครูธรรมสารรักษา, เจ้าคณะอำเภอด่านช้าง, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๓๓} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลเจติยานุรักษ์, รองเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๓๔} สัมภาษณ์ พระครูโสภณคุณาธาร, เจ้าคณะอำเภอบางปลาม้า, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๓๕} สัมภาษณ์ พระศรีประจันตคณาภิบาล, เจ้าคณะอำเภอศรีประจันต์, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๓๖} สัมภาษณ์ พระครูศาสนกิจจาภรณ์, เจ้าคณะอำเภอสามชูก, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๓๗} สัมภาษณ์ พระครูปัญญาศาสนธำรง, เจ้าคณะตำบลดอนปรู, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๓๘} สัมภาษณ์ พระมหามานัสสวิน ภูริปัญโญ, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

๑๓. จะต้องสร้างค่านิยมให้เกิดขึ้นให้ได้สอนให้รู้จักทำความดีให้โลกจำดีกว่าทำชั่วให้โลก ลือให้รู้จักแสดงออกทางกายที่เหมาะสม^{๑๓๙}

๑๔. วิธีการพัฒนามีหลายวิธีอาจจะพัฒนาโดยการให้ร่วมกิจกรรมที่เป็นบุญกุศลต่าง ๆ ก็ได้ และฝึกให้รู้จักรับผิดชอบในการทำความดี ให้เป็นผู้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเพื่อสร้างฉันทะ ให้เกิดความพึงพอใจในการทำความดี^{๑๔๐}

๑๕. ศาสนทายาทควรได้รับการพัฒนาทางด้านร่างกายและจิตใจไปพร้อมๆกันเพื่อให้เกิด สติปัญญาที่เหมาะสมเป็นไปตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด^{๑๔๑}

๑๖. การออกกำลังกายที่เหมาะสมสำหรับศาสนทายาทมีหลายวิธีเช่นการทำความดี การ เติมนั่งสมาธิเจริญภาวนาหรือการกระทำกิจวัตรของทางคณะสงฆ์ก็สามารถเป็นการออกกำลังกาย ได้เช่นทำความสะอาดบริเวณกวาดกุศลสถานปฏิบัติธรรม เป็นต้น^{๑๔๒}

๑๗. พัฒนาโดยให้แสดงออกถึงความรู้ความสามารถ เช่น จัดกิจกรรมตอบปัญหาศีลธรรม กิจกรรมสวดมนต์หมู่ กิจกรรมทอดผ้าป่าสามัคคี หรือการเข้าค่ายคุณธรรม เพื่อให้ศาสนทายาทได้รับ การพัฒนาตามกระบวนการที่ถูกต้องและเหมาะสม^{๑๔๓}

๑๘. องค์กรที่เกี่ยวข้อง ต้องร่วมมือกันสร้างค่านิยมในการทำความดีให้กับเยาวชน และให้ รู้จักการสร้างสาธารณประโยชน์^{๑๔๔}

สรุปได้ว่า รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนา กาย มีสาระสำคัญ ๔ ประการได้แก่ ประการแรก พัฒนาศาสนทายาททางกายให้แข็งแรงก่อน ให้บริโภคสิ่งที่เป็นสัปปายะ เพื่อให้ร่างกายมีความแข็งแรง แต่ต้องพัฒนาด้วยความเหมาะสมโดยไม่ เป็นไปเพื่อการพอกพูนกิเลส แต่ให้เป็นไปเพื่อการตั้งอยู่ได้แห่งกาย คือพัฒนาให้มีกำลังตาม สมควรเพื่อทำความดีต่อไป เพราะศาสนทายาทเป็นวัยที่กำลังเจริญเติบโต ร่างกายสติปัญญาต้อง พัฒนาไปพร้อมกัน ประการที่ ๒ ศาสนทายาทจะต้องได้รับการพัฒนาให้ทำความดี ยินดีในการทำ

^{๑๓๙} สัมภาษณ์ นายกอบชัย พลเสน, รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุพรรณบุรี, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๔๐} สัมภาษณ์ นายเฉลิม วงเทียง, นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองศรีประจันต์, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๔๑} สัมภาษณ์ นางสาวจันทิรา เคาธูป, รักษาการผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด สุพรรณบุรี, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๔๒} สัมภาษณ์ นายอานนท์ รักผล, นักวิชาการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุพรรณบุรี, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๔๓} สัมภาษณ์ นายนิรุทธ์ เข็มเงิน, ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลศรีประจันต์, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๔๔} สัมภาษณ์ นางสาวธัญญา เรืองวงศ์, นักวิชาการอิสระ, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

ความดี ละอายที่จะทำความชั่ว พร้อมทั้งแนะนำให้ผู้อื่นทำความดี รู้จักวิธีการแสดงออกทางสังคมที่ถูกต้อง รู้จักกาลเทศะในการแสดงออกทางกายที่เหมาะสม เป็นสามเณรก็ต้องแสดงออกอีกอย่างหนึ่ง เป็นเยาวชนก็ต้องแสดงออกอีกอย่างหนึ่ง ส่งเสริมสนับสนุนให้ทำความดี ให้เขารู้สึกว่าการทำความดีเป็นสิ่งมีค่าเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องทำให้ความรู้สึกเกิดขึ้นในจิตใจ อยู่กับความดี ประการที่ ๓ พัฒนาโดยการให้ละจากการทำความชั่วที่เคยทำอยู่แล้ว ที่ยังไม่ทำก็สอนไม่เห็นถึงโทษ เกิดความละอายในการทำความชั่ว จนในที่สุดเลิกละได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวินัย จะเกี่ยวข้องกับยาเสพติด จะต้องพัฒนาโดยให้ความรู้ให้ห่างไกลจากยาเสพติดและบาปอกุศลเพราะเป็นทางแห่งความเสื่อม ประการที่ ๔ คือจะต้องดำเนินการพัฒนาศาสนทายาททางกาย ให้บำเพ็ญประโยชน์ รู้จักใช้กำลังทางกายให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม ไม่ทำสิ่งที่ไม่เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและสังคม เพราะการกระทำจะมีความหมายหรือมีค่าก็ต่อเมื่อสิ่งที่ทำนั้นเกิดประโยชน์มากแค่ไหน

ตารางที่ ๔.๑๘ แสดงค่าความถี่ การสัมภาษณ์เชิงลึก รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนากาย

ลำดับ	ประเด็น/ตัวบ่งชี้	ปริมาณ	
		ความถี่	ผู้เชี่ยวชาญคนที่
๑	ฝึกอบรมให้มีศักยภาพในการทำหน้าที่ศาสนทายาท	๖	๑,๒,๓,๗,๑๕,๑๖
๒	ให้ความรู้และส่งเสริมในการทำความดีทางกายกรรม	๕	๖,๙,๑๐,๑๔,๑๗
๓	พัฒนาร่างกายให้สมบูรณ์แข็งแรง	๔	๔,๘,๑๑,๑๓
๔	พัฒนาความสามารถในการช่วยเหลือสังคม	๓	๕,๑๒,๑๘

จากตารางที่ ๔.๑๘ สามารถสรุปสาระสำคัญที่เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนากาย เป็นลำดับดังต่อไปนี้

ฝึกอบรมให้มีศักยภาพในการทำหน้าที่ศาสนทายาท

รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนากาย โดยการฝึกอบรมให้มีศักยภาพในการทำหน้าที่ศาสนทายาท จะต้องพัฒนาศาสนทายาททางกายให้แข็งแรงก่อน ให้บริโภคสิ่งที่เป็นสัปปายะ เพื่อให้ร่างกายมีความแข็งแรง แต่ต้องพัฒนาด้วยความเหมาะสมโดยไม่เป็นไปเพื่อการพอกพูนกิเลส แต่ให้เป็นไปเพื่อการตั้งอยู่ได้แห่งกาย คือพัฒนาให้มีกำลังตามสมควรเพื่อทำความดีต่อไป เพราะศาสนทายาทเป็นวัยที่กำลังเจริญเติบโต ร่างกายสติปัญญาต้องพัฒนาไปพร้อมกัน ดังนั้นเรื่องของการออกกำลังกายจึงจำเป็นต้องมี แต่ก็ต้องเป็นไปอย่างเหมาะสม ถ้าเป็นสามเณรก็ควรจะให้ทำกิจวัตรที่ส่งเสริมในการออกกำลังกายที่ไม่ผิดศีลธรรม หากเป็นเยาวชนก็ต้องมีกิจกรรมในการบริหารกายบริหารจิตอย่างเหมาะสมกัน

ให้ความรู้และส่งเสริมในการทำความดีทางกายกรรม

รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนากาย โดยให้ความรู้และส่งเสริมในการทำความดีทางกายกรรม ศาสนทายาทจะต้องได้รับการพัฒนาให้ทำความดี ยินดีในการทำความดี ละอายที่จะทำความชั่ว พร้อมทั้งแนะนำให้ผู้อื่นทำความดี รู้จักวิธีการแสดงออกทางสังคมที่ถูกต้อง รู้จักกาลเทศะในการแสดงออกทางกายที่เหมาะสม เป็นสามเณรก็ต้องแสดงออกอีกอย่างหนึ่ง เป็นเยาวชนก็ต้องแสดงออกอีกอย่างหนึ่ง ส่งเสริมสนับสนุนให้ทำความดี ให้เขารู้สึกว่าการทำความดีเป็นสิ่งมีค่าเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องทำให้ความรู้สึกเกิดขึ้นในจิตใจ อยู่กับความดี โดยที่สังคมต้องชื่นชมคนทำความดีอาจจะให้รางวัลหรือการชื่นชมแบบใด ๆ ก็ได้ ให้เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นบุญกุศลต่าง ๆ และฝึกให้เป็นผู้รับผิดชอบหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรม เพื่อสร้างฉันทะให้เกิดในการทำความดี ให้แสดงออกถึงความรู้ความสามารถ

พัฒนาร่างกายให้สมบูรณ์แข็งแรง

รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนากาย โดยพัฒนาร่างกายให้สมบูรณ์แข็งแรง ต้องพัฒนาโดยการให้ละจากการทำความชั่วที่เคยทำอยู่แล้วที่ยังไม่ทำก็สอนไม่เห็นถึงโทษ เกิดความละอายในการทำความชั่ว จนในที่สุดเลิกละได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัยนี้ จะเกี่ยวข้องกับยาเสพติด จะต้องพัฒนาโดยให้ความรู้ให้ห่างไกลจากยาเสพติดและบาปอกุศลเพราะเป็นทางแห่งความเสื่อม เมื่อให้ละความชั่วได้ ก็สอนให้เขาทำความดี ยึดมั่นในความดี ไม่ว่าจะทำอะไรให้อากุศลคุณงามความดีเป็นที่ตั้งก่อน สอนให้ทำดีให้โลกจำ ดีกว่าการทำความชั่วให้โลกลือ

พัฒนาความสามารถในการช่วยเหลือสังคม

รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนากาย โดยพัฒนาความสามารถในการช่วยเหลือสังคม จะต้องดำเนินการพัฒนาศาสนทายาททางกาย ให้บำเพ็ญประโยชน์ รู้จักใช้กำลังทางกายให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม ไม่ทำสิ่งที่ไม่เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและสังคม เพราะการกระทำจะมีความหมายหรือมีค่าก็ต่อเมื่อสิ่งที่ทำนั้นเกิดประโยชน์มากแค่ไหน ในกรณีเป็นสามเณร การออกกำลังกายอาจจะไม่เหมาะสม จำเป็นต้องหากิจกรรมให้ทำ คือการบำเพ็ญประโยชน์ รู้จักระเบียบทางสังคมสร้างค่านิยมในการทำความดีให้เกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรที่เกี่ยวข้อง ต้องร่วมมือกันสร้างค่านิยมในการทำความดีให้กับเยาวชน และให้รู้จักการสร้างสาธารณประโยชน์

๒) รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนาศีล

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนาศีล ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้สัมภาษณ์เป็นลำดับดังต่อไปนี้

๑. จะต้องพัฒนาโดยให้ตั้งมั่นอยู่ในศีลก่อนให้รู้จักรักษาศีลปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามหลักคำสั่งสอนทางด้านพระพุทธศาสนาถ้าเป็นสามเณรก็ให้ยึดมั่นในศีล ๑๐ และหลักจริยธรรมคือหลักสามเณรศึกษา^{๑๔๕}

๒. ก่อนการพัฒนาจะต้องให้รักษาศีลเสียก่อนซึ่งเปรียบเสมือนค้ำยันสัญญาที่ให้ไว้ว่าต่อไปนี้จะทำคุณงามความดีไม่ให้ผิดศีล สามเณรต้องมีศีลบริสุทธิ์ต้องรักษาศีลให้มั่นคงถ้ารักษาศีลให้มั่นคงได้แล้ว การกระทำความดีในประการต่อไปก็เป็นเรื่องไม่ยาก^{๑๔๖}

๓. จะต้องพัฒนาให้รักษาศีลและระเบียบวินัยทางสังคมกฎกติกาต่าง ๆ ทางสังคม รักษากายวาจาใจให้ดีปราศจากโทษอื่นใดที่เป็นเครื่องเศร้าหมอง^{๑๔๗}

๔. กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทตามหลักภาวนา ๔ ด้านศีล จะต้องสอนให้รู้จักอยู่อย่างมีความสุข ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เด็กบางคนไม่ได้ตั้งใจจะเสียใจและเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ ในทางไม่ชอบ ทำให้เกิดปัญหากับผู้ปกครอง^{๑๔๘}

๕. ในส่วนนี้ต้องสอนให้รู้จักจารีตประเพณีอันดีงาม ให้รักษาวินัยธรรมประเพณีอันดีงามเอาไว้ ซึ่งจะซึมซาบความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนและสังคมเอาไว้^{๑๔๙}

๖. สอนให้ปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามประเพณีอันมีค่าของไทย เยาวชนทุกวันนี้ห่างไกลวัฒนธรรมประเพณีไทย เพราะวัฒนธรรมต่างประเทศเกิดการรื้อไหลเข้ามา อันเนื่องมาจากได้ดูและศึกษาสื่อต่าง ๆ ที่ไม่มีพรมแดน^{๑๕๐}

๗. ตามคำโบราณกล่าวไว้ว่าเข้าเมืองเร็วให้เร็วตามดั่งนั้นการจะพัฒนาคนให้มีศีลให้รู้จักระเบียบวินัยจะต้องพัฒนาให้มีความรู้จักระเบียบวินัยทางสังคม อยู่ที่ไหนก็ให้เคารพกฎระเบียบที่นั่น^{๑๕๑}

^{๑๔๕} สัมภาษณ์ พระราชปรีดิเมธี, ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๔๖} สัมภาษณ์ พระมงคลกิตติวิบูลย์, เจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๔๗} สัมภาษณ์ พระรัตนเวที, เจ้าคณะอำเภออู่ทอง, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๔๘} สัมภาษณ์ พระปรีดิวิตรคุณ, เจ้าคณะอำเภอสองพี่น้อง, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๔๙} สัมภาษณ์ พระครูศรีปริยัตยานุศาสน์, เจ้าคณะอำเภอเมืองสุพรรณบุรี, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๕๐} สัมภาษณ์ พระครูธรรมสารรักษา, เจ้าคณะอำเภอด่านช้าง, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๕๑} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลเจติยานุรักษ์, รองเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

๘. จะต้องพัฒนาศาสนทายาทโดยฝึกให้ปฏิบัติตามระเบียบวินัยต่าง ๆ ภาวะเบียบข้อบังคับของวัดกฎระเบียบข้อบังคับขององค์กรเพื่อที่จะให้รู้จักว่าการรักษาระเบียบวินัยนั้นนำไปสู่การเป็นอยู่อย่างสันติสุข^{๑๕๒}

๙. จะต้องมีการมอบตัวเป็นศิษย์ก่อนคือก่อนที่จะสอนกันก็ต้องมอบตัวเป็นลูกศิษย์กับอาจารย์กันเสียก่อนถึงจะสามารถว่ากล่าวตักเตือนกันได้^{๑๕๓}

๑๐. ก่อนการพัฒนาศาสนทายาทจะต้องให้รักษาศีลเสียก่อน คือให้รับศีลเพื่อให้มีศีลเสมอกัน เมื่อมีศีลเสมอกัน ก็จะมีการกระทำที่เสมอกันไม่ผิดแปลกแหวกแนวออกไปจากกัน สามารถว่ากล่าวตักเตือนได้ง่าย^{๑๕๔}

๑๑. สิ่งที่จะต้องพัฒนาคือพัฒนาให้รักษาศีลและเคารพในกฎหมายของบ้านเมืองและมารยาททางสังคมด้วย เรื่องนี้จะต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษ ต้องปลูกฝังตั้งแต่วัยเด็ก^{๑๕๕}

๑๒. ในส่วนนี้บ้านวัดโรงเรียนต้องร่วมมือกันพัฒนา จัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของไทย ให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการกรรมาให้มาก^{๑๕๖}

๑๓. ให้รู้จักรับผิดชอบและแสดงออกที่ถูกต้อง เหมาะสมกับกาลเทศะ มีระเบียบวินัยเคารพสิทธิผู้อื่นและตรงต่อเวลา^{๑๕๗}

๑๔. เราจะต้องช่วยกันหลายฝ่ายเพื่อที่จะพัฒนาศาสนทายาทให้มีศีลธรรม สังคมบอบช้ำมานานจากการที่เกิดความเสื่อมโทรมทางด้านศีลธรรม มีตัวอย่างให้เห็นตามสื่อต่าง ๆ มากมาย และเยาวชนก็เอาแบบอย่างดั่งนั้นเราต้องพัฒนาเยาวชนโดยการสร้างตัวอย่างที่ดี^{๑๕๘}

๑๕. พัฒนาโดยกำหนดเป้าหมายว่าให้รู้จักใช้ชีวิตอยู่อย่างมีความสุข ไม่เบียดเบียนผู้อื่น รู้จัก รู้จักเอื้อเพื่อเผื่อแผ่กับผู้อื่นมีจิตเมตตา^{๑๕๙}

^{๑๕๒} สัมภาษณ์ พระครูโสภณคุณาธาร, เจ้าคณะอำเภอบางปลาหมอ, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๕๓} สัมภาษณ์ พระศรีประจันตคณาภิบาล, เจ้าคณะอำเภอศรีประจันต์, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๕๔} สัมภาษณ์ พระครูศาสนกิจจาภรณ์, เจ้าคณะอำเภอสามชูก, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๕๕} สัมภาษณ์ พระครูปัญญาศาสนารัง, เจ้าคณะตำบลดอนปूर, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๕๖} สัมภาษณ์ พระมหามนัสสวิน ฐิริปณโณ, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๕๗} สัมภาษณ์ นายกอบชัย พลเสน, รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุพรรณบุรี, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๕๘} สัมภาษณ์ นายเฉลิม วงเทียง, นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองศรีประจันต์, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๕๙} สัมภาษณ์ นางสาวจันทิรา เคาหุรูป, รักษาการผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุพรรณบุรี, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

๑๖. จุดประสงค์หลักของการพัฒนาศาสนทายาทก็คือ เพื่อให้ศาสนทายาทนั้นสืบต่ออายุพระพุทธานุศาสนานำให้อยู่ชั่วนานาน ดังนั้น การจะสืบต่ออายุพระพุทธานุศาสนาให้ได้นั้น ผู้ที่สืบต่อจะต้องมีศีลมีปฏิบัติที่น่าเลื่อมใสปฏิบัติตนให้ถูกต้อง^{๑๖๐}

๑๗. สิ่งสำคัญที่จะต้องพัฒนา คือคือการเคารพผู้ใหญ่ ให้เกียรติผู้ใหญ่ เพราะเป็นมารยาททางสังคมที่ดี ซึ่งจะนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง^{๑๖๑}

๑๘. ต้องร่วมกันหาวิธีสอนให้รู้จักสร้างกัลยาณมิตร เป็นกัลยาณมิตรต่อกันให้ความช่วยเหลือกันและอยู่อย่างมีความสุข^{๑๖๒}

สรุปได้ว่า รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนาศีล มีสาระสำคัญ ๔ ประการคือ ประการที่ ๑ ในเบื้องต้นจะต้องพัฒนาให้มีศีลก่อน ให้รู้จักรักษาศีล ปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามพระธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนา การพัฒนาศาสนทายาทโดยการให้รักษาศีล เป็นเสมือนหนึ่งค้ำนัสนัญญาที่ให้ไว้ว่าต่อแต่นี้ไปจะทำแต่คุณงามความดีไม่ให้ผิดศีลธรรม เมื่อมีศีลบริสุทธิ์การกระทำก็บริสุทธิ์ ช่วยให้จิตใจสะอาดได้ เมื่อมีศีลจิตใจก็จะโน้มไปในการทำความดี นากนั้นให้มอบตัวเป็นศิษย์ อยู่ในฐานะศิษย์กับครูอาจารย์ ซึ่งจะช่วยให้ว่ากล่าวตักเตือนได้ง่าย ประการที่ ๒ จะต้องพัฒนาให้รักษาศีลและมีระเบียบวินัยทางสังคม อยู่ที่ใดก็ให้เคารพกฎระเบียบที่นั่น ดังสุภาษิตที่ว่าเข้าเมืองหลวงก็ต้องหลีกตาม แต่ละที่จะมีระเบียบปฏิบัติไม่เหมือนกัน ก็ต้องสอนให้เขาเคารพกฎระเบียบด้วยเช่นกัน กฎระเบียบเป็นการสร้างคนและองค์กรให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ประการที่ ๓ ต้องสอนให้รักษาวินัยประเพณีอันดีงามเอาไว้ ให้ซึมซาบในความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนและสังคม คือสอนให้รู้จักคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม ปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามประเพณีอันมีค่าของไทย เยาวชนทุกวันนี้ห่างไกลวัฒนธรรมประเพณีไทย เพราะวัฒนธรรมต่างประเทศเกิดการรื้อไหลเข้ามา อันเนื่องมาจากได้ดูและศึกษาสื่อต่าง ๆ ที่ไม่มีพรมแดน ในส่วนนี้บ้านวัดโรงเรียนต้องร่วมมือกันพัฒนา ประการที่ ๔ กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทตามหลักภาวนา ๔ ด้านศีล จะต้องสอนให้รู้จักอยู่อย่างมีความสุข ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เด็กบางคนไม่ได้ตั้งใจก็จะเสียใจและเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ ในทางไม่ชอบ ทำให้เกิดปัญหากับผู้ปกครอง จุดนี้เราต้องมาช่วยกันเยียวยาสังคมให้น่าอยู่ สอนเยาวชนให้มีศีลมีธรรม ให้รู้จักใช้ชีวิตอยู่อย่างมีความสุข ไม่เบียดเบียนผู้อื่น

^{๑๖๐} สัมภาษณ์ นายอานนท์ รักผล, นักวิชาการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุพรรณบุรี, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๖๑} สัมภาษณ์ นายนิรุทธ์ เข้มเงิน, ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลศรีประจันต์, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๖๒} สัมภาษณ์ นางสาวกาญจนา เรืองวงศ์, นักวิชาการอิสระ, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

ตารางที่ ๔.๑๙ แสดงค่าความถี่ การสัมภาษณ์เชิงลึก รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์
จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนาศีล

ลำดับ	ประเด็น/ตัวบ่งชี้	ปริมาณ	
		ความถี่	ผู้เชี่ยวชาญคนที่
๑	พัฒนาให้ยึดมั่นและดำรงตนอยู่ในศีลธรรม	๕	๑,๒,๙,๑๐,๑๖
๒	ฝึกอบรมให้มีระเบียบวินัยทางสังคม	๕	๓,๗,๘,๑๑,๑๗
๓	สอนให้ปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม	๔	๕,๖,๑๒,๑๓
๔	สอนให้มีความรู้คุณและเทศของยาเสพติดและอบายมุข	๔	๔,๑๔,๑๕,๑๘

จากตารางที่ ๔.๑๙ สามารถสรุปสาระสำคัญที่เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนาศีล เป็นลำดับดังต่อไปนี้

พัฒนาให้ยึดมั่นและดำรงตนอยู่ในศีลธรรม

รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนาศีล โดย พัฒนาให้ยึดมั่นและดำรงตนอยู่ในศีลธรรม จะต้องพัฒนาให้มีศีลก่อน ให้รู้จักรักษาศีล ปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามพระธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนา การพัฒนาศาสนทายาทโดยการให้รักษาศีล เป็นเสมือนหนึ่งค้ำยันสัญญาที่ให้ไว้ว่าต่อแต่นี้ไปจะทำแต่คุณงามความดีไม่ให้ผิดศีลธรรม เมื่อมีศีล บริสุทธิ์การกระทำก็บริสุทธิ์ ช่วยให้จิตใจสะอาดได้ เมื่อมีศีลจิตใจก็จะโน้มไปในการทำความดี จากนั้นให้มอบตัวเป็นศิษย์ อยู่ในฐานะศิษย์กับครูอาจารย์ ซึ่งจะทำให้ว่ากล่าวตักเตือนได้ง่าย โดยเฉพาะชนหมู่มากก็ต้องให้มีศีลเสมอกัน ในอดีตบัณฑิตจะกำหนดให้มีการไหว้พระรับศีลก่อน ลูกหลานในอดีต รักษาศีลทำดีปฏิบัติชอบ

ฝึกอบรมให้มีระเบียบวินัยทางสังคม

รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนาศีล โดยฝึกอบรมให้มีระเบียบวินัยทางสังคม จะต้องพัฒนาให้รักษาศีลและมีระเบียบวินัยทางสังคม อยู่ที่ใดก็ให้เคารพกฎระเบียบที่นั่น ดังสุภาษิตที่ว่าเข้าเมืองหลวงก็ต้องหลีกตาม แต่ละที่จะมีระเบียบปฏิบัติไม่เหมือนกัน ก็ต้องสอนให้เขาเคารพกฎระเบียบด้วยเช่นกัน กฎระเบียบเป็นการสร้างคนและองค์กรให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข และจะต้องสอนให้เคารพกฎหมาย เพราะเป็นมารยาททางสังคมด้วย เรื่องนี้จะต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษ ต้องปลูกฝังตั้งแต่วัยเด็ก ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือการเคารพผู้ใหญ่ ให้เกียรติผู้ใหญ่ เพราะเป็นมารยาททางสังคมที่ดี ซึ่งจะนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง

สอนให้ปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม

รูปแบบการพัฒนาศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนาศีล โดยสอนให้ปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม ต้องสอนให้รักษาจารีตประเพณีอันดีงามเอาไว้ ให้ซึมซาบในความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนและสังคม คือสอนให้รู้จักคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม ปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามประเพณีอันมีค่าของไทย เยาวชนทุกวันนี้ห่างไกลวัฒนธรรมประเพณีไทย เพราะวัฒนธรรมต่างประเทศเกิดการรื้อไหลเข้ามา อันเนื่องมาจากได้ดูและศึกษาสื่อต่าง ๆ ที่ไม่มีพรมแดน ในส่วนนี้บ้านวัดโรงเรียนต้องร่วมมือกันพัฒนา จัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของไทย

สอนให้มีความรู้คุณและเทศของยาเสพติดและอบายมุข

รูปแบบการพัฒนาศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนาศีล โดยสอนให้มีความรู้คุณและเทศของยาเสพติดและอบายมุข จะต้องสอนให้รู้จักอยู่อย่างมีความสุข ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เด็กบางคนไม่ได้ตั้งใจจะเสียใจและเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ ในทางไม่ชอบ ทำให้เกิดปัญหากับผู้ปกครอง จุดนี้เราต้องมาช่วยกันเยียวยาสังคมให้น่าอยู่ สอนเยาวชนให้มีศีลมีธรรม ให้รู้จักใช้ชีวิตอยู่อย่างมีความสุข ไม่เบียดเบียนผู้อื่นรู้จัก รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กับผู้อื่นมีจิตเมตตาและสอนให้รู้จักสร้างกัลยาณมิตร เป็นกัลยาณมิตรต่อกันให้ความช่วยเหลือกันและอยู่อย่างมีความสุข

๓) รูปแบบการพัฒนาศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนาจิต

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนาจิต ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้สัมภาษณ์เป็นลำดับดังต่อไปนี้

๑. จะต้องพัฒนาจิตโดยการให้เริ่มปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามสมควรแก่วัยอย่างเหมาะสมประยุกต์ให้เหมาะสมกับเพศและวัย^{๑๖๓}

๒. สอนกรรมฐานที่เหมาะสมกับจริต ให้เขาเกิดความสนใจที่จะปฏิบัติธรรม ซึ่งจะเป็นการยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น^{๑๖๔}

๓. ต้องพัฒนาจิตใจให้เป็นคนใจบุญ รู้จักทำบุญ รู้จักในการสละ และบริจาค ให้เป็นคุณค่าของการทำบุญ ตามประเพณี การทำบุญอุทิศเพื่อบุพการีชน และมีจิตใจช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์ เพราะคนใจบุญอยู่ที่ไหนใครก็รัก^{๑๖๕}

^{๑๖๓} สัมภาษณ์ พระราชปริยัติเมธี, ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๖๔} สัมภาษณ์ พระมงคลกิตติวิบูลย์, เจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๖๕} สัมภาษณ์ พระรัตนเวที, เจ้าคณะอำเภออู่ทอง, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

๔. จะต้องพัฒนาด้านจิตใจให้มีจิตใจที่ดั่งงาม เป็นกุศล คิดเป็นกุศลให้ได้ คิดในเชิงบวก เมื่อจิตเป็นกุศลการกระทำก็ออกมาในทางที่ถูกต้อง มีจิตใจดั่งงาม ประกอบด้วยคุณธรรมประจำใจ^{๑๖๖}

๕. ต้องสอนให้รู้จักพัฒนาจิตและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันให้ได้ตามปกติ แล้วพระจะสอนเรื่องเกี่ยวกับวิปัสสนากรรมฐานหรือการทำสติสมาธิอยู่เป็นประจำ แต่ว่าการสอนในการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันมีการสอนน้อย^{๑๖๗}

๖. ควรเริ่มด้วยการพัฒนาจิตใจให้เป็นผู้ฝึกฝนในธรรมเสียก่อน จากนั้นพัฒนาจิตใจโดยกิจกรรมหรือกิจวัตรประจำวัน ให้ร่วมกันทำด้วยความเป็นกัลยาณมิตรไม่ออกคำสั่ง จะทำให้เกิดความยินดีในการปฏิบัติตาม^{๑๖๘}

๗. ต้องพัฒนาโดยการสั่งสอน ร่วมกิจกรรม และให้ฝึกแสดงออก มีเป้าหมายในการพัฒนาสภาพจิตใจให้เป็นกุศล ประารถกุศลทำความดีแก่ตนเองและสังคม^{๑๖๙}

๘. มีกิจกรรมให้ทำเป็นกิจกรรมเร้ากุศล ที่ให้เยาวชนเกิดความสนใจ และยินดีที่จะเข้าร่วมการพัฒนาจิตใจ^{๑๗๐}

๙. ต้องสอนให้รู้จักฝึกสติสมาธิอาจจะสอนให้นั่งสมาธิเป็นระยะเวลาสั้นๆจากนั้นเพิ่มระยะเวลาให้ยาวนานขึ้นเพื่อให้ศาสนทายาทคุ้นเคยกับการนั่งสมาธิและไม่รู้สึกลำบากทางกาย ไม่เป็นเรื่องที่น่าเบื่อ กลับเป็นเรื่องที่น่าสนใจ^{๑๗๑}

๑๐. ให้เป็นผู้ใฝ่ธรรม มีจิตใจดั่งงาม ประกอบด้วยคุณธรรมประจำใจ รู้จักใช้ธรรมะในการดำรงชีวิต โดยนำเอาสถานการณ์ปัจจุบันมาสอน และประยุกต์ธรรมะเข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันให้ได้^{๑๗๒}

๑๑. พัฒนาโดยให้เริ่มฝึกจิตใจ จากนั้นสร้างแรงบันดาลใจในการรักษาพระศาสนาสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้ยาวนาน จนยินดีเป็นผู้ประกาศบอกต่อและเป็นผู้นำในการทำความดี^{๑๗๓}

^{๑๖๖} สัมภาษณ์ พระปริยัติวิธาน, เจ้าคณะอำเภอสองพี่น้อง, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๖๗} สัมภาษณ์ พระครูศรีปริยัตยานุศาสน์, เจ้าคณะอำเภอเมืองสุพรรณบุรี, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๖๘} สัมภาษณ์ พระครูธรรมสารรักษา, เจ้าคณะอำเภอด่านช้าง, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๖๙} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลเจติยานุรักษ์, รองเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๗๐} สัมภาษณ์ พระครูโสภณคุณาธาร, เจ้าคณะอำเภอบางปลาม้า, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๗๑} สัมภาษณ์ พระศรีประจันตคณาภิบาล, เจ้าคณะอำเภอศรีประจันต์, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๗๒} สัมภาษณ์ พระครูศาสนกิจจาภรณ์, เจ้าคณะอำเภอสามชูก, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๗๓} สัมภาษณ์ พระครูปัญญาศาสนารัง, เจ้าคณะตำบลดอนปรู, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๒.

๑๒. เป็นหน้าที่ของสังคมที่จะต้องช่วยกันขัดเกลาให้เยาวชนเป็นคนใจบุญ ไม่เอาัดเอาเปรียบสังคม ไม่ทุจริตคอร์รัปชัน^{๑๗๔}

๑๓. ต้องพัฒนาทักษะในการคิดวิเคราะห์ด้วย หากกิจกรรมที่เป็นแรงดึงดูดที่น่าสนใจให้ร่วมกันทำ มีรางวัลให้ เด็กจะเกิดความสนใจในการทำดี และจะซึมซับไปในตัว โดยค่อยเป็นค่อยไป ค่อย ๆ ปรับตัว^{๑๗๕}

๑๔. สอนให้รู้จักสร้างบุญสร้างกุศล บำเพ็ญทานบารมี ศีลบารมี ช่วยเหลือสังคม ช่วยเหลือเด็กกำพร้า ช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ^{๑๗๖}

๑๕. ต้องฝึกให้รู้จักกับสมาธิฝึก ให้รู้จักความอดทน ต่อสู้กับความยากลำบากทางกายทางใจ จนสามารถต่อสู้กับกิเลสและเอาชนะได้^{๑๗๗}

๑๖. ผู้ใหญ่จะต้องปฏิบัติให้เป็นอย่างดีในการฝึกจิต นั่งสมาธิ ปฏิบัติธรรม ถ้ามีผู้ใหญ่ทำเป็นตัวอย่างเยาวชนหรือศาสนทายาทก็จะไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นเรื่องของผู้ใหญ่อย่างเดียวหรือเป็นเรื่องของผู้สูงอายุเยาวชนก็สามารถทำได้^{๑๗๘}

๑๗. ผู้ใหญ่ต้องทำเป็นตัวอย่างด้วย เพราะไม่ใช่หน้าที่ของพระกับเยาวชน แต่มันคือหน้าที่ของสังคมที่จะช่วยเหลือกันขัดเกลาจิตใจให้เยาวชนฝึกฝนในการทำความดี^{๑๗๙}

๑๘. ต้องสอนให้รู้จักพัฒนาจิตใจให้สูง ไม่ให้หมกมุ่นอยู่กับสิ่งไม่เป็นประโยชน์เช่นสังคมออนไลน์ เกมออนไลน์ เป็นต้น^{๑๘๐}

สรุปได้ว่า รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนาจิต มีสาระสำคัญ ๔ ประการ คือ ประการที่ ๑ จะต้องพัฒนาจิตโดยการให้เริ่มปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามสมควรแก่วัยอย่างเหมาะสมประยุกต์ให้เหมาะสมกับเพศและวัย สอนกรรมฐานที่เหมาะสมกับจริต ให้เขาเกิดความสนใจที่จะปฏิบัติธรรม ซึ่งจะเป็นการยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น สอนให้

^{๑๗๔} สัมภาษณ์ พระมหามานัสสวีน ฐิริปญโญ, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๗๕} สัมภาษณ์ นายกอบชัย พลเสน, รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุพรรณบุรี, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๗๖} สัมภาษณ์ นายเฉลิม วงเทียง, นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองศรีประจันต์, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๗๗} สัมภาษณ์ นางสาวจันทิรา เคาธูป, รักษาการผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุพรรณบุรี, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๗๘} สัมภาษณ์ นายอานนท์ รักผล, นักวิชาการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุพรรณบุรี, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๗๙} สัมภาษณ์ นายนิรุทธ์ เข้มเงิน, ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลศรีประจันต์, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๘๐} สัมภาษณ์ นางสาวธัญญา เรืองวงศ์, นักวิชาการอิสระ, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

ประยุกต์ใช้สมาธิในชีวิตประจำวัน ประการที่ ๒ ควรเริ่มด้วยการพัฒนาจิตใจให้เป็นผู้ฝึกฝนในธรรมเสียก่อน มีกิจกรรมให้ทำเป็นกิจกรรมเร้ากุศล ที่ให้เยาวชนเกิดความสนใจและยินดีที่จะเข้าร่วมการพัฒนาจิตใจให้เป็นผู้ฝึกฝน มีจิตใจดีงาม ประกอบด้วยคุณธรรมประจำใจ รู้จักใช้ธรรมะในการดำรงชีวิต โดยนำเอาสถานการณ์ปัจจุบันมาสอน และประยุกต์ธรรมะเข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันให้ได้ ประการที่ ๓ จะต้องพัฒนาด้านจิตใจให้มีจิตใจที่ดีงาม เป็นกุศล คิดเป็นกุศลให้ได้ คิดในเชิงบวก เมื่อจิตเป็นกุศลการกระทำก็ออกมาในทางที่ถูกต้อง มีจิตใจดีงาม ประกอบด้วยคุณธรรมประจำใจ โดยการสั่งสอน ร่วมกิจกรรม และให้ฝึกแสดงออก มีเป้าหมายในการพัฒนาสภาพจิตใจให้เป็นผู้ฝึกฝน ประการที่ ๔ ต้องพัฒนาจิตใจให้เป็นคนใจบุญ รู้จักทำบุญ รู้จักในการสละ และบริจาค ให้เป็นคุณค่าของการทำบุญ ตามประเพณี การทำบุญอุทิศเพื่อบุพการีชน และมีจิตใจช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์ เพราะคนใจบุญอยู่ที่ไหนใครก็รัก เป็นหน้าที่ของสังคมที่จะต้องช่วยกันขัดเกลาให้เยาวชนเป็นคนใจบุญ ไม่เอาไรต์เอาเปรียบสังคม ไม่ทุจริตคอร์รัปชัน

ตารางที่ ๔.๒๐ แสดงค่าความถี่ การสัมภาษณ์เชิงลึก รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนาจิต

ลำดับ	ประเด็น/ตัวบ่งชี้	ปริมาณ	
		ความถี่	ผู้เชี่ยวชาญคนที
๑	ฝึกอบรมให้มีจิตใจสงบ	๗	๑,๒,๕,๘,๑๕,๑๖,๑๘
๒	สอนให้มีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาจิตใจ	๕	๖,๘,๑๐,๑๓,๑๗
๓	พัฒนาจิตใจให้มีจิตใจใฝ่กุศล	๓	๔,๗,๑๑
๔	พัฒนาจิตใจให้เป็นผู้มีจิตสาธารณะ	๓	๓,๑๒,๑๔

จากตารางที่ ๔.๒๐ สามารถสรุปสาระสำคัญที่เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนาจิต เป็นลำดับดังต่อไปนี้

ฝึกอบรมให้มีจิตใจสงบ

รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนาจิต โดยการฝึกอบรมให้มีจิตใจสงบ จะต้องพัฒนาจิตโดยการให้เริ่มปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามสมควรแก่วัยอย่างเหมาะสมประยุกต์ให้เหมาะสมกับเพศและวัย สอนกรรมฐานที่เหมาะสมกับจริต ให้เขาเกิดความสนใจในที่จะปฏิบัติธรรม ซึ่งจะเป็นการยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น สอนให้ประยุกต์ใช้สมาธิในชีวิตประจำวัน โดยสอนให้นั่งสมาธิในระยะเวลาสั้นๆ จากนั้นค่อยเพิ่มเป็นระยะๆ เพื่อฝึกให้มีสมาธิและรู้จักอดทนต่อสู้กับความยากลำบาก ต่อสู้กับกิเลสให้ได้ ผู้ใหญ่ต้องปฏิบัติเป็นตัวอย่าง

สอนให้มีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาจิตใจ

รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนาจิต โดยสอนให้มีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาจิตใจ จะต้องเริ่มด้วยการพัฒนาจิตใจให้เป็นผู้ฝึกฝนในธรรมเสียก่อน มีกิจกรรมให้ทำเป็นกิจกรรมเร้ากุศล ที่ให้เยาวชนเกิดความสนใจและยินดีที่จะเข้าร่วมการพัฒนาจิตใจให้เป็นผู้ใฝ่ธรรม มีจิตใจดีงาม ประกอบด้วยคุณธรรมประจำใจ รู้จักใช้ธรรมะในการดำรงชีวิต โดยนำเอาสถานการณ์ปัจจุบันมาสอน และประยุกต์ธรรมะเข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันให้ได้ ซึ่งจะเป็นการพัฒนาทักษะในการคิดวิเคราะห์ด้วย หากกิจกรรมที่เป็นแรงดึงดูดที่น่าสนใจในให้ร่วมกันทำ มีรางวัลให้ เด็กจะเกิดความสนใจในการทำดี และจะซึมซับไปในตัว โดยค่อยเป็นค่อยไป

พัฒนาจิตใจให้มีจิตใจใฝ่กุศล

รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนาจิต โดยพัฒนาจิตใจให้มีจิตใจใฝ่กุศล จะต้องพัฒนาด้านจิตใจให้มีจิตใจที่ดีงาม เป็นกุศล คิดเป็นกุศลให้ได้ คิดในเชิงบวก เมื่อจิตเป็นกุศลการกระทำก็ออกมาในทางที่ถูกต้อง มีจิตใจดีงาม ประกอบด้วยคุณธรรมประจำใจ โดยการสั่งสอน ร่วมกิจกรรม และให้ฝึกแสดงออก มีเป้าหมายในการพัฒนาสภาพจิตใจให้เป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ รักษากุศลทำความดีแก่ตนเองและสังคม รักษาพระศาสนาสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้ยาวนาน

พัฒนาจิตใจให้เป็นผู้มีจิตสาธารณะ

รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนาจิต โดยพัฒนาจิตใจให้เป็นผู้มีจิตสาธารณะ ต้องพัฒนาจิตใจให้เป็นคนใจบุญ รู้จักทำบุญ รู้จักในการสละและบริจาค ให้เป็นคุณค่าของการทำบุญ ตามประเพณี การทำบุญอุทิศเพื่อพุทธบริษัท และมีจิตใจช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์ เพราะคนใจบุญอยู่ที่ไหนใครก็รัก เป็นหน้าที่ของสังคมที่จะต้องช่วยกันขัดเกลาให้เยาวชนเป็นคนใจบุญ ไม่เอาอัตตาเอื้อประโยชน์ ไม่ทุจริตคอร์รัปชัน รู้จักสร้างบุญสร้างกุศล บำเพ็ญทานบารมี ศีลบารมี ช่วยเหลือสังคม

๔) รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนา ปัญญา

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนาปัญญา ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้สัมภาษณ์เป็นลำดับดังต่อไปนี้

๑. จะต้องสอนให้มีความรู้เกี่ยวกับธรรมะเสียก่อนหลังจากนั้นให้ลงมือปฏิบัติปัญญาจะเกิดได้เพราะการปฏิบัติ ซึ่งตามลำดับแล้วปัญญาจะเกิดได้จากการฟังเรียกว่าสุตมยปัญญา จากการคิดเรียกว่า จินตามยปัญญา จากการลงมือทำ เรียกว่า ภวานมยปัญญา^{๑๘๑}

๒. จะต้องฝึกศาสนทายาทให้รู้จักวิธีการปฏิบัติให้เกิดปัญญารู้อย่างเดียวไม่เข้าใจก็สามารถซึมได้แต่ถ้าหากรู้แล้วนำไปปฏิบัติจนเห็นผลก็จะเกิดความเข้าใจ^{๑๘๒}

๓. จะต้องมีการพัฒนาทักษะความสามารถในการให้คำปรึกษาผู้อื่นเกี่ยวกับเรื่องของธรรมะได้ เพราะทักษะในการให้คำปรึกษาจะเป็นหนึ่งคุณสมบัติของผู้ที่ได้รับการพัฒนาด้านปัญญา^{๑๘๓}

๔. ดำเนินการพัฒนาโดยจัดการศึกษา ซึ่งการศึกษาทางพระพุทธศาสนา หากมีความรู้อย่างเดียวและบอกต่อก็คงเป็นด้านปริยัติอย่างเดียว หากลงมือปฏิบัติด้วยก็จะเป็นไปตามพระประสงค์ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่สอนให้พุทธศาสนิกชนได้มีความรู้และความเข้าใจ ซึ่งความเข้าใจโดยปรมาตม์แล้วก็คือการบรรลุธรรมนั่นเอง^{๑๘๔}

๕. ต้องมีการพัฒนาปัญญาให้สามารถนำมาใช้ในทางปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ โดยใช้สติปัญญาที่ได้ศึกษามาพัฒนาความสามารถให้เป็นชาวพุทธที่ดีในที่สุดจนบวชเป็นพระภิกษุสี่บทอดพระศาสนา^{๑๘๕}

๖. ต้องพัฒนาทักษะในการแก้ไขปัญหา ไม่ว่าจะปัญหาเฉพาะหน้าหรือปัญหาที่เกิดขึ้นที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา หรือปัญหาในชีวิตประจำวันที่จะต้องประยุกต์ใช้ธรรมะเข้ามาใช้ในการแก้ไขปัญหา^{๑๘๖}

^{๑๘๑} สัมภาษณ์ พระราชปริยัติเมธี, ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๘๒} สัมภาษณ์ พระมงคลกิตติวิบูลย์, เจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๘๓} สัมภาษณ์ พระรัตนเวที, เจ้าคณะอำเภออู่ทอง, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๘๔} สัมภาษณ์ พระปริยัติวรคุณ, เจ้าคณะอำเภอสองพี่น้อง, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๘๕} สัมภาษณ์ พระครูศรีปริยัตยานุศาสน์, เจ้าคณะอำเภอมืองสุพรรณบุรี, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๘๖} สัมภาษณ์ พระครูธรรมสารรักษา, เจ้าคณะอำเภอด่านช้าง, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

๗. ต้องพัฒนาปัญญาโดยการให้รู้จักคิดวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับทักษะทางปัญญา การหาเหตุผลและคำตอบเพื่อบรรยายอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ อย่างมีเหตุมีผล^{๑๘๗}

๘. พัฒนาโดยการให้ลองฝึกปฏิบัติให้รู้แจ้งเห็นจริง เพราะปัญญาที่เกิดจากการฝึกทำด้วยตัวของเราเองจะเป็นปัญญาที่เรียกว่าความรู้แจ้ง นี่คือนี่ที่เราต้องพัฒนาศานตทายาทให้มีความรู้แจ้งเห็นจริง^{๑๘๘}

๙. ปัญหาที่เกิดขึ้นจะต้องได้รับการแก้ไข หากไม่มีความรู้ความสามารถที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาแล้วก็จะไม่แก้สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องถูกวิธีและทันท่วงที จะก่อให้เกิดปัญหาที่เกี่ยวกับเยาวชนตามมาอีกมากมายทั้งปัญหายาเสพติดเรียนไม่จบเป็นต้น^{๑๘๙}

๑๐. ต้องพัฒนาปัญญาให้มีความรู้หากไม่สามารถดำรงอยู่เป็นศานตทายาทโดยการบวชได้ก็สามารถเป็นพุทธศาสนิกชนให้การสนับสนุนอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาได้^{๑๙๐}

๑๑. ศานตทายาทก็คือเยาวชนต้องได้รับการกล่อมเกลามาจากผู้เผยแผ่ให้มีความรู้ในด้านคุณธรรมเป็นอันดับแรก จากนั้นพัฒนาให้เกิดปัญญาเกี่ยวจริยธรรมข้อควรปฏิบัติต่างๆ ที่สำคัญ^{๑๙๑}

๑๒. จะต้องมีการฝึกพัฒนาอบรมเพื่อให้มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาโดยใช้หลักพุทธธรรมซึ่งเรียกว่าการแก้ไขปัญหตามแนวพุทธ^{๑๙๒}

๑๓. อาจจะสอนแบบกัลยาณมิตรทำตัวให้เหมือนกับเป็นเพื่อนร่วมกันแก้ไขปัญหานั้นแนะนำหาทางออกให้ จนทำให้เขาเกิดทักษะสามารถแก้ไขปัญหานั้นได้ด้วยตนเอง^{๑๙๓}

๑๔. การพัฒนาศานตทายาทให้เข้มแข็งได้จะต้องสอนให้มีความรู้และความเข้าใจ ความเข้าใจเรียกว่าปัญญา ปัญญาจะเกิดขึ้นได้ก็เพราะการปฏิบัติ ฝึกทำบ่อยๆ จนเกิดเป็นทักษะทางปัญญาสิ่งต่างๆ คนที่มีทักษะทางปัญญาจะสามารถคิดทำและพูดเป็นกระบวนการ^{๑๙๔}

^{๑๘๗} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลเจติยานุรักษ์, รองเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๘๘} สัมภาษณ์ พระครูโสภณคุณาธาร, เจ้าคณะอำเภอบางปลาม้า, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๘๙} สัมภาษณ์ พระศรีประจันตคณาภิบาล, เจ้าคณะอำเภอศรีประจันต์, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๙๐} สัมภาษณ์ พระครูศาสนกิจจาภรณ์, เจ้าคณะอำเภอสสามชุก, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๙๑} สัมภาษณ์ พระครูปัญญาศาสนธำรง, เจ้าคณะตำบลดอนปรู, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๙๒} สัมภาษณ์ พระมหามานัสสวีน ฐิริปโย, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๙๓} สัมภาษณ์ นายกอบชัย พลเสน, รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุพรรณบุรี, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๙๔} สัมภาษณ์ นายเฉลิม วงเทียง, นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองศรีประจันต์, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

๑๕. จะต้องเน้นในเรื่องของการปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นการปฏิบัติธรรมหรือการนำธรรมะมาประยุกต์ใช้ในภาคปฏิบัติ^{๑๕๕}

๑๖. พัฒนาทักษะทางปัญญาอธิบายให้เข้าใจโดยใช้เหตุผลเพื่อหาคำตอบให้กับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกล่าวง่าย ๆ ว่าสอนให้รู้ จากนั้นอธิบายให้เข้าใจให้สามารถนำไปใช้ปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้^{๑๕๖}

๑๗. การพัฒนาศาสนทายาทด้านปัญญาจะต้องพัฒนาโดยเน้นให้มีทักษะทางปัญญาให้สามารถแก้ไขปัญหาได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาทางโลก^{๑๕๗}

๑๘. ตามปกติแล้วพระท่านจะสอนให้เกิดความพอกพูนทางปัญญา บางครั้งก็สอนเรื่องเดิมเพื่อเป็นการทบทวนเรื่องเก่าๆ ที่เคยได้ฟังมา^{๑๕๘}

สรุปได้ว่า รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนาปัญญา มีสาระสำคัญ ๔ ประการ ประการที่ ๑ ปัญญา โดยสอนให้รู้และเข้าใจหลักธรรม จะต้องสอนให้มีความรู้เกี่ยวกับธรรมะเสียก่อนหลังจากนั้นให้ลงมือปฏิบัติปัญญาจะเกิดได้เพราะการปฏิบัติ ซึ่งตามลำดับแล้วปัญญาจะเกิดได้จากการฟังเรียกว่าสุตมยปัญญา และประการต่อมาคือจินตามยปัญญา ปัญญาเกิดขึ้นได้จากความคิดการวิเคราะห์หาสาเหตุประการสุดท้ายภาวนามยปัญญาปัญญาเกิดจากการได้ลงมือปฏิบัติไตร่ตรองให้เห็นความเป็นจริง ประการที่ ๒ ฝึกอบรมให้เกิดความพอกพูนทางปัญญา จะต้องฝึกศาสนทายาทให้รู้จักวิธีการปฏิบัติให้เกิดปัญญารู้อย่างเดียวไม่เข้าใจก็สามารถสัมผัสได้ แต่ถ้าหากรู้แล้วนำไปปฏิบัติจนเห็นผลก็จะเกิดความเข้าใจ การศึกษาทางพระพุทธศาสนาหากมีความรู้อย่างเดียวและบอกต่อก็คงเป็นด้านปริยัติอย่างเดียว ประการที่ ๓ พัฒนาให้เกิดทักษะในการแก้ไขปัญหา ต้องพัฒนาทักษะในการแก้ไขปัญหา ไม่ว่าจะปัญหาเฉพาะหน้าหรือปัญหาที่เกิดขึ้นที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา หรือปัญหาในชีวิตประจำวันที่จะต้องประยุกต์ใช้ธรรมะเข้ามาใช้ในการแก้ไข ประการที่ ๔ พัฒนาศักยภาพทางปัญญาให้สามารถทำการเผยแผ่ได้ จะต้องมีการพัฒนาทักษะความสามารถในการให้คำปรึกษาผู้อื่นเกี่ยวกับเรื่องของธรรมะได้ เพราะทักษะในการให้คำปรึกษาจะเป็นหนึ่งคุณสมบัติของผู้ที่ได้รับการพัฒนาด้านปัญญา

^{๑๕๕} สัมภาษณ์ นางสาวจันทิรา เกตุรูป, รักษาการผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุพรรณบุรี, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๕๖} สัมภาษณ์ นายอานนท์ รักผล, นักวิชาการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุพรรณบุรี, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๕๗} สัมภาษณ์ นายนิรุทธ์ เข้มเงิน, ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลศรีประจันต์, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๕๘} สัมภาษณ์ นางสาวราญ เรืองวงศ์, นักวิชาการอิสระ, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

ตารางที่ ๔.๒๑ แสดงค่าความถี่ การสัมภาษณ์เชิงลึก รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์
จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนาปัญญา

ลำดับ	ประเด็น/ตัวบ่งชี้	ปริมาณ	
		ความถี่	ผู้เชี่ยวชาญคนที่
๑	สอนให้รู้และเข้าใจหลักธรรม	๕	๑,๗,๘,๑๑,๑๖
๒	ฝึกอบรมให้เกิดความพอกพูนทางปัญญา	๕	๒,๔,๑๔,๑๕,๑๘
๓	พัฒนาให้เกิดทักษะในการแก้ไขปัญหา	๕	๖,๙,๑๒,๑๓,๑๗
๔	พัฒนาศักยภาพทางปัญญาให้สามารถทำการเผยแผ่ได้	๓	๓,๕,๑๐

จากตารางที่ ๔.๒๑ สามารถสรุปสาระสำคัญที่เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนาปัญญา เป็นลำดับดังต่อไปนี้

สอนให้รู้และเข้าใจหลักธรรม

รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านปัญญา โดยสอนให้รู้และเข้าใจหลักธรรม จะต้องสอนให้มีความรู้เกี่ยวกับธรรมะเสียก่อนหลังจากนั้นให้ลงมือปฏิบัติปัญญาจะเกิดได้เพราะการปฏิบัติ ซึ่งตามลำดับแล้วปัญญาจะเกิดได้จากการฟังเรียกว่าสุตมยปัญญา และประการต่อมาคือจินตามยปัญญาปัญญาเกิดขึ้นได้จากความคิดการวิเคราะห์หาสาเหตุประการสุดท้ายภาวนามยปัญญาปัญญาเกิดจากการได้ลงมือปฏิบัติไตร่ตรองให้เห็นความเป็นจริง มีปัญญาแตกฉานในเรื่องที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาอย่างเหมาะสม ซึ่งศาสนทายาทก็คือเยาวชนต้องได้รับการกล่อมเกลามาจากผู้เผยแผ่ให้มีความรู้ในด้านคุณธรรมเป็นอันดับแรก

ฝึกอบรมให้เกิดความพอกพูนทางปัญญา

รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านปัญญา โดยฝึกอบรมให้เกิดความพอกพูนทางปัญญา จะต้องฝึกศาสนทายาทให้รู้จักวิธีการปฏิบัติให้เกิดปัญญาอย่างเดียวนั้นไม่เข้าใจก็สามารถสืมได้แต่ถ้าหากรู้แล้วนำไปปฏิบัติจนเห็นผลก็จะเกิดความเข้าใจ การศึกษาทางพระพุทธศาสนาหากมีความรู้เพียงอย่างเดียวและบอกต่อก็คงเป็นด้านปริยัติอย่างเดียว หากลงมือปฏิบัติด้วยก็จะเป็นไปตามพระประสงค์ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่สอนให้พุทธศาสนิกชนได้มีความรู้และความเข้าใจ ซึ่งความเข้าใจโดยปรมาตม์แล้วก็คือการบรรลุธรรมนั่นเอง สนทนาที่เข้มแข็งได้จะต้องสอนให้มีความรู้และความเข้าใจ

พัฒนาให้เกิดทักษะในการแก้ไขปัญห

รูปแบบการพัฒนาศานทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านปัญญา โดยพัฒนาให้เกิดทักษะในการแก้ไขปัญห ต้องพัฒนาทักษะในการแก้ไขปัญห ไม่ว่าจะเป็ปัญหาเฉพาะหน้าหรือปัญหาที่เกิดขึ้นที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา หรือปัญหาในชีวิตประจำวันที่จะต้องประยุกต์ใช้ธรรมะเข้ามาใช้ในการแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นจะต้องได้รับการแก้ไข หากไม่มีความรู้ความสามารถที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาแล้วก็จะไม่แก้สามารถแก้ไขปัญหได้อย่างถูกต้องถูกวิธีและทันท่วงที จะก่อให้เกิดปัญหาที่เกี่ยวกับเยาวชนตามมามากมายทั้งปัญหายาเสพติดเรียนไม่จบเป็นต้น

พัฒนาศักยภาพทางปัญญาให้สามารถทำการเผยแผ่ได้

รูปแบบการพัฒนาศานทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านปัญญา โดยพัฒนาศักยภาพทางปัญญาให้สามารถทำการเผยแผ่ได้ จะต้องมีการพัฒนาทักษะความสามารถในการให้คำปรึกษาผู้อื่นเกี่ยวกับเรื่องของธรรมะได้ เพราะทักษะในการให้คำปรึกษาจะเป็นหนึ่งคุณสมบัติของผู้ที่ได้รับการพัฒนาด้านปัญญา แล้วนำมาใช้ในทางปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ โดยใช้สติปัญญาที่ได้ศึกษามาพัฒนาความสามารถให้เป็นชาวพุทธที่ดีในที่สุดจนบวชเป็นพระภิกษุสืบทอดพระศาสนา

๔.๓.๒ ผลการวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัด สุพรรณบุรี จากแบบสอบถาม

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะ
สงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี มีรายละเอียดผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ ๔.๒๒-๔.๒๖ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๒๒ แสดงค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของ
คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ในภาพรวม

(n=๒๕๒)

รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์ จังหวัดสุพรรณบุรี ในภาพรวม	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑. ด้านกาย	๔.๐๒	๐.๖๔	มาก
๒. ด้านศีล	๓.๙๙	๐.๖๕	มาก
๓. ด้านจิต	๓.๙๐	๐.๖๗	มาก
๔. ด้านปัญญา	๓.๙๖	๐.๗๒	มาก
รวม	๓.๙๗	๐.๖๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๒๒ พบว่า รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัด
สุพรรณบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} =๓.๙๗, S.D.=๐.๖๗) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า
ด้านกาย มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (\bar{X} =๔.๐๒, S.D.=๐.๖๔) อยู่ในระดับมาก รองลงมาด้านศีล (\bar{X} =๓.๙๙,
S.D.=๐.๖๕) อยู่ในระดับมาก และด้านจิต มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด (\bar{X} =๓.๙๐, S.D.=๐.๖๗) อยู่ในระดับมาก
ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๒๓ แสดงค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของ
คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนากาย

(n=๒๕๒)

ด้านการพัฒนากาย	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑. คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีการวางแผนพัฒนาศาสนทายาทด้านกาย	๔.๒๒	๐.๗๙	มากที่สุด
๒. คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีการจัดอบรมเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้กับศาสนทายาทเป็นประจำ	๓.๙๕	๐.๖๘	มาก
๓. คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีการตรวจสอบติดตามประเมินผลการพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของศาสนทายาท	๔.๑๑	๐.๖๙	มาก
๔. คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีการปรับปรุงแผนในการพัฒนาศาสนทายาทด้านกาย	๓.๗๖	๐.๗๑	มาก
๕. คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีการจัดหางบประมาณในการฝึกอบรมพัฒนาศาสนทายาทด้านกาย	๔.๐๗	๐.๕๓	มาก
รวม	๔.๐๒	๐.๖๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๒๓ พบว่า รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนากาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=๔.๐๒$, S.D.=๐.๖๔) เมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่า ข้อ ๑ คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีการวางแผนพัฒนาศาสนทายาทด้านกาย มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=๔.๒๒$, S.D.=๐.๗๙) อยู่ในระดับมาก รองลงมา ข้อ ๓ คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีการตรวจสอบติดตามประเมินผลการพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของศาสนทายาท ($\bar{X}=๔.๑๑$, S.D.=๐.๖๙) อยู่ในระดับมาก และ ข้อ ๔ คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีการปรับปรุงแผนในการพัฒนาศาสนทายาทด้านกาย มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}=๓.๗๖$, S.D.=๐.๗๑) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๒๔ แสดงค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของ
คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนาศิล

(n=๒๕๒)

ด้านการพัฒนาศิล	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑. คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีการวางแผนดำเนินการพัฒนาให้ศาสนทายาทด้านศิลป	๓.๙๓	๐.๘๑	มาก
๒. คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีโครงการฝึกอบรมให้ศาสนทายาทที่ยึดมั่นและดำรงตนอยู่ในหลักของศีลธรรมจริยธรรม	๔.๑๒	๐.๗๔	มาก
๓. คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีสนับสนุนส่งเสริมให้ศาสนทายาทปฏิบัติตนอย่างเคร่งครัดในระเบียบวินัย	๓.๘๖	๐.๗๔	มาก
๔. คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีการกำกับดูแลประเมินผลศาสนทายาทในด้านศิลป	๓.๙๕	๐.๗๑	มาก
๕. คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีการนำผลของการพัฒนาศาสนทายาทด้านศิลปไปสู่การพัฒนาต่อไป	๔.๐๘	๐.๖๔	มาก
รวม	๓.๙๙	๐.๖๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๒๔ พบว่า รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนาศิล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.99$, S.D.=0.65) เมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่า ข้อ ๒ คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีโครงการฝึกอบรมให้ศาสนทายาทที่ยึดมั่นและดำรงตนอยู่ในหลักของศีลธรรมจริยธรรม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=4.12$, S.D.=0.74) อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ข้อ ๕ คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีการนำผลของการพัฒนาศาสนทายาทด้านศิลปไปสู่การพัฒนาต่อไป ($\bar{X}=4.08$, S.D.=0.64) อยู่ในระดับมาก และ ข้อ ๓ คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีสนับสนุนส่งเสริมให้ศาสนทายาทปฏิบัติตนอย่างเคร่งครัดในระเบียบวินัย มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}=3.86$, S.D.=0.74) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๒๕ แสดงค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของ
คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนาจิต

(n=๒๕๒)

ด้านการพัฒนาจิต	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑. คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีการวางแผนดำเนินการพัฒนาให้ศาสนทายาทด้านจิต	๓.๙๒	๐.๘๑	มาก
๒. คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีโครงการฝึกอบรมพัฒนาศาสนทายาทเกี่ยวกับการฝึกสติปัญญาเป็นประจำ	๓.๘๗	๐.๖๓	มาก
๓. คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีส่งเสริมและพัฒนาศาสนทายาทให้มีความมุ่งมั่นในการทำงาน	๓.๙๑	๐.๗๑	มาก
๔. คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีการพัฒนาศาสนทายาทให้มีความรับผิดชอบในการทำงาน	๓.๗๕	๐.๕๔	มาก
๕. คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีสนับสนุนส่งเสริมให้ศาสนทายาทเกิดการพัฒนาด้านจิตใจและสมาธิอย่างต่อเนื่อง	๔.๐๕	๐.๖๒	มาก
รวม	๓.๙๐	๐.๖๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๒๕ พบว่า รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนาจิต โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=๓.๙๐$, S.D.=๐.๖๗) เมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่า ข้อ ๕ คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีสนับสนุนส่งเสริมให้ศาสนทายาทเกิดการพัฒนาด้านจิตใจและสมาธิอย่างต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=๔.๐๕$, S.D.=๐.๖๒) อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ข้อ ๑ คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีการวางแผนดำเนินการพัฒนาให้ศาสนทายาทด้านจิต ($\bar{X}=๓.๙๒$, S.D.=๐.๘๑) อยู่ในระดับมาก และ ข้อ ๔ คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีการพัฒนาศาสนทายาทให้มีความรับผิดชอบในการทำงาน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}=๓.๗๕$, S.D.=๐.๕๔) อยู่ในระดับมากตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๒๖ แสดงค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของ
คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนาปัญญา

(n=๒๕๒)

ด้านการพัฒนาปัญญา	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑. คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีการวางแผนดำเนินการพัฒนาให้ศาสนทายาทด้านปัญญา	๔.๑๕	๐.๖๑	มาก
๒. คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีโครงการฝึกอบรมพัฒนาศาสนทายาทเกี่ยวกับการพัฒนาปัญญา	๓.๙๘	๐.๖๙	มาก
๓. คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีจัดการศึกษาให้กับศาสนทายาทอย่างเหมาะสม	๓.๘๔	๐.๗๓	มาก
๔. คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีการกำกับดูแลและติดตามการศึกษาให้กับศาสนทายาทอย่างทั่วถึง	๓.๗๒	๐.๕๑	มาก
๕. คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีการจัดหางบประมาณในการสนับสนุนการศึกษาของศาสนทายาท	๔.๑๑	๐.๗๔	มาก
รวม	๓.๙๖	๐.๗๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๒๖ พบว่า รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนาปัญญา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=๓.๙๖$, S.D.=๐.๗๒) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อ ๑ คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีการวางแผนดำเนินการพัฒนาให้ศาสนทายาทด้านปัญญา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=๔.๑๕$, S.D.=๐.๖๑) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ข้อ ๕ คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีการจัดหางบประมาณในการสนับสนุนการศึกษาของศาสนทายาท ($\bar{X}=๔.๑๑$, S.D.=๐.๗๔) อยู่ในระดับมาก และข้อ ๔ คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีการกำกับดูแลและติดตามการศึกษาให้กับศาสนทายาทอย่างทั่วถึง มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}=๓.๗๒$, S.D.=๐.๕๑) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

๔.๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีต่างๆ พร้อมทั้งเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย และเครื่องมือ และได้เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ และข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม จากนั้นนำมาสรุปเป็นองค์ความรู้ เพื่อให้องค์ความรู้ที่ได้มีความเที่ยงตรงและสอดคล้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์มากที่สุด และสามารถตอบโจทย์ของการวิจัยได้สมบูรณ์ จึงได้ทำการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๒ ท่าน ซึ่งสามารถสรุปผลของการสนทนากลุ่มเฉพาะได้ดังต่อไปนี้

๑) รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านกาย

จากการสนทนากลุ่มเฉพาะเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านกาย ผู้ทรงคุณวุฒิได้เห็นด้วยกับองค์ความรู้ทั้งในเชิงความถูกต้องความเหมาะสมความเป็นไปได้ในการปฏิบัติและการนำไปใช้ประโยชน์ และได้ให้ข้อเสนอแนะในประเด็นเพิ่มเติมดังต่อไปนี้

ในการพัฒนาการกายควรสร้างเครือข่ายในการประสานงาน ออกนโยบายที่ส่งเสริมให้มีกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาโดยพัฒนาศาสนทายาทมาตั้งแต่ก่อนบวชเป็นสามเณร มีการร่วมกันทำกิจกรรมในโรงเรียนอย่างน้อยอาทิตย์ละ ๑ ครั้ง^{๑๙๙} ควรให้มีการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอถูกต้องและเหมาะสมเพราะอยู่ในวัยเด็ก หาวิธีการในการให้ออกกำลังกายอย่างเหมาะสม พัฒนากายให้มีความสามารถในการทำงาน และการดำรงชีวิต^{๒๐๐} ด้านกายนี้ควรพัฒนาโดยให้เสพสิ่งที่เบีนนสัปปายะ เพราะว่าร่ากายเจริญเติบโตเต็มที่ จิตใจก็จะพัฒนาได้ง่าย และต้องให้แสดงออกทางกายที่ดี พัฒนากุศลจริยาสัมมาปฏิบัติ^{๒๐๑} ควรมีการวางแผนพัฒนาทางกาย ให้ความรู้ในการพัฒนากายอย่างถูกวิธี จัดการศึกษาให้ศาสนทายาทมีความรู้ในการพัฒนาด้านกายอย่างถูกต้อง^{๒๐๒}

^{๑๙๙} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูวิโรจน์อินทคุณ, ดร. เจ้าคณะตำบลพลี จังหวัดจันทบุรี, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๓

^{๒๐๐} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูพิสิษฐ์ประชาบาล, ดร. รองเจ้าคณะอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๓

^{๒๐๑} พระครูนนทกิจโกศล, เจ้าคณะอำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๓

^{๒๐๒} สนทนากลุ่มเฉพาะ อาจารย์ ดร.สุรียา รักษาเมือง อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๓

๒) รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านศีล

จากการสนทนากลุ่มเฉพาะเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านศีล ผู้ทรงคุณวุฒิได้เห็นด้วยกับองค์ความรู้ทั้งในเชิงความถูกต้องความเหมาะสมความเป็นไปได้ในการปฏิบัติและการนำไปใช้ประโยชน์ และได้ให้ข้อเสนอแนะในประเด็นเพิ่มเติมดังต่อไปนี้

ในด้านศีลควรให้มีการร่วมกันทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับคุณธรรม ที่ส่งเสริมให้ศาสนทายาทรักษาศีลเจริญสติ และควรสร้างเครือข่าย ให้เกิดค่านิยมร่วมกัน เกิดการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อมีแนวทางในการปฏิบัติที่เป็นแบบเดียวกัน^{๒๐๓} ทั้งจังหวัดต้องร่วมมือกันพัฒนาจิตใจมาตั้งแต่เริ่มต้นเพราะเมื่อเด็กโตแล้วพัฒนาจิตใจยาก^{๒๐๔} จะต้องขยายวงของการพัฒนาไปในระดับเยาวชนก่อนการเป็นสามเณร เพื่อพัฒนาให้มีศีลและมีระเบียบวินัย หากมีฉันทะก็จะเข้ามาบวชเป็นศาสนทายาทต่อไป หากไม่ถึงการบวชก็ยังเป็นพลเมืองที่ดีได้เพราะมีศีล^{๒๐๕} ควรมีการจัดการศึกษาให้เข้าใจโดยเริ่มจากเยาวชนให้เข้าใจในหลักของเบญจศีลเบญจธรรม ใช้ตัวอย่างโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕^{๒๐๖}

๓) รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านจิต

จากการสนทนากลุ่มเฉพาะเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านจิต ผู้ทรงคุณวุฒิได้เห็นด้วยกับองค์ความรู้ทั้งในเชิงความถูกต้องความเหมาะสมความเป็นไปได้ในการปฏิบัติและการนำไปใช้ประโยชน์ และได้ให้ข้อเสนอแนะในประเด็นเพิ่มเติมดังต่อไปนี้

ควรเสนอเป็นนโยบายในระดับจังหวัดให้มีการทำกิจกรรมที่เน้นให้ศาสนทายาทได้รับการพัฒนาทางจิตใจที่ดี บ้าน วัด โรงเรียนร่วมกัน ส่งเสริมสนับสนุนให้มีแนวทางในการปฏิบัติเป็นกิจวัตรประจำ^{๒๐๗} ต้องหาวิธีการพัฒนาให้ศาสนทายาทมีจิตที่สงบ ห่างไกลจากอบายมุข เบื้องต้นให้มีสมาธิ

^{๒๐๓} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูวิโรจน์อินทคุณ, ดร. เจ้าคณะตำบลพลี จังหวัดจันทบุรี, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๓

^{๒๐๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูพิสิษฐ์ประชาณ, ดร. รองเจ้าคณะอำเภอมอแก้ว จังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๓

^{๒๐๕} พระครูภัทรกิตติสาร, เจ้าคณะตำบลวังยาง จังหวัดสุพรรณบุรี, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๓

^{๒๐๖} สนทนากลุ่มเฉพาะ อาจารย์ ดร.สุรียา รักษาเมือง อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๓

^{๒๐๗} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูวิโรจน์อินทคุณ, ดร. เจ้าคณะตำบลพลี จังหวัดจันทบุรี, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๓

ก่อนจากนั้นค่อยฝึกฝนกันไปตามขั้นตอน^{๒๐๘} ควรมีการจัดการศึกษาให้ความรู้ในการพัฒนาจิตใจอย่างถูกต้องและถูกวิธี ฝึกการปฏิบัติธรรมโดยเริ่มจากง่ายไปหายาก พัฒนาจิตใจให้ซื่อสัตย์อดทน^{๒๐๙}

๔) รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านปัญญา

จากการสนทนากลุ่มเฉพาะเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านปัญญา ผู้ทรงคุณวุฒิได้เห็นด้วยกับองค์ความรู้ทั้งในเชิงความถูกต้องความเหมาะสมความเป็นไปได้ในการปฏิบัติและการนำไปใช้ประโยชน์ และได้ให้ข้อเสนอแนะในประเด็นเพิ่มเติมดังต่อไปนี้

จะต้องมีการส่งเสริมในเรื่องของปัญญา ให้มีทักษะในการคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหาให้เป็นอยู่ในสังคมอย่างมีปัญญา^{๒๑๐} ด้านสติปัญญาต้องให้เรียน เรียนนักธรรมบาลีจนถึงการเรียนในมหาวิทยาลัยสงฆ์จะเป็นการพัฒนาปัญญา หากยังเป็นเยาวชนก็สนับสนุนส่งเสริมให้เรียนธรรมศึกษา^{๒๑๑} ศาสนทายาทในวัยนี้จะต้องได้รับการพัฒนาทางปัญญาที่ดี การพัฒนาปัญญาที่ดีคือการจัดการศึกษาให้เหมาะสมให้เรียนทั้งทางโลกทางธรรมควบคู่กันไป ทางธรรมเอาไว้ใช้ในการสืบทอดพระพุทธศาสนา ส่วนทางโลกในกรณีที่ไม่สามารถอยู่เป็นศาสนทายาทได้ตลอดไปก็จะสามารถนำเอาความรู้ที่เรียนมาประกอบอาชีพได้^{๒๑๒} ควรมีการจัดโครงการสนับสนุนด้านปัญญาเช่นการตอบปัญหาธรรมะ เพาะเมื่อมีกิจกรรมจะเกิดการศึกษาค้นคว้าปัญญา และควรมีการเน้นให้มีทักษะในการแก้ไขปัญหา การคิดวิเคราะห์ และทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศให้สอดคล้องกับยุคศตวรรษที่ ๒๑^{๒๑๓}

สรุปได้ว่า ในการพัฒนาการกายควรสร้างเครือข่ายในการประสานงาน ออกนโยบายที่ส่งเสริมให้มีกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาโดยพัฒนาศาสนทายาทมาตั้งแต่ก่อนบวชเป็นสามเณร มีการ

^{๒๐๘} สนทนากลุ่มเฉพาะ นายนิรุทธ์ เข็มเงิน, ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลศรีประจันต์, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๓

^{๒๐๙} สนทนากลุ่มเฉพาะ อาจารย์ ดร.สุรียา รักษาเมือง อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๓

^{๒๑๐} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูพิสิษฐ์ประชาภา, ดร. รองเจ้าคณะอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๓

^{๒๑๑} พระครูนทกิจโกศล, เจ้าคณะอำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๓

^{๒๑๒} สนทนากลุ่มเฉพาะ นายนิรุทธ์ เข็มเงิน, ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลศรีประจันต์, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๓

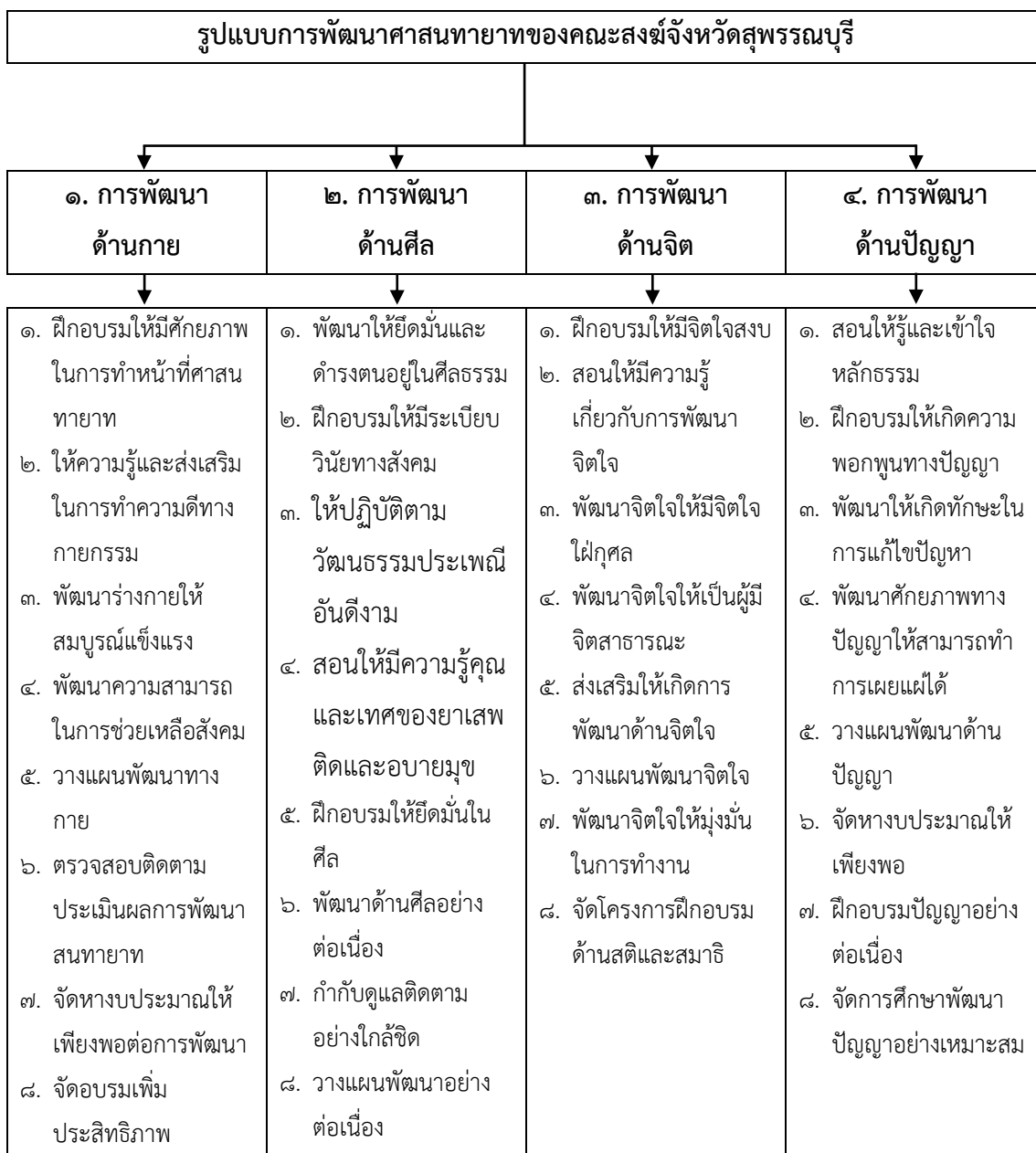
^{๒๑๓} สนทนากลุ่มเฉพาะ อาจารย์ ดร.สุรียา รักษาเมือง อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๓

ร่วมกันทำกิจกรรมในโรงเรียนอย่างน้อยอาทิตย์ละ ๑ ครั้ง ด้านศีลควรให้มีการร่วมกันทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับคุณธรรม ที่ส่งเสริมให้ศาสนทายาทรักษาศีลเจริญสติ และควรสร้างเครือข่าย ให้เกิดค่านิยมร่วมกัน เกิดการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อมีแนวทางในการปฏิบัติที่เป็นแบบเดียวกัน ด้านจิต ควรเสนอเป็นนโยบายในระดับจังหวัดให้มีการทำกิจกรรมที่เน้นให้ศาสนทายาทได้รับการพัฒนาทางจิตใจที่ดี บ้านวัด โรงเรียนร่วมกัน ส่งเสริมสนับสนุนให้มีแนวทางในการปฏิบัติเป็นกิจวัตรประจำ ด้านปัญญาควรให้เรียนนักรธรรมบาลีจนถึงการเรียนในมหาวิทยาลัยสงฆ์จะเป็นการพัฒนาปัญญา หากยังเป็นเยาวชนก็สนับสนุนส่งเสริมให้เรียนธรรมศึกษา ศาสนทายาทในวัยนี้จะต้องได้รับการพัฒนาทางปัญญาที่ดี การพัฒนาปัญญาที่ดีคือการจัดการศึกษาให้เหมาะสมให้เรียนทั้งทางโลกทางธรรมควบคู่กัน

๔.๕ องค์ความรู้

๔.๕.๑ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี” ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ และข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม จากนั้นนำมาสรุปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และได้สังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ ๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากแผนภาพที่ ๔.๑ องค์ความรู้จากการวิจัย สามารถอธิบายรายละเอียดของรูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ในแต่ละด้านได้ดังต่อไปนี้

๑. รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี การพัฒนา ด้านกาย

รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี การพัฒนาด้านกาย มีสาระสำคัญประกอบด้วย การฝึกอบรมให้มีศักยภาพในการทำหน้าที่ศาสนทายาท ให้ความรู้และส่งเสริมในการทำความดีทางกายกรรม พัฒนาร่างกายให้สมบูรณ์แข็งแรง พัฒนาความสามารถในการช่วยเหลือสังคม วางแผนพัฒนาทางกาย ตรวจสอบติดตามประเมินผลการพัฒนาศาสนทายาท และจัดหางบประมาณให้เพียงพอต่อการพัฒนา จัดอบรมเพิ่มประสิทธิภาพ โดยมีกระบวนการในการพัฒนาดังต่อไปนี้

ประการแรก พัฒนาศาสนทายาททางกายให้แข็งแรงก่อน ให้บริโภคสิ่งที่เป็นสัปปายะ เพื่อให้ร่างกายมีความแข็งแรง แต่ต้องพัฒนาด้วยความเหมาะสมโดยไม่เป็นไปเพื่อการพอกพูนกิเลส แต่ให้เป็นไปเพียงเพื่อการตั้งอยู่ได้แห่งกาย คือพัฒนาให้มีกำลังตามสมควรเพื่อทำความดีต่อไป เพราะศาสนทายาทเป็นวัยที่กำลังเจริญเติบโต ร่างกายสติปัญญาต้องพัฒนาไปพร้อมกัน ดังนั้นเรื่องของการออกกำลังกายจึงจำเป็นต้องมี แต่ก็ต้องเป็นไปอย่างเหมาะสม ถ้าเป็นสามเณรก็ควรจะให้ทำกิจกรรมที่ส่งเสริมในการออกกำลังกายที่ไม่ผิดศีลธรรม หากเป็นเยาวชนก็จะต้องมีกิจกรรมในการบริหารกายบริหารจิตอย่างเหมาะสมกัน อาจจะใช้วิธีการที่เหมาะสมในทางสงฆ์ เช่นการปฏิบัติธรรม โดยการเดินจงกรม ก็เป็นอย่างออกกำลังกายอย่างหนึ่ง การทำความสะอาดบริเวณต่าง ๆ ก็เป็นการออกกำลังกายอย่างหนึ่ง เพื่อเสริมสร้างให้ร่างกายแข็งแรง

ประการที่ ๒ ศาสนทายาทจะต้องได้รับการพัฒนาให้ทำความดี ยินดีในการทำความดี ละอายที่จะทำความชั่ว พร้อมทั้งแนะนำให้ผู้อื่นทำความดี รู้จักวิธีการแสดงออกทางสังคมที่ถูกต้อง รู้จักกาลเทศะในการแสดงออกทางกายที่เหมาะสม เป็นสามเณรก็ต้องแสดงออกอีกอย่างหนึ่ง เป็นเยาวชนก็ต้องแสดงออกอีกอย่างหนึ่ง ส่งเสริมสนับสนุนให้ทำความดี ให้เขารู้สึกว่าการทำความดีเป็นสิ่งมีค่าเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องทำ ให้ความรู้สึกเกิดขึ้นในจิตใจ อยู่กับความดี โดยที่สังคมต้องชื่นชม คนทำความดีอาจจะให้รางวัลหรือการชื่นชมแบบใด ๆ ก็ได้ ให้เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นบุญกุศลต่าง ๆ และฝึกให้เป็นผู้รับผิดชอบหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรม เพื่อสร้างฉันทะให้เกิดในการทำความดี ให้แสดงออกถึงความรู้ความสามารถ เช่น กิจกรรมตอบปัญหา กิจกรรมสวดมนต์หมู่ และกิจกรรมทอดผ้าป่า การเข้าค่ายคุณธรรม เป็นต้น

ประการที่ ๓ พัฒนาโดยการให้ละจากการทำความชั่วที่เคยทำอยู่แล้ว ที่ยังไม่ทำก็สอนไม่เห็นถึงโทษ เกิดความละอายในการทำความชั่ว จนในที่สุดเลิกละได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัยนี้ จะเกี่ยวข้องกับยาเสพติด จะต้องพัฒนาโดยให้ความรู้ให้ห่างไกลจากยาเสพติดและบาปอกุศลเพราะเป็นทางแห่งความเสื่อม เมื่อให้ละความชั่วได้ ก็สอนให้เขาทำความดี ยึดมั่นในความดี ไม่ว่าจะทำอะไร ให้เอากุศลคุณงามความดีเป็นที่ตั้งก่อน สอนให้ทำดีให้โลกจำ ดีกว่าการทำความชั่วให้โลกเกลียด

ประการที่ ๔ คือจะต้องดำเนินการพัฒนาศาสนทายาททางกาย ให้บำเพ็ญประโยชน์ รู้จักใช้กำลังทางกายให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม ไม่ทำสิ่งที่ไม่เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและสังคม เพราะการกระทำจะมีความหมายหรือมีค่าก็ต่อเมื่อสิ่งที่ทำนั้นเกิดประโยชน์มากแค่ไหน ในกรณีเป็นสามเณร การออกกำลังกายอาจจะไม่เหมาะสม จำเป็นต้องหากิจกรรมให้ทำ คือการบำเพ็ญประโยชน์ รู้จักระเบียบทางสังคมสร้างค่านิยมในการทำความดีให้เกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรที่เกี่ยวข้อง ต้องร่วมมือกันสร้างค่านิยมในการทำความดีให้กับเยาวชน และให้รู้จักการสร้างสาธารณประโยชน์

๒. รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี การพัฒนาด้านศีล

รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี การพัฒนาด้านศีล มีสาระสำคัญประกอบด้วย การพัฒนาให้ยึดมั่นและดำรงตนอยู่ในศีลธรรม ฝึกอบรมให้มีระเบียบวินัยทางสังคม สอนให้ปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม สอนให้มีความรู้คุณและเทศของยาเสพติด และอบายมุข ฝึกอบรมให้ยึดมั่นในศีล พัฒนาด้านศีลอย่างต่อเนื่อง กำกับดูแลติดตามอย่างใกล้ชิด และวางแผนพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยมีกระบวนการในการพัฒนาดังต่อไปนี้

ประการที่ ๑ ในเบื้องต้นจะต้องพัฒนาให้มีศีลก่อน ให้รู้จักรักษาศีล ปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามพระธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนา การพัฒนาศาสนทายาทโดยการให้รักษาศีล เป็นเสมือนหนึ่งค้ำยันสัญญาที่ให้ไว้ว่าต่อแต่นี้ไปจะทำแต่คุณงามความดีไม่ให้ผิดศีลธรรม เมื่อมีศีลบริสุทธิ์การกระทำก็บริสุทธิ์ ช่วยให้จิตใจสะอาดได้ เมื่อมีศีลจิตใจก็จะโน้มไปในการทำความดี นากนั้นให้มอบตัวเป็นศิษย์ อยู่ในฐานะศิษย์กับครูอาจารย์ ซึ่งจะทำให้ว่ากล่าวตักเตือนได้ง่าย โดยเฉพาะชนหมู่มากก็ ต้องให้มีศีลเสมอกัน ในอดีตบัณฑิตจะกำหนดให้มีการไหว้พระรับศีลก่อน ลูกหลานในอดีต รักษาศีลทำดีปฏิบัติชอบ รักษาพระพุทธศาสนาไว้ได้ตราบจนปัจจุบันก็เพราะยึดมั่นในศีล

ประการที่ ๒ จะต้องพัฒนาให้รักษาศีลและมีระเบียบวินัยทางสังคม อยู่ที่ใดก็ให้เคารพกฎระเบียบที่นั่น ดังสุภาษิตที่ว่าเข้าเมืองหลวงก็ต้องหลีกไปตาม แต่ละที่ที่มีระเบียบปฏิบัติไม่เหมือนกัน ก็ต้องสอนให้เขาเคารพกฎระเบียบด้วยเช่นกัน กฎระเบียบเป็นการสร้างคนและองค์กรให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข และจะต้องสอนให้เคารพกฎหมาย เพราะเป็นมารยาททางสังคมด้วย เรื่องนี้จะต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษ ต้องปลูกฝังตั้งแต่วัยเด็ก ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือการเคารพผู้ใหญ่ ให้เกียรติผู้ใหญ่ เพราะเป็นมารยาททางสังคมที่ดี ซึ่งจะนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง

ประการที่ ๓ ต้องสอนให้รักษาจารีตประเพณีอันดีงามเอาไว้ ให้ซึมซาบในความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนและสังคม คือสอนให้รู้จักคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม ปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามประเพณีอันดีของไทย เยาวชนทุกวันนี้ห่างไกลวัฒนธรรมประเพณีไทย เพราะวัฒนธรรมต่างประเทศเกิดการรื้อไหลเข้ามา อันเนื่องมาจากได้ดูและศึกษาสื่อต่าง ๆ ที่ไม่มีพรมแดน ในส่วนนี้บ้านวัดโรงเรียนต้องร่วมมือกันพัฒนา จัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของไทย ให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการกรรมาให้มาก ให้รู้จักรับผิดชอบและแสดงออกที่ถูกต้อง

ประการที่ ๔ กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทตามหลักภาวา ๔ ด้านศีล จะต้องสอนให้รู้จักอยู่อย่างมีความสุข ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เด็กบางคนไม่ได้ตั้งใจก็จะเสียใจและเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ ในทางไม่ชอบ ทำให้เกิดปัญหากับผู้ปกครอง จุดนี้เราต้องมาช่วยกันเยียวยาสังคม ให้น่าอยู่ สอนเยาวชนให้มีศีลมีธรรม ให้รู้จักใช้ชีวิตอยู่อย่างมีความสุข ไม่เบียดเบียนผู้อื่น รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กับผู้อื่นมีจิตเมตตาและสอนให้รู้จักสร้างกัลยาณมิตร เป็นกัลยาณมิตรต่อกันให้ความช่วยเหลือกันและอยู่อย่างมีความสุข

๓. รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี การพัฒนาด้านจิต

รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี การพัฒนาด้านจิต มีสาระสำคัญประกอบด้วย การฝึกอบรมให้มีจิตใจสงบ สอนให้มีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาจิตใจ พัฒนาจิตใจให้มีจิตใจใฝ่กุศล พัฒนาจิตใจให้เป็นผู้มีจิตสาธารณะ ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาจิตใจวางแผนพัฒนาจิตใจ พัฒนาจิตใจให้มุ่งมั่นในการทำงาน และจัดโครงการฝึกอบรมด้านสติและสมาธิ โดยมีกระบวนการในการพัฒนาดังต่อไปนี้

ประการที่ ๑ จะต้องพัฒนาจิตโดยการให้เริ่มปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามสมควรแก่วัยอย่างเหมาะสมประยุกต์ให้เหมาะสมกับเพศและวัย สอนกรรมฐานที่เหมาะสมกับจริต ให้เขาเกิดความสนใจในที่จะปฏิบัติธรรม ซึ่งจะเป็นการยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น สอนให้ประยุกต์ใช้สมาธิในชีวิตประจำวัน โดยสอนให้นั่งสมาธิในระยะเวลานั้นๆ จากนั้นค่อยเพิ่มเป็นระยะๆ เพื่อฝึกให้มีสมาธิและรู้จักอดทนต่อสู้กับความยากลำบาก ต่อสู้กับกิเลสให้ได้ ผู้ใหญ่ต้องปฏิบัติเป็นตัวอย่าง มีผู้ใหญ่เป็นตัวอย่างให้เขารู้และเข้าใจว่าไม่ใช่กิจของผู้ใหญ่หรือผู้สูงอายุเท่านั้น เยาวชนก็ทำได้

ประการที่ ๒ ควรเริ่มด้วยการพัฒนาจิตใจให้เป็นผู้ฝึกฝนในธรรมเสียก่อน มีกิจกรรมให้ทำเป็นกิจกรรมเร้ากุศล ที่ให้เยาวชนเกิดความสนใจและยินดีที่จะเข้าร่วมการพัฒนาจิตใจให้เป็นผู้ใฝ่ธรรม มีจิตใจดีงาม ประกอบด้วยคุณธรรมประจำใจ รู้จักใช้ธรรมะในการดำรงชีวิต โดยนำเอาสถานการณ์ปัจจุบันมาสอน และประยุกต์ธรรมะเข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันให้ได้ ซึ่งจะเป็นการพัฒนาทักษะในการคิดวิเคราะห์ด้วย หากกิจกรรมที่เป็นแรงดึงดูดที่น่าสนใจให้ร่วมกันทำ มีรางวัลให้ เด็กจะเกิดความสนใจในการทำดี และจะซึมซับไปในตัว โดยค่อยเป็นค่อยไป ผู้ใหญ่ต้องทำเป็นตัวอย่างด้วย

เพราะไม่ใช่หน้าที่ของพระกับเยาวชน แต่มันคือหน้าที่ของสังคมที่จะช่วยเหลือกันขัดเกลาจิตใจให้เยาวชนฝึกฝนในการทำความดี

ประการที่ ๓ จะต้องพัฒนาด้านจิตใจให้มีจิตใจที่ตั้งงาม เป็นกุศล คิดเป็นกุศลให้ได้ คิดในเชิงบวก เมื่อจิตเป็นกุศลการกระทำก็ออกมาในทางที่ถูกต้อง มีจิตใจตั้งงาม ประกอบด้วยคุณธรรมประจำใจ โดยการสั่งสอน ร่วมกิจกรรม และให้ฝึกแสดงออก มีเป้าหมายในการพัฒนาสภาพจิตใจให้เป็นกุศล ปรรากุศลทำความดีแก่ตนเองและสังคม รักษาพระศาสนาสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้ยาวนาน เป็นผู้ประกาศบอกต่อและเป็นผู้ดำเนินการทำความดี

ประการที่ ๔ ต้องพัฒนาจิตใจให้เป็นคนใจบุญ รู้จักทำบุญ รู้จักในการสละ และบริจาค ให้เป็นคุณค่าของการทำบุญ ตามประเพณี การทำบุญอุทิศเพื่อบุพการีชน และมีจิตใจช่วยเหลือเพื่อมนุษย์และสรรพสัตว์ เพราะคนใจบุญอยู่ที่ไหนใครก็รัก เป็นหน้าที่ของสังคมที่จะต้องช่วยกันขัดเกลาให้เยาวชนเป็นคนใจบุญ ไม่เอาไรต์เอาเปรียบสังคม ไม่ทุจริตคอร์รัปชัน รู้จักสร้างบุญสร้างกุศล บำเพ็ญทานบารมี ศีลบารมี ช่วยเหลือสังคม ช่วยเหลือเด็กกำพร้า ช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ

๔. รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี การพัฒนาด้านปัญญา

รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี การพัฒนาด้านปัญญามีสาระสำคัญประกอบด้วย การสอนให้รู้และเข้าใจหลักธรรม ฝึกอบรมให้เกิดความพอกพูนทางปัญญา พัฒนาให้เกิดทักษะในการแก้ไขปัญหา พัฒนาศักยภาพทางปัญญาให้สามารถทำการเผยแผ่ได้ วางแผนพัฒนาด้านปัญญา จัดหางบประมาณให้เพียงพอ ฝึกอบรมปัญญาอย่างต่อเนื่อง และจัดการศึกษาพัฒนาปัญญาอย่างเหมาะสมโดยมีกระบวนการในการพัฒนาดังต่อไปนี้

ประการที่ ๑ จะต้องสอนให้มีความรู้เกี่ยวกับธรรมะเสียก่อนหลังจากนั้นให้ลงมือปฏิบัติ ปัญญาจะเกิดได้เพราะการปฏิบัติ ซึ่งตามลำดับแล้วปัญญาจะเกิดได้จากการฟังเรียกว่าสุตมยปัญญา และประการต่อมาคือจินตามยปัญญาปัญญาเกิดขึ้นได้จากความคิดการวิเคราะห์หาสาเหตุประการสุดท้ายภาวนามยปัญญาปัญญาเกิดจากการได้ลงมือปฏิบัติไตร่ตรองให้เห็นความเป็นจริง มีปัญญาแตกฉานในเรื่องที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาอย่างเหมาะสม ซึ่งศาสนทายาทก็คือเยาวชนต้องได้รับการกล่อมเกลาจากผู้เผยแผ่ให้มีความรู้ในด้านคุณธรรมเป็นอันดับแรก จากนั้นอธิบายให้เข้าใจโดยใช้เหตุผลเพื่อหาคำตอบให้กับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น กล่าวง่าย ๆ ว่าสอนให้รู้จากนั้นอธิบายให้เข้าใจให้สามารถนำไปใช้ปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้นั่นเอง

ประการที่ ๒ จะต้องฝึกศาสนทายาทให้รู้จักวิธีการปฏิบัติให้เกิดปัญญารู้้อย่างเดียวไม่เข้าใจก็สามารถลืมได้แต่ถ้าหากรู้แล้วนำไปปฏิบัติจนเห็นผลก็จะเกิดความเข้าใจ การศึกษาทางพระพุทธศาสนาหากมีความรู้้อย่างเดียวและบอกต่อก็คงเป็นด้านปริยัติอย่างเดียว หากลงมือปฏิบัติ

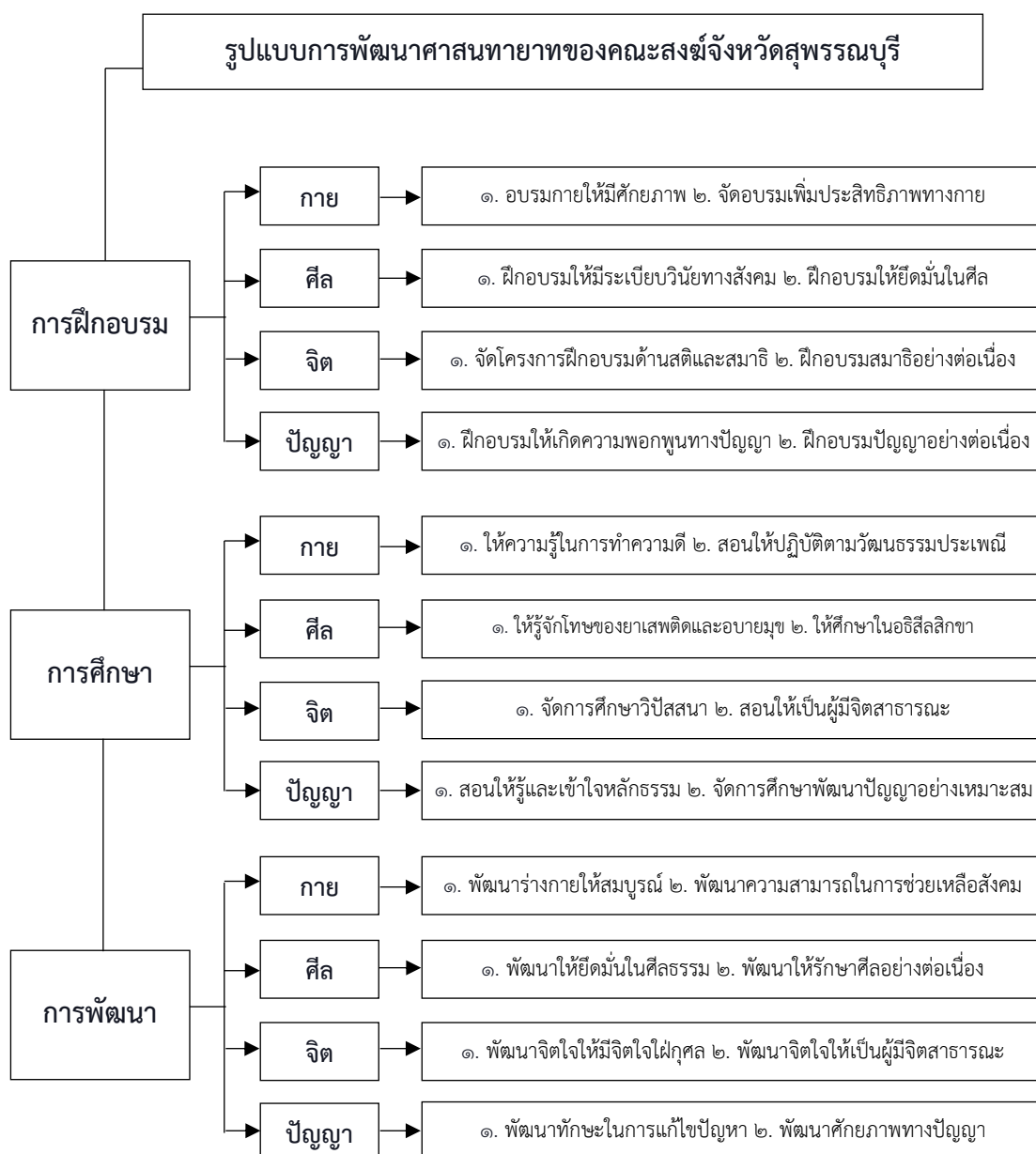
ด้วยก็จะเป็นไปตามพระประสงค์ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่สอนให้พุทธศาสนิกชนได้มีความรู้และความเข้าใจ ซึ่งความเข้าใจโดยปรมาตม์แล้วก็คือการบรรลุธรรมนั่นเอง สุนทหายาทที่เข้มแข็งได้จะต้องสอนให้มีความรู้และความเข้าใจ ความเข้าใจเรียกว่าปัญญา ปัญญาจะเกิดขึ้นได้ก็เพราะการปฏิบัติดังนั้นจะต้องเน้นในเรื่องของการปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นการปฏิบัติธรรมหรือการนำธรรมมาประยุกต์ใช้ในภาคปฏิบัติ

ประการที่ ๓ ต้องพัฒนาทักษะในการแก้ไขปัญหา ไม่ว่าจะปัญหาเฉพาะหน้าหรือปัญหาที่เกิดขึ้นที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา หรือปัญหาในชีวิตประจำวันที่จะต้องประยุกต์ใช้ธรรมะเข้ามาใช้ในการแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นจะต้องได้รับการแก้ไข หากไม่มีความรู้ความสามารถที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาแล้วก็จะไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องถูกวิธีและทัน่วงที จะก่อให้เกิดปัญหาที่เกี่ยวกับเยาวชนตามมาอีกมากมายทั้งปัญหายาเสพติดเรียนไม่จบเป็นต้น ดังนั้นจะต้องมีการฝึกพัฒนาอบรมเพื่อให้ความสามารถในการแก้ไขปัญหาโดยใช้หลักพุทธธรรมซึ่งเรียกว่าการแก้ไขปัญหตามแนวพุทธ อาจจะสอนแบบกัลยาณมิตรทำตัวให้เหมือนกับเป็นเพื่อนร่วมกันแก้ไขปัญหแนะนำหาทางออกให้ จนทำให้เขาเกิดทักษะสามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง

ประการที่ ๔ จะต้องมีการพัฒนาทักษะความสามารถในการให้คำปรึกษาผู้อื่นเกี่ยวกับเรื่องของธรรมะได้ เพราะทักษะในการให้คำปรึกษาจะเป็นหนึ่งคุณสมบัติของผู้ที่ได้รับการพัฒนาด้านปัญญา แล้วนำมาใช้ในทางปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ โดยใช้สติปัญญาที่ได้ศึกษามาพัฒนาความสามารถให้เป็นชาวพุทธที่ดีในที่สุดจนบวชเป็นพระภิกษุสืบทอดพระศาสนา หรือไม่ก็เป็นพุทธศาสนิกชนให้การสนับสนุนอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา

๔.๕.๒ องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากงานวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี” ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ และข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม จากนั้นนำมาสรุปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย นำมาสรุปเป็นองค์ความรู้ และในขั้นตอนนี้เป็นการสังเคราะห์องค์ความรู้จากผลการวิจัย โดยผู้วิจัยได้สรุปเป็นแผนภาพดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ ๔.๒ องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากงานวิจัย

จากแผนภาพที่ ๔.๒ องค์กรความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์ผลการวิจัย สามารถอธิบาย รายละเอียดของรูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ในแต่ละด้านได้ ดังต่อไปนี้

๑. รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี การฝึกอบรม

รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี การฝึกอบรม ประกอบด้วย อบรมกายให้มีความศรัทธาทางกายที่สามารถปฏิบัติหน้าที่ของกาเป็นศาสนทายาทที่ดีได้ จากนั้นดำเนินการจัดอบรมเพิ่มประสิทธิภาพทางกายให้แข็งแรง และมีความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการเป็นศาสนทายาท ฝึกอบรมให้มีระเบียบวินัยทางสังคม และฝึกอบรมให้ยึดมั่นในหลักของศีล จัดโครงการฝึกอบรมด้านสติและสมาธิอย่างต่อเนื่อง โดยให้ฝึกฝนบ่อยๆ ให้เกิดเป็นความชำนาญในการทำสมาธิ จนสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ฝึกอบรมให้เกิดความพอกพูนทางปัญญาอย่างต่อเนื่อง โดยการฝึกทดสอบทางปัญญา ใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหา ใช้ปัญญาในการคิดวิเคราะห์แยกแยะ

๒. รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี การศึกษา

รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี การศึกษา ประกอบด้วย จัดการศึกษาให้ความรู้ในการทำสมาธิ ให้อ่านคัมภีร์พระไตรปิฎก สอนให้ปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของสังคมและให้มีความรู้เกี่ยวกับภิกษุสงฆ์ สอนให้อ่านคัมภีร์ของพระพุทธศาสนาได้ในฐานะเป็นทางแห่งความเชื่อ ให้ศึกษาในอริยสัจสี่ โดยสอนให้เข้าใจในหลักการของศีลอย่างแจ่มแจ้ง ชัดเจน ตั้งแต่หลักการและเหตุผล กระบวนการรักษาศีลและอานิสงส์ของการรักษาศีลเป็นต้น จัดการศึกษาวิปัสสนาให้ศาสนทายาทได้รู้และเข้าใจในแก่นของพระพุทธศาสนาที่เน้นการปฏิบัติให้เกิดผลมากกว่าสิ่งใด สอนให้เป็นผู้มีจิตสาธารณะรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนมนุษย์สังคมและโลก สอนให้รู้และเข้าใจหลักธรรมอย่างชัดเจนโดยไม่ให้มีข้อเคลือบแคลงสงสัยในพระพุทธคุณ ธรรมคุณ และสังฆคุณ จัดการศึกษาพัฒนาปัญญาอย่างเหมาะสมกับวัย เพื่อให้เกิดความพอกพูนทางปัญญา

๓. รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี การพัฒนา

รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี การพัฒนา ประกอบด้วย การพัฒนาร่างกายให้สมบูรณ์แข็งแรงสามารถบำเพ็ญเพียรได้ สามารถทำความดีในส่วนของอัตตสมบัติ และปรารถนาปฏิบัติได้ พัฒนาความสามารถในการช่วยเหลือสังคมให้เกิดเป็นนิสัยส่วนตัวที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ พัฒนาให้ยึดมั่นในศีลธรรม ตามหลักของธรรมาธิปไตยอย่างเคร่งครัด พัฒนาให้รักษาศีลอย่างต่อเนื่อง โดยการยกระดับจิตใจให้รักษาศีล มีศีลเป็นปกติและสะอาดผุดผ่อง พัฒนาจิตใจให้มี

จิตใจใฝ่กุศล คือให้มีค่านิยมในการทำคุณงามความดีอยู่เสมอ พัฒนาจิตใจให้เป็นผู้มีจิตสาธารณะ พัฒนาทักษะในการแก้ไข้ปัญหา ทั้งปัญหาต่อหน้า และปัญหาอื่นๆ ที่เกิดขึ้นได้จนกระทั่ง สามารถแนะนำผู้อื่นในการแก้ไข้ปัญหาได้ และพัฒนาศักยภาพทางปัญญาอยู่เสมอ โดยมีกิจกรรมที่สอดคล้องกับการพัฒนาศักยภาพทางปัญญาให้ทำอยู่เป็นประจำ ให้มีการพัฒนาต่อยอดความรู้ที่มีอยู่ให้เกิดทักษะทางปัญญาขั้นสูง

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี” มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาสภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ๒) ศึกษากระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ๓) นำเสนอรูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลจากนั้นได้นำมาสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ ดังที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไปแล้วนั้น ในบทนี้ ผู้วิจัยจะได้นำเสนอข้อมูลที่สำคัญประกอบด้วย

๕.๑ สรุป

๕.๒ อภิปรายผล

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุป

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากตำรา และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี จากนั้นได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและทำการวิเคราะห์ข้อมูล และสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

๕.๑.๑ สภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี

๑) ด้านการฝึกอบรม

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ สรุปได้ว่า สภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักการพัฒนาศาสนทายาท ด้านการฝึกอบรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.11$, $S.D. = 0.68$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อ ๑ มีการวางแผนการจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศาสนทายาท มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.53$, $S.D. = 0.73$) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ข้อ ๕ มีงบประมาณในการจัดการฝึกอบรมศาสนทายาทอย่างเพียงพอ ($\bar{X} = 4.15$, $S.D. = 0.55$) อยู่ในระดับมาก และ ข้อ ๔ มีการนำเอาผลของการประเมินไปพัฒนาการฝึกอบรมศาสนทายาทอย่างต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.75$, $S.D. = 0.54$) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

จากผลการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า มีการฝึกอบรมใน ๔ ลักษณะได้แก่ ฝึกอบรมโดยการฝึกปฏิบัติงานจริง จะดำเนินการโดยมีการจัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน การบวชเนชัมมจา

ริณี ฝึกการปฏิบัติธรรม ซึ่งจะเป็นการฝึกในสถานการณ์จริง และการการฝึกบำเพ็ญประโยชน์ เป็นต้น ประการต่อมา มีการฝึกอบรมโดยการฟังบรรยาย มีการนิมนต์พระนักเทศและวิทยากรมาบรรยายให้ความรู้กับศาสนทายาทซึ่งเป็นการสร้างองค์ความรู้และพัฒนาปัญญา ประการต่อมา มีการพัฒนาโดยการแสดงบทบาทสมมติต่าง ๆ ฝึกให้มีการแสดงออกในกิจกรรมที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเช่นการจัดเทศมหาชาติ เป็นต้น ประการต่อมา มีการพัฒนาโดยมอบหมายงานให้ทำ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองและนำเสนอความรู้ที่ได้จากการไปศึกษาคำคว่ำมาด้วยตนเอง

๒) ด้านการศึกษา

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ สรุปได้ว่า สภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักการพัฒนาศาสนทายาท ด้านการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.48$, $S.D.=0.63$) เมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่า ข้อ ๑ มีการวางแผนการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาศาสนทายาท มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=4.35$, $S.D.=0.64$) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ข้อ ๕ มีงบประมาณในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาศาสนทายาทอย่างเพียงพอ ($\bar{X}=4.22$, $S.D.=0.54$) อยู่ในระดับมากที่สุด และ ข้อ ๓ มีการติดตามประเมินผลการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาศาสนทายาทอย่างต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}=3.58$, $S.D.=0.79$) อยู่ในระดับมากที่สุดตามลำดับ

จากผลการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า สภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการศึกษา มีการพัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ คือ จัดการศึกษาธรรมศึกษา โดยวัดร่วมมือกับโรงเรียนจัดการศึกษาธรรมศึกษาตามกรอบการศึกษาของการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาพระพุทธศาสนาและการสอนพิเศษ จากนั้นส่งรายชื่อนักเรียนเข้าสอบธรรมศึกษา ชั้นตรี โท และเอกตามลำดับ ประการต่อมา มีการสอนศีลธรรมในโรงเรียน ผู้สอนได้แก่พระสอนศีลธรรมในสังกัดของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยที่พระสอนศีลธรรมมีการพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง ปฏิบัติหน้าที่สอนในชั้นเรียน และนำทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในวัดสำคัญทางพระพุทธศาสนา และมีจัดการศึกษาพุทธศาสนวันอาทิตย์สำหรับวัดที่มีความพร้อม โดยสอนวิชาการทางพระพุทธศาสนา ร่วมกับวิชาการทางโลก เช่นภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และนาฏศิลป์ ตามศักยภาพของวัดนั้นๆ ประการสุดท้าย มีการจัดการศึกษาผ่านกิจกรรมโครงการ ซึ่งโครงการที่จัดมีโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมค่ายพุทธบุตร โดยมีการส่งพระไปเป็นวิทยากรที่โรงเรียนบ้าง ให้นักเรียนมาเข้าค่ายที่วัดบ้างตามความเหมาะสม

๓) ด้านการพัฒนา

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ สรุปได้ว่า สภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักการพัฒนาศาสนทายาท ด้านการพัฒนา โดยภาพรวมอยู่ใน

ระดับมาก ($\bar{X}=๓.๙๑$, $S.D.=๐.๕๙$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อ ๑ มีการวางแผนพัฒนาศาสนทายาท มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=๔.๒๗$, $S.D.=๐.๖๕$) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ข้อ ๕ มีงบประมาณในการพัฒนาศาสนทายาทที่เพียงพอ ($\bar{X}=๔.๑๒$, $S.D.=๐.๕๗$) อยู่ในระดับมาก และ ข้อ ๒ มีการจัดโครงการพัฒนาศาสนทายาทอย่างสม่ำเสมอ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}=๓.๔๔$, $S.D.=๐.๖๙$) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

จากผลการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า สภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนา มีการพัฒนาใน ๔ ลักษณะ ได้แก่ พัฒนาโดยการยกระดับจิตใจ คือ พัฒนาโดยให้ศาสนทายาทรักษาศีลเป็นเบื้องต้นซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของการสอนในทางพระพุทธศาสนา คือให้ศึกษาในศีลสิกขา ก่อน พัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ต่อมา มีการพัฒนาศาสนทายาทให้มีคุณธรรมจริยธรรม คือให้มีคุณธรรมประจำจิตใจ ซึ่งเรียกอีกอย่างหนึ่งว่ามีบุญญา จากให้มีการพัฒนาให้มีจริยธรรม คือพัฒนาความประพฤติให้ถูกต้องดีงามตามหลักศีลธรรมและจารีตประเพณี การบำเพ็ญประโยชน์ ซึ่งจะช่วยให้สังคมน่าอยู่เป็นสุข จากนั้นมีการพัฒนาให้มีความรู้ คือให้มีความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับธรรมะ ให้รู้จักบาปบุญคุณโทษ และประการสุดท้ายพัฒนาให้มีความสามารถ คือให้แสดงออกในทางที่ถูกต้อง มีความสามารถอันเกิดจากการพัฒนาจนเกิดทักษะ สามารถปฏิบัติตนให้ถูกต้องเหมาะสมและเป็นผู้นำในกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

๕.๑.๒ กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับกระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ตามกรอบแนวคิดเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย จึงสรุปผลการวิจัยดังต่อไปนี้

๑) กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทตามหลักภavana ๔ ด้านกาย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ สรุปได้ว่า กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักภavana ๔ ด้านกาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=๓.๙๖$, $S.D.=๐.๖๓$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อ ๔ มีการพัฒนาศาสนทายาทให้มีการสำรวมระวังละสิ่งมิชอบประกอบสิ่งดี มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=๔.๑๒$, $S.D.=๐.๗๙$) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ข้อ ๕ มีการส่งเสริมสนับสนุนให้มีการปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ($\bar{X}=๔.๐๙$, $S.D.=๐.๖๑$) อยู่ในระดับมาก และ ข้อ ๒ มีการพัฒนาศาสนทายาทให้มีทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}=๓.๗๕$, $S.D.=๐.๖๖$) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

จากผลการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทตามหลักภavana ๔ ด้านกาย มีประเด็นสำคัญ ๔ ประเด็น ได้แก่ พัฒนาร่างกายให้แข็งแรง คือส่งเสริมสนับสนุนให้มีการออกกำลังกาย และทำกิจกรรมที่เป็นการพัฒนาทางกาย เพื่อให้ร่างกายแข็งแรงเหมาะแก่การทำหน้าที่

แต่ไม่ให้เป็นไปเพื่อการพอกพูนกิเลส ประการต่อมาพัฒนาโดยส่งเสริมให้ทำความดี มีการจัดกิจกรรมที่เป็นบุญเป็นกุศล ให้ศาสนทายาทได้รับการพัฒนาทางกายผ่านกิจกรรมในการทำความดี ต่อมาพัฒนาโดยให้ละความชั่ว เป็นการพัฒนาในมุมกลับกันกับการให้ทำความดี โดยใจความก็คือให้กิจกรรมที่ส่งเสริมการลดเลิกละการทำความชั่ว ยึดมั่นในการทำความดี เอาหลักธรรมมาธิปไตยเป็นตัวตั้งในการทำความดี และพัฒนาโดยให้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม คือการร่วมกันทำกิจกรรมทางสังคม เช่นการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ การทำกิจกรรมช่วยเหลือชุมชน บ้านหรือวัด ซึ่งเป็นการออกแรงในทางที่ชอบเสียเหงื่อให้กับการทำทำความดี

๒) กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทตามหลักภavana ๔ ด้านศีล

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ สรุปได้ว่า กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักภavana ๔ ด้านศีล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๓$, $S.D. = ๐.๕๓$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อ ๑ มีการพัฒนาศาสนทายาทให้ยึดมั่นดำรงตนอยู่ในศีลธรรม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = ๔.๓๑$, $S.D. = ๐.๘๔$) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ข้อ ๒ ส่งเสริมให้ศาสนทายาทมีความซื่อสัตย์สุจริต ($\bar{X} = ๔.๑๒$, $S.D. = ๐.๗๓$) อยู่ในระดับมาก และ ข้อ ๔ มีการพัฒนาให้ศาสนทายาทยึดมั่นอยู่ในศีลธรรมจริยธรรม มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = ๓.๗๘$, $S.D. = ๐.๖๑$) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

จากผลการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทตามหลักภavana ๔ ด้านศีล มีประเด็นที่สำคัญได้แก่ การพัฒนาให้รักษาศีลเป็นพื้นฐาน คือ เบื้องต้นจะต้องพัฒนาโดยการให้สมาทานศีล รักษาศีลให้สะอาดผ่องใส ไม่แสดงออกทางกายที่ผิดศีลธรรม ส่งเสริมให้มีการรักษาศีล ประการต่อมาพัฒนาให้มีระเบียบวินัย คือนอกจากศีลแล้วก็จะต้องพัฒนาให้เป็นผู้มีระเบียบวินัย เช่นระเบียบวินัยของบ้านเมือง ขององค์กร และของหมู่คณะ ให้มีความเคารพและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ประการต่อมา จะต้องพัฒนาให้ประพฤติถูกต้องตามจารีตประเพณีอันดีงามของไทย สังคมมีวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามอย่างไรก็สนับสนุนส่งเสริมให้ศาสนทายาทปฏิบัติตามและเห็นความสำคัญ ประการสุดท้ายพัฒนาให้รักความสงบอยู่เป็นสุขขรุมเย็น เป็นการพัฒนาศาสนทายาทให้รู้จักเป็นอยู่อย่างมีความสุขในสังคมรู้จักการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนมนุษย์ และการสร้างมิตรภาพ และกัลยาณมิตรให้เกิดต่อกัน

๓) กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทตามหลักภavana ๔ ด้านจิต

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ สรุปได้ว่า กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักภavana ๔ ด้านจิต โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๖$, $S.D. = ๐.๖๓$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อ ๕ มีการสนับสนุนส่งเสริมให้ศาสนทายาทได้รับการฝึกอบรมพัฒนาจิตอย่างต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = ๔.๒๓$, $S.D. = ๐.๖๘$) อยู่ในระดับมาก

ที่สุด รองลงมา คือ ข้อ ๑ มีการพัฒนาให้ศาสนทายาทปฏิบัติหน้าที่ด้วยความตั้งใจและอดทน ($\bar{X} = 3.55$, $S.D. = 0.71$) อยู่ในระดับมาก และ ข้อ ๓ มีการพัฒนาศาสนทายาทด้านการฝึกสมาธิเป็นประจำ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.64$, $S.D. = 0.72$) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

จากผลการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทตามหลักภาวนา ๔ ด้านจิต มีประเด็นที่สำคัญคือ พัฒนาจิตใจโดยให้ปฏิบัติตามฐานทำสมาธิ โดยฝึกให้ได้ปฏิบัติธรรมตามระยะเวลาที่เหมาะสมไม่มากไม่น้อยจนเกินไป เมื่อพัฒนาให้เกิดสมาธิแล้ว ก็จะทำให้มีสติและปัญญา ประการต่อมาพัฒนาจิตใจให้เป็นผู้ใฝ่ธรรม โดยจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับธรรมะ และสอนให้เขายึดมั่นอยู่ในธรรม จะทำอะไรก็ต้องนึกถึงความถูกต้องเป็นใหญ่ ประการต่อมาให้พัฒนาจิตใจให้มีจิตเป็นกุศล โดยผู้ใหญ่เป็นผู้นำพระสนับสนุน ทำให้เห็นว่าคนที่มีจิตใจเป็นกุศล จะเกิดผลดีอย่างไร และประการสุดท้ายคือ พัฒนาจิตใจให้เป็นคนใจบุญ รู้จักทำบุญ ช่วยเหลือผู้อื่นในสังคมและสรรพสัตว์

๔) กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทตามหลักภาวนา ๔ ด้านปัญญา

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ สรุปได้ว่า กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักภาวนา ๔ ด้านปัญญา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.92$, $S.D. = 0.69$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อ ๓ มีการพัฒนาศาสนทายาทให้รู้จักใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.22$, $S.D. = 0.75$) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ข้อ ๕ มีการส่งเสริมให้ศาสนทายาทได้พัฒนาทักษะทางด้านปัญญาอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 3.95$, $S.D. = 0.63$) อยู่ในระดับมาก และข้อ ๑ มีการพัฒนาศาสนทายาทให้มีความกระตือรือร้นรอบคอบในการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.74$, $S.D. = 0.64$) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

จากผลการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทตามหลักภาวนา ๔ ด้านปัญญา มีประเด็นที่สำคัญ ๔ ประการได้แก่การพัฒนาโดยสอนให้รู้และเข้าใจในหลักธรรม ดำเนินการโดยสอนให้มีความรู้ความสามารถจากนั้นก็พัฒนาปัญญาจากการทดลองทดสอบต่างๆ เพื่อให้เกิดปัญญาและความเข้าใจในหลักพุทธธรรม ซึ่งจะต้องอาศัยความสามารถของพระสงฆ์ที่จะอธิบายให้เขาู้และเข้าใจจนเกิดปัญญาในเรื่องเกี่ยวกับหลักพุทธธรรม ประการต่อมาคือพัฒนาปัญญาให้เกิดโดยการปฏิบัติประเด็นนี้สำคัญมากเนื่องจากว่าปัญญาที่เกิดจากการปฏิบัติจะเป็นปัญญาที่แท้จริงการรู้จากการศึกษาโดยไม่ลงมือปฏิบัติจะไม่ทำให้เกิดปัญญากล่าวคือความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง โดยสรุปแล้วคือสอนให้มีปัญญาให้เกิดปัญญาขึ้นจากการลงมือปฏิบัติตนเอง ประการต่อมาคือพัฒนาปัญญาให้เกิดทักษะในการแก้ไขปัญหา เป็นการพัฒนาในลักษณะของการประยุกต์ใช้ธรรมะเพื่อให้เกิดทักษะที่จะสามารถประยุกต์ธรรมะที่ได้เรียนรู้และเข้าใจเป็นอย่างดีแล้วใช้ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งปัญหาเฉพาะหน้าและปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วเพื่อหาทางออกและวิธีการที่จะลดปัญหาและ

ไม่ให้เกิดปัญหาในภายภาคหน้า รายการสุดท้ายคือพัฒนาทักษะในการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับธรรมะศาสนายาทที่ดีจะต้องมีทักษะในการให้คำปรึกษากับผู้อื่นที่เกี่ยวกับธรรมะคือจะต้องได้พัฒนาจากการได้ศึกษาธรรมะให้มีความรู้และได้ลงมือปฏิบัติจนเกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในทุกกระบวนการและวิธีการจนมีความสามารถในการให้คำปรึกษากับผู้อื่นได้นั่นเอง

๕.๑.๓ รูปแบบการพัฒนาศาสนายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลรูปแบบการพัฒนาศาสนายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี จากนั้นนำมาสรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

๑) ด้านการพัฒนากาย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ สรุปได้ว่า รูปแบบการพัฒนาศาสนายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนากาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๒$, $S.D. = ๐.๖๔$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อ ๑ คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีการวางแผนพัฒนาศาสนายาทด้านกาย มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = ๔.๒๒$, $S.D. = ๐.๗๙$) อยู่ในระดับมาก รองลงมา ข้อ ๓ คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีการตรวจสอบติดตามประเมินผลการพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของศาสนายาท ($\bar{X} = ๔.๑๑$, $S.D. = ๐.๖๙$) อยู่ในระดับมาก และ ข้อ ๔ คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีการปรับปรุงแผนในการพัฒนาศาสนายาทด้านกาย มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = ๓.๗๖$, $S.D. = ๐.๗๑$) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

จากผลการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า รูปแบบการพัฒนาศาสนายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนากาย มีสาระสำคัญ ๔ ประการได้แก่ ประการแรก พัฒนาศาสนายาททางกายให้แข็งแรงก่อน ให้บริโภคสิ่งที่เป็นสัปปายะ เพื่อให้ร่างกายมีความแข็งแรง แต่ต้องพัฒนาด้วยความเหมาะสมโดยไม่เป็นไปเพื่อการพอกพูนกิเลส แต่ให้เป็นไปเพื่อการตั้งอยู่ได้แห่งกาย คือพัฒนาให้มีกำลังตามสมควรเพื่อทำความดีต่อไป เพราะศาสนายาทเป็นวัยที่กำลังเจริญเติบโตร่างกายสติปัญญาต้องพัฒนาไปพร้อมกัน ประการที่ ๒ ศาสนายาทจะต้องได้รับการพัฒนาให้ทำความดี ยินดีในการทำความดี ละอายที่จะทำความชั่ว พร้อมทั้งแนะนำให้ผู้อื่นทำความดี รู้จักวิธีการแสดงออกทางสังคมที่ถูกต้อง รู้จักกาลเทศะในการแสดงออกทางกายที่เหมาะสม เป็นสามเณรก็จะต้องแสดงออกอีกอย่างหนึ่ง เป็นเยาวชนก็ต้องแสดงออกอีกอย่างหนึ่ง ส่งเสริมสนับสนุนให้ทำความดี ให้เขารู้สึกว่าการทำความดีเป็นสิ่งมีค่าเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องทำให้ความรู้สึกเกิดขึ้นในจิตใจ อยู่กับความดี ประการที่ ๓ พัฒนาโดยการให้ละจากการทำความชั่วที่เคยทำอยู่แล้ว ที่ยังไม่ทำก็สอนไม่เห็นถึงโทษ เกิดความละอายในการทำความชั่ว จนในที่สุดเลิกละได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัยนี้ จะเกี่ยวข้องกับยาเสพติด จะต้องพัฒนาโดยให้ความรู้ให้ห่างไกลจากยาเสพติดและบาปอกุศลเพราะเป็นทางแห่งความเสื่อม ประการที่ ๔ คือจะต้องดำเนินการพัฒนาศาสนายาททางกาย ให้บำเพ็ญประโยชน์ รู้จัก

ใช้กำลังทางกายให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม ไม่ทำสิ่งที่ไม่เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและสังคม เพราะการกระทำจะมีความหมายหรือมีค่าก็ต่อเมื่อสิ่งที่ทำนั้นเกิดประโยชน์มากแค่ไหน

๒) ด้านการพัฒนาศีล

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ สรุปได้ว่า รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนาศีล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.55$, $S.D. = 0.65$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อ ๒ คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีโครงการฝึกอบรมให้ศาสนทายาทยึดมั่นและดำรงตนอยู่ในหลักของศีลธรรมจริยธรรม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.12$, $S.D. = 0.74$) อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ข้อ ๕ คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีการนำผลของการพัฒนาศาสนทายาทด้านศีลไปสู่การพัฒนาต่อไป ($\bar{X} = 4.08$, $S.D. = 0.64$) อยู่ในระดับมาก และข้อ ๓ คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีสนับสนุนส่งเสริมให้ศาสนทายาทปฏิบัติตนอย่างเคร่งครัดในระเบียบวินัย มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.56$, $S.D. = 0.74$) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

จากผลการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนาศีล มีสาระสำคัญ ๔ ประการคือ ประการที่ ๑ ในเบื้องต้นจะต้องพัฒนาให้มีศีลก่อน ให้รู้จักรักษาศีล ปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามพระธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนา การพัฒนาศาสนทายาทโดยการให้รักษาศีล เป็นเสมือนหนึ่งค้ำนัสนัญญาที่ให้ไว้ว่าต่อแต่นี้ไปจะทำแต่คุณงามความดีไม่ให้ผิดศีลธรรม เมื่อมีศีลบริสุทธิ์การกระทำก็บริสุทธิ์ ช่วยให้จิตใจสะอาดได้ เมื่อมีศีลจิตใจจะนุ่มนวลในการทำความดี นากนั้นให้มอบตัวเป็นศิษย์ อยู่ในฐานะศิษย์กับครูอาจารย์ ซึ่งจะทำให้ว่ากล่าวตักเตือนได้ง่าย ประการที่ ๒ จะต้องพัฒนาให้รักษาศีลและมีระเบียบวินัยทางสังคม อยู่ที่ใดก็ให้เคารพกฎระเบียบที่นั่น ดังสุภาษิตที่ว่าเข้าเมืองหลวงก็ต้องหลีกตามตาตาม แต่ละที่จะมีระเบียบปฏิบัติไม่เหมือนกัน ก็ต้องสอนให้เขาเคารพกฎระเบียบด้วยเช่นกัน กฎระเบียบเป็นการสร้างคนและองค์กรให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ประการที่ ๓ ต้องสอนให้รักษาวินัยประเพณีอันดีงามเอาไว้ ให้ซึมซาบในความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนและสังคม คือสอนให้รู้จักคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม ปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามประเพณีอันมีค่าของไทย เยาวชนทุกวันนี้ห่างไกลวัฒนธรรมประเพณีไทย เพราะวัฒนธรรมต่างประเทศเกิดการรื้อไหลเข้ามา อันเนื่องมาจากได้ดูและศึกษาสื่อต่าง ๆ ที่ไม่มีพรมแดน ในส่วนนี้บ้านวัดโรงเรียนต้องร่วมมือกันพัฒนา ประการที่ ๔ กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทตามหลักภาวนา ๔ ด้านศีล จะต้องสอนให้รู้จักอยู่อย่างมีความสุข ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เด็กบางคนไม่ได้ตั้งใจจะเสียใจและเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ ในทางไม่ชอบ ทำให้เกิดปัญหากับผู้ปกครอง จุดนี้เราต้องมาช่วยกันเยี่ยวยาสังคมให้น่าอยู่ สอนเยาวชนให้มีศีลมีธรรม ให้รู้จักใช้ชีวิตอยู่อย่างมีความสุข ไม่เบียดเบียนผู้อื่น

๓) ด้านการพัฒนาจิต

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ สรุปได้ว่า รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนาจิต โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.90$, $S.D. = 0.67$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อ ๕ คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีสนับสนุนส่งเสริมให้ศาสนทายาทเกิดการพัฒนาด้านจิตใจและสมาธิอย่างต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.05$, $S.D. = 0.62$) อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ข้อ ๑ คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีการวางแผนดำเนินการพัฒนาให้ศาสนทายาทด้านจิต ($\bar{X} = 3.92$, $S.D. = 0.81$) อยู่ในระดับมาก และ ข้อ ๔ คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีการพัฒนาศาสนทายาทให้มีความรับผิดชอบในการทำงาน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.75$, $S.D. = 0.54$) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

จากผลการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนาจิต มีสาระสำคัญ ๔ ประการ คือ ประการที่ ๑ จะต้องพัฒนาจิตโดยการให้เริ่มปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามสมควรแก่วัยอย่างเหมาะสมประยุกต์ให้เหมาะสมกับเพศและวัย สอนกรรมฐานที่เหมาะสมกับจริต ให้เขาเกิดความสนใจที่จะปฏิบัติธรรม ซึ่งจะเป็นการยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น สอนให้ประยุกต์ใช้สมาธิในชีวิตประจำวัน ประการที่ ๒ ควรเริ่มด้วยการพัฒนาจิตใจให้เป็นผู้ฝึกฝนในธรรมเสียก่อน มีกิจกรรมให้ทำเป็นกิจกรรมเร้ากุศล ที่ให้เยาวชนเกิดความสนใจและยินดีที่จะเข้าร่วมการพัฒนาจิตใจให้เป็นผู้ใฝ่ธรรม มีจิตใจดีงาม ประกอบด้วยคุณธรรมประจำใจ รู้จักใช้ธรรมะในการดำรงชีวิต โดยนำเอาสถานการณ์ปัจจุบันมาสอน และประยุกต์ธรรมะเข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันให้ได้ ประการที่ ๓ จะต้องพัฒนาด้านจิตใจให้มีจิตใจที่ดีงาม เป็นกุศล คิดเป็นกุศลให้ได้ คิดในเชิงบวก เมื่อจิตเป็นกุศลการกระทำก็ออกมาในทางที่ถูกต้อง มีจิตใจดีงาม ประกอบด้วยคุณธรรมประจำใจ โดยการสั่งสอน ร่วมกิจกรรม และให้ฝึกแสดงออก มีเป้าหมายในการพัฒนาสภาพจิตใจให้เป็นผู้ปฏิบัติ ประการที่ ๔ ต้องพัฒนาจิตใจให้เป็นคนใจบุญ รู้จักทำบุญ รู้จักในการสละ และบริจาค ให้เป็นคุณค่าของการทำบุญ ตามประเพณี การทำบุญอุทิศเพื่อบุพการีชน และมีจิตใจช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์ เพราะคนใจบุญอยู่ที่ไหนใครก็รัก เป็นหน้าที่ของสังคมที่จะต้องช่วยกันขัดเกลาให้เยาวชนเป็นคนใจบุญ ไม่เอาัดเอาเปรียบสังคม ไม่ทุจริตคอร์รัปชัน

๔) ด้านการพัฒนาปัญญา

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ สรุปได้ว่า รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนาปัญญา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.96$, $S.D. = 0.72$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อ ๑ คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีการวางแผนดำเนินการพัฒนาให้ศาสนทายาทด้านปัญญา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.22$, $S.D. = 0.75$) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ข้อ ๕ คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีการจัดหางบประมาณในการสนับสนุนการศึกษา

ของศาสนทายาท ($\bar{X}=๔.๑๑$, $S.D.=๐.๗๔$) อยู่ในระดับมาก และข้อ ๔ คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี มีการกำกับดูแลและติดตามการศึกษาให้กับศาสนทายาทอย่างทั่วถึง มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}=๓.๗๒$, $S.D.=๐.๕๑$) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

จากผลการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนาปัญญา มีสาระสำคัญ ๔ ประการ ประการที่ ๑ ปัญญา โดยสอนให้รู้และเข้าใจหลักธรรม จะต้องสอนให้มีความรู้เกี่ยวกับธรรมะเสียก่อนหลังจากนั้นให้ลงมือปฏิบัติปัญญาจะเกิดได้เพราะการปฏิบัติ ซึ่งตามลำดับแล้วปัญญาจะเกิดได้จากการฟังเรียกว่าสุตมยปัญญา และประการต่อมาคือจินตมยปัญญาปัญญาเกิดขึ้นได้จากความคิดการวิเคราะห์หาสาเหตุประการสุดท้ายภาวนามยปัญญาปัญญาเกิดจากการได้ลงมือปฏิบัติไตร่ตรองให้เห็นความเป็นจริง ประการที่ ๒ ฝึกอบรมให้เกิดความพอกพูนทางปัญญา จะต้องฝึกศาสนทายาทให้รู้จักวิธีการปฏิบัติให้เกิดปัญญารู้เองอย่างเดียวไม่เข้าใจก็สามารถซึมได้แต่ถ้าหากรู้แล้วนำไปปฏิบัติจนเห็นผลก็จะเกิดความเข้าใจ การศึกษาทางพระพุทธศาสนาหากมีความรู้อย่างเดียวและบอกต่อก็คงเป็นด้านปริยัติอย่างเดียว ประการที่ ๓ พัฒนาให้เกิดทักษะในการแก้ไขปัญหา ต้องพัฒนาทักษะในการแก้ไขปัญหา ไม่ว่าจะ เป็นปัญหาเฉพาะหน้าหรือปัญหาที่เกิดขึ้นที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา หรือปัญหาในชีวิตประจำวันที่จะต้องประยุกต์ใช้ธรรมะเข้ามาใช้ในการแก้ไข ประการที่ ๔ พัฒนาศักยภาพทางปัญญาให้สามารถทำการเผยแผ่ได้ จะต้องมีการพัฒนาทักษะความสามารถในการให้คำปรึกษาผู้อื่นเกี่ยวกับเรื่องของธรรมะได้ เพราะทักษะในการให้คำปรึกษาจะเป็นหนึ่งคุณสมบัติของผู้ที่ได้รับการพัฒนาด้านปัญญา

๕.๒ อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี” ผู้วิจัยได้สรุปผลวิจัยตามเนื้อหาที่ปรากฏแล้วข้างต้น และมีประเด็นสำคัญที่นำไปสู่การอภิปรายผลดังต่อไปนี้

๑. สภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการฝึกอบรม มี ๔ ประการ คือ ฝึกอบรมโดยการฝึกปฏิบัติงานจริง ฝึกอบรมโดยการฟังบรรยาย ฝึกอบรมโดยการแสดงบทบาทสมมติ ฝึกอบรมโดยการมอบหมายงานให้ทำ ด้านการศึกษา มี ๔ ประการ คือ จัดการศึกษาธรรมศึกษา สอนศีลธรรมในโรงเรียน จัดการศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศึกษาผ่านกิจกรรมโครงการ ด้านการพัฒนา มี ๔ ประการ คือ พัฒนาโดยการยกระดับจิตใจ พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม พัฒนาให้มีความรู้ พัฒนาให้มีความสามารถ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **บัญชายุทธ นาคมุจลินท์** ที่ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาศาสนทายาทที่พึงประสงค์ในพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า สภาพการพัฒนาศาสนทายาทในเขตการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดขอนแก่น เป็นการพัฒนาในลักษณะการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญศึกษา แนวทางในการพัฒนาศาสนทายาทที่พึงประสงค์ในพระพุทธศาสนานั้น พบว่าแนวนโยบายการ

จัดการศึกษาซึ่งขาดการวางแผนร่วมกัน การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้ศาสนทายาทเกิดการเรียนรู้และประพฤติตนตามหลักศีลาจารวัตรและการพัฒนาบุคลิกภาพยังไม่เป็นไปตามมาตรฐานที่สังคมจะยอมรับได้^๑ และ พระไพศาล พุทฺธสุตโต ที่ได้วิจัยเรื่อง วิธีการสร้างศาสนทายาทของพระสายปฏิบัติในจังหวัดสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า วิธีการสร้างศาสนทายาทที่เป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดสกลนครคือ อบรมข้อวัตร แต่ละสำนักจะมีขั้นตอนการอบรมและฝึกปฏิบัติ ขั้นตอนดังกล่าว คือการอบรมลูกศิษย์แนะนำการเจริญจิตภาวนาสอนวิปัสสนากรรมฐาน นั้นเป็นภารกิจที่ครูบาอาจารย์ต้องให้การอบรมแนะนำดูแลให้คำปรึกษาลูกศิษย์อย่างใกล้ชิด การเข้ามาบวชตั้งแต่เป็นผ้าขาวเพื่อทดลองฝึกการปฏิบัติก่อน การบวชเพื่อเป็นพระภิกษุ ตลอดถึงศึกษาข้อวัตรปฏิบัติต่างๆ เพื่อเป็นการ ผกัลดความอดทนด้วยวิธีเหล่านี้ จึงทำให้พระสายปฏิบัติในจังหวัดสกลนคร มีศาสนทายาทที่ดีสืบทอด และมีคุณภาพสามารถพร้อมเป็นผู้นำเป็นครูเป็น อาจารย์สั่งสอนลูกศิษย์รุ่นหลังอย่างต่อเนื่องตลอดมา^๒

๒. กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านกายมีการพัฒนาร่างกายให้แข็งแรง พัฒนาโดยส่งเสริมให้ทำความดี พัฒนาโดยให้ละความชั่ว และพัฒนาโดยให้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม ด้านศีล มีการพัฒนาให้รักษาศีลเป็นพื้นฐาน พัฒนาให้มีระเบียบวินัย พัฒนาให้ประพฤติถูกต้องตามจารีตประเพณี และพัฒนาให้รักความสงบอยู่เป็นสุขร่วมเย็น ด้านจิต มีการพัฒนาจิตใจโดยให้ปฏิบัติกรรมฐานทำสมาธิ พัฒนาจิตใจให้เป็นผู้ใฝ่ธรรม พัฒนาจิตใจให้มีจิตเป็นกุศล และพัฒนาจิตใจให้เป็นคนใจบุญ ด้านปัญญา มีการพัฒนาปัญญาโดยสอนให้รู้และเข้าใจหลักธรรม พัฒนาปัญญาโดยการปฏิบัติ พัฒนาทักษะในการแก้ไขปัญหาได้ และพัฒนาทักษะให้คำปรึกษาเกี่ยวกับธรรมะ ซึ่งเป็นการปลูกฝังคุณธรรมให้กับศาสนทายาท ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปาริชาติ ธีระวิทย์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักศึกษา ระดับอุดมศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาระดับอุดมศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ มี ๒ แนวทาง ดังนี้ ๑) วิธีทางในการพัฒนาจริยธรรม ซึ่งสามารถ ดำเนินการได้ ๓ แนวทางย่อย คือ การศึกษาเรียนรู้ การ วิเคราะห์ตนเอง และการฝึกฝนตนเอง และ ๒) วิธีการ ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ซึ่ง สามารถดำเนินการได้ ๒ แนวทางย่อย คือ การศึกษาเพื่อการปลูกฝังคุณธรรมและ จริยธรรม โดยการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาจริยธรรม และรายวิชาอื่น ๆ ที่จะต้องกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ด้าน คุณธรรมจริยธรรม

^๑ บัญชายุทธ นาคมุจลินท์, “แนวทางการพัฒนาศาสนทายาทที่พึงประสงค์ในพระพุทธศาสนา”, **ดุष्ฎิ นิพนธ์พุทธศาสตร์ดุष्ฎิบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

^๒ พระไพศาล พุทฺธสุตโต, “วิธีการสร้างศาสนทายาทของพระสายปฏิบัติ ในจังหวัดสกลนคร”, **วารสาร ปณิธาน**, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑๖ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๘): ๑๓๐.

ร่วมด้วยกับเนื้อหาความรู้ในแต่ละ รายวิชา และ การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้วยการ ปลุกฝัง ค่านิยม ซึ่งได้มีการนำเสนอหลากหลายวิธี^๓ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ณัฐชนันตร์ อยู่สีมารักษ์** ที่ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมของสถานศึกษาของรัฐ สังกัด กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมการศึกษาด้านศีลธรรมของทรัพยากรมนุษย์ อยู่ที่ ระดับนโยบายของผู้บริหารทุกระดับที่ให้ความสำคัญกับเนื้อหาทางพระพุทธศาสนา ด้านสมาธิพบว่า การ ส่งเสริมให้ครูได้มีโอกาสฟังเทศน์ ฟังธรรมบรรยายบ่อย ๆ และการจัดโครงการ ฝึกอบรมสมาธิ การ สัมมนา การศึกษาดูงานในตามสถานที่ต่าง ๆ และการส่งเสริมการศึกษาตาม หลักสูตรธรรมศึกษาตรี โท และเอก และด้านปัญญา พบว่า ต้องผูกโยงไปด้วยระบบการศึกษาแบบ พระสงฆ์เพื่อให้เกิด ลักษณะทางปัญญาในทางที่ถูกโดยเฉพาะการใช้ไฮตปราสาททั้ง ๕ ในการรับฟังธรรม การใช้ความคิด ในการวิเคราะห์ และการใช้องค์ธรรมมาภาวนาในรูปแบบการปฏิบัติธรรม ๓) รูปแบบการพัฒนา พบว่า ข้าราชการจะมีความรู้ดีจะต้องใช้ทั้งหลักปรัชญา ศาสตร์และศิลป์ที่ผนวกกับองค์ความรู้ในทาง พุทธศาสนา ด้านสมาธิพบว่า การพัฒนาสมาธิเพื่อการ เป็นผู้มีจิตใจที่ดีเป็นต้นแบบที่ดีให้กับสังคม มีจิตใจที่มั่นคง มีอารมณ์คงที่ มีอุดมการณ์ และมีจิต วิญญาณความเป็นครู และด้านปัญญา พบว่า การพัฒนาบทบาทในการทำหน้าที่ความเป็นครูให้ สมบูรณ์แบบโดยเฉพาะองค์ความรู้ที่เกิดจาก การศึกษา และเกิดจากประสบการณ์ผ่านการทำงาน บวกกับจิตวิญญาณในแง่บวกที่มองเพื่อร่วมสาย อาชีพเดียวกัน^๔

๓. รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการพัฒนากาย ประกอบด้วย ฝึกอบรมให้มีศักยภาพในการทำหน้าที่ศาสนทายาท ให้ความรู้และส่งเสริมในการทำ ความดีทางกายกรรม พัฒนาร่างกายให้สมบูรณ์แข็งแรง และพัฒนาความสามารถในการช่วยเหลือ สังคม ด้านการพัฒนาศีล ประกอบด้วย การพัฒนาให้ยึดมั่นและดำรงตนอยู่ในศีลธรรม การฝึกอบรม ให้มีระเบียบวินัยทางสังคม การสอนให้ปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม และการสอนให้มีความ รู้คุณและเทศของยาเสพติดและอบายมุข ด้านการพัฒนาจิต ประกอบด้วย การฝึกอบรมให้มีจิตสงบ การสอนให้มีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาจิตใจ การพัฒนาจิตใจให้มีจิตใจใฝ่กุศล และการพัฒนาจิตใจให้ เป็นผู้มีจิตสาธารณะ ด้านการพัฒนาปัญญา ประกอบด้วย การสอนให้รู้และเข้าใจหลักธรรม การ ฝึกอบรมให้เกิดความพอกพูนทางปัญญา การพัฒนาให้เกิดทักษะในการแก้ไขปัญหา และพัฒนา

^๓ปาริชาติ อีระวิทย์, “การเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑”, วารสารเทคโนโลยีภาคใต้, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๑): ๓๗.

^๔ณัฐชนันตร์ อยู่สีมารักษ์ “รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมของสถานศึกษาของ รัฐ สังกัดกรุงเทพมหานคร”, **คุษฎีนิพนธ์พุทธศาสนคุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

ศักยภาพทางปัญญาให้สามารถทำการเผยแพร่ได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **จักรวาล สุขไมตรี** ที่ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพุทธจริยธรรมระดับอุดมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพุทธจริยธรรมระดับอุดมศึกษา สามารถ แบ่งได้ เป็น ๓ รูปแบบ คือ ๑) รูปแบบด้านการให้การศึกษา โดยจัดการศึกษา จัดการเรียนการสอนเพื่อให้ นักศึกษาระดับอุดมศึกษามีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานในแนวทางประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม ๒) รูปแบบด้านการฝึกอบรมสั่งสอน โดยฝึกอบรมจัดการเรียนรู้ให้นักศึกษาระดับอุดมศึกษาอย่างเป็น ระบบ โดยให้มีความรู้เพิ่มขึ้น ปรับเปลี่ยนแนวคิด และพฤติกรรมให้ดีขึ้น เช่น ยกเป็นกรณีศึกษา ชม ภาพยนตร์หรือวีดิทัศน์ ทัศนศึกษา และนำทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน มาฝึกอบรมนักศึกษาให้ซึมซับในจิตใจ และเกิดการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ตลอดจน นำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาเป็นหลักหรือเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตประจำวันให้ถูกต้อง เพื่อให้เป็นบุคคลที่มีความสมบูรณ์ทั้งกาย วาจา จิตใจ ๓) รูปแบบด้านการพัฒนาโดยจัดประสบการณ์ การเรียนรู้ให้นักศึกษาเกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้สึก อารมณ์ความคิด การตัดสินใจ และพฤติกรรม ให้มีความเจริญขึ้น ตลอดจนนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาบูรณาการในการพัฒนาการประพฤติ ปฏิบัติตัวของนักศึกษาไปในสิ่งที่ถูกต้อง^๕

^๕จักรวาล สุขไมตรี, “รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพุทธจริยธรรมระดับอุดมศึกษา”, **คุษณีนิพนธ์พุทธศาสตรคุษณีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี มีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- ๑) คณะสงฆ์ควรมีนโยบายในการพัฒนาศาสนทายาทให้เป็นเอกภาพ
- ๒) การศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐควรมีแนวทางในการจัดการศึกษาที่เอื้อต่อการพัฒนาศาสนทายาท
 - ๓) ภาครัฐควรกำหนดนโยบายที่สนับสนุนให้บ้าน วัด โรงเรียนร่วมกันพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดีภายใต้กรอบของการศึกษาตามแนวพุทธ

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

- ๑) มหาเถรสมาคมต้องกำหนดให้คณะสงฆ์ทุกจังหวัดพัฒนาศาสนทายาทอย่างเป็นเอกภาพ
- ๒) ภาครัฐต้องกำหนดนโยบายในการศึกษาให้มีรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เพื่อเอื้อต่อการพัฒนาศาสนทายาท
 - ๓) ภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนต้องร่วมกันพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดีตั้งแต่เด็ก โดยใช้หลักการศึกษาตามหลักอริสสีลสิกขา อธิจิตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- ๑) ควรมีการวิจัยเรื่องการพัฒนาศาสนทายาทสู่ความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา
- ๒) ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรบุคคลในพระพุทธศาสนาเพื่อความยั่งยืน
- ๓) ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาศาสนทายาทในต่างประเทศ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary sources)

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด ๙๑ เล่ม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์

มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources)

(๑) หนังสือ:

ฉันทนา จันทน์บรรจง. การศึกษากับการส่งเสริมคุณธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๕๔.

ดวงเดือน พันธมนาวิน. ต้นไม้จริยธรรม: การวิจัยและการพัฒนาบุคคล. พิมพ์ครั้งที่ ๒.

กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ถวัลย์รัฐ วรเทพพิพิงษ์. การกำหนดและวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ: ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เสมาธรรม, ๒๕๔๐.

บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ชมรมเด็ก, ๒๕๓๕.

บุญมี แทนแก้ว. จริยศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙.

ปริญญ์ จงวัฒนา. พุทธธรรมเพื่อกัลยาณมิตร. กรุงเทพมหานคร: บจก. ศิลป์สยามบรรณภัณฑ์และ

การพิมพ์, ๒๕๕๐.

ปิ่น มุกทุกันต์, พ.อ. มงคลชีวิตภาค ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

พงษ์พันธ์ พงษ์โสภณ. พฤติกรรมกลุ่ม. กรุงเทพมหานคร: พัฒนาศึกษา, ๒๕๔๒.

พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิริ). วิปัสสนาญาณโสภณ. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร:

ศรีอนันต์การพิมพ์, ๒๕๔๖.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๐.
- _____. ทศวรรษธรรมทัศน์พระธรรมปิฎกหมวดพุทธศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๓.
- _____. พุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
- _____. ความสุขที่แท้จริง. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา. ๒๕๔๓.
- _____. พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.
- _____. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพมหานคร: การศาสนา, ๒๕๔๖.
- พระเมธีธรรมาภรณ์. “อิทธิบาทถกเถา” พุทธจักร โลกธรรมยืนดับเชิญได้ด้วยศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- พระรักษ์พล กุลวฑฒโน. พระกรรมฐานกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร: หจก.นารายณ์ อิมเมจแอนด์พริ้นท์, ๒๕๕๗.
- พระราชวรมุนี (ประยูร ปยุตฺโต). ทิศทางการศึกษาของคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- _____. เทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๑.
- พุทธทาสภิกขุ. การงานที่เป็นสุข. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๓๗.
- _____. วิปัสสนาในอิริยาบถนั่ง. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๒.
- แมชีคันสนีย์ เสถียรสุด. เพื่อนทุกข์ ๒. กรุงเทพมหานคร: แปลนพริ้นติ้ง, ๒๕๔๔.
- วัฒนา สุนทรธัย. เรียนสถิติด้วย SPSS ภาคการวิเคราะห์เครื่องมือการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อสอบ. กรุงเทพมหานคร: บริษัท จูนพลับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๔๗.
- วิเชียร ชาบุตรบุญตริก. พุทธศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๕.
- สุชีพ ปุณฺณานุกาภ. คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

บรรณานุกรม (ต่อ)

(๒) รายงานการวิจัย/วิทยานิพนธ์:

จารุมาศ เรืองสุวรรณ. พันเอก. “การสังเคราะห์แบบจำลองการสอนวิชาชีพช่างตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพลทหารในส่วนสนับสนุนกองบัญชาการกองทัพบก”. **ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต อาชีวศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘.

พระมหาอำนาจ ปวฑฒโน. “การพัฒนารูปแบบการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม”. **วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

สุวรีย์ สิริโกคาภิรมณ์. **การวิจัยทางการศึกษา**. ลพบุรี: ฝ่ายเอกสารการพิมพ์สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๖.

(๓) บทความ/วารสาร:

ณัฐกานต์ ลิ้มสถาพร. “วัฒนธรรมโลกาภิวัตน์”. **สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์**. ปีที่ ๔๙ ฉบับที่ ๔๑. ๗ - ๑๓-มีนาคม ๒๕๔๖): ๕๕.

ธีรศักดิ์ บึงมูม. การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนโดยอาศัยกระบวนการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชน อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น. **วารสารธรรมทรรศน์**. ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๑ มีนาคม-มิถุนายน, ๒๕๕๘): ๑๔๘.

ปัญญายุทธ นาคมุจลินท์. “แนวทางการพัฒนาศาสนทายาทที่พึงประสงค์ในพระพุทธศาสนา”. **วารสารบัณฑิตศึกษา มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์**. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๗): ๑๓๘.

ปัญญายุทธ นาคมุจลินท์. แนวทางการพัฒนาศาสนทายาทที่พึงประสงค์ในพระพุทธศาสนา. **วารสาร บัณฑิตศึกษา มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์**. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ มกราคม-มิถุนายน, ๒๕๕๗): ๑๔๐.

ปาริชาติ ธีระวิทย์. “การเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑”. **วารสารเทคโนโลยีภาคใต้**. ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑ มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๑): ๓๗.

พระไพศาล พุทสุตโต. “วิธีการสร้างศาสนทายาทของพระสายปฏิบัติ ในจังหวัดสกลนคร”. **วารสาร ปณิธาน**. ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑๖ มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๘):๑๓๐.

บรรณานุกรม (ต่อ)

พระมหาทวี วิสารโท. “การบวชเป็นศาสนทายาทในพุทธศาสนาแบบเถรวาท” วารสารสังคมศาสตร์
ปริทรรศน์. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ มกราคม-มีนาคม ๒๕๖๐): ๒๓-๒๔.

สุริยา รักษาเมือง. นโยบายและการบริหารจัดการการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในยุคโลกาภิวัตน์.

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ ตุลาคม, ๒๕๕๗):
๑๗๗.

(๔) ออนไลน์:

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. ข้อมูลพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา ปี ๒๕๖๐. [ออนไลน์].

แหล่งที่มา: [http://www.onab.go.th/wp-content/uploads/๒๐๑๖/๑๒/onab_ primaryinfo๖๐ edit.pdf](http://www.onab.go.th/wp-content/uploads/๒๐๑๖/๑๒/onab_primaryinfo๖๐_edit.pdf) [๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๑].

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. ข้อมูลพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา ปี ๒๕๖๐. [ออนไลน์].

แหล่งที่มา: [http://sta.onab.go.th/index.php?option=com_content&view= article&id=349&Itemid= 361](http://sta.onab.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=349&Itemid=361) [๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๑].

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. ข้อมูลพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา ปี ๒๕๖๐. [ออนไลน์].

แหล่งที่มา: [http://www.onab.go.th/wp-content/uploads/๒๐๑๖/๑๒/onab_ primaryinfo๖๐ edit.pdf](http://www.onab.go.th/wp-content/uploads/๒๐๑๖/๑๒/onab_primaryinfo๖๐_edit.pdf) [๕ มิถุนายน ๒๕๖๑].

(๕) สัมภาษณ์:

สัมภาษณ์ พระราชปริยัติเมธี ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

พระมงคลกิตติวิบูลย์ เจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

พระรัตนเวที เจ้าคณะอำเภออู่ทอง, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

พระปริยัติวรคุณ เจ้าคณะอำเภอสองพี่น้อง, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

พระครูศรีปริยัตยานุศาสน์ เจ้าคณะอำเภอเมืองสุพรรณบุรี, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๒.

พระครูธรรมสารรักษา เจ้าคณะอำเภอด่านช้าง, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

พระครูวิบูลเจติยานุรักษ์ รองเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

พระครูโสภณคุณาธาร เจ้าคณะอำเภอบางปลาม้า, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

พระศรีประจันตคณาภิบาล เจ้าคณะอำเภอศรีประจันต์, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

พระครูศาสนกิจจาภรณ์ เจ้าคณะอำเภอสามชูก, ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

บรรณานุกรม (ต่อ)

พระครูปัญญาศาสนธำรง, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๒.

พระมหามานัสสวีน ภูริปัญญา, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๒.

นายกอบชัย พลเสน รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุพรรณบุรี, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

นายแจ่ม วงเที่ยง นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองศรีประจันต์, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

นางสาวจันทิรา เคหะรูป รักษาการผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุพรรณบุรี, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

นายอานนท์ รักผล นักวิชาการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุพรรณบุรี, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

นายนิรุทธ์ เข้มเงิน ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลศรีประจันต์, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

นางสำราญ เรืองวงศ์ นักวิชาการอิสระ, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

(๖) สันทนากลุ่มเฉพาะ:

สันทนากลุ่มเฉพาะ พระครูพิสิษฐ์ประชาณถ, ดร. รองเจ้าคณะอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๓

พระครูวิโรจน์อินทคุณ, ดร. เจ้าคณะตำบลพลี จังหวัดจันทบุรี, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๓

พระครูนนทกิจโกศล, เจ้าคณะอำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๓

พระครูภัทรกิตติสาร, เจ้าคณะตำบลวังยาง จังหวัดสุพรรณบุรี, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๓

พระครูวิเศษโชติธรรม, เจ้าคณะตำบลสี่ร้อย จังหวัดอ่างทอง, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๓

รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธพรหม, ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๓

รองศาสตราจารย์ ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือ, รองคณะบดีคณะสังคมศาสตร์, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๓

นายนิรุทธ์ เข้มเงิน, ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลศรีประจันต์, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๓

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ อิลาว อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๓

อาจารย์ ดร.สุรียา รักษาเมือง อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๓

บรรณานุกรม (ต่อ)

๒. ภาษาอังกฤษ

(Books):

- Adranam H. Maslow. “A Theory of Human Motivation”. Psychological Review, 1943.
- Beach, Dale S. Personnel. **The Management of People at Work**. New York: The Macmillan Publishing Co. 1980.
- Douglas McGregor. **The Human Side of Enterprise**. New York: McGraw-Hill, 1960.
- Gilley J.W., Eggland, S. A.& Maycunich, A.. **Principle of human resource development**. 2nd ed. Cambridge, MA: Persues Books, 2002.
- J. W., Bardo, & J. J.. **Hartman, Urban Society: A Systematic Introduction**. New York: F. E. Peacock, 1982.
- Leonard Nadler. **Corporate Human Resources Development**. New York: American for Training and Development, 1980.
- Lyman W. Porter and Edward E. Lawler III. **Managerial Attitudes and Performance**. Homewood Ill. Dorsey Press, 1968.
- Megginson, Leon C. Personnel. **A Behavioral Approach to Administration**. Omewood: Richard D Lrwin, 1969.
- Nadler, Leonard. **Desingning training program: The critical events model**. Reading, ass. Addison – Wesley, 1982.
- Nadler, Leonard and Nadler, Zeace. **Corporate Human Resource Development**. New York: Van Nostrand Rcinhold, 1980.
- P.J., Keeves. **Educational Research Methodology, and Measurement: An International Handbook**. Oxford, England: Pergamon Press, 1988.
- Pace.RW.Smith. **Human Resource Development**. New Jersey: Prentlice Hall, 1991.
- R.H., Willer. **Leader and Leadership Process**. Boston: Irwin/McGraw-Hill., 1967.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์ให้เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี่ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๑ มกราคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุมัติตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำดุษฎีนิพนธ์
นมัสการ พระครูโกศลธรรมานุสิฐ, ดร. รองเจ้าคณะอำเภอบางปลาม้า
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงร่างดุษฎีนิพนธ์ จำนวน ๑ เล่ม
๒. เครื่องมือที่ใช้ในการทำดุษฎีนิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูอาทรยติกิจ ฉายา ปณณากาโม รหัสประจำตัวนิสิต ๒๐๐๑๑๐๔๐๓๗ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี” เพื่อเป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าพระครูท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนา
พระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำดุษฎีนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้ว
นี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความ
เอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูอาทรยติกิจ

โทรศัพท์ต่อ : ๐๓๕-๒๔๗-๖๖๒๑

ศาสตราจารย์ ดร. ปณณากาโม
พระครูโกศลธรรมานุสิฐ
๑๐ ม.ค. ๖๒

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๑

วันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุมัติครุภัณฑ์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำคุษฎีนิพนธ์

นมัสการ พระครูศรีธรรมศาสตร์, ดร.

ด้วย พระครูอาทรยติกิจ ฉายา ปณฺณากาโม รหัสประจำตัวนิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๗ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษา
วิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณา
แล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่าน
เป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำคุษฎีนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

พระครูศรีธรรมศาสตร์
ดร.สุรพล สุธะพรหม
๒๑๐ ม.ค. ๖๒

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูอาทรยติกิจ
โทรศัพท์ต่อ ๘๒๘ -๐๓๕-๖๖๒๑

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๑

วันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำคุษฎีนิพนธ์

นมัสการ พระมหากษัตริย์ กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.

ด้วย พระครูอาทรยติกิจ ฉายา ปณณกาโม รหสฺสประจําตวันนิตฺ ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๗ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษา
วิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณา
แล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่าน
เป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำคุษฎีนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาส
นี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูอาทรยติกิจ

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๙-๙๔๗-๖๖๒๑

๑๓๖๖๖๖๖๖

พระมหากษัตริย์ กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๑

วันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำคุษฎีนิพนธ์

นมัสการ พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, ผศ.ดร.

ด้วย พระครูอาทรยติกิจ ฉายา ปณณกาโม รหสฺสประจําตัวนิตฺ ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๗ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษา
วิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณา
แล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่าน
เป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำคุษฎีนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาส
นี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูอาทรยติกิจ

โทรติดต่อก : ๐๘๙-๙๔๗-๖๖๒๑

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๑

วันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำคุษฎีนิพนธ์

นมัสการ อาจารย์ ดร.สุรียา รักษาเมือง

ด้วย พระครูอาทรยติกิจ ฉายา ปณณกาโม รัทสประจําตัวนิตฺ ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๗ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษา
วิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณา
แล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่าน
เป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำคุษฎีนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาส
นี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูอาทรยติกิจ

โทรติดต่อก : ๐๘๙-๙๔๗-๖๖๒๑

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม

ที่ ๑๑.๙๐๐๕.๒/๑๐๕๘

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม ไขนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอรังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๕

พฤศจิกายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พระมงคลกิตติวิบูลย์ (ทัตติม กิตติเสโน) เจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูอาทรยติกิจ ฉายา ปณณากาโม รัชสประจําตัวนิต ๒๐๐๑๑๐๕๐๓๗
นิตหลักสูตรพุทธศาสนดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสนดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๒๑ พ. ย. ๒๕๖๒

ผู้ประสานงาน: พระครูอาทรยติกิจ
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๑-๙๙๗-๖๖๒๑

ภาคผนวก ค

หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เชิงลึก

ที่ ๑๐๗๐๐๕.๒/๖๐๕๒

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พระศรีประจันตคณาภิบาล เจ้าคณะอำเภอศรีประจันต์
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูอาทรยติกิจ ฉายา ปณณากาโม รหัสประจำตัวนิสิต ๒๐๐๑๑๐๔๐๓๗
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูอาทรยติกิจ
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๑-๙๔๗-๖๖๒๑

อนุภาคินให้ข้อมูลเชิงปริศน
/๑
พระศรีประจันตคณาภิบาล
๒๒ เม. ๖๒

ที่ ๐๖ ๙๐๐๕.๒ / ๖ ๐๕๙

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี่ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒

พฤศจิกายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พระครูโสภณคุณธาร เจ้าคณะอำเภอบางปลาม้า
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูอาทรยติกิจ ฉายา ปณณากาโม รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๗
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดมหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๒๖ พ.ย. ๖๒

ผู้ประสานงาน: พระครูอาทรยติกิจ

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๑-๙๔๗-๖๖๒๑

ที่ ๐๖ ๗๐๐๕.๒ / ๑๐๕๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี่ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒

พฤศจิกายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พระครูวิบูลเจตยานุรักษ์ รองเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูอาทรยติกิจ ฉายา ปณณากาโม รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๗
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดมหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีควมจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูอาทรยติกิจ

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๑-๙๔๗-๖๖๒๑

(พระครูวิบูลเจตยานุรักษ์)
๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

ที่ ๐๖.๘๐๐๕.๒/๑๐๕๘

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอรังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒

พฤษภาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร นางสาวจันทรา **เคหะนาค** รักษาการผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนา
จังหวัดสุพรรณบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูอาทรยติกิจ ฉายา ปญญาภาโม รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๗
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ผลิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

- ยินดีให้ข้อมูลแก่ท่านด้วย
คุณครู รุ่งโรจน์...
คณาจารย์ รังน้อย

(นางสาวจันทรา เคหะนาค)

นักวิชาการศาสนาชำนาญการพิเศษ รักษาการแทน
ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุพรรณบุรี

ผู้ประสานงาน: พระครูอาทรยติกิจ
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๑-๙๙๗-๖๖๒๑

ที่ ผอ ๙๐๐๕๒/๑๐๕๘

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

พฤศจิกายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร นายอานนท์ รักผล นักวิชาการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุพรรณบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูอาทรยติกิจ ฉายา ปณณกาโม รัทสประจําตัวนิต ๒๐๐๑๑๐๔๐๓๗
นิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศนททายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดมหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูอาทรยติกิจ
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๑-๙๕๗-๖๖๒๑

- อ.วิฑูริ์-วิฑูริ์
Ph.D.
(๑๗/๑๑/๒๕๖๒)
เจ้าพนักงานควบคุมงานศิลปกรรม
สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุพรรณบุรี
๑๕ พย ๖๒

ที่ ๑๑๘๐๒๒/๑๐๒๕๘

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี่ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

พฤษภาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ให้นิตยสารเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร นายแฉล้ม วงเทียง นายเทศมนตรีเทศบาลเมืองศรีประจันต์
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูอาทรยติกิจ ฉายา ปณณกาโม รหัสประจำตัวนิตย ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๗
นิตยสารพุทธศาสตร์คุณูปกต สภาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขออนุญาตเผยแพร่ให้นิตยสารคุณูปกตให้นิตยสารดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตร์คุณูปกต สภาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูอาทรยติกิจ
โทรศัพท์ : ๐๘๑-๙๙๗-๖๖๒๑

(นายแฉล้ม วงเทียง)

นายกเทศมนตรีตำบลศรีประจันต์

๒๕ พ.ย ๒๕๖๒

ที่ ๑๖ ๙๐๐๕๒/๒๐๕๘

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๕

พฤศจิกายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ให้นิตยสารเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พระครูศรีปริยัตยานุศาสน์ เจ้าคณะอำเภอเมืองสุพรรณบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูอาทรยติกิจ ฉายา ปณณากาโม รหัสประจำตัวนิตย ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๗
นิตยสารพุทธศาสนาคณะปฏิบัติ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาด้านหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขออนุญาตเผยแพร่ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิตยสารดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสนาคณะปฏิบัติ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูอาทรยติกิจ

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๑-๙๔๗-๖๖๒๑

๒๑ ส.ค. ๖๒

ที่ ๐๘ ๙๐๐๕.๓ / ๑๐๕๙

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒

พฤศจิกายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พระครูธรรมสารรักษา เจ้าคณะอำเภอด่านช้าง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูอาทรยติกิจ ฉายา ปณณากาโม รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๗
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินการหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูอาทรยติกิจ

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๑-๙๔๗-๖๖๒๑

ที่ ๑๑.๑๐๐๕.๒/๑๐๒๔

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี่ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พระปริยัติวรคุณ (สมชาย ทตตชีโว) เจ้าคณะอำเภอสองพี่น้อง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูอาทรยติกิจ ฉายา ปณฺณกาโม รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๗
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินการตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีคามจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูอาทรยติกิจ

โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๑-๙๔๗-๖๖๒๑

ฉันทิโนสัจจาภค
๑๑/๑๑/๒๕๖๒
๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

ที่ ศว ๗๐๐๕.๗/๖๐๕๒

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒

พฤศจิกายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พระครูศาสนกิจจาภรณ์ เจ้าคณะอำเภอสามชูก
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูอาทรยติกิจ ฉายา ปญญากาโม รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๗
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดมหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูอาทรยติกิจ
โทรศัพท์ : ๐๘๑-๙๔๗-๖๖๒๑

พระครูอาทรยติกิจ

๒๕ พ.ย. ๖๒

ที่ ๑๐๗๐๐๕.๒/๑๐๕๒

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอรังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒

พฤศจิกายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พระมหามันัสสวีน ฐิริปณโก
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูอาทรยติกิจ ฉายา ปณฺณภาโม รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๗
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีควมจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

พระมหามันัสสวีน ฐิริปณโก

๒๕ พ.ย. ๖๒

ผู้ประสานงาน: พระครูอาทรยติกิจ
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๑-๙๙๗-๖๖๒๑

ที่ ๑๑.๑๐๐๕.๒/๑๐๕๒

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอรังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒

พฤษภาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พระรัตนเวที (พีร์ ชินวโร) เจ้าคณะอำเภออุทอง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูอาทรยติกิจ ฉายา ปณณกาโม รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๗
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ยิวชัย ๕๕ สัมภวศาสตร์

พระรัตนเวที

๒๑ พ.ค. ๖๒

ผู้ประสานงาน: พระครูอาทรยติกิจ
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๑-๙๔๗-๖๖๒๑

ที่ ๑๐.๗๐๐๕.๒/๑.๐๕๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี่ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒

พฤศจิกายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พระราชปริยัติเมธี (เชษฐา ฉินนาลโย) ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูอาทรยติกิจ ฉายา ปณณกาโม รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๗
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดมหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีควมจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ผลิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ม.ค.ค.
๒๕ พ.ค. ๖๒

เรียนมาด้วยความนับถือ

พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูอาทรยติกิจ
โทรศัพท์ : ๐๘๑-๔๔๗-๖๖๒๑

ที่ ศว ๘๐๐๕.๒/๑ ๐๕๖

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒

พฤศจิกายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร นายกอบชัย พลเสน รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุพรรณบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูอาทรยติกิจ ฉายา ปณณกาโม รหัสประจำตัวนิสิต ๒๐๐๑๐๔๐๓๗
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดมหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีควมจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพราเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูอาทรยติกิจ

โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๑-๙๕๗-๖๖๒๑

ส่วนรับงานวิจัย

(นายกอบชัย พลเสน)

๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

ที่ ศว ๙๐๐๕.๒/๑๐๕๖

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๕

พฤศจิกายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้บัณฑิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร นายนิรุทธ์ เข็มเงิน ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลศรีประจันต์
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูอาทรยติกิจ ฉายา ปณณากาโม รัหส์ประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๗
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๐พญาทวีปักษ์มรียองกันรม
พรวิจิ/๑

ผู้ประสานงาน: พระครูอาทรยติกิจ

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๑-๙๔๗-๖๖๒๑

นายนิรุทธ์ เข็มเงิน
ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลศรีประจันต์
๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

ที่ ๑๐๙๐๐๕.๒/๖ ๐๕๖

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๕

พฤศจิกายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร นางสาวณัฏฐา เรืองวงศ์ นักวิชาการอิสระ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูอาทรยติกิจ ฉายา ปณณากาโม รหัสประจำตัวนิสิต ๒๐๐๑๑๐๔๐๓๗
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินการตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นที่ต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ขอเชิญส่งข้อมูล
ที่
๒๖ พ.ย. ๖๒

ผู้ประสานงาน: พระครูอาทรยติกิจ
โทรศัพท์ : ๐๘๑-๙๔๗-๖๖๒๑

ที่ ๑๖๙๐๐๕.๒/๑๐๕๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๕

พฤศจิกายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พระครูปัญญาศาสนธำรง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูอาทรยติกิจ ฉายา ปณณกาโม รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๗
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินการตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูอาทรยติกิจ

โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๑-๙๔๗-๖๖๒๑

ขอความอนุเคราะห์ข้อมูลไว้ด้วย

๒๖ พ.ย. ๖๒

ภาคผนวก ง
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง : รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี

คำชี้แจง

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อศึกษากระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี และเพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี

แบบสอบถามในงานวิจัยนี้ แบ่งเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ : เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ : เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี

ตอนที่ ๓ : เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนารูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี

ข้อมูลจากแบบสอบถามของท่าน ผู้ศึกษาวิจัยจะถือว่าเป็นความลับที่สุด และไม่มีผลกระทบกระเทือนต่อผู้ตอบแบบสอบถามแต่อย่างใด

ขอขอบคุณท่านที่ได้อนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยในครั้งนี้ เป็นอย่างยิ่ง ขอขอบพระคุณท่านมา ณ โอกาสนี้

พระครูอาทรยติกิจ (ชื่น ขำวงษ์)

พระนิสิตปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง : รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี

ตอนที่ ๑ : คุณลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความตามสภาพที่เป็นจริงเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

๑. อายุ

๒๐-๓๕ ปี

๓๖-๔๕ ปี

๔๖-๕๕ ปี

๕๖ ปีขึ้นไป

๒. พรรษา

ต่ำกว่า ๕ พรรษา

๕-๙ พรรษา

๑๐-๑๙ พรรษา

๒๐ พรรษาขึ้นไป

๓. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม

นักธรรมชั้นตรี

นักธรรมชั้นโท

นักธรรมชั้นเอก

๔. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

ประโยค ๑-๒ - ป.ธ.๓

ประโยค ป.ธ.๔ - ป.ธ.๖

ประโยค ป.ธ.๗ - ป.ธ.๙

๕. การศึกษาทางโลก

ต่ำกว่าปริญญาตรี

ปริญญาตรี

ปริญญาโท

ปริญญาเอก

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับ รูปแบบการพัฒนาสาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี

คำชี้แจง: โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านที่สุดเพียงข้อเดียว โดยมีหลักเกณฑ์การพิจารณาดังนี้

- (๕) มากที่สุด หมายถึง มีความเห็นในระดับ มากที่สุด
 (๔) มาก หมายถึง มีความเห็นในระดับ มาก
 (๓) ปานกลาง หมายถึง มีความเห็นในระดับ ปานกลาง
 (๒) น้อย หมายถึง มีความเห็นในระดับ น้อย
 (๑) น้อยที่สุด หมายถึง มีความเห็นในระดับ น้อยที่สุด.

ข้อ	การพัฒนาสาสนทายาท	ระดับการความเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		(๕)	(๔)	(๓)	(๒)	(๑)
๑. ด้านการฝึกอบรม						
๑	มีการวางแผนการจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสาสนทายาท					
๒	มีการจัดอบรมเพิ่มประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาสาสนทายาทอย่างสม่ำเสมอ					
๓	มีการติดตามประเมินผลสาสนทายาทหลังการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง					
๔	มีการนำเอาผลของการประเมินไปพัฒนาการฝึกอบรมสาสนทายาทอย่างต่อเนื่อง					
๕	มีงบประมาณในการจัดการฝึกอบรมสาสนทายาทอย่างเพียงพอ					
๒. ด้านการศึกษา						
๑	มีการวางแผนการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสาสนทายาท					
๒	มีการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสาสนทายาทอย่างต่อเนื่อง					
๓	มีการติดตามประเมินผลการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสาสนทายาทอย่างต่อเนื่อง					

ข้อ	การพัฒนาศาสนทายาท	ระดับการความเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		(๕)	(๔)	(๓)	(๒)	(๑)
๔	มีการนำเอาผลของการประเมินไปพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาศาสนทายาทอย่างต่อเนื่อง					
๕	มีงบประมาณในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาศาสนทายาทอย่างเพียงพอ					
๓. ด้านการพัฒนา						
๑	มีการวางแผนพัฒนาศาสนทายาท					
๒	มีการจัดโครงการพัฒนาศาสนทายาทอย่างสม่ำเสมอ					
๓	มีการติดตามประเมินผลการพัฒนาศาสนทายาทอย่างต่อเนื่อง					
๔	มีการนำเอาผลของการประเมินไปใช้ในการพัฒนาศาสนทายาท					
๕	มีงบประมาณในการพัฒนาศาสนทายาทที่เพียงพอ					

ข้อ	การพัฒนาศาสนทายาท	ระดับการความเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		(๕)	(๔)	(๓)	(๒)	(๑)
๑. การพัฒนาด้านกาย						
๑	มีการพัฒนาศาสนทายาทให้มีความสามารถในการปฏิบัติงาน					
๒	มีการพัฒนาศาสนทายาทให้มีทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น					
๓	มีการส่งเสริมให้ศาสนทายาทได้ออกกำลังกายเหมาะสมกับฐานานุกรม					
๔	มีการพัฒนาศาสนทายาทให้มีการสำรวมระวังละสิ่งมิชอบประกอบสิ่งดี					
๕	มีการส่งเสริมสนับสนุนให้มีการปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม					
๒. การพัฒนาด้านศีล						
๑	มีการพัฒนาศาสนทายาทให้ยึดมั่นดำรงตนอยู่ในศีลธรรม					
๒	ส่งเสริมให้ศาสนทายาทมีความซื่อสัตย์สุจริต					
๓	สนับสนุนส่งเสริมให้ศาสนทายาทมีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย					
๔	มีการพัฒนาให้ศาสนทายาทยึดมั่นอยู่ในศีลธรรมจริยธรรม					
๕	มีการพัฒนาให้ศาสนทายาทปฏิบัติงานโดยยึดหลักความถูกต้องเที่ยงธรรม					
๓. การพัฒนาด้านจิต						
๑	มีการพัฒนาให้ศาสนทายาทปฏิบัติหน้าที่ด้วยความตั้งใจและอดทน					
๒	พัฒนาให้ศาสนทายาทมีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ศาสนทายาท					
๓	มีการพัฒนาศาสนทายาทด้านการฝึกสมาธิเป็น					

ข้อ	การพัฒนาศาสนทายาท	ระดับการความเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		(๕)	(๔)	(๓)	(๒)	(๑)
	ประจำ					
๔	มีการพัฒนาศาสนทายาทให้มีการตรวจสอบ ไต่ตรองในภาระงานที่ได้รับมอบหมาย					
๕	มีการสนับสนุนส่งเสริมให้ศาสนทายาทได้รับ ฝึกอบรมพัฒนาจิตอย่างต่อเนื่อง					
	๔. การพัฒนาด้านปัญญา					
๑	มีการพัฒนาศาสนทายาทให้มีความระเอียดรอบคอบ ในการปฏิบัติงาน					
๒	มีการพัฒนาศาสนทายาทโดยใช้หลักเหตุผลพิจารณา การปฏิบัติหน้าที่ของตน					
๓	มีการพัฒนาศาสนทายาทให้รู้จักใช้เหตุผลในการ แก้ไขปัญหา					
๔	มีการพัฒนาศาสนทายาทให้สามารถใช้ทักษะด้าน ปัญญาช่วยเหลือผู้อื่น					
๕	มีการส่งเสริมให้ศาสนทายาทได้พัฒนาทักษะ ทางด้านปัญญาอย่างต่อเนื่อง					

ข้อ	รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์ จังหวัดสุพรรณบุรี	ระดับการความเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		(๕)	(๔)	(๓)	(๒)	(๑)
๑. การพัฒนาด้านกาย						
๑	คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีการวางแผนพัฒนาศาสนทายาทด้านกาย					
๒	คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีการจัดอบรมเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้กับศาสนทายาทเป็นประจำ					
๓	คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีการตรวจสอบติดตามประเมินผลการพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของศาสนทายาท					
๔	คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีการปรับปรุงแผนในการพัฒนาศาสนทายาทด้านกาย					
๕	คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีการจัดหางบประมาณในการฝึกอบรมพัฒนาศาสนทายาทด้านกาย					
๒. การพัฒนาด้านศีล						
๑	คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีการวางแผนดำเนินการพัฒนาให้ศาสนทายาทด้านศีล					
๒	คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีโครงการฝึกอบรมให้ศาสนทายาทยึดมั่นและดำรงตนอยู่ในหลักของศีลธรรมจริยธรรม					
๓	คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีสนับสนุนส่งเสริมให้ศาสนทายาทปฏิบัติตนอย่างเคร่งครัดในระเบียบวินัย					
๔	คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีการกำกับดูแลประเมินผลแลศาสนทายาทในด้านศีล					
๕	คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีการนำผลของการพัฒนาศาสนทายาทด้านศีลไปสู่การพัฒนาต่อไป					

ข้อ	รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์ จังหวัดสุพรรณบุรี	ระดับการความเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		(๕)	(๔)	(๓)	(๒)	(๑)
๓. การพัฒนาด้านจิต						
๑	คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีการวางแผน ดำเนินการพัฒนาให้ศาสนทายาทด้านจิต					
๒	คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีโครงการฝึกอบรม พัฒนาศาสนทายาทเกี่ยวกับการฝึกสติพื้นฐานเป็น ประจำ					
๓	คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีส่งเสริมและพัฒนาศา สนทายาทให้มีความมุ่งมั่นในการทำงาน					
๔	คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีการพัฒนาศาสน ทายาทให้มีความรับผิดชอบในการทำงาน					
๕	คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีสนับสนุนส่งเสริมให้ศา สนทายาทเกิดการพัฒนาด้านจิตใจและสมาธิอย่าง ต่อเนื่อง					
๔. การพัฒนาด้านปัญญา						
๑	คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีการวางแผน ดำเนินการพัฒนาให้ศาสนทายาทด้านปัญญา					
๒	คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีโครงการฝึกอบรม พัฒนาศาสนทายาทเกี่ยวกับการพัฒนาปัญญา					
๓	คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีจัดการศึกษาให้กับศา สนทายาทอย่างเหมาะสม					
๔	คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีการกำกับดูแล ติดตามการศึกษาให้กับศาสนทายาทอย่างทั่วถึง					
๕	คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีมีการจัดหางบประมาณ ในการสนับสนุนการศึกษาของศาสนทายาท					

ตอนที่ ๓ : ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะ
สงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี

๑. สภาพ ปัญหา และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์
จังหวัดสุพรรณบุรี

ปัญหา อุปสรรค

ข้อเสนอแนะ

๒. กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีเป็น
อย่างไร

ภาคผนวก จ
แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

เรื่อง : รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ _____

ตำแหน่งหน้าที่ _____

สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ _____ เดือน _____ พ.ศ. _____

แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะ/แนวทางแก้ไข

๑. สภาพ และปัญหา และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นอย่างไร

๒. กระบวนการในการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี มีอะไรบ้าง

๓. รูปแบบในการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี ควรเป็นอย่างไร

ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้สัมภาษณ์

พระครูอาทรยติกิจ (ชื่น ขำวงษ์)

พระนิสิตปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๒

ภาคผนวก ฉ

หนังสือขอเชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐ - ๓๕๒๔ - ๘๐๐๐ (ภายใน ๘๒๐๐)

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ว๒๒๓

วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ ฝ่ายวิชาการ

เนื่องด้วย พระครูอาทรยติกิจ ฉายา ปณณากาโม รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๗ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี” ในวันจันทร์ที่ ๒๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๓ เวลา ๑๕.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้องประชุมชลบุรี ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โซนบี คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูอาทรยติกิจ

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๑-๙๔๗-๖๖๒๑

๒๕๖๓/๐๑/๑๕/๒๒๓

(รศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง)

๒๕๖๓/๐๑/๑๕/๒๒๓

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ๐๑๕

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออาราธนาเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
นมัสการ พระครูวิโรจน์อินทคุณ, ดร. เจ้าคณะตำบลท่าวุ้ง จังหวัดจันทบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระครูอาทรยติกิจ ฉายา ปณณกาโม รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๓๗
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออาราธนา
พระคุณท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “รูปแบบการ
พัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี” ในวันจันทร์ที่ ๒๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๓ เวลา
๑๕.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้องประชุมชลบุรี ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนบิ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูอาทรยติกิจ
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๑-๙๔๗-๖๖๒๑

๒๐ มกราคม ๒๕๖๓

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐ - ๓๕๒๔ - ๘๐๐๐ (ภายใน ๘๒๐๐)

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ๖๕๓

วันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ธิลาว อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

เนื่องด้วย พระครูอาทรยติกิจ ฉายา ปญญากาโม รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๓๗ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี” ในวันจันทร์ที่ ๒๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๓ เวลา ๑๕.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้องประชุมชลบุรี ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนบิ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ยินดีที่จะเข้าร่วมสนทนากลุ่มได้

ผศ.ดร. ประเสริฐ ธิลาว

ผู้ประสานงาน: พระครูอาทรยติกิจ

โทรติดต่อ : ๐๘๑-๔๔๗-๖๖๒๑

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร., โทรสาร ๐ - ๓๕๒๔ - ๘๐๐๐ (ภายใน ๘๒๐๐)

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ว ๒๕๓

วันที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรียน อาจารย์ ดร.สุรียา รักษาเมือง อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

เนื่องด้วย พระครูอาทรยติกิจ ฉายา ปญญากาโม รหัสประจำตัวนิสิต ๒๐๐๑๐๔๐๓๗ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี” ในวันจันทร์ที่ ๒๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๓ เวลา ๑๕.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้องประชุมชลบุรี ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนบี คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูอาทรยติกิจ

โทรติดต้อ : ๐๘๑-๙๔๙-๖๖๒๑

๑-๑๑-๑๑๑๑ ๑๑๑๑

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/๐๑๕

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๓ มกราคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
เรียน นายนิรุจน์ เข็มเงิน ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระครูอาทิตย์ติง ฉายา ปณณากาโม รหัสประจำตัวนิติ ๒๐๐๑๑๐๔๐๓๗
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้
มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของ
คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี” ในวันจันทร์ที่ ๒๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๓ เวลา ๑๕.๐๐ น. เป็นต้นไป
ห้องประชุมชลบุรี ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนบี คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ
เชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูอาทิตย์ติง
โทรศัพท์ : ๐๘๑-๙๔๗-๖๖๒๓

บันทึกเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ
Focus Group

นายนิรุจน์ เข็มเงิน
ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลศรีประจันต์

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/๐๑๕

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8203, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอรออาราณาเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
นมัสการ พระครูวิเศษโชติธรรม เจ้าคณะตำบลสี่ร้อย จังหวัดอ่างทอง
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระครูอาทรยติกิจ ฉายา ปณณากาโม รัทสประจําตัว นิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๗
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราณา
พระคุณท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “รูปแบบการ
พัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี” ในวันจันทร์ที่ ๒๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๓ เวลา
๑๕.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้องประชุมชลบุรี ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนปี คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอลำไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความ
อนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อขออาราณาเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูอาทรยติกิจ
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๑-๙๔๗-๖๖๒๑

เข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ
พระครูวิเศษโชติธรรม
๒๐/ม.ค. ๖๓

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ๐๑๕

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๓ มกราคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอรารานาเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
นมัสการ พระครูภัทรกิตติสาร เจ้าคณะตำบลวังยาง จังหวัดสุพรรณบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระครูอาทรยติกิจ ฉายา ปณณากาโม รัศสประจาตัว นิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๗
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอรารานา
พระคุณท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “รูปแบบการ
พัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี” ในวันจันทร์ที่ ๒๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๓ เวลา
๑๕.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้องประชุมชลบุรี ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนบิ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอลำไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความ
อนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อขอรารานาเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูอาทรยติกิจ
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๑-๙๔๗-๖๖๒๑

ฉันทะ ๖๓๑๐๓๑๑๐๔๐๓๗
พระครูอาทรยติกิจ
๒๐ มกราคม ๒๕๖๓

ภาคผนวก ช
ภาพการสัมภาษณ์เชิงลึก

สัมภาษณ์ พระมงคลกิตติวิบูลย์ (ทัฬหิม กิตติเสโน) เจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี
๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒

สัมภาษณ์ พระครูวิบูลเจตยานุรักษ์ (ประไพ ปุณณกาโม) รองเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี
๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒

สัมภาษณ์ พระครูศาสนกิจจาภรณ์ (โกศล อโสโก) เจ้าคณะอำเภอสามชุก
๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒

สัมภาษณ์ พระปริยัติวรคุณ, เจ้าคณะอำเภอสองพี่น้อง
๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒

สัมภาษณ์ พระศรีประจันตคณาภิบาล (สมทรง โชติปญฺโญ) เจ้าคณะอำเภอศรีประจันต์
๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒

สัมภาษณ์ นายอานนท์ รักผล นักวิชาการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุพรรณบุรี
๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒

สัมภาษณ์ นายกอบชัย พลเสน รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุพรรณบุรี
๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒

สัมภาษณ์ พระรัตนเวที (พีร์ ชินวโร) เจ้าคณะอำเภออู่ทอง
๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒

สัมภาษณ์ นางสาวจันทิรา เกตุรูป รักษาการผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนา
จังหวัดสุพรรณบุรี ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒.

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : พระครูอาทรยติกิจ (ชั้น ปณณากาโม)
- เกิด : วันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๗
- สถานที่เกิด : อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
- การศึกษาทางธรรม : นักธรรมเอก
- การศึกษาทางโลก : มัธยมศึกษาปีที่ ๓
- ปริญญาตรี : พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ปริญญาโท : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม.) สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ผลงานทางวิชาการ :
- อุปสมบท : วันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๑๘
- สังกัด : วัดพัยค์ฆาราม ตำบลศรีประจันต์ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
- หน้าที่ : รองเจ้าอาวาสวัดพัยค์ฆาราม
- ปีที่เข้ารับการศึกษา : พ.ศ. ๒๕๖๐
- ปีที่สำเร็จการศึกษา : พ.ศ. ๒๕๖๓
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดพัยค์ฆาราม ตำบลศรีประจันต์ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
- ผลงานวิชาการ : พระครูอาทรยติกิจ (ชั้น ขำวงษ์), “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์” วารสารมนุษยศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๕๙)
- พระครูอาทรยติกิจ (ชั้น ขำวงษ์), “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์” วารสารมนุษยศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๕๙)